

Per 1395/2000

10041159,13

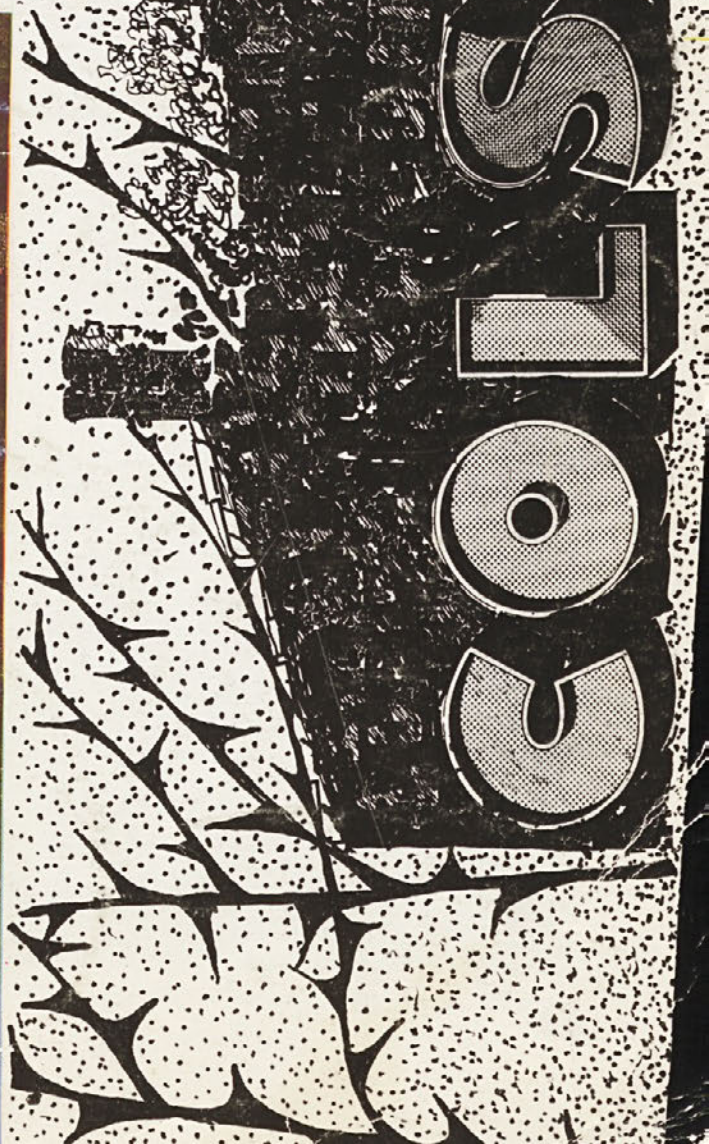
COBISS

SORTIRNA KNJANICA

DECEMBER

00

STANISLAV

Besedo ima uredništvo

Na stičišču dveh stoletij in tisočletij

Za veliko večino sta se novo stoletje in tisočletje začela 1. januarja letos, s čimer pa se ne strinjajo strokovnjaki, ki pravijo, da se bo, matematično gledano, magično tretje tisočletje začelo prvega januarja leta 2001. Kako naj torej obravnavamo leto 2000 – kot začetek novega ali kot konec starega? Morda bomo najmanj zgrešili, če rečemo, da smo neke vmes, torej na prehodu, na prepihu med dvema stoletjema, med dvema mogočnima tisočletjema. Na točki, kjer se stikata preteklost in prihodnost. Iz znanega v pričakovano.

Čeprav je štetje let res samo štetje, torej matematika, pa je letnica 2000 vendarle nekaj posebnega. Tri nule pač burijo domišljijo, predvsem pa so bile povod za različne apokaliptične napovedi in prerokbe, za katere lahko danes, nekaj "minut" pred iztekom famoznega leta 2000, rečemo, da se pač niso uresničile. Preživeli smo torej več ali manj normalno leto, ki bo res ostalo v spominu predvsem po okrogli številki.

Toda po drugi strani je leto 2000 vendarle priložnost, ki je ne gre kar tako izpustiti. Predstavlja zaključek časovnega obdobja, ki je prineslo toliko kot morda vsa prejšnja zgodovina. Spremembe so se na tak ali drugačen način odražale tudi v naših krajih in vsaj delček tega dogajanja smo poskusili zabeležiti v naši temi, posvečeni 20. stoletju. Marsikaj smo sicer obdelali že v preteklih letih, ko smo v časniku vselej posvetili kar nekaj prostora preteklosti našega kraja, letos smo torej pripravili nekakšen izbor, saj smo hoteli na enem mestu zbrati nekatere najpomembnejše poudarke iz naše zgodovine. Hkrati smo nekoliko podrobneje obdelali tudi dvojko in tri nule, torej leto 2000, saj nam tako zanimiva številka enostavno ni dala miru, da je ne bi podrobneje preučili; seveda iz colskega zornega kota.

Letošnji Colski časnik je torej nekoliko zgodovinsko obarvan, glavna tema pa se spogleduje z neke vrste zbornikom, v katerem smo zajeli dogodke in osebe, ki so tako ali drugače zaznamovali naše življenje v preteklem stoletju. Kratek skok smo si privoščili tudi v bolj oddaljeno preteklost. Skratkaž po dolgem in počez smo poskusili obračunati z letom, desetletjem, stoletjem, tisočletjem.

Seveda pa tudi tokrat nismo pozabili na nekatere rubrike, ki so že stalnica v Colskem časniku. Tako bo tudi v letošnji številki, 13. po vrsti. Khm, lepa številka ob okrogli letnici 2000.

Najlepši del potovanja je priprava na odhod in predvsem pripovedovanje o doživetjih ob vrnitvi. Tako menda pravijo tisti, za katere je zbiranje in posredovanje vtisov neke vrste zaključek popotniške avanture. Prebrali boste lahko nekaj doživetij naših krajanov, ki so obiskali jugovzhodno Azijo, Avstralijo, Srednjo Ameriko in Benelux.

Nekaj prostora smo namenili tudi družabnemu in družbenemu življenju v naši krajevni skupnosti. Predstavljamo društva in organizacije; nekatere le z nekaj podatki, druge nekoliko obširneje. Pomemben dogodek za naše farno življenje letošnjega leta je bila julijska posvetitev dr. Jurija Bizjaka v škofa. V časniku predstavljamo njegova razmišljanja. Nekatere dogodke minulega leta smo v zgodovino ujeli s fotoaparatom, našli pa boste lahko še nekaj drugih zanimivih novic in člankov, ki zaokrožujejo podobo letošnjega Colskega časnika, za katerega upamo, da bo imel nekoliko trajnejšo vrednost.

Radi bi še poudarili, da so morda nekateri podatki, ki smo jih zbrali, površni ali samo približni. Predvsem je težko preverjati nekatere številke in letnice, takrat ko ni uradnih podatkov; zanesli smo se na pričevanja in nekatere splošne informacije. Če menite, da smo kje naredili napako, se nam oglasite in prispevajte k ohranitvi spomina na pomembnejše mejnike v zgodovini našega kraja. Morda nam bodo potomci nekoč hvaležni.

Tako. Danes je 29. december, ura je 20, ko postavljamo zadnjo piko v letošnjem Colskem časniku, ki ga sestavlja 64 strani, 160 slik oziroma 340.000 znakov, ki zavzemajo 150 Mb memorije v računalniškem pomnilniku.

Bajti in čipi bodo imeli tako ali drugače eno pomembnejših vlog v bližnji in verjetno tudi v daljni prihodnosti, seveda pa poskusimo med vso to elektroniko najti čas za vse tiste vrline, ki ločijo človeka od aparatov in strojev. To bi lahko bila ena od pomembnejših popotnic za novo stoletje in tisočletje.

Srečno!

Sandi Škvarč

Colski časnik št. 13, leto 2000

KAZALO

TEMA LETA: ZBOGOM 20. STOLETJE

Dogodki	4
Posegi v prostor	5
Denar	6
Osebnosti	6
Tehnični pripomočki	9
Društva	11
upnija, ustanove, podjetja	13
Vas na razpotju	19
Naj, naj,	23

LETO 2000

Dvojka in tri nule	24
Jubileji in obletnice	27

STATISTIKA

Nas bo kdaj tisoč	29
-------------------------	----

KRONIKA

Krajevna skupnost	30
Župnija	30
Zborovsko petje	31
Gasilsko društvo	33
Stoletnica lovstva	35

PREDSTAVITEV

Društvo Štirlek	36
Jamarji	37
Med skale bore in spomine	38
Maketa gradu Trilek	39
Turistični krožek	40

POTOPISI

Papua Nova Gvineja	41
Zda, mehika, Kuba	44
Sydney 2000	47
Euro 2000	48
Kdor ne skače ni Slovenec	52

ZAPLETI

Gradnja šole in telovadnice	54
-----------------------------------	----

INTERVJU

Marjan Poljšak	57
----------------------	----

VOLITVE 2000

Nismo se izneverili tradiciji	58
Predvolilna zgodbica	58

ZBIRATELJSTVO

Muzej na podstrešju	59
---------------------------	----

RECENZIJ

Znamenje na Gori	60
------------------------	----

DOGODEK

Svetoletno slavlje župnije	62
----------------------------------	----

PREDZADNJA STRAN

Gartroža 2000	63
---------------------	----

Trenutki ujeti v čas ...

DP41.159 | 2020

ZBOGOM, DVAJSETO STOLETJE

Zgodovina našega kraja. Kako so dogodki, osebnosti in tehnični pripomočki zaznamovali 20. stoletje na Colu. Pogled v kulturno, gospodarsko, politično, društveno in župnijsko življenje v minulem stoletju. Skok na področje statistike.

DOGODKI Štiri države v sto letih

Avstroogrška, Italija, Jugoslavija, Slovenija; monarhija, kraljevina, socializem, demokracija; cesar Franc Jožef, Vittorio Emanuele 3., Josip Broz Tito, Milan Kučan; krone, lire, dinarji, tolari

Iz devetnajstega v dvajseto stoletje

Col po takratni ureditvi občina, Sanabor podobčina, v Vipavi sodnija in dekanija, okrajno glavarstvo v Postojni; naslednji nivo dežela Kranjska, najvišji pa Avstroogrška monarhija.

Leta 1904 ustanovljeno Izobraževalno društvo ter hranilnica in posojilnica.

Leta 1905 na Colu posvečena nova cerkev sv. Lenarta.

Na Colu župan in tajnik, ki je bil istočasno tudi občinski sluga.

Informacije s pomočjo javnih obvestil, časopisi Soča, Edinost in Slovenec, ozaveščanje s pomočjo knjig, posebej priljubljena Mohorjeva družba.

Življenje pod Avstrijo

Brez velikih dogodkov, ki bi se tako ali drugače zapisali v zgodovino.

Kmetijstvo, živinoreja, gozdarstvo ter drobna obrt; trdo življenje.

knjižnica.

Telovadno društvo Sokoli (po ljudskem izročilu, uradnih podatkov ni); tudi drugih podatkov o športnem udejstvovanju nismo zasledili.

Zaledje vojne

Leta 1914 kot strela z jasnega novica o mobilizaciji.

Vas čez noč ostane brez velikega števila mladih fantov, nekateri se niso več vrnili.

Col zaledje Soške fronte, vojaki in vojaški premiki postanejo vsakdanjost.

Gradnja utrdb za rezervno frontno

črto, ki na srečo ni bila uporabljena; gradila tudi dekleta za sorazmerno dobro plačilo.

S Cola (z Bolkove njive) speljana v Črni Vrh tovarna žičnica.

Proti koncu vojne pomanjkanje in lakota, tudi zaradi beguncev s prve frontne črte.

Italijansko obdobje

Avstriji praktično čez noč odšli, sredi novembra 1918 prišli Italijani.

Col se preimenuje v Zolla in ostane občina; leta 1927 združen s Podkrajem v enotno občino, ki je spadala v goriško pokrajino, v provinco Julijsko krajino in seveda v kraljevino Italijo.

Znosnejše življenje, toda začetki načrtnega potujočevanja

Ko pridejo na oblast fašisti,

leta 1926, brez službe ostaneta župan in tajnik, na vodilna mesta Italijani postavijo svoje ljudi;

Leta 1940 je Col obiskal Mussolini. Janezu Žejnu – Pucovemu, ki je imel veliko družino je poklonil 1000 lir. (arhiv Marije Pregelj)

občino vodi t.i. podestá, ki odloča o vsem.

Pouk poteka v italijanščini, maše (vsaj na Colu) v slovenščini.

Leta 1933 pride na Col elektrika.

Italijani gradijo višinski vodovod; voda ne doseže Cola, uredijo zajetje na Studencu, za potrebe obrambne črte tudi gradnja rezervarja v Žerivšah.

Donosen posel je trgovanje z lesom.

Delovna mesta ponuja žaga, nekaj let pred drugo svetovno vojno tudi parketarna.

Leta 1940 Col obišče Mussolini in se ustavi pred gostilno Dopolavoro, nekaj let prej se je skozi vas peljal tudi kralj Vittorio Emanuele drugi.

Druga svetovna vojna spet prazni vas; do kapitulacije Italije je dokaj prizanesljiva.

Zadnji dve leti so na Colu Nemci, proti koncu vojne več letalskih napadov.

Osvoboditev po eni strani olajšanje, po drugi strani začetek novega gorja...

Obnova življenja

Obnovev porušeni in požgani hiš, v drugi polovici leta 1946 začetek gradnje

Prosvetnega doma, odprtje leta 1949.

Takratna upravna ureditev je v rokah krajevnega ljudskega odbora.

Mnogo ljudi za vedno oddide čez mejo.

Ustanovitev obnovitvene zadruge Obnova, gradnja Zadrugnega doma.

V prostorih župnijskega deluje miličniška postaja

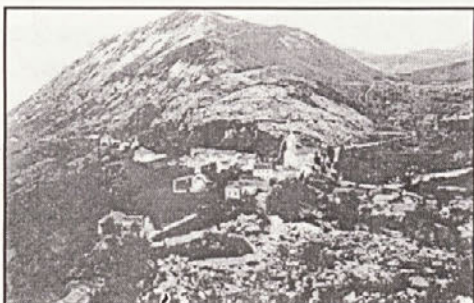
Ustanovitev Kmetijske zadruge

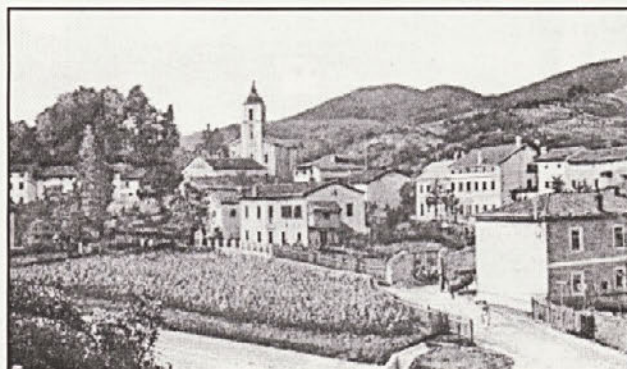
Panorama Cola iz začetka 20. stoletja (arhiv Franca Černigoja)

V novi cerkvi pevski zbor, organist in vodja: Anton Bajc – Severski.

Dramska skupina Izobraževalnega društva prireja igre, v društvenih prostorih tudi

Na hrbtu te fotografije je letnica 1901. Ima kdo še starejše posnetke Cola?? (arhiv Franca Černigoja)

Takšen je bil pogled na del Cola v tridesetih letih (arhiv Trileka)

Col; trgovina, gostilna, pek, čevljar, mizar in krojač; odkup zelišč, oglja; blagajna...
Leta 1952 ustanovitev Občine Col.

Čas socializma

Kmetijska zadruga postopno ukinjena, po letu 1955; oprema v Vipavo.
Ukinitev občine leta 1955; Col postane krajevna skupnost, tu deluje le še matični urad.
Leta 1958 Zorka Štefančič prevzame v zasebno upravljanje Zadružno gostilno.
Leta 1962 požar uniči parketarno; ena večjih

Leta 1974 zgrajen župnijski dom na Grebenu.

Leta 1971 zgrajeno igrišče pod šolo, prekrito z lešem; leta 1976 razširitev in asfaltiranje igrišča.

Leta 1976 začetek obratovanja vodovoda, tudi ustanovitev rokometnega kluba.

Leta 1977 ustanovitev gasilskega društva.

Leta 1978 odprtje gasilskega doma.

Poleti leta 1984 širitev šole in "uničenje" igrišča pod šolo.

Septembra leta (foto Klemen Bizjak)

1985 otvoritev

nedokončane adaptirane šole.

Decembra leta 1985 izlet mladincev v Ljubljano, intervencija policije in velik medijski odmev.

Leta 1986 desetletnica rokometnega kluba Col in odprtje igrišča Lipov gaj.

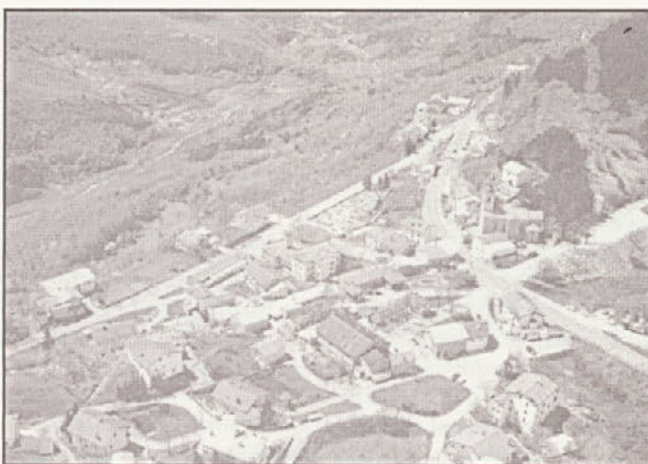
Decembra istega leta prvič podelitev priznanj Colska gartorža in trn.

Decembra 1988 izide prva številka Colskega časnika

Spomladi leta 1989 leta postane Žagolič samostojno naselje; od povojnega obdobja neprej se je uradno imenoval Malo Polje; Junija leta 1989 na Colu prva Colska nedelja, izkupiček v sklad za nove orgle.

Prehod v samostojnost

Jeseni leta 1990 začetek posebne "vojne", preprečitev nameravane gradnje vojaških objektov s skladišči orožja v Dolarski dolini; protesti in ilegalne akcije ter nazadnje uspeh. Tanki v sredo, 26. junija popoldne, hrumeli skozi Belo, Sanabor, Vrhpolje in naprej proti

V zadnjem obdobju smo dobili tudi prve zračne posnetke naše vasi.

(foto Klemen Bizjak)

zahodni meji; v desetdnevni vojni in tudi kasneje vpoklicani tudi nekateri Colčani.

Na Colu sirena večkrat opozarjala na nevarnost zračnih napadov, večjih pretresov ni bilo.

Prva desetletka

Reševanje problemov z vodooskrbo; začetek gradnje vodovoda Gora, konec leta 2000 voda že do Gozda.

Leta 1992 je na Colu začel z delom otroški vrtec.

Asfaltirana večina lokalnih in vaških poti.

Razširitev telefonskega omrežja, leta 2000 tudi digitalni telefonski signal.

Saniranje odlagališč smeti in uvedba kontejnerjev ter odvoza smeti v Dolino.

Graditev balinišča, odkritje jame, ureditev razsvetljave v Lipovem gaju.

Podjetje Podvelb uredilo nekdanjo stavbo Kmetijske zadruge.

Ukinitev dolgoletne Hubljeve trgovine. Veliko podatkov o življenju v krajevni skupnosti Col v obdobju samostojnosti je v Colskih časnikih, ki so začeli izhajati leta 1988.

Po drugi svetovni vojni je bil s prostovoljnim delom zgrajen Prosvetni dom (arhiv Trileka)

katastrof, ki poleg vojn prizadenejo Col; delavci v ajdovski tovarni, oziroma v Dolino. Konec šestdesetih let elektrifikacija Gozda in leta 1970 tudi Križne Gore.

27. aprila leta 1972 odprtje obrata Alpine Žiri v prostorih Prosvetnega doma.

V naslednjih letih gradnja prve faze vodovoda in začasna priključitev na studenec v Orešju. V začetku sedemdesetih let ukinitev Orešja, enotna vas Col.

Konec leta 1981 začetek dela v novi tovarni, odprtje aprila 1982.

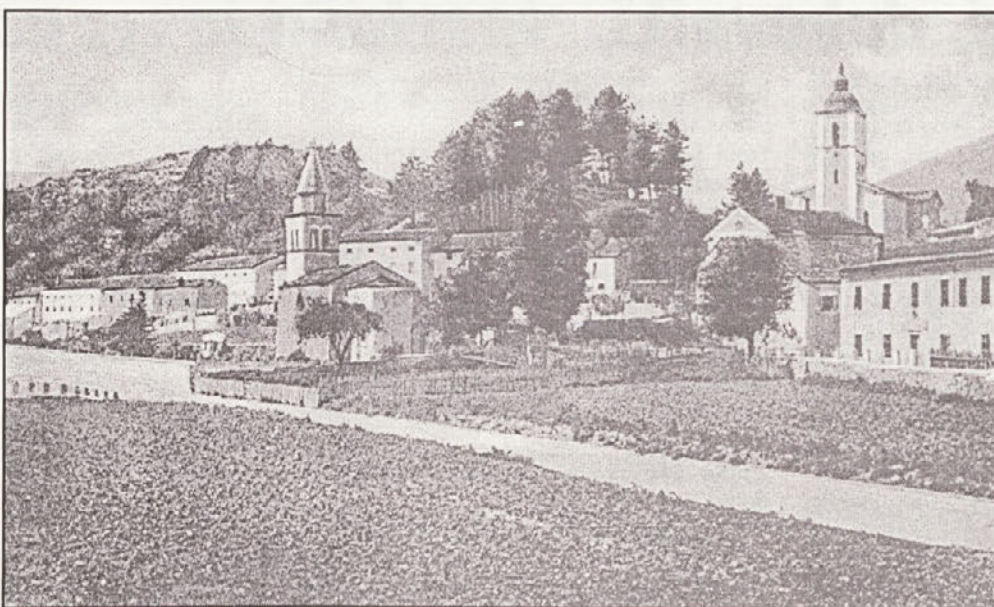
Leta 1970 preureditev klasične Hubljeve trgovine v samopostrežno, trgovina začasno v Makselnovi hiši.

Leta 1971 odprtje nove gostilne Štefančič.

POSEGI V PROSTOR Gradnja hiš in zasipanje dolin

Col z okolico se v dvajsetem stoletju ni bistveno spreminjal. Vas se je sicer počasi širila, zgrajene so bile nove hiše, velikih posegov pa vendarle ni bilo. Panoramska slika Cola se je korenito spremenila le leta 1896, ko je bila zgrajena nova cerkev sv. Lenarta. Iz vseh zornih kotov je prevladovala nad vasjo, pravzaprav je tako še danes.

Na prostoru, kjer je danes trgovina Podvelb, je bila

Največ sprememb je doživel predel Cola, kjer je šola. Podrli so staro cerkev, zgradili cesto pod pokopališčem, zgradili Prosvetni dom, nato igrišče in povečali šolo. Nove spremembe se obetajo v kratkem ???! (arhiv Trileka)

pred več kot sto let vrtača in velik kal, kjer so napajali živino. Vrtačo postopno zasuli z odpadki iz Mejakove žage, ki je stala na mestu današnjega Zadružnega doma. Kasneje je Mihael Puc – Mejak tam zgradil mlin.

Čez Col je bila med prvo svetovno vojno speljana tovorna žičnica.

Ob prihodu so Italijani na območju, kjer je danes Prosvetni dom, zgradili kasarne.

Med leti 1930 in 1940 so Italijani rekonstruirali del glavne ceste, ki pelje od Tratnika proti cerkvi. V ta namen so bile porušene nekatere hiše. Še pred

drugo svetovno vojno so Italijani katramirali dele ceste proti Ajdovščini.

Leta 1937 je bila porušena stara cerkev, ki je stala na pokopališču. Del materiala je šel za gradnjo Žage; zgrajena "podkrajaska" cesta pod pokopališčem.

Po vojni je bil del kasarn pod šolo podrt, zgrajen Prosvetni dom.

Na prostoru, kjer je bila prej Judova žaga, je bil zgrajen Zadrugi dom.

Leta 1962 je požar uničil parketarno Na žagi. Že v začetku sedemdesetih let je bilo ob osnovni šoli zgrajeno igrišče iz leša, nekaj let kasneje razširjeno in asfaltirano.

Leta 1976 zgrajen del ceste med križiščem in Mrkovo hišo. V Severski dolini je bil zato potreben velik nasip. Ob tem so povečali

križišče in hkrati zaprli dovozno cesto, ki je za Kovačevo hišo peljala pred Zadrugi dom.

Del Zadrugnega doma je nezadržno propadal in tu so krajani leta 1979 zgradili gasilski dom. V začetku osemdesetih let gradnja Alpine, odprtje leta 1982.

Nekoliko večji poseg je spet razširitev šole v letu 1985.

V različnih letih je bilo na Colu, poleg Severske doline zasutih še nekaj vrtač in dolin. Vse na območju Skoka, oziroma v neposredni bližini, in sicer Skokrska, Boljkova in Lebanova.

Podoba vasi je spet nekoliko spremenila gradnja igrišča Lipov gaj, leta 1986, in gradnja balinišča in razsvetljave v začetku devetdesetih let.

Z graditvijo lovske sobe, Telekomove centrale

in prostorov društva Trilek, s popolnoma novim objektom podjetja Podvelb ter z ureditvijo pošte in prostorov Krajevne skupnosti se je postopoma spreminjal, oziroma lepšal izgled Zadrugnega doma in bližnje okolice. Vas so polepšale tudi številne asfaltirane ceste in poti. Omenili smo že širitev vasi, ki se odvija predvsem v Žerivšah in v skladu z azidalnega načrta Vrh Drag.

Eden zadnjih posegov v prostor je zasipanje doline med cerkvijo in igriščem, večji sprememba izgleda ožjega vaškega jedra pa nas spet čaka morda že v naslednjem letu, o naj bi se končno začela gradnja telovadnice na Bolkovi njivi...

DENAR Največ smo imeli dinarjev

Pod Avstrijo so naši predniki uoprabljali avstrogrske krone, na katerih je bil napis tudi v slovenskem jeziku. V italijanskem obdobju je bila plačilno sredstvo lira. Po drugi svetovni vojni so v Istri in v Primorju nekaj časa plačevali z "jugoslovanskimi lirami", potem pa so do leta 1991 "vedrili in oblačili" dinarji. V zadnjih jugoslovanskih letih so ljudje tudi na Colu bolj zaupali nemški marki in drugim

trdnim valutam, kajti inflacija je dinar spreminjala v ogromne količine papirja in ničel. Ob prehodu v samostojnost smo nekaj časa uporabljali t.i. bone, danes so seveda plačilno sredstvo tolarji, neke vrste "neuradna valuta" pa so še naprej nemške marke.

BK 90166716

OSEBNOSTI gospodarstveniki, predsedniki, kulturniki, duhovniki, športniki in ... poštarji

Gospodarstveniki in podjetniki

Andrej Rován, gostilna Pri Rovanu (danes Tratnik), žaga, kovačija; bil je tudi živinozdravnik;

Milče Rován, nadaljeval z očetovo dejavnostjo, imel prvi avtomobil na Colu;

Albert Drobnič, leta 1936 prišel iz Trsta, kupil Rovanovo žago, dokupil zemljo in začel z gradnjo stavbe, kjer je bila parketarna;

Mihael Puc, Mejakov, prvi župan v 19. stoletju, imel zbiralnico ledu in žago na prostoru današnjega Zadrugnega doma, kasneje se je ukvarjal z oglarstvom in mlinarstvom na prostoru, kjer je danes trgovina Podvelb;

Albina Tratnik, skoraj štirideset let nosilska gostinske dejavnosti v gostilni Dopolavoro, Triglav, oziroma Tratnik Jud, od Mejaka kupil žago (o njem je malo znanega, odšel po kapitulaciji Italije);

Bazilij Bano, gozdarski inženir in izobraženec, govoril nemško, učil otroke;

Pregelj Karel starejši, velika kovačija, kjer je danes Kovačeva hiša;

Tone Krapež, Nemcev, vodja obnovitvene zadruge, dve leti tudi šef gostilne Triglav (danes Tratnik);

Ivan Trošt iz Orešja, upravnik Kmetijske ruge, župan občine Col, nato predsednik krajevnne skupnosti; eden najaktivnejših in vplivnejših krajanov v povojnem gospodarsko – oolitnem življenju vasi;

Miha Pišljár, dolgoletni šef trgovine z mešanim blagom in kasneje Hubljeve Samopostrežne;

Zorka Štefančič, dolgoletna gostinska dejavnost;

Ivan Rudolf, bankir; služboval na različnih koncih sveta;

Lucijan Trošt, eden prvih lastnikov podjetja in zasebne trgovine na Colu v zadnjem obdobju;

Metod Tratnik, lastnik podjetja Podvelb,

trgovina z mešanim blagom;

Jože Tratnik, lastnik Trgovine Tratnik; nadaljuje več kot stoletno gostinsko tradicijo;

Božidar Curk, mizarstvo;

Hubert Pregelj, puškarstvo in kovinostrugarstvo;

Alojz Česnik, strešno kleparstvo;

Milka Černigoj, frizerski salon; po dolgih letih prvi frizerski salon na Colu;

Damijana Leban, lastnica Bifeja 10 v Zadrugi domu;

Honomihl Robert, Marjan in Marko, podjetje Ma.Ro.Ma; trgovina s kmetijsko tehničnim blagom in gradbenim materialom.

Z osamosvojitvijo Slovenije se je tudi na Colu zelo razširilo obrtništvo in podjetništvo in težko je naštet vse, ki se tako ali drugače preživljajo na ta način.

Bazilij Bano

Milče Rovar

Ivan Trošt

Ivan Pregelj

Župani in predsedniki

Mihael Puc – Mejakov, prvi župan občine Col v 20. stoletju;

Franc Bizjak – Ulinov, župan pod Avstrijo in krajše obdobje pod Italijo;

Franc Bizjak

Anton Bajc – Sever, tajnik pod Avstrijo in krajše obdobje pod Italijo;

Oskar Šprinar, župan (podestá) pod Italijo, stanoval v logarski hiši v Podkrajju, ker je bila občina Col združena s podkrajsko, urad pa je imel v prostorih colske šole; s kapitulacijo Italije se je umaknil.

Jože Lemut – Saša- Brnkov iz Gozda; organizator odpora proti okupatorju na Primorskem, 1. komandant 1. primorskega partizanskega bataljona Simon Gregorčič; Po drugi svetovni vojni.

Ni podatkov, kdo je vodil krajevni ljudski odbor po vojni.

Ivan Lemut -Brnkov; po ustnih informacijah prvi župan občine Col;

Ivan Trošt, do ukinitve občine župan, nato več let predsednik krajevne skupnosti, tudi prvi predsednik Prosvetnega društva Razpotje;

Alojz Kovšca, Stanko Bizjak, Alojz Česnik, ... med najpomembnejšimi osebnostmi takratnega javnega življenja v občini in kasneje v krajevni skupnosti; sodelovali pri vseh pomembnih odločitvah.

Po ukinitvi občine so KS Col vodili naslednji predsedniki:

Ivan Trošt iz Orešja,
Ivanka Rudolf – Makselnova,
Miha Pišljari, šef trgovine,
Ivan Pregelj – Brjaški,
Tone Bajc – Nacetov,
Franc Pregelj – Jurčkov,
Ivan Trošt – hišnik,
Ivan Škvarč – Ulinov,
Silvester Peljhan – Jurjev,
Ivanka Bizjak – Tomaževa,
Silvan Praček – Maks.

Predsedniki društev so omenjeni v posebnih predstavitev.

Med pomembnejše krajane spadata tudi Ivan Rušt in Anton Tratnik, ki sta bila, oziroma sta še aktivna v družbeno političnem in gospodarskem življenju krajevne skupnosti.

Opomba: V času socializma so na Colu delovale t.i. osnovne organizacije takratnih družbenopolitičnih organizacij: Krajevna konferenca SZDL, osnovni organizaciji Zveze socialistične mladine Slovenije (ZSMS) in Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne (ZZB NOV). Osnovne organizacije Zveze komunistov Slovenije (ZKS) na Colu nismo imeli. Predsedniki teh organizacij in odborov so se več ali manj redno menjali. V takratnem zapletenem sistemu najdemo tudi lokalne odbore Samoupravnih interesnih skupnosti (SIS - ov) za posamezna področja, kot so šolstvo, infrastruktura, gospodarstvo ... Lokalnih odborov političnih strank na Colu nimamo, nekateri krajani pa so bolj ali manj aktivno vključeni v strankarsko življenje na nivoju občine Ajdovščina.

Nekateri naši krajani so sodelovali ali še sodelujejo v vejah občinske oblasti. Gre predvsem za odbornike, delegate, oziroma poslance; posamezniki so bili tudi v različnih republiških in sedaj državnih organih in komisijah. Preveč jih je, da bi se jih lotili naštevati.

Kultura in zabava

Franc Ozbič, kipar; Ivo Trošt učitelj, pisatelj in pevovodja; ter Ivo Česnik, odvetnik, so se rodili v colski krajevni skupnosti, oziroma v župniji, delovali pa so drugod.

Na kulturnem področju so delovali in še delujejo

Anton Bajc – Sever, pevovodja, organist in skladatelj;

Pepe Hladnik - Boselnov, predsednik prosvetnega društva po 1. svetovni vojni;

Ivan Janc - župnik, pomagal dramski skupini prosvetnega društva;

Anton Koren, dolgoletni vodja dramske skupine;

Leopold Koren – Lokvarski, organist in zborovodja cerkvenega in moškega zbora;

Ivan Trošt - organist in zborovodja cerkvenega in moškega zbora;

Pok. Damijan Bajc, krajše obdobje predsednik MPZ Razpotje, pomagal pri

pripravljalju proslav in prireditvev;

Marko Kobal, operni pevec, leta 2000 izdal CD ploščo vinskih pesmi;

Silva Karim, likovna pedagoginja na colski šoli in slikarka, ilustratorica več knjig;

Klemen Bizjak, ukvarja se s fotografijo, dobil nekaj nagrad in pripravil več razstav;

Franc Černigoj, učitelj slovenskega jezika na osnovni šoli, pesnik in zbiratelj ljudskega izročila (štiri knjižne izdaje: Javorov hudič, Nace ima dolge tace, Mož in čemerika, znamenje na Gori);

Jurij Bizjak, škof, prevajalec najnovejše izdaje svetega pisma (skupaj z Otmarjem Črnilogarjem in Janezom Zupetom);

Zorko Bajc, duhovnik, fotografa in amaterski filmski snemalec.

Narodnozabavna in zabavna glasba

Harmonikaši: Anton Benčina, Ivan Trošt, Janez Rovar, ... bilo jih je seveda veliko več, našli smo samo nekatere, ki so igrali tudi v "komercialne namene".

V sedemdesetih letih je bil zasnovan narodnozabavni ansambel Lovski kvintet, v katerem so združili znanje: Mile Kovšca, Rafo Žejn, Ivan Koren, Ivan Lampe, Ivan Kobal, Pavle Kobal. Večjih nastopov nismo zabeležili. Z narodnozabavno glasbo so se ukvarjali tudi Franc Štefančič, harmonika; Alojz Kovšca, trobenta; Emil Kovšca, bas; pokojni Dušan Tratnik, kitara; Anton Mikuž, klarinet. Fantje so samo vadili, nastopali niso nikoli.

Ansambel Nanos deluje v Višnjah, ki sicer spadajo v krajevno skupnost Podkraj, sodelujejo pa tudi z društvom Trilek, zato je prav, da jih omenimo.

Samorastniki s Križne Gore

Ansambel bratov Benčina je zagotovo najpopularnejša narodnozabavna zaseba na našem koncu in tudi na širšem območju. Udarno zasedbo so sestavljali bratje; harmonikaš Ivan, basist France, trobentač Stano in klarinetist Silvo Benčina ter bratranec, kitarist Gabrijel Koren. Z njimi sta najprej vadili pevki, sestrice Simčič iz Hudičevca, vendar nista nikoli nastopili, kasneje so nekaj časa sodelovali s kvartetom Otlški fantje. Sestra Nada je bila najprej v vlogi managerke, kasneje pa sta skupaj z možem Mariom, ki je bil tudi član Otlških fantov, pela v duetu. V zadnjem obdobju delovanja je bil kitarist Pavle Kobal

Ena prvih fotografij ansambla bratov Benčina. Z leve Stanko, Franc in Silvo, čepi Ivan. (arhiv Ivana Benčine)

Začetki segajo v domače okolje Križne Gore, kjer so v začetku šestdesetih let fantje prvič prišli za inštrumente. Nekaj let kasneje so se na colski šoli seznanili z vojaškim glasbenim pedagogom Ilijo Markovičem, pri katerem so se začeli glasbeno izobraževati. Vključil jih je tudi v ajdovsko godbo na pihala, ki jo je vodil. Prvi uradni nastop so imeli v nedeljo 23. novembra 1969 na Colu. Zanimivo, najstarejši Ivan je imel 18 let, najmlajši Stano

Dratarji

Prvi poskus ustanovitve pop – rock ansambla smo zabeležili konec sedemdesetih let, ko so se v Zadržnem domu zbrali štirje nadebudneži in nekaj časa "zganjali hrup". Silvo Tratnik – Buba je bil bobnar, Lucijan Trošt bas kitarist, Janko Žgavec in Sandi Škvarč kitarista. Dlje od vaj in manjšega nastopa v stari telovadnici v Zadržnem domu ni prišlo. Pravega imena niso imeli, bilo pa je nekaj predlogov, ki so jih zbrali "oboževalci" in sicer Dratarji, ansambel Utrgana

struna, najpogostej pa se je uporabljalo ime Ventilčki. Delovanje je več ali manj zamrlo maja 1980, ko je eno zadnjih vaj prekinila Titova smrt. V naslednjih letih so se Ventilčki zbrali v novi zasedbi, potem pa je prišlo do nekakšne združitve z ajdovsko skupino TNT. To skupino lahko imenujemo za domačo, saj so bili trije člani s Cola (Milan Hladnik, Sandi Škvarč in Beno Michelizza, četrti član pa je bil nekaj časa Herman Franca iz Vipave in nazadnje, v času "največjih uspehov", Dragec Kobal iz

Ajdovščine. Skupina je nastopala na porokah, na vaških in sindikalnih veselicah, trikrat tudi na Colski nedelji, delovanje pa je povsem zamrlo v začetku devetdesetih let.

Krajše obdobje je na Colu delovala zasedba Brdavs, nekateri Colčani pa so sodelovali

Na Colski nedelji leta 1992; pravzaprav eden zadnjih nastopov v takšni zasedbi. (foto Simon Škvarč)

pa le 12. Benčinci so bili rojeni in začelo se je dolgoletno obdobje nastopov na veselicah in porokah. Prihajalo je do manjših kriz v delovanju, saj so fantje odhajali v vojsko, zato so bile potrebne kadrovske spremembe. Še preden so vsi odslužili dolg do domovine, so prišla tudi dekleta in basisit Frnce je to obdobje označil za "znorjena leta". Tudi kasneje je bilo delovanje ansambla nestalno.

Vodja ansambla Ivan Benčina je leta 1989 predlagal, da bi pripravili veselico in izkupiček namenili v sklad za nove orgle, in to je bil začetek Colske nedelje, na kateri so se ponovno proslavili tudi Benčinci. V prvi polovici devetdesetih let je ansambel prenehal delovati kot kvintet in občasno nastopal kot trio. Tako je tudi danes.

Pa še drobna zanimivost. Nadebudnim fantom, ki so se konec šestdesetih let in v začetku sedemdesetih let ukvarjali z narodnozabavno glasbo, je silovito nasprotoval takratni župnik Boris Čibej.

tudi v različnih ansamblih, ki so nastajali in razpadali v okoliških krajih. Vsekakor ne smemo izpustiti humorističnega para Frnce in Janez, ki je nastal v začetku devetdesetih let. Sestavljata ga Matjaž Bizjak in Janez Kovšca. Po začetnih nastopih na proslavah in Colski nedelji sta uspela dobiti stalni angažma v oddajah korpskega radia Du jes. Nastopala sta tudi na različnih prireditvah, nekajkrat tudi v televizijskih oddajah na TV Primorka in TV Slovenija. Slišimo ju lahko tudi na CD plošči in kaseti, ki so jo izdali avtorji radijske oddaje Du jes.

V ta rang lahko uvrstimo tudi katerega od Colčanov, ki so postali znani širšemu krogu ljudi. Eden od njih je Tomaž Kovšca iz Žagolča, športni novinar na televiziji Slovenija. Vodi športne oddaje in komentira kolesarstvo ter rokomet. Svojo oddajo ima tudi na ljubljanskem radiu Dur.

Z novinarstvom, predvsem s športnim, ter z vodenjem oddaj na radiu in televiziji se ukvarja tudi Sandi Škvarč, ampak o tem bodo pisali drugi...

Športniki

Telovadno društvo Sokoli, delovalo naj bi pod Avstrijo ...

David Tratnik, v dresu vipavskega Yovilanda. (arhiv Trileka)

Leta 1992 se je skupini TNT na odru Colske nedelje pridružil Nace Junkar in zapel l'ts Now Or Never. (foto Simon Škvarč)

O organiziranem športnem udejstvovanju Colčanov pod Italijo ni pisnih virov. Omenimo nekaj sokrajanov, ki so se aktivno in organizirano ukvarjali s posameznimi športnimi zvrstmi.

Franc Trošt – kolesar;
Jože Žgavec – kolesar;
Branko Leban – rokometas;
Tomaž Kovšca – rokometas;
Alojz Vidmar – rokometas;
Matjaž Kovšca – rokometas in alpinist;
David Tratnik – cestni kolesar;
David Curk – gorski kolesar;

Rokometni, balinarski in malonogometni klub, v katerem se je in se še organizirano udeležuje veliko mladih krajanov, so omenjeni v posebni rubriki.

Duhovniki

Colska župnija je v svoji zgodovini dala 15 duhovnikov, od tega deset v zadnjem stoletju. Janez Andrej plemeniti Flachenfeld s Cola (7.8. 1673 – 30.7. 1733); Matej Ferjančič iz Sanabora (živel konec 18. in v začetku 19. stoletja); Marko Česnik iz Sanabora (2.4. 1787 – 30.3.1864); Matevž Ferjančič iz Žagolča (18.9.1799 – 5.12.1864); Franc Škvarč z Malega Polja (24.4.1876 – ??); Ivan Kobal iz Sanabora (20.8.1912 – 23.10.1987); Jože Trošt s Cola (12.5.1940); profesor cerkvene glasbe, živi v Ljubljani; Jurij Bizjak iz Orešja (22.2.1947); doktor teologije, pomožni škof v Kopru;

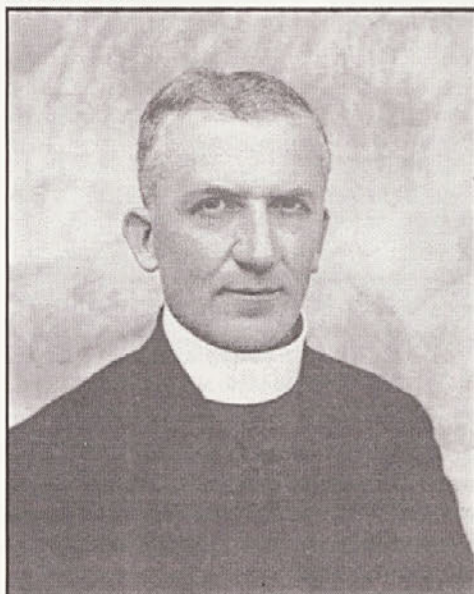

Danilo Kobal, dr. Jurij Bizjak in Pavel Bajc na svetoletni slovesnosti v domači cerkvi (foto Franc Bole)

Ivan Bajc z Malega Polja (16.5.1949); misionar na Slonokoščeni obali; Danilo Kobal iz Sanabora (5.2.1950) duhovnik v Zavrtaču; Pavel Bajc z Malega Polja (15.1.1951); misionar na Slonokoščeni obali; Franc Likar z Malega Polja (26.8.1962); duhovnik v Slavini pri Prestranku; Milan Pregelj s Cola (3.4.1964); duhovnik v Kozini, Rodiku in Hrpeljah; Bogdan Vidmar iz Orešja (14.2.1965) trenutno na študiju v Rimu; Zorko Bajc z Malega Polja (29.10.1966); duhovnik v Piranu.

Duhovniki, ki so službovali na Colu Col je postal kuracija leta 1759 z odcepitvijo od prafare Vipava, ko je baron Krištof L. plemeniti Flachenfeld tu ustanovil beneficij. Od 1758 do 1895 je tu službovalo 13 kuratov. Zadnji kurat in prvi župnik je bil Konrad Texter iz Tržiča; na Colu je zgradil novo cerkev in dosegel, da je bila kuracija leta 1895 povišana v župnijo. Njegovi nasledniki:

Francišek Košir iz Škofje Loke, od 4. jan. 1899 do 24. apr. 1902; Francišek Pavlin iz Vipave, od 16. jun. 1902 do spet. 1903;

Janez Janc, župnik, ki je na Colu služboval celih 34 let. (arhiv Slavke Bizjak)

Janez Janc iz Novega mesta, od sep. 1903 do apr. 1937; Anton Žagar iz Loga Čezsoškega pri Bovcu, od 19. avg. 1937 do 12. maja 1942; Jože Petrič iz Vrhpolja, od 12. jul. 1942 do 14. nov. 1948; Albert Metlikovec iz Sesljana, od 31. avg. 1950 do 19. sep. 1957; Boris Čibej iz Postojne, od 6. sep. 1959 do 5. avg. 1985;

Bogdan Bric iz Dornberka, od 8. avg. 1985 do avg. 1993; Stanko Ipavec iz Ročinja, od avg. 1993 do 13. avg. 2000; Alojz Šinkovec iz Vojskega, od 20. avg. 2000.

Franc Gabrejna in Štefan Gnjezda sta krajše obdobje upravljala colsko župnijo kot župnika v Podkrajju, Bogomir Berce pa kot župnik v Šturjah.

Poklici

Na začetku stoletja je prevladoval poklic kmeta in gozdarja, ki pa ni bil poklic v pravem pomenu besede, saj so ljudje opravljali te dejavnosti predvsem zaradi lastnega preživetja. Precej razširjeno je bilo furmanstvo; nekaj pa je bilo tudi trgovcev in gostincev ter obrtnikov, predvsem kovačev, zidarjev, krojačev, čevljarjev, pekov; skratka, mojstrov za drobna opravila in popravila. Šele po drugi svetovni vojni so se ljudje izučili različnih poklicev, glede na delovna mesta, ki so jim bila na voljo; najprej na colski žagi, kasneje pa v tovarnah v Ajdovščini. Polagoma so se mladi ljudje odločali tudi za šolanje; bolj pridni so šli v gimnazijo, sicer pa so bile med fanti najbolj priljubljene šole za poklice mehanika, kovinarja, lesnega tehnika in sekača; največ deklet se je, glede na možnosti zaposlitve, odločalo za čevljarsko šolo, priljubljena pa so bile tudi družboslovne šole, šole za vzgojiteljice, frizerke... Vse pogosteje se je colska mladina odločala tudi za nadaljevanje šolanja na univerzah v Ljubljani in v Mariboru. V zadnjem obdobju so le redki poklici, v katerem ne bi imeli Colčani svojega zastopnika.

Ko smo se nekoliko poigrali z raziskovanjem, v katerem poklicu je največ naših sokrajanov, smo prišli do zanimivih ugotovitev. Glede na obrat Alpine je seveda največ šivalk zgornjih delov obutve, sicer pa prevladujejo – poštarji. V tem trenutku jih je kar enajst. Ko smo preštevali ostale poklice, se je številka vselej avila pod deset.

TEHNIČNI PRIPOMOČKI Dohiteli smo razvoj !?

V naslednjih vrsticah smo zbrali nekaj podatkov o tem, kako so na Col "prihajali" posamezni tehnični pripomočki, oziroma kdo je bil prvi, ki se je z njimi ponašal. Podatke smo preverjali na različnih koncih, kljub temu pa dopuščamo tudi drugačne ugotovitve, še posebej za drobne gospodinske pripomočke, oziroma aparate, namenjene zabavi in prostem času. Oglasite se nam!

Prvi luksuz

Avtomobil je v začetku stoletja spadal med luksuzne pripomočke in tako se ga je prijelo ime luksuz, ki so ga

nekateri starejši ljudje uporabljali še desetletje ali dve nazaj. Po ustnem izročilu se je prvi avtomobil pripeljal na Col okrog leta 1906. Rekli so mu voz brez štanke, zaradi železnih koles je povzročal grozen hrup; menda se je z njim nekdo pripeljal samo zato, da bi ga pokazal Colčanom.

Prvi avtomobil je imel Milče Rovnov, lastnik gostilne Pri Rovanu, oziroma Dopolavoro, in

žage; zanimivo, na Colu je bila takrat tudi bencinska črpalka in sicer pred Rovanovo gostilno. Albin Štrancar iz Ajdovščine je bil na Colu za taksista. Zelo zgodaj je imel avtomobil tudi Tratnik iz Gozda. Po vojni se je število avtomobilov počasi večalo; najprej so prevladovali italijanski "milequatro" in podobni, kasneje je dolga leta kraljevala Crvena zastava.

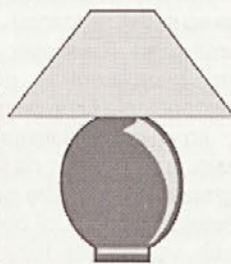
Ob tem omenimo še, da je že pod Italijo začel iz Idrije preko Cola v Gorico voziti avtobus. Zanimivo pa je, da je to ena redkih prog, ki se je ohranila do danes. Sicer pa se je v obdobju največje dnevne migracije, v sedemdesetih in osemdesetih letih, ob delavnikih praktično vsako uro na Colu ustavil avtobus. Zjutraj so proti Dolini odšli tudi po trije hkrati, posebna

gneča je bila na avtobusni postaji pred Zadržnim domom med drugo in tretjo uro popoldne.

Danes je aktivnih le še nekaj linij, avtobus pa vozijo na pol prazni.

Zasvetila je luč

Leta 1933 so napeljali elektriko iz Ajdovščine proti Črnem Vrhu. Na Colu so jo sprva vzeli le najpremožnejši, nekateri pa so se je tudi bali. Postopoma so jo napeljali tudi v

druge hiše, odvisno od finančne situacije. Namenjena je bila seveda le razsvetljavi, električna napeljava pa je bila sprva nadometna.

Glas iz škatle

Pod Italijo so imeli javni radio v gostilni Pri Brjaških in ko so bile pomembne novice, so jih morali poslušati stoje. Radio so imeli tudi pri Tomicu in pri Rovanu.

Pogovor po žici

Telegraf že pod Avstrijo Pri Makselnu. Telefon so imeli najprej italijanski karabinjerji v svojih pisarnah v Makselnovi hiši (hiša, ki se danes podira). Prva javna telefonska govorilnica pa je bila Pri Brjaških (danes Col 73), rekli so mu Telefono publico.

Železni delovni konji

Prvi traktor v KZ Col okrog leta 1950, kosilnice kasneje, in sicer popularne Alpinke

Okno v svet

Prva televizija na Colu je bila v Zadržnem domu, v prostorih takratne Krajevne skupnosti, z njo pa je upravljala Frančiška Križaj. Leta 1961 jo je za potrebe krajanov kupil odbornik Alojz Česnik. Po nekaterih informacijah naj bi pri nakupu pomagal angleški odposlanec za takratno cono B, na Col pa je prišla nekako v istem času kot v Albanijo. Kasneje so televizijo preselili v gostilno Zorke Štefančič. Prvo zasebno televizijo je, po dosegljivih podatkih, leta 1966 kupil Anton Puc – Balantinov, to je bila seveda črno-bela televizija Elektronske industrije iz Niša. Prvi sprehod človeka po luni, leta 1969, so na Colu spremljali že v več kot desetih hišah.

Tudi prvi barvni televizor je imel Anton Puc, in sicer leta 1977.

Kino

Kino predstave so se na Colu odvijale že pod Italijo. Med brjaško hišo in šolo so napeli platno, gledalci pa so sedeli na klancu proti cesti. Predvajali so predvsem propagandne filme, najpogostejše filme o kmetovanju. Mimogrede - ko so prihajali italijanski vojaki na vojaške vaje, je vsak večer na stopnicah pred cerkvijo igrala njihova godba na pihala. Potujoči kino je Col obiskoval v šestdesetih letih, vse do leta 1972, ko so Prosvetni dom

preuredili za obrat žirovske Alpine. S Prosvetnim domom je takrat upravljala Frančiška Križaj, na sporedu pa so bili seveda filmi, ki so takrat privabljali gledalce; veliko je bilo tudi t.i. špageti westnov, pa Winetou itd... Leta 1985 je potujoči kino poskusila obuditi takratna OO ZSMS, toda uspele so samo tri predstave.

Gospodinske pomočnice

Podatke je težko preveriti. Ivo Pregelj je kupil pralni stroj leta 1964; verjetno je bil to prvi pralni stroj na Colu. Prvi likalnik so dobili pri Brjaških že v tridesetih letih, ko so dobili elektriko, vendar pa so ga zelo malo uporabljali, ker so se bali, da bodo računi preveliki. Kako so prihajale na Col ostale "električne gospodinske pomočnice", je seveda težko preveriti.

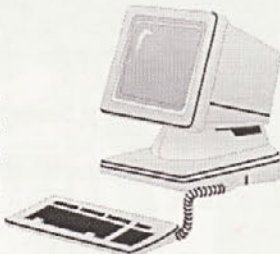
Nepogrešljivi sodelavci

Motorna žaga, vrtnali stroj, mešalec in podobni pripomočki so prišli na Col na prehodu iz šestdesetih v sedemdeseta leta. Mešalec za beton naj bi imel Lojze Česnik okrog leta 1967 in ga je posojal za ceno zidarskega pomočnika na uro.

Pc, vcr, tape, cd, gsm,

Prvi računalnik je imel pokojni Matjaž Kovšca iz Žagoliča. Leta 1984 je nabavil, danes predpotopni računalnik Spectrum. Namenjen je bil

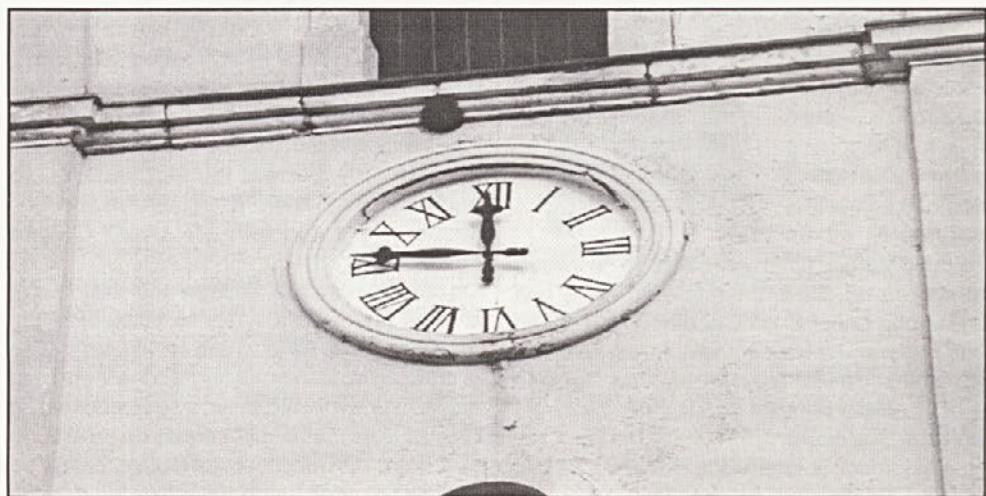

predvsem igrarim in manjšim operacijam, deloval pa je v povezavi s televizijskim ekranom. Računalnik, kakršnega poznamo danes, je prišel na Col nekje na prelomu iz osemdesetih v devetdeseta leta, težko pa je ugotoviti, kdo ga je imel prvi. Morda Lucijan Trošt v trgovini Dom v Zadržnem domu.

Prvi registrsko blagajno so dobili v takratni Hubljevi Samopostrežbi, v začetku sedemdesetih let, s prvimi digitroni (Texas) pa so si začeli učenci pomagati nekje v drugi polovici sedemdesetih let.

Prvi videorekorderji so prišli na Col v drugi polovici osemdesetih let. Po znanih podatkih ga je imel prvi Sandi Škvarč, in sicer poleti leta 1985. Za videorekorderje je takrat veljalo, da so namenjeni predvsem gledanju "risank". Radiokasetofoni so bili na Colu že v sedemdesetih letih, kupljeni pa so bili seveda v Italiji. Leta 1987 je Sandi iz Nemčije pripeljal tudi CD – player.

Prvi zasebni mobiteli so prišli na Col šele v drugi polovici devetdesetih let, predvsem zaradi tega, ker na našem območju prej ni bilo kvalitetnega signala. Službeni mobitel Radia Koper je leta 1995 začel uporabljati Sandi Škvarč. To je bila približno 2 kg težka naprava, sestavljena iz adapterja, aparata, antene in slušalke. Lastniki prvih zasebnih mobitelov in kasneje GSM –ov so bili privatniki, oziroma podjetniki nekje po letu 1996. Signal se je na Colu izboljšal šele spomladi leta 2000, ko so na oddajnik na Žerivšah namestili anteno. Po nam znanih podatkih se je na Internet prvi priključil Dejan Božič, in sicer 6. jan. leta 1997, digitalne telefonske priključke (ISDN) pa smo na Colu dobili marca leta 2000.

DRUŠTVA *Kultura in šport*

Izobraževalno društvo ter posojilnica in hranilnica

Ustanovljeno leta 1904

Sedež v društvenih prostorih pod župniščem (danes Col 30)

Predsednik (v obdobju po letu 1918) Jože Hladnik - Pepe Boselnov, tajnik Lenart Škvarč - Gerlevičev

Dramska skupina, pevski zbor, knjižnica

Delovanje

V okviru društva se je sestajala mladina.

Jože Hladnik - Boselnov in Lenart Škvarč - Gerlevičev; predsednik in tajnik Izobraževalnega društva v času pod Italijo. (arhiv Trileka)

Podatkov za obdobje pod Avstrijo je zelo malo, znano je, da so pod vodstvom župnika Ivana Janca v dvajsetih letih igrali dve igri: Fabijola in Neža in Mlinar in njegova hči. Z igro so nastopali tudi po drugih krajih. Po konferenci tajnikov fašistične stranke, ki je bila 12. junija 1927 v Trstu, je bilo delovanje društev, kakršno je delovalo tudi na Colu, prepovedano. Da so imeli italijanski fašisti

Člani Izobraževalnega društva. Prva vrsta zgoraj: Mila Balantinova, Pepa Brjaška, Franca Robrska, Franca Šmončkova, Mica Andrejčkova, Julka Rnejcova, Mica Jančkova, Ivana Gerlevičeva, Mica Ulinova in Franca Boselnova. Druga vrsta: Tinka Janc, Albina Ruštova, France Vrhovcov, Ivan Rušt, župnik Janez Janc, Nande Severski, Mica Metna, Metka Šnibrska, Lojzka Ruštova in Marija Česnova. Sedijo: Njec Bolkov, Ivanka Mežnarjeva, Pepe Boselnov, Franca Gerlevičeva in Lenart Gerlevičev. Sedijo na tleh: France Gerlevičev, Mimi Lazarska, Rezka Ulinova in Janez Ulinov. (arhiv Slavke Bizjak)

resen namen uničiti slovenstvo, pričajo sklepi te konference. Med drugim so zapisali: "Slovanski učitelji, slovanski duhovniki, slovanska društva so anahronizem in anomalija v deželi, ki je bila anektirana." Fašisti so zastavili cilj, da obmejne pokrajine čimprej in popolnoma poitalijančijo. Sklenili so zapreti še zadnje razrede slovenskih šol, zadnja društva, ukiniti zadnje slovenske časopise, skratka, sistematično uničiti slovenstvo!! Glede na pripovedovanje, so se

maše na Colu takrat, kljub vsemu, odvijale v slovenskem jeziku, z izjemo tistih maš, ki so bile namenjene italijanskim vojakom in uslužbencem.

Društveno življenje se je v neformalni obliki, predvsem z dramsko skupino, obnovilo kmalu po drugi svetovni vojni. Učitelj Danilo Sirk je učil igro Vdova Rošlinka in Razvalina življenja

Prosvetno društvo Razpotje

Ustanovljeno jeseni leta 1956 na pobudo odbornika Alojza Česnika

Sedež društva je v Zadržnem domu

Prvi predsednik pokojni Ivan Trošt, kasneje: pokojni Damijan Bajc, nato Franc Pregelj, Franc Koren, Ivan Žgavec, Ivan Trošt in Marjan Peljhan

Zborovodje Leopold Koren, Ivan Trošt ...

Dramski vodje: Anton Koren, Benjamin Lazar, Aldo Černigoj

Delovanje/uspehi

V okviru društva je začel delovati moški pevski zbor, ki ga je vodil Leopold Koren. Zbor je deloval do leta 1961, potem pa je do sedemdesetega leta zavladalo mrtvilo. Takrat je za dve leti vodenje prevzel Ivan Trošt, naslednjih šest let je zbor spet vodil Leopold Koren, od leta 1978 do letos pa je zborovodja in dirigent Ivan Trošt. Zbor Razpotje nastopa ob različnih priložnostih, ki zajemajo tako proslave in odkritja spomenikov kot tudi maše in pogrebe. Vsakoletni vrhunec je nastop na reviji Primorska poje. Zbor je za svoje

delovanje leta 1989 prejel priznanje Občine Ajdovščina. Danes spada med vodilne moške zborovske zasedbe, o čemer pričajo tudi povabila na državne proslave; leta 1998 in letos so nastopili v Cankarjevem domu v Ljubljani ob proslavi Dneva vstaje. Podrobnosti o pevski dejavnosti na Colu preberite v posebnem članku

V okviru prosvetnega društva Razpotje je okrog leta 1965 ponovno zaživela Dramska skupina. Pripravili so tri igre: Pričarani ženin in Razvalina življenja so

naštudirali skupaj z učiteljem Benjaminom Lazarjem, Verigo pa je režiral Anton Koren, ki je bil tudi idejni vodja dramske skupine. Učitelj Aldo Černigoj (brat Franca Černigoja) je v začetku sedemdesetih let učil igro Namišljeni zdravnik, ki pa ni nikoli prišla na colske odrske deske, saj so v Prosvetnem domu uredili obrat Alpine. Colski kulturniki so rade volje odstopili prostor za tovarno, saj so se zavedali, da bi ob morebitnem zavlačevanju ponujeno priložnost izkoristili kje drugje. Z igrami je dramska skupina gostovala v Črnem Vrhu, v Vrhpolju, na Studenem, na Otlici in v Podkraju. Dramska skupina je poskusila nadaljevati aktivnosti sredi sedemdesetih let z igro, ki so jo pripravili v manjši telovadnici in dvorani v Zadržnem domu (tam kjer je danes vrtec). Z učiteljem Ivanom Stibiljem so naštudirali igro, za katero žal nismo uspeli izvedeti naslova (govorila je o francoski revoluciji). Damijan Bajc je v isti dvorani pripravil igro Balada o trobenti in oblaku, s katero je takratna dramska skupina nastopila še na Otlici. Leta 1982 se je Alpina odselila v nove prostore in Prosvetni dom so spet uredili za prvotni namen. Anton

Dramska skupina, ki je delovala na Colu v šestdesetih letih, do odprtja obrata žirovske Alpine.

Koren je zbral takratno mladino in pripravili so dve igri: Vdovo Rošlinko, ki je tako doživela že tretjo "colsko interpretacijo" in Dekle iz Trente. Glavne vloge so igrali Irma Bizjak,

Zanimivo je, da v času, ko so naštudirali Vdovo Rošlinko, Prosветni dom še ni bil preurejen po odselitvi Alpine, zato je bila premiera v Črnem Vrhu. Sicer pa so takrat nastopili še v

Za krajše obdobje je dramska skupina oživila v začetku osemdesetih let. (arhiv Matjaža Bizjaka)

Franc Koren in Silvo Tratnik.

Podragi, Godoviču in na Medvedjem Brdu. V drugi polovici osemdesetih let je delovanje skupine povsem zamrlo, tovrstna aktivnost se je omejila samo na šolo in delno na društvo Trilek.

Gasilsko društvo Col

Ustanovljeno 6. februarja leta 1977

Odprtje gasilskega doma 7. okt. 1979

Predsedniki Ivan Škvarč, Miro Puc, Slavko Krapež, Ivan Škvarč

Poveljniki: Anton Škvarč, Alojz Kovšca, Srečko Praček, Tiberij Polanc, Kristijan Polanc

Sedež v gasilskem domu

organiziranega gasilstva.

V začetku velik zagon; odražal se je predvsem z gradnjo gasilskega doma, ki je bil zgrajen s prostovoljnimi delom in tudi s prostovoljnimi prispevki v denarju in materialu.

Po otvoritvi doma je bila glavna skrb posvečena nabavi opreme, usposabljanju in pridobivanju mladih članov. Vrstili so se nastopi na tekmovanjih. Konec osemdesetih let je prišlo do manjše krize, potem pa v devetdesetih letih nov zagon. Podrobnosti preberite v posebnem članku.

Delovanje/uspehi

Ustanovitev društva je bila nuja in potreba, saj na gorskem področju ajdovske občine ni bilo

Lovska družina Col

Ustanovljena leta 1949

Lovska Koča na Farmancah

Prvi starešina Janez Tratnik – Drežčkov, sedanji starešina Silvester Peljhan

že pod Avstrijo in pod Italijo, Lovska družina Col pa je bila ustanovljena leta 1949,

Delovanje/uspehi

Na obronkih Trnovskega gozda je bil lov včasih takorekoč nujen za preživetje. Meso divjadi je predstavljalo priboljšek na sicer skromno obloženih mizah, krzna pa pomemben vir zaslužka. Za naše kraje je bil v iztekajočem stoletju značilen divji lov, ki je bil zaradi prej naštetega včasih edini izhod v sili.

Organiziran lov se je sicer v naših krajih odvijal

decembra leta 1951 pa je dobila pravico do upravljanja z loviščem.

Lovce je družila povezanost z naravo, skrb za živali in ravnovesje v naravnem okolju. Pomembna prelomnica v delovanju colske lovske družine je bila zagotovo postavitve koč na Farmancah, katere svečana otvoritev je bila 20. avgusta leta 1978. Ob 50 – letnici ustanovitve, poleti 1999, so colske lovci izdali tudi obširen in izčrpen zbornik Svet od Granate do Črnega roba.

Lovska družina je neke vrste zaščitni znak vsakega kraja in to velja tudi za colske zeleno bratovščino. Tudi o lovcih lahko izveste več v posebnem članku.

Rokometni klub Col

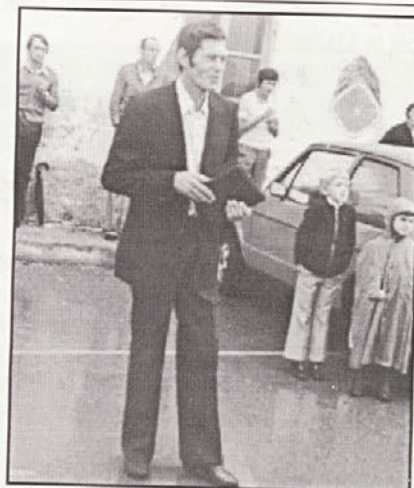
Ustanovljen leta 1976

Pobudnik: Vojko Stegovec, ustanovitev realizirali Janko Žgavec, Branko Leban in Anton Tratnik

Predsedniki: Silvo Tratnik, Ivan Štefančič, Anton Tratnik, Božidar Bajc

Lipov gaj, je roketni počasi zamiral. Po nekajletnem zatišju je Branko Leban začel januarja leta 1996 s treningi z najmlajšimi, uskladi delovanje kluba z novim zakonom o društvih in ekipa danes spet nastopa v rednem tekmovanju. Treningom so priključena tudi nekatera dekleta. Žal na prostem...

Silvo Tratnik je bil prvi predsednik rokometnega kluba Col. (klubski arhiv)

Delovanje/uspehi

Članska ekipa je nastopala v primorski conski rokometni ligi, v sezoni 1982/83 pa se je uspela uvrstiti v drugo republiško ligo – zahod, kjer pa je vzdržala samo eno leto. Mladinska ekipa je v začetku osemdesetih let dvakrat nastopila v republiškem polfinalu.

Z dograditvijo šole leta 1983/84 izgubili rokometno igrišče in kljub temu, da je bila avgusta leta 1986 odprta športnega centra

Društvo Trilek
Društvo za ohranitev starih običajev
Ustanovljeno 30. aprila leta 1991
Pobudniki: Odbor za pripravo novoletne
proslave (bivši OO ZSMS Col)
Predsednik: Ivan Žgavec (dosmrtni)

Delovanje/uspehi

Nadaljevanje aktivnosti iz obdobja mladinske organizacije, oziroma Odbora za pripravo

novoletne proslave, ki je bil ustanovljen leta 1986: Novoletna proslava, Colski časnik, Miklavževanje, podoknica, Colska nedelja. Začeli z zbiranjem starih predmetov, pomagali pri predstavitvi vina iz 200 let stare trte Dišečke, uredili jamo in razsvetljavo na igrišču, zgradili in opremili društvene prostore ob telefonski centrali ter pomagali pri obnovi Tomaževe štale. V teku je urejanje poti Med bore, skale in spomine, ki bo zajela colske zanimivosti in znamenitosti, v delovanje društva spada tudi različno sodelovanje z ostalimi društvi na vasi.

Balinarski klub
Ustanovljen 29. jan. 1993
Predsednik Silvo Tratnik

Delovanje/uspehi

Ustanovitev društva je bilo logično nadaljevanje aktivnosti po izgradnje dvosteznega balinišča ob igrišču. V začetku je klub štel 14 članov, ki so nastopali po posameznih turnirjih, bistvena naloga pa je bilo sodelovanje v ligaškem tekmovanju OBZ Nova Gorica. Sodelovali tudi v zimski ligi v Novi Gorici in več let zapovrstjo v avgustu

pripravili odmeven balinarski turnir. Kot prvaki 2. območne lige so se leta 1995 uvrstili v 1. ligo OBZ Nova Gorica. Leta 1997 so se uvrstili na finale državnega prvenstva v četvorkah. Leta 1998 prvaki prve medobčinske lige in neuspešen nastop v kvalifikacijah za 2. državno ligo.

V zadnjih dveh sezonah nastopajo v

Jože, Boštjan, Bine in Silvo, udarna klubska ekipa.

rekreativni občinski ligi, balinišče na Colu pa preveč sameva... Pokali so na ogled v gostilni Tratnik

Malonogometni klub Ma.Ro.Ma / Bal-Avto
Ustanovljena leta 1994 / 1998
Ni uradno registriran.

Delovanje/uspehi

Malonogometni klub Ma.Ro.Ma. je nastopal na različnih turnirjih in v občinski ligi. Največji ligaški uspeh je 3. mesto.

Malonogometni klub se je pred tremi leti preimenoval v MNK Bal-Avto in je v sezoni 1998/99 in 1999/2000 nastopal v občinski

malonogometni ligi. Prvo leto je zasedel 5. mesto v drugi občinski ligi, naslednje leto pa 3. mesto v enotni občinski ligi. Letos že drugo leto zapored nastopa v zimski malonogometni ligi v Dobravljah. Lani so med šestnajstimi ekipami osvojili 9. mesto. Največji turnirski uspeh: 1. mesto na letošnjem turnirju na Otlici.

Društvo Štirlek
Ustanovljeno leta 1999
Predsedniki: Bogdan Pregelj, Danijel Trošt
Ni uradno registrirano.

Delovanje/uspehi

Kresovanje in postavljanje šrang, letos tudi novoletna okrasitev Cola.
(Preberite v posebnem članku.)

Jamarsko Društvo Uvitnci
Ustanovljeno leta 2000
Ni uradno registrirano, deluje pod okriljem jamarskega društva Ajdovščina

Delovanje/uspehi

Raziskovanje kraških jam in brezen v naši okolici. Preberite v posebnem članku. Naslov spletne strani:
<http://www.crosswinds.net/~uvitnci>

ŽUPNIJA, USTANOVE, PODJETJA...

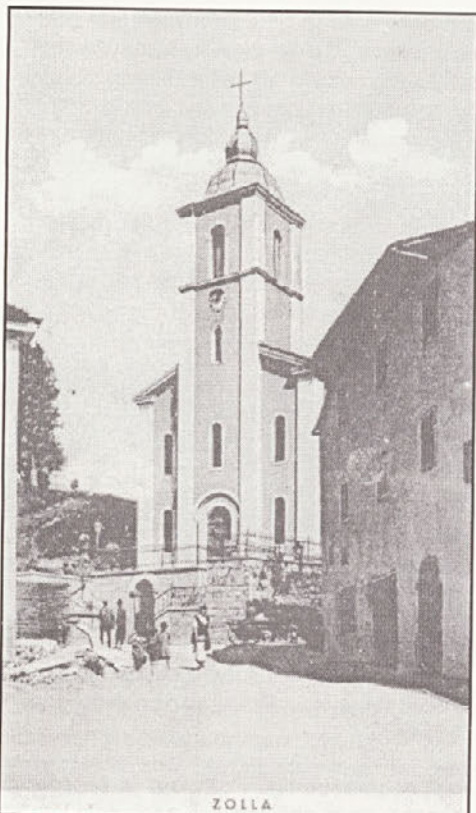
Župnija Col Trdni temelji

Prvič je cerkev na Colu omenjena v urbariju iz leta 1345. To je bila cerkev sv. Lenarta, ki je stala na pokopališču. Kapelo so imeli tudi na gradu Trilek. Podrobnejše poročilo o župniji in cerkvi na Colu (v Podvelbu) izhaja iz leta 1750, ko je tu opravljal vizito nadškof Karel Mihael Atems. Col je postal kooperatura, s stalnim duhovnikom – kaplanom, cerkev pa

je postala zakramentirana, kar pomeni, da je stalno hranila Najsvetejše. Naslednja vizita je bila 28. aprila 1758 in v zapisniku so bili navedeni manjši posegi in popravki, ki naj bi jih naredili v cerkvi.

Leta 1759 je postal Col samostojna duhovnija, oziroma kuracija, dotlej je bila tu kaplanija vipavske župnije. Beneficij je

ustanovil baron Krištof Lovrenc plemeniti Flachenfeld in predstavljal je podlago za ustanovitev samostojne župnije. Vipavski župnik je dovolil, da je colska cerkev dobila krstni kamen in tabernakelj, duhovnik – kurat pa je imel pravico krščeovati, spovedovati in deliti zakramente, razen poroke. Baron Flachenfeld je južni del gradu prepustil

Cerkev sv. Lenarta je bila najpogostejši motiv za razglenico Cola v času pod Italijo. (arhiv Trileka)

duhovniku za stanovanje in tu je še danes župnišče.

Ker se je Col počasi širil in večal, je cerkev postajala premajhna in leta 1894 je kurat Konrad Texter povabil ljud, da bi zgradili novo cerkev. 7. maja 1895 je vipavski dekan blagoslovil temeljni kamen, 11. oktobra leta 1896 pa je bila

cerkev blagoslovljena. (Posvečena je bila leta 1905.) Pri gradnji je s prostovoljnimi delom

Praznično okrašena cerkev. Prostor pred oltarjem je seveda danes drugače svoji zgodovini dala petnajst duhovnikov,

pomagala celotna župnija, denar pa je, med drugim, prispevala tudi ljubljanska škofija. Kljub temu je denarja primanjkovalo in cerkev ni izdelana povsem po načrtu. Na prehodu iz 19. v 20. stoletje je colska fara štela 1075 župljanov.

Leta 1937 je bila porušena stara cerkev na pokopališču, ki sicer ni bila več v uporabi, material pa je šel med drugim tudi za zidavo žage v neposredni bližini.

Župnija v 20. stoletju ni doživljala večjih sprememb. Župniki žal niso pisali kronike, iz katere bi verjetno lahko izvedeli marsikatero zanimivost iz župniškega življenja. Ohranjena pa je krstna knjiga, v kateri so podatki za nekaj stoletij nazaj.

Leta 1929 so v zvonik dvignili mali zvon, ki je tam še danes. Prve orgle so bile izdelane leta 1872, naslednje so na kor postavili aprila leta 1945, leta 1997 pa so lahko župljani prisluhnili novim orglam.

prav toliko redovnikov in redovnic. Službo je v naši župniji opravljalo 22 duhovnikov, štirje so to delo opravljali le začasno v sklopu sosednjih župnij. (Glej poseben seznam.)

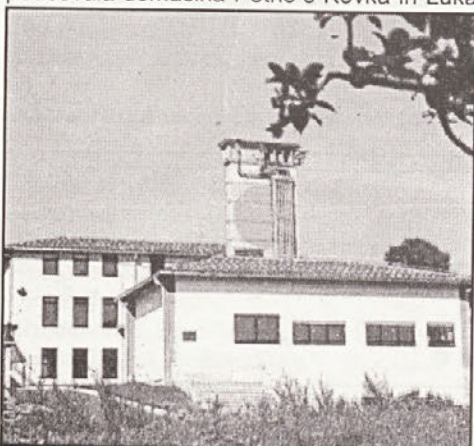
Prvi misijon je bil v colski župniji leta 1897, naslednji po prvi svetovni vojni, tretji tik pred drugo vojno. Po vojni so se misijoni odvijali v letih 1955, 1967, 1979 in 1990.

Na prelomu prejšnjega stoletja sta bili ustanovljeni Bratovščina sv. Rešnjega telesa in Marijna družba, v župnji so delovali cerkveni ključarji, še vedno je aktiven župnijski pastoralni in gospodarski svet.

Lahko rečemo, da je Col z okolico svojevrsten fenomen, saj se število prebivalcev tako ali drugače ujema s številom faranom. Odstopanja so minimalna... Krščanstvo ima torej na Colu trdne temelje, o čemer nenazadnje priča tudi število duhovnih in edovnih poklicev.

Osnovna šola Col Večne težave s prostorom

Začetki organiziranega šolanja otrok že pred letom 1850, po nekaterih virih je bila šola ustanovljena leta 1862. Otroke sta najprej poučevala domačina Petrič s Kovka in Luka

Leta 1985 je bila odprta prenovljena, toda nedokončana stavba šole. (arhiv Trileka)

Gerlevič – Žnidarjev, in sicer v Severjevi hiši za župniščem.

Leta 1873 zgradili prvo šolsko stavbo na mestu, kjer temeljito prenovljena stoji še danes.

Leta 1908 šolo povečali v dvorazrednico. Po

prvi svetovni vojni so Italijani še nekaj časa pustili domače učitelje, ki so seveda morali poučevati v italijanskem jeziku. Leta 1921 prvi italijanski učitelj, do leta 1943 se jih je izmenjalo kar nekaj. Leta 1932 so ustanovili oddelek v Gozdu, leta 1934 tudi v Sanaboru. Po kapitulaciji Italije so partizani šolo požgali, poučevanje otrok je nato dobre tri mesece leta 1944 potekalo v župnišču.

1. oktobra leta 1945 se je pouk začel odvijati v gostilni Pri Lokvarju, kasneje pa so se učenci in učitelji preselili v zasilne in povsem neprimerne prostore v parketarni na Žagi.

Leta 1946 je Primorje iz Vipave ob pomoči krajanov obnovilo šolo, ki pa potem ni imela primerne opreme. Težave so bile tudi v miselnosti, saj so mnogi v šoli videli le neprimerno izgubljanje časa. V naslednjih letih so se izmenjevale generacije učencev in učiteljev, prihajale in odhajale so reforme šolstva. Šolsko leto 1983/84 je bilo zadnje v stari stavbi, v naslednjem se je pouk odvijal v Zadržnem domu, v gasilskem domu in tudi v Župnijskem domu, medtem ko so gradbinci hiteli z adaptacijo in dograditvijo. Žal je prevladala odločitev, da se šolo razširi na obstoječem prostoru sredi vasi, čeprav bi bila, glede na prostorsko stisko v samem vaškem

jedru, primernejša lokacija nekje na obrobju Cola. Ampak to je že druga zgodba... Leta 1985 je bila prenovljena, toda nedokončana šola odprta, vendar pa je bilo kmalu jasno, da je premajhna in po petnajstih letih se odvíja nova bitka za njeno razširitev in gradnjo telovadnice.

Številke: V šolskem letu 2000/2001 obiskuje šolo 189 učencev.

Alpina Žiri, obrat Col Tovar, ki je dala Colu nov zagon

V začetku sedemdesetih let je žirovska Alpina iskala delovno silo in prišla tudi v ajdovsko občino. Ponudili so jim Podnanos, Budanje in

Tovarniško poslopje na obrobju vasi se lepo vključuje v okolje (foto Klemen Bizjak)

kot majhno možnost tudi Col. Toda Colčani so priložnost zagrabili z odprtimi rokami, saj so ves čas iskali nadomestilo za delovna mesta, ki so jih izgubili po požaru v parketarni. Po številnih težavah; potrebno je bilo prepričati občinsko oblast, dobiti dovolj delovne sile, pripraviti primeren prostor, je bila 27. aprila leta 1972 odprtje obrata v Prosvetnem domu na Colu. Z delom je pričelo okrog 80 delavk; med njimi so bile gospodinje, nekatere so prišle iz tovarn v Ajdovščini, del pa tudi z usposabljanja v Žireh. Že takrat so določili lokacijo za novo tovarno, Ivan Pregelj, takratni

Priprave na otvoritev obrata Alpine. Pod šolo je bilo takrat igrišče prekrito z lešem. (foto Ivan Rušt)

objekta. Kredit je nazadnje zagotovila Banka Koper, gradnja pa se je zaradi slabšega poslovanja Alpine kar precej zavlekla. Odprtje

letih je tovrstnega sodelovanja precej manj, pa tudi splošna situacija v čevljarški industriji ni najboljša. Kljub temu pa Alpina predstavlja

Slavnostna otvoritev je bila 27. aprila leta 1972. (foto Ivan Rušt)

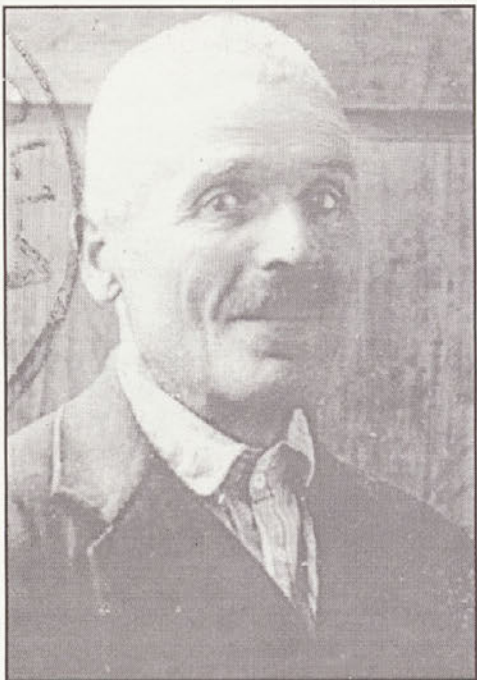
predsednik krajevne skupnosti, in Tončka Škvarč pa sta opravila veliko pogovorov v Alpini, na občini v Ajdovščini in tudi na Ljubljanski banki in odgovorne prepričevala, naj priskočijo na pomoč pri gradnji novega

je bilo 27. aprila leta 1982. Alpina je imela ves čas posluh za potrebe v vasi, saj je pomagala graditi vodovod, ustanoviti gasilsko društvo in je tudi drugače sodelovala s krajevno skupnostjo. V zadnjih

pomembno gibal gospodarskega življenja na vasi; zagotovo je v veliki meri prispevala tudi pri ohranitvi življenja na tem področju, saj bi sicer marsikdo za vedno odšel v Dolino in naprej v svet...

Pošta Col 130 let

Pošta je začela na Colu delovati leta 1871 v hiši Pri Šmončkovih (danes Col 23). Tam je

Franc Trošt je bil poštar pod Avstrijo (arhiv Lucijana Trošta)

bila tudi pod Italijo in še nekaj let po drugi svetovni vojni. Po vojni se je zaradi popravila Šmončkove hiše preselila za nekaj časa v Makselno hišo (hiša, ki se podira), leta 1955 pa je začela obratovati nad tedanjo pekarno v Zadržnem domu. Zaradi popravila strehe se je v osemdesetih letih za krajše obdobje preselila v prostor krajevne skupnosti, oziroma pevskega zbora Razpotje v Zadržni dom. Leta 1994 so podrli pekarno in pošta se je preselila nadstropje nižje.

Eden prvih poštarjev, še pod Avstrijo, je bil Franc Trošt (ded Lucijana Trošta) Pošto je nosil peš! Pod prvi svetovni vojni je mesto pismonoše prevzel Janez Kobal – Šmončkov in poklic pismonoše je ostal v družini, saj ga je po njegovi smrti leta 1951 opravljala tudi žena Ančka. Večkrat je na pomoč priskočila že prej, zanimivo pa je, da je istočasno z oddajanjem pošte naokrog prodajala tudi

Po vojni je bila pošta nad pekarno v Zadržnem domu. Danes je v bivši pekarni, stiska s prostorom pa ostaja... (foto Ivan rušt)

tobak. Nekaj časa je bila za pismonošo Frančiška Pregelj, nato je štiri leta to službo opravljal Tone Koren, naslednjih 25 let pa je bil poštar Lenart Škvarč. Po njegovem odhodu v Ajdovščino ga je za nekaj časa nasledil Pavel Hladnik, potem pa so se poštari menjali pogosteje, tako je tudi danes.

Občina Col Bi jo spet potrebovali?

Pod Avstrijo in še nekaj časa pod Italijo je bil sedež občine Col pri Severju, Sever pa je bil dolgoletni tajnik. Po prihodu fašizma je bila

in Podkraj sta obsegali 6856 hektarjev površine. Po ljudskem štetju leta 1928 je na tem območju živelo 1987 prebivalcev. 1956

obdobje v prostorih žage, potem pa so jih preselili v Makselno hišo. Zanimivo je, da je med vojno nekaj časa osebne izkaznice izdajal kar župnik Jože Petrič.

Občinska oblast in druge pomembne osebnosti v tridesetih letih. Levo zgoraj Anton Bajc – Sever, tajnik in pevovodja. Tretji z desne stoji župan Franc Bizjak, šesti z leve je Milče Rovar. V sredini sedi župnik Janez Janc. (arhiv Slavke Bizjak)

občinska pisarna, kjer je uradoval podestá (podestá je bil italijanski župan v manjših občinah), v prostorih šole. Leta 1927 je imela občina Col 1004 prebivalcev, obsegala pa je 3387 hektarjev površine. Združeni občini Col

je bilo slovensko govorečih, 13 italijansko, 18 je bilo tujih državljanov, od tega 12 Jugoslovancev.

Po drugi svetovni vojni so bili uradi krajše

Povojna občina Col je bila uradno formirana leta 1952.

Občina Col je delovala do leta 1955. 1. septembra tega leta je bil namreč uradno razformiran Občinski ljudski odbor Col. Po ukinitvi občine je na Colu ostal samo matični urad, v katerem je najprej služboval Jože Deotto, sicer doma iz Trbovelj, ki je bil prej komandir na postaji milice v Vipavi. Zbolel je in 30. novembra 1963 umrl. Krajše obdobje je bil nato matičar Julij Logar, v letih 1963 – 1966 pa je v krajevnem matičnem uradu službovala Fani Bajc – Poliška. Prostor urada, v katerem je imel svojo pisarno tudi predsednik krajevnega odbora, so bili v Zadržnem domu, kjer je danes frizerski salon. Marsikateri Colčan je bil poročen v teh prostorih. Leta 1966 je bil matični urad ukinjen.

Medtem ko so bili orožniki in karabinjerji na Colu že v prejšnjih dveh državah, je pod okriljem poveljstva občin na Colu delovala tudi Miličniška postaja. Svoj sedež je imela v župnišču, tako da je moral v tistem obdobju župnik stanovati v Kavčičevi hiši (zapuščena hiša ob gostilni Tratnik, Col 18). Postaja je bila ukinjena konec petdesetih let.

Obnova/Obnovitvena zadruga Kratko in učinkovito

Obnova porušene vasi se je začela kmalu po vojni. Dela je vodil Anton Krapež – Nemcov, zidarji in pomočniki pa so bili zaposleni, delo pa so jim prišteli tudi v delovno dobo. Plačilo je znašalo okrog 3.000 din na dan, pomočniki so dobili okrog 2.000 din. Obnovitvena

zadruga je po ustanovitvi Kmetijske zadruge delovala pod njenim okriljem. V začetku petdesetih let so pričeli z gradnjo Zadrugnega doma, že prej so zgradili tudi Prosветni dom. Ta naj bi se prvotno imenoval Mladinski dom, toda tik pred odprtjem se krajevna oblast s

tem ni strinjala, saj naj bi mladina pokazala premalo zanimanja za gradnjo. Ob tem omenimo, da so takoj po vojni pri čiščenju ruševin pomagali tudi nemški ujetniki.

Kmetijska zadruga Bilo je prelepo, da bi trajalo

Kmetijska zadruga je bila ustanovljena v prvih povojnih letih. Njen prvi upravnik je bil Ivan Trošt iz Orešja, ki se je kmalu po koncu vojne priključil v družbeno – politično, oziroma gospodarsko življenje na vasi. Pomagal je vodji Obnove Tonetu Krapežu in po ustanovitvi Zadruge postal njen upravnik.

V okviru Zadruge je delovala pekarna, s katero je upravljala Edo Škvarč. Ko je bil na dopustu sta ga nadomeščali Marija in Antonija Pregelj – Brjaški. Pekarna je bila v prostoru, kjer je danes pošta. Na mestu, kjer je danes Gasilski dom, so imeli svoje delavnice mizarji Lenart Škvarč st. – Gerlevičev, Franc Česnik – Mrkcov, France Pregelj – Brjaški in Pepe Štefančič – Šibrski. Čevljarja sta bila Stanko Bizjak in Franc Pregelj – Brjaški. Vinko Bajc in Mera Bajc –

Kmetijska zadruga Col. Z leve: Pavle Jurjev, Lenart Gerlevičev, Mera Tejklanova, Stanko Bizjak, Janez Markov, Drejc Brjaški, France Brjaški, Ivanka Nabergoj, Edo Pekov, Lojze Tekcov, France Mrkcov. Čepijo: Pepe Šibrski, Lojze Martn, Pepe Zogrski in Vinko Bajc. (arhiv Trileka)

Tejklanova sta bila krojača, V zadrugi gostilni sta delali Zorka Mikuž in Zinka Škvarč. Pavel Peljhan – Jurjev je mlet moko. Na blagajni Kmetijske zadruge sta bili Ivanka Nabergoj iz Godoviča in Anica Bizjak – Brjaška. V okviru Zadruge sta delovali tudi trgovina in veterinarska ambulanta, med dejavnosti pa je treba prišteti še odkup mleka, lesa, oglja in zdravilnih zelišč; slednje se je ohranilo še v osemdesetih letih. Zadruga je imela tudi svoj traktor, s katerim je upravljala

Trgovino z mešanim blagom v Zadrugi domu je najprej vodila Pavla Vidmar – Sinjevrška, med zaposlenimi je bila tudi Dorica Tratnik s Kovka. Leta 1955 je prišel za poslovođjo Miha Pišljar iz Godoviča, ki se je na Col tudi preselil; njegova žena Marica je delala na pošti. Kmetijska zadruga je morala leta 1958 zadrugi trgovino oddati podjetju Hubelj, ki je s politično odločitvijo postal glavni in edini nosilec trgovske dejavnosti po vaseh, tudi na Colu.

Omenimo še, da je v tistem obdobju delovalo na Colu še nekaj obrtnikov, med drugim tudi kovačija, imeli pa smo tudi mesnico, (nekaj časa je "po ukazu" delovala pod okriljem Zadruge), ki je imela svoje prostore v Šmončkovi hiši. Še v sedemdesetih letih je bila odprta enkrat ali dvakrat tedensko. Zanimivo je, da na Colu nismo imeli brivca ali frizerja, v arhivu tako preberemo, da je takratna colska občinska oblast leta 1954 dovolila podkrajškemu brivcu, da je dva dni v tednu svoje obrtne usluge ponujal na Colu. Po letu 1955, po ukinitvi občine Col, so polagoma

prenehale z delovanjem tudi obrtne delavnice, oprema pa se je selila v Vipavo. Kmetijska zadruga Col je sicer formalno delovala še naprej (v sklopu Kmetijske zadruge Vipava), vendar pa je bila več ali manj omejena na odkup zelišč in na blagajniško poslovanje. Konec osemdesetih let je tu ostala samo blagajna, ki jo od leta 1995 upravlja podjetje Ma.Ro.Ma.

Žaga in parketarna Če ne bi bilo požara...

Žage so bile na Colu in v okolici ena od obrtnih dejavnosti, s katero so ljudje iskali možnost zaslužka. Na prostoru, kjer je danes Zadrugi dom, je delovala Mejakova žaga, ki jo nazadnje upravljala človek, katerega so vsi klicali Jud.

Del Cola pod gostilno Tratnik pa se še danes imenuje Na žagi, seveda zaradi žage, ki jo je tu že pod Avstrijo zgradil Rovn (tudi lastnik gostilne in živinozdravnik; zelo napreden človek) in se zanjo precej zadolžil. Rešila ga je pravzaprav prva svetovna vojna, saj je prodal veliko lesa za strelske rove. Les je bil v času Italije zelo dragocen. Rovn je bil znan po tem, da je neizmerno sovražil Italijane, in pravijo, da so ga morali domači fantje včasih

držati zaprtega v hramu, da ne bi bilo kaj narobe, ko so prišli "fašisti" v gostilno. Po smrti gospodarja, je delo nadaljeval sin Milče, ki pa je sredi tridesetih let prodal imetje (po nekaterih informacijah se je preveč zadolžil) ter se odselil. Žago je kupil Albert Drobnič iz Trsta, ki je dejavnost razširil tudi na izdelovanje parketov; v ta namen je kupil bližnje zemljišče in postavil nov tovarniški objekt. Na Colu je ostal do kapitulacije Italije.

Po vojni so se pojavile težave, saj je bila tovarna dodobra izropana in opustošena. Najprej je bila

Eden redkih posnetkov z žage. Poiščite po domačem arhivu! (arhiv Slavke Bizjak)

potrebna temeljita obnova. Proizvodnjo so nadaljevali pod okriljem Lesnoindustrijskega podjetja iz Ajdovščine (današnje Lipe), zaposlitev pa je našlo veliko Colčanov. V treh izmenah je delalo celo več kot sto ljudi; nekaj v žagi, večina pa v parketarni. Za žago so seveda delali tudi "kooperanti", med drugim tudi furmani, ki so iz Ajdovščine vozili vodo za potrebe proizvodnje. V petdesetih letih so tako že razmišljali, da bi ta problem rešili in na Colu napeljali vodovod, toda na sestanku Občinskega ljudskega odbora Col, ki je bil 3. avgusta 1953, so ugotovili, da bi bil to prehud finančni zalogaj. Tovarno je med drugim upravljal tudi Lojze Kovšca – Mihcev, v pisarni pa je delala Francka Špiliska. Podjetje je vsekakor pomenilo lepo prihodnost za Col in bližnjo okolico, toda poleti, 2. avgusta leta 1962, je po malomarnosti prišlo do katastrofe, saj je požar povsem uničil parketarno. Ljudje so morali na delo v Ajdovščino ali pa so ostali doma. Kasneje so za krajše obdobje

V ospredju procesija mimo gostilne Tratnik, v ozadju pa pogled na žago. Danes je seveda ta del Cola precej spremenjen. (arhiv Slavke Bizjak)

usposobili sušilnico, nadaljevalo pa se je delo v žagi. Toda kmalu je bila ukinjena tudi žaga in celotna dejavnost se je preselila v Ajdovščino. Pa še zanimivost: Tone Škvarč – Rnejcov in Feliks Leban iz Orešja sta bila zadnja kurjača v "mašinhauusu" in prišel je ukaz, da mora eden od njiju na delo v Ajdovščino. Nista se mogla odločiti, zato sta povlekla slamico. Krajšo je potegnil Tone, toda usoda je hotela, da mu je kmalu moral slediti tudi Fele...

To je gostilna, ki je zagotovo delovala že v

Gostilna Tratnik Več kot stoletna tradicija

19. stoletju. Pred časom so imeli fotografijo, posneto leta 1896. Žal se je izgubila. Prvi znani lastniki so bili Rovanovi, ki so bili sicer premožna družina s široko razvejano dejavnostjo. Gostilni se je reklo Pri Rovanu. Kot zanimivost omenimo, da je v številni Rovanovi družina živela tudi Tončka,

verjetno pa je vsem znan njen sin, novinar in humorist Tone Fornezzi – Tof. Leta 1936 je Milče Rovan prodal vse svoje imetje na Colu in odšel v Ljubljano. Gostilno je kupil Alojz Tratnik (oče sedanjega lastnika Jožeta), nosilec dejavnosti pa je bila njegova žena Albina. Gostilna, ki so jo pod Italijo imenovali

imenujejo še danes), je po vojni doživela usodo takratne gospodarske politike. 20. novembra leta 1952 so jo namreč "čez noč" podržavili, družina Tratnik pa je bila prepuščena lastni iznajdljivosti. V arhivih preberemo, da zaradi nerentabilnosti in izgube, v resnici je šlo za takratno politiko. Novi upravljaec je bila Kmetijska zadruga Col, šef je postal Anton Krapež – Nemcov, ohranila pa je svoje poveljno ime Triglav. Toda sredi poletja 1954 je z odločbo okrajnega ljudskega odbora v Novi Gorici dejavnost spet smela opravljati družina Tratnik, ki pa je dobila nazaj zanemarjen in v resnici nerentabilen lokal. Albina in Alojz sta se tako z gostinstvom ukvarjala naslednjih 21 let. Leta 1975 je gostilno vzel v najem Janez Bajc iz Orešja in tu vztrajal do leta 1980, potem pa je sledilo osemletno obdobje, ko so prostori več ali manj samevali. Bilo je nekaj porok in raznih "žurov", seveda v lastni režiji, v drugi polovici osemdesetih let pa je začel sedanji lastnik Jože Tratnik s temeljito prenovo in adaptacijo. 29. junija 1988 je gostilna ponovno oživela v taki podobi, kot jo poznamo danes.

Alojz in Albina Tratnik sta se z gostinstvom ukvarjala skoraj štirideset let. V naročju drži bodočega lastnika Miloša?

nezakonska hčerka gospodarja Andreja. V Ljubljani se je poročila z nekim Italijanom,

Dopolavoro, kar pomeni "po koncu dela" (nekateri starejši ljudje ta del Cola tako

gostilna
tratnik
col

Obiščite nas!

odprto od 11. do 22. ure

telefon: 05/36-68-610
gsm: 041/616-825

ČETRTEK ZAPRTO

Zgodovina **STOLETJE** V BESEDI IN SLIKI Vas na razpotju

V temno preteklost

Čeprav smo se osredotočili predvsem na dvajseto stoletje, bomo v uvodu glavne teme letošnjega Colskega časnika šli tudi nekoliko dlje v zgodovino, vse do prve naselitve naših krajev. Pisnih virov je žal bolj malo, kljub temu so se ohranili nekateri podatki, ki pričajo, da je naša planota obljudena praktično vseh dva tisoč let našega štetja.

gradu, ki se je nahajal v neposredni bližini današnje cekve. Na temeljih peterokotne trdnjave iz rimskih časov so ga v 16. stoletju sezidali baroni Flachenfeldi. Graščina Podvelb (Unted Dem Gewelb) je dobila ime po grajskem oboku, oziroma mostovžu, ki se je vzpenjal prek ceste in je povezoval dve stavbi, današnje župnišče in Tomicovo hišo. Tam so postavili tudi mitnico, kjer so pobirali neke vrste

Francijscejski kataster z indikacijskimi slikami katastrske občine Col iz leta 1822
(arhiv Trileka)

Col leži na robu visokokraške planote Trnovskega gozda. Obdajajo jo vrhovi Trnovskega gozda, Hrušice in Nanosa, proti zahodu se odpira pogled na Vipavsko dolino in ob lepem vremenu vse do morja. Strateški pomen tega območja je človek spoznal že v začetku našega štetja, ko je iskal najugodnejšo pot od morja proti notranjosti. Vas je nastala ob prometni povezavi med Aquilejo (današnji Oglej) in Emono (današnja Ljubljano). O obstoju ceste povezave. (rimske ceste) priča tudi miljni kamen iz 4. stoletja, ki so ga našli v gradu Trilek, posvečen je bil Juliju Odpadniku, in kovanci iz še starejšega obdobja. Ostanki utrdb na Rižemberku, Šturmanku in Šancah kažejo na pomembno vlogo takratnega Cola v obrambnem sistemu Clauster Alpium Ilirium, to je bila utrjena obrambna črta, ki je varovala rimsko cesarstvo pred vdorom barbarskih plemen. Zagotovo je to območje odigralo pomembno vlogo tudi ob znameniti bitki Ob mrzli reki

V pisnih virih je naša vas prvič omenjena v urbariju iz leta 1345, zapis pa se nanaša na staro cerkev svetega Lenarta.

Prvo znano ime za našo vas je Podvelb, po

cestnino, oziroma carino (zoll). Grad Podvelb so deloma podrli leta 1840, že nekje v začetku devetnajstega stoletja pa se je ta del vasi poimenoval Col, prav zaradi cestnine, ki so jo sicer pobirali še naprej, vse do konca stoletja. Grad Trilek je bil zgrajen v začetku šestnajstega stoletja. Prvič je bil omenjen v Valvazorjevi Slavi Vojvodine Kranjske leta 1679, napis na vhodu v nekdanjo klet pa priča, da so del grajskega poslopja dozidali štiri desetletja prej, ko so lastniki z imenom Trileki, po katerih je grad dobil tudi ime, dobil plemiški naslov.

Kasneje je bil nekajkrat prodan, nazadnje so ga kupili Abramsbergi in v njem živeli, dokler ni bil zaradi stečaja leta 1880 prodan na dražbi in začel počasi, a vztrajno razpadati. Kljub zanimivi lokaciji, od koder se razprostira pogled na Vipavsko dolino pa vse do morja, za grajsko poslopje ni bilo več pravega zanimanja in dokončno je bil prepuščen zobu časa.

Del vasi se še danes imenuje Orešje, vendar pa ni natančnih podatkov iz katerega obdobja izhaja to ime. Ena od razlag pravi, da so ta zaselek tako poimenovali zaradi velikega števila orehov, morda pa ime izhaja iz besede

okra, oziroma okrešelj, kar pomeni krušljivo steno, ki se pne nad Orešjem. V času Napoleonovih pohodov proti Emoni so Francozi kot prvi uvedli hišne številke, ki so naraščale od vzhoda proti zahodu. V Orešju je bilo v tistem obdobju 20 hiš, na Colu pa 13. Na Colu, oziroma Podvelbu, se je leta 1809 odvijala bitka med Francozi in Avstrijci, ki so se morali umakniti, in Ilirske province so takrat pripadle Francozom.

Po umiku Francozov so naši kraji spet prišli v roke avstrijskemu cesarstvu. Naši predniki so seveda še naprej živeli trdo in pusto življenje, preživaljali so se v glavnem s kmetijstvom, gozdarstvom in ovčerejo ter drobno obrtjo, kruh so služili tudi v hrvaških in avstrijskih gozdovih.

Poučevanje otrok se je začelo že pred letom 1850, prvi učitelji pa so bili domačini. Osnovna šola je bila zgrajena leta 1873. Ker je postala cerkev sv. Lenarta, ki je stala na pokopališču premajhna, so začeli leta 1894 graditi novo cerkev. Dokončana je bila štiri leta kasneje. Življenje na Colu in v okolici naj bi na prelomu stoletja postajalo nekoliko znosnejše, čeprav je bilo še vedno precej trdo. Ljudje so bili še naprej odvisni predvsem od svojega dela, od tega, kar so ustvarili in pridelali sami.

Ob prelomu stoletja

Piše Lucijan Trošt

Začetek pravkar minulega stoletja je Col pričakal z novo cerkvijo in župniščem. Avstro – Ogrska država je trdno stala in malokdo je slutil, kako črni oblaki se zbirajo nad njo.

Na Colu je takrat županoval Mihael Puc, nasledil pa ga je Franc Bizjak – Ulinov. Franc Bizjak je bil tudi mežnar, in ker je bil doma pri sedanjih Mežnarjevih, se je hiše prijelo ime Pri Mežnarju. Mežnarijo je obdržal tudi takrat, ko se je priženil k Ulinovim. Za njim je mežnarijo prevzel Franc Bizjak-Mežnarjev, po njegovi smrti pa Viktor Pregelj - Brjaški. To je bil tudi zadnji "uradni" mežnar na Colu.

Z novo cerkvijo so Colčani dobili tudi nov cerkveni pevski zbor, ki ga je vodil Anton Bajc – Severju. Sever se je z glasbo začel ukvarjati šele pri 21 letih. Pred tem je v stari cerkvi na pokopališču prepevalo nekaj moških. Sever, ki je bil tudi cerkveni orglar, je vodil mešani pevski zbor, vaje pa so imeli kar pri Severju. Napisal je tudi nekaj cerkvenih pesmi. Nekatere so se ohranile do danes. Poleg vodenja pevskega zbora pa je Sever opravljal še naloge občinskega tajnika.

Sever je bil cerkveni orglar do postavitve novih orgel leta 1945. Na nove orgle, pa kljub zaslugam za postavitve le teh, ni smel zaigrati. Na Colu je delovala tudi dramska skupina, ki je v prostorih Društva (sedanja stanovanjska hiša Col št. 30; zraven župnišča) uprizarjala igre. Ustno izročilo pravi, da so bili prostori Na Društvu vedno premajhni, da bi si

predstave lahko ogledali vsi zainteresirani. Dramska skupina je svoje delovanje ohranila tudi v času italijanske zasedbe. Lahko rečemo, da so Colčani na začetku stoletja živeli povsem običajno življenje; imeli so celo dve politični stranki – klerikale in liberalne.

Viktor Pregelj – Brjaški je bil zadnji "uradni" mežnar na Colu.
(arhiv Ančke Pregelj)

Čas prve svetovne vojne

Za prihajajočo svetovno morijo je bilo potrebno vpoklicati čimveč vojaških obveznikov in tako je tudi Col prispeval večino mladih fantov. Le redki so bili, ki so se iz takšnih ali drugačnih razlogov izognili vojaški suknji. Točnega števila vpoklicanih nismo niti iskali, že bežno naštevane padlih na bojiščih prve svetovne vojne (naštevane padlih je zajelo le nekaj hiš v okolici župnišča), pa je dalo slutiti, da je skoraj vsaka hiša izgubila kakega svojega člana (čas 1. svetovne vojne je zelo dobro dokumentiran, tako da kakemu resnemu raziskovalcu iskanje zgornjih podatkov ne bi smelo predstavljati večjega izziva). Dodatno pa je število prebivalcev na Colu zdesetkala še španska gripa, ki je takoj po vojni zajela skoraj celotno Evropo. Začetek vojne je na Col prinesel, poleg vpoklica rezervistov, tudi začetek gradnje vojaških utrd na Grebenu. Na treh hribčkih, ki se od cerkve vlečejo proti zahodu, so tudi s pomočjo domačinov sezidali tri betonske utrbe, obdane s strelskimi jarki. Hribčkov se je prav zaradi imen utrd prijelo ime: Ajnžr, Cvajr in Drjajr.

Gradnja teh utrd je posebnost zaradi tega, ker so jih pomagale graditi tudi colska dekleta, kar kaže na to, da fantov ni bilo.

Navkljub vojni je država redno in dobro plačala za opravljeno delo. Da o kakem pomanjkanju v tistem času ne moremo govoriti, pove podatek, da si je marsikakšno dekle za priložni denar kupilo zlat nakit.

Vojna se je vlekla, leta 1915 se je moriji priključila tudi Italija, in razmere so se začele

dramatično spreminjati. Primanjkovati je začelo strateških surovin, zvonovi so se iz zvonikov selili v tovarne streliva in varčevanje je postalo del vsakdanjika.

Avstrijci so s področja fronte in neposrednega zaledja izselili večino prebivalstva in tako so tudi na Col prišli begunci. Naseljeni so bili po posameznih hišah, kjer pa še sami domači skoraj niso imeli kaj jesti. Lakota je bila neizbežna. Kako velika je bila, nam lahko pove dejstvo, da so še v sredini sedemdesetih let ženske iz Šempasa spraševale colske ženske, če na Colu še trpimo lakoto (nekaj družin iz Šempasa je bilo med prvo vojno v begunstvu na Colu).

Naslednji, ki so na Colu trpeli strahovito lakoto, so bili ruski vojni ujetniki. Usek nad Žagolčem, na cesti Col – Predmeja, je namreč njihovo delo. Cesta, ki je vodila v zaledje fronte na Soči je bila potrebna popravila in Ruse je doletelo, da skopljejo omenjeni usek – Ajnšnit. Barake so imeli na ravnini tik nad usekom, material, ki so ga odkopali, pa so odvažali malo nižje od useka. Še danes se lepo vidi plato, ki so ga naredili. V tem platu pa so menda pokopani tudi tisti, ki so pri delu umrli. Nekaj pa naj bi jih bilo pokopanih tudi v gozdičku, ki se nahaja takoj za ravnino, kjer so stale barake.

Občasno so ujetnike pripeljali na studenec v Orešje, kjer so se umili. Eno od teh umivanj pa se je dogajalo ravno v času, ko so prvi sosede studenca – Mrkcavi – pripeljali domov belo korenje. Eden od ujetnikov je pred

gospodarjem padel na kolena, sklenil roke in prav milo prosil gospodarja za en koren. Ko ga je dobil se gospodarju ni in ni mogel zahvaliti, tako je bil vesel. Seveda pa bi gospodar z lahkoto razdal cel gnojni koš korenja, ki ga je sicer rabil za svinjsko krmo. V spominu domačinov pa so ostale tudi **b r e z š t e v i l n e** oskrbovalne kolone, ki so se iz smeri Podkrajja in Črnega Vrha valile proti Predmeji. Tudi žičnica – teleferika -, ki je iz Črnega Vrha vozila do Bolkove njive, je ostala marsikomu v spominu predvsem po tem, da se je dalo na Prevalu, kjer je potekala nosilna vrv najnižje,

marsikatero vrečo sneti z žice. Seveda le do takrat, ko so tam postavili stražarja. Včasih pa naj bi nazaj proti Malemu Polju, kjer je bila pretovorna postaja, peljali tudi malopoljske otroke, ki so se vračali iz šole.

Bolj kot se je vojna bližala koncu, večje je bilo pomanjkanje. Ker se v bližnji okolici ni dalo dobiti moke, so jo nekateri Colčani hodili kupovat celo v Zaprešiče pri Zagrebu. Seveda se lahko vprašamo, kolikšno količino je posameznik lahko prinesel, saj ga je po vojni

z vlakom iz Zaprešičev do Postojne ali Logatca čakalo še pešačenje do doma.

Kako hudo pomanjkanje je po koncu vojne vladalo, lahko sklepamo tudi po tem, da so domačinom celo v jetniških barakah, potem ko so jih zapustili Rusi, našli nekatere stvari, ki so jim prišle prav.

Še dolga desetletja pa so posamezni predmeti avstrijske vojske služili v skoraj vsaki hiši. Tudi danes se najdejo hiše, kjer so še v uporabi ti predmeti.

Navkljub dejstvu, da se je Col nahajal daleč za frontno črto, pa je tudi tu izgubil življenje mlad avstrijski vojak.

Zaradi različnih vzrokov (končna postaja žičnice, skladišče, ruski ujetniki, vohuni...) je bila tudi na Colu uvedena stražarska služba – vahta. Obhode po vasi in spoštovanje policijske ure so opravljali kar starejši domači moški – vahtarji, ki pa so bili oboroženi. Seveda pa so policijsko uro domačini in tudi avstrijski vojaki veselo kršili. Predvsem mladi, colska dekleta in postavni avstrijski vojaki; colski fantje so bili tako skoraj vsi od doma.

Tako sta se že v mraku sestala dekle in avstrijski vojak v vrtači, kjer je sedaj opuščeno balinišče bifeja Pod lipo. Prav takrat pa je mimo prišel vahtar. Vojak je hitro splezal na drevo, dekle pa je vahtar opazil in se ji približal. Ko je prišel do nje, je začelo v krošnji nekaj šumeti. Vahtar je parkrat vprašal kdo je, ker pa ni dobil odgovora, je v krošnjo ustrelil. Avstrijski vojak je mrtev padel na tla.

Njegovi tovariši so ga nato pokopali na

Dekleta, ki so v okviru dramske skupine Izobraževalnega društva igrale igro Sveta neža. Prva vrsta na vrhu: Franca Robrska, Mica Ulinova, Julia Rnejcova, Franca Boselnova, Pepa Brjaška. Druga vrsta: Ančka Mojškarna, Ivanka Zogarjeva, Rezka Ulinova, Ivanka Gerlevičeva, Mimi Lazarska, Barbka Rnejcova. Sedita: Meri Grlevičeva in Ančka Brjaška.
(arhiv Slavke Bizjak)

colskem pokopališču, zraven groba pa so posadili tri smreke. Tako je del pokopališča dobil ime Pri treh smrekah. Smreke so kasneje posekali, ime pa je ostalo.

Pod Italijo

Konec 1. svetovne vojne je prinesel tudi konec Avstro-Ogrske monarhije in naši kraji so kot darilo za vstop v vojno pripadli Italiji. Začelo se je poitalijančevanje, v začetku bolj milo, po

nastopu fašizma pa z vso močjo.

Dramska skupina je v začetku še nastopala v slovenskem jeziku in v spominu je ostal tudi naslov igre: Mlinarjeva hči. Po letu 1928 pa skupina ni smela več nastopati v slovenskem jeziku.

Za razliko od dramske skupine pa cerkveni zbor ni nikoli prepeval v italijanščini.

Tudi pod Italijo smo imeli svojega župana, le da je bila sedaj občina večja, saj je zajemala tudi Podkraj. Župan Oskar Šprinar je bil istočasno tudi nadlogar – fešnar, stanoval pa je v logarski hiši v Podkraju. Občinski prostori pa so se nahajali na Colu, v stavbi osnovne šole. Županstvo je obdržal tudi v času, ko je fašistična stranka prevzela vse vzvode oblasti v Italiji. Z razpadom Italije se je skupaj z Italijani umaknil.

Leta, ko je bila pri nas Italija, so ostala v spominu kot leta velikega pomanjkanja, brezposelnosti. Redno državno službo so imeli le redki in še ti so lahko z gotovostjo pričakovali, da jih bo država poslala kam na jug Italije.

Zaradi vojne v Abesiniji in sankcij, ki so bile uvedene proti Italiji je začelo primanjkovati pogonskega goriva. Takrat so začeli masovno sekati v primorskih gozdovih. Kuhanje oglja

domačini, v pomanjkanju železa iz njih odnesli vse, kar se je odnesti dalo. Varne niso bile niti ogromne litoželezne kupole, niti v strop vbetonirane železne traverze.

S postavitvijo meje med Italijo in kraljevino Jugoslavijo so naši kraji naenkrat prišli v obmejno področje in začelo se je delati tisto, kar se je vedno delalo in se še dela ob meji: tihotapiti.

Kontrabant je marsikomu prinesel lep zaslužek, mnogim pa je bil način, kako priti do cenejše jugoslovanske moke in s tem do malo večjega hleba kruha.

Italijanska država se seveda ni sprijaznila s tihotapstvom in kontrole ob meji so bile pogoste. Seveda so iskali tudi tihotapske poti v notranjosti države, a so naleteli na vsega zmožne nasprotnike in tako je marsikateri financer enostavno izginil, ko je oprezal za tihotapci. Dogodilo se je tudi, da so ga po dolgih mesecih našli za eno nogo privezanega v vrhu mladega drevesa. Med iskanjem po gozdu je namreč stopil v zanko, ki je bila privezana na upognjeno drevo. Ko se je zanka sprožila, je istočasno osvobodila tudi drevo, in ubogemu revežu ni bilo rešitve, saj ga je drevo potegnilo visoko v zrak.

Večji tihotapci so se z italijanskimi obmejnimi organi borili na tak ali drugačen način. Mnogi so raje ubrali nekoliko man aatraktiven, zato pa bolj učinkovit način: dogovor s financarji. Vendar pa so tudi ti morali upravičiti svojo službo in tako so velikokrat na račun večjih tihotapcev prijeli otroke, ki so se z nekaj kilami moke na hrbtu šli kontrabant. Starši, ki so otroke po moko poslali, so seveda vedeli, da jih na meji lahko dobijo, toda veliko lažje je bilo za prekršek zagovarjati otroka kot odraslo osebo.

Financarji so se, videč otroke z moko, lahko obrnili tudi stran, vedno pa to ni bilo mogoče. Posebno ob raznih inšpekcijskih obiskih se je kar naenkrat povečalo število otrok, ki so bili zaprti zaradi tihotapstva. Nekajkrat pa so bili "kontrabanti" zajeti tudi na račun domačih ovaduhov. Vendar pa vsi ti ukrepi tihotapstva niso zatrli in to se je nadaljevalo do začetka II. svetovne vojne.

Bolj kot se je bližal začetek II. svetovne vojne, večje število mladih fantov je bilo vpoklicanih k vojakom. Z gotovostjo lahko rečemo, da so se Colčani borili povsod tam, kamor se je namenila italijanska vojska. Rusija, Grčija, Francija, Severna Afrika... Marsikdo je v teh krajih ostal za vedno.

Tiste, ki so ostali doma, pa so čakale prav tako hude preizkušnje, saj so imeli le malo možnosti, da konec vojne dočakajo doma kot skrivači.

Čas druge svetovne vojne pa je tako obširno področje, da zahteva širšo, predvsem pa strokovno podkvano razpravo. Medvojni dogodki so še tako živi, da lahko vsaka najmanjša napaka ponovno odpre mukoma zaceljene rane. Mislim pa, da bi bilo potrebno

enkrat načeti tudi to temo. Za letos pa le dva popravka napak, ki so se pojavile v lanskem Colskem časniku. Prvič: poslopje osnovne šole ni zgorelo ob letalskih napadih na Col, pač pa so ga takoj po razpadu Italije požgali partizani, drugič: Col je bil v letu 1945 bombardiran dvanajstkrat in ne sedemkrat, kot sem zapisal lani.

Lucijan Trošt

Povojno obdobje

Vojna vihra seveda tudi Colu ni prizanesla in osvoboditev je dočakal z globokimi ranami. Ne samo na objektih, ampak tudi v srcih ljudi, ki so doživeli različne tragedije. Posledice vojne je bilo seveda v naslednjih letih krepko čutiti, nekatere so se odražale celo v sedemdesetih in osemdesetih letih.

Prva povojna leta lahko tudi na Colu označimo kot čas udarnišva. Formirano je bilo podjetje Obnova, ki je skrbelo za popravilo porušenih objektov in gradnjo novih. Bivše italijanske kasarne so porušili in s prostovoljnim delom zgradili Prosvetni dom. Tudi Zadrugi dom je bil zgrajen s pomočjo krajanov, oba objekta pa imata tudi danes skoraj povsem enako podobo.

Posebno poglavje je Kmetijska zadruga Col, ki je imela zelo razvejano dejavnost in je pomenila pomembno gibalno kraja in tudi njegove okolice. Ljudje so se zaposlili tudi na žagi, oziroma v parketarni, in ko je bila leta 1952 ustanovljena še občina Col, je kazalo, da se bo to območje dokaj hitro razvijalo. Prvo polovico petdesetih let lahko na nek način označimo kot leta optimizma, v katerih naj bi si ljudje ustvarili možnosti za solidno življenje, takšno, kakršnega pač lahko ponudi colska planota.

Pepca Praček in Lenart Škvarč v igri pričarani ženin konec šestdesetih let. (arhiv Lenarta Škvarča)

Žal pa se je začela situacija počasi spreminjati. Takratna oblast je Col že zelo zgodaj ožigosala

Gostilna Avgust Janc pri Lokvarju. Tretji z leve je lastnik Avgust, brat župnika Janca. Drugi z desne je Franc Bizjak - Mežnarjev. V tej hiši je bila po drugi vojni nekaj časa tudi šola. (arhiv Slavke Bizjak)

je postalo donosno, saj je plin lesne mase poganjala celo tovarne avtomobile. Tudi z nakladanjem drv se je dalo nekaj zaslužiti in tako so delavci čakali tovarnjake kar v lopi, ki se je nahajala nasproti gostilne Tratnik (lopa je sedaj preurejena v stanovanjsko hišo).

Precej domačinov je bilo zaposlenih tudi na obeh žagah; pri Judu in pri Romanu.

Priložnostno zaposlitev so domačini dobili pri rekonstrukcijah in gradnji cest, veliko dela pa je bilo tudi ob gradnji vodovodnega sistema, ki naj bi napajal zaledje frontne črte v Črnem Vrhu. Del velikega sistema, ki je zajemal vodo v Hublju, sta bila tudi črpališče v Orešju in rezervoar v Žerivšah. Oboje je bilo praktično že dograjeno, ko je se je začela vojna. Celih 40 let sta nato oba objekta čakala, da se ju je uporabilo za sedanji vodovod.

Istočasno kot vodovodni sistem so Italijani gradili tudi sistem obmejnih utrd, ki se je raztezal od Reke do pod Triglava. V okolici Cola se teh utrd ni gradilo, zato pa so še danes vidne v okolici Podkraja, Hrušice, Godoviča... Znale so tudi po tem, da iz njih ni bil izstreljen niti en strel. Šele po II. svetovni vojni so bile vsaj delno uporabljene, saj so

zaradi domnevne medvojne dejavnosti, oziroma sodelovanja s "poraženci". Kot smo že dejali, bi bila ta tema potrebna temeljitejše raziskave, kateri pa čas, ki ga živimo, ni najbolj naklonjen. Rečemo lahko le to, da je bil Col že od nekdaj pomembno križišče, ki so ga seveda obiskovale tudi številne vojske. To velja tudi za zadnji leti vojne, ko so bili ljudje po kapitulaciji Italije še dodatno zmedeni in zbegani. Težko je reči, kaj se je takrat dogajalo v njihovih glavah, očitno pa je, da so to zmedo nekateri izkoristili in posameznike pridobili za to ali ono stran. Po pripovedovanju so vas včasih v enem dnevu obiskale tri različne vojske; vse so samo jemale in zelo malo dale. Drobnost razmišljanje na to temo sklenimo z mislijo, da pač nobena vojska ni pravična, še posebej zaradi tega, ker največkrat prizadene tudi povsem nedolžne. Pa morda še to: zgodovino najprej napišejo zmagovalci...

Težko je reči, ali so bile posledice vojne tiste, ki so največ prispevale k postopnemu zaviranju razvoja vasi in okolice. Dejstvo je, da se je sredi petdesetih let začelo življenje na Colu ustavljati. Najprej s postopno ukinitvijo Kmetijske zadruge in z ukinitvijo občine Col, za nameček je prišla leta 1962 še naravna nesreča v obliki že večkrat omenjenega požara v parketarni. Delo je izgubilo več kot sto ljudi; nekateri so ostali doma, drugi se

kasnejših letih.

Še vedno pa se je vlekle neke vrste zapostavljanje s strani vodilnih občinskih struktur. Do izraza je recimo prišlo pri

oziramo nazaj, lahko ugotovimo, da so bila sedemdeseta leta, kljub nekaterim pomislekom, ki morda letijo na takratni sistem, na Colu dokaj plodna in dejavna. Poleg odprtja

V sedemdesetih letih je Col obiskala štafeta mladosti. Fotografija je zanimiva zaradi pogleda na prostor pred Zadrugim domom. Zada desno nastaja gasilski dom. (arhiv Trileka)

Rokometne tekme na starem igrišču so se odvijale ob nedeljah "po maši". (arhiv RK Col)

elektrifikaciji Gozda in Križne Gore, še bolj pa pri akcijah, ki so pripeljale do odprtja obrata žirovske Alpine. Predvsem naj bi bilo takrat v občinskih uradih čutiti neke vrste nezaupanje do Colčanov.

Z odprtjem Alpine leta 1972 se je zagotovo začelo novo poglavje v novejši zgodovini Cola. Pravzaprav lahko rečemo, da je bila vas dokončno rešena. Zaposlitev so dobile tudi dekleta, matere in gospodinje, družinski proračuni so se nekoliko povečali, za nameček pa je podjetje Alpina pomagalo tudi pri raznih potrebah na vasi. Ko se

obrata Alpine se je začelo z gradnjo vodovoda, zgrajeno je bilo asfaltno igrišče pod šolo, ustanovljena sta bila roketni klub in gasilsko društvo, zgrajena gasilski in župnijski dom. Kljub nekaterim zelo neprijetnim izkušnjam posameznikov smo na samem Colu v vseh povojnih letih brez težav izražali pripadnost krščanstvu. Takratna družbenopolitična ureditev je sicer imela svoja pravila, ki pa so vseeno dopuščala zmerno mejo osebne svobode. Poskuse zapostavljanja in etiketiranja smo Colčani ponavadi uspeli prebroditi predvsem z vztrajanjem, ki je prineslo marsikatero pridobitev. Za sam razvoj vasi, oziroma celotne krajevnne skupnosti, je bila vselej pomembna tudi enotnost krajanov, ki se je pokazala v številnih akcijah in še posebej pri vsakokratnem odločanju za samoprispevek. Brez tega finančnega vira bi bilo zagotovo precej manj narejenega, kasneje bi, recimo, prišli do telefonskih priključkov, do

odločili za delo v Dolini, nekateri so Col za vedno zapustili. Začelo se je desetletno obdobje, ko mnogi v teh krajih niso več videli prave prihodnosti.

Toda mnogi izmed tistih, ki so vztrajali, so vendarle uspeli počasi izboljšati svoj standard. Najprej z adaptacijami starih hiš in z gradnjo novih, kasneje pa tudi z s tehničnimi in gospodinjstvi pripomočki; od traktorjev, kosilnic in žag, do pralnih strojev, zamrzovalnih skrinj in televizorjev. Vse to so omogočile pridne roke in varčevanje, zagotovo pa tudi "socialistični krediti", ki so, tega ne smemo pozabiti, pomagali prebroditi marsikatero finančno stisko. Kako poceni je bil ta denar, so mnogi spoznali v siloviti inflaciji v

Zimski posnetek iz zadnjih let drugega tisočletja (foto Klemen Bizjak)

asfaltiranih krajevnih poti, do razsvetljave in drugih dobrin, ki so bile, resnici na ljubo, prebivalcem v mestih nekako "položene v zibelko".

Na prehodu v novo tisočletje lahko ob analizi minulih sto let pridemo do različnih, tudi nasprotujočih si zaključkov. V veliki večini primerov pa nekaj le drži: Vsak je najprej sam svoje sreče kovač...

Ko smo pripravljali osrednjo temo letošnjega Colskega

NAJ, NAJ ... 20. stoletja

časnika, se je ponudila tudi ideja, da bi poskusili posebej poudariti nekatere dogodke in osebnosti. Toda kmalu smo ugotovili, da bi se s tem lotili sila nevhvaležnega dela in zamisel smo hitro opustili.

Ampak ko je bilo obširno gradivo zbrano, je ponovno vzklikla želja, da bi vendarle poskusili poiskati nekatere poudarke, ki bi jim lahko prilepili pridevnik "Naj". Naš poskus je seveda zelo subjektiven, upamo pa, da se v kakšni točki le strinjamo...

Naj osebnost stoletja: **škof dr. Jurij Bizjak**
Naj gospodarstvenik: **Andrej Rovani**; lastnik

gostilne in Žage, tudi živinozdravnik in zelo napreden človek

Naj predsednik: **Ivan Pregelj**; eden najbolj zaslužnih za odprtje obrata Alpine, za začetek gradnje vodovoda, elektrifikacijo Križne Gore...

Naj kulturnik: **Anton Bajc - Sever**; organist in skladatelj, skoraj pol stoletja je vodil pevski zbor.

Naj športnik: **Branko Leban**; več let je bil nepogrešljiv član ajdovskega rokomet, igral tudi v Španiji. Kot trener sredi devetdesetih na Colu ponovno oživil rokomet.

Najbolj vesel dogodek: **Odprtje obrata**

Alpine, ki je pomenil nov zagon za Col in okolico.

Najbolj žalosten dogodek: **konec prve svetovne vojne**, ko je vas ostala brez mnogih mladih fantov, za nameček je "kosila" še španska gripa.

Naj poseg v naravi: **gradnja vodovodnega omrežja** v sedemdesetih letih

Najbolj odmeven dogodek: **Izlet v Ljubljano** decembra 1985. Dogodek se v javnosti tako ali drugače pojavlja še danes.

Kdo bi si upal napovedati, kakšen bo izgledal

POGLED V PRIHODNOST

Po ustaljenih tirih v novo tisočletje

Col leta 2100? Verjetno nihče, tako kot ga ni bilo junaka, ki je leta 1900 razmišljal o letu 2000. Bilo je nesluteno daleč, zagotovo precej bolj daleč, kot se v tem trenutku zdi oddaljeno 22. stoletje...

Število prebivalcev se v zadnjih desetih letih ni bistveno spremenilo in verjetno bo krajevna skupnost Col tudi v bližnji prihodnosti štela nekaj čez devetsto prebivalcev. Kljub trendom v večjih naseljih in mestih ni pričakovati, da se bo na Colu v prihodnjih letih naselilo kaj novih "tujcev". Kaj takega bi se morda lahko zgodilo v primeru odprtja novega industrijskega obrata ali pa v primeru gradnje stanovanj...

Novogradnji stanovanjskih hiš zaenkrat ni na vidiku, tako da v naslednjih letih verjetno ni pričakovati širitve vasi.

Potem ko smo dolga leta zaostajali za modernim razvojem, se je v zadnjem desetletju situacija spremenila in v vseh pogledih sledimo najnovejšim trendom na praktično vseh področjih; od kvalitete življenja do prevoznih sredstev, gospodinjstev in drugih pripomočkov in še posebej na področju uporabe elektronskih naprav in aparatov (računalniki, telefoni, ...).

V kratkem naj bi bil rešen tudi problem vodooskrbe, zagotovo bo pomembna naloga tudi gradnja čistilne naprave.

Tudi na področju medčloveških odnosov v tako majhni skupnosti, vsaj upamo, ni pričakovati bistvenih sprememb na slabše.

Z izjemo gradnje telovadnice in širitve šole ni pričakovati večjih posegov v prostor. Upamo lahko, da se nas bodo tudi v bodoče usmili naravne katastrofe, (potresi, plazovi), ki po znanih podatkih širšega območja Cola še niso prizadele. Na kakšno hujšo zimo, burjo ali sušo smo seveda že navajeni. Glede na izkušnje (žaga, Križna gora, grad Trilek, travniki) se moramo bolj bati požarov.

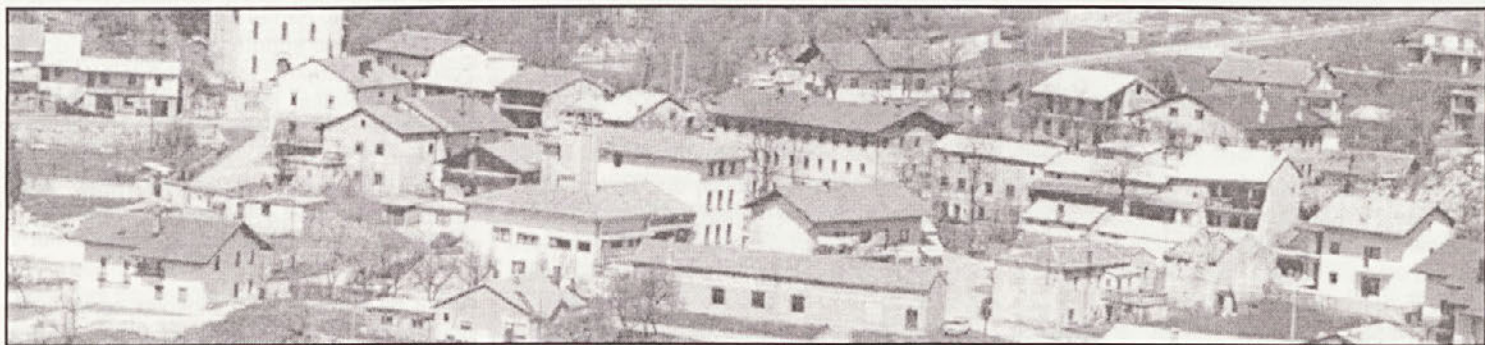
Pričakovati pa je, da bo nova telovadnica prinesla spremembo na športnem področju. Verjetno se bodo začeli z rekreacijo aktivnejše ukvarjati tudi starejši ljudje in predvsem dekleta in ženske (aerobika). Morda bo telovadnica vzbudila tudi razvoj nove športne discipline, recimo košarke, odbojke...

Zaključek

Temo Zbogom dvajseto stoletje je pripravil Sandi Škvarč. Lucijan Trošt je prispeval besedilo o dogajanju v prvi polovici 19. stoletja in tudi drugače pomagal avtorju; Franc Černigoj je besedilo lektoriral.

Z različnimi koristnimi informacijami so pomagali tudi: Stane Bačar iz Ajdovščine, Ivo Pregelj, Slavka Bizjak – Ulinova, Zora Trošt, Lenart Škvarč, Janko Žejn, Frančiška Križaj in še nekateri drugi, ki so prispevali manjše, a kljub temu pomembne informacije. Veliko pomembnih podatkov sem našel tudi v Colskih časnikih.

Še enkrat je treba poudariti, da je tema, ki smo se je lotili v letošnjem časniku, izredno široka; bolj kot smo raziskovali, bolj so se odpirale nove smeri. Veliko informacij smo dobili v pogovorih s številnimi ljudmi, ki so bili neposredni udeleženci posameznih dogodkov, pomembna naloga za prihodnost pa bi lahko bilo iskanje uradnih, pisnih informacij. Seveda v arhivih in muzejih, kar pa je lahko izredno dolgotrajno in zahtevno delo. Mislim pa, da smo s tokratno kroniko dvajsetega stoletja postavili solidne temelje za nadaljnje raziskovanje in dopolnjevanje podatkov...

Kronika Na kratko skozi okroglo leto

Dvojka in tri nule

Leto 2000. Morda bo v prihodnosti, čez deset in več let zanimivo pogledati, kaj se je na Colu dogajalo v letu, ki ga zaznamujejo tri ničle. Ugotovili bomo, da poravnavaj nič posebnega, da je bilo leto 2000 kot vsako drugo, da je bila praktično edina njegova posebnost samo okrogla številka. Ta nas je pravzaprav tudi navdahnila in tako smo zabeležili nekatere dogodke, ki so nekoliko štrleli iz povprečja, podrobneje pa smo se lotili predvsem vremena. Zabeležili smo tudi nekaj zanimivih statističnih podatkov.

Na kratko lahko rečemo, da je življenje na colski planoti tudi v letu 2000 teklo več ali manj po ustaljeni poti.

LETO 2000 SKOZI ŠTEVILKE

Leto 2000 je prestopno ima 366 dni, (februar 29 dni), začelo se je s soboto, končuje se z nedeljo.

Kot rečeno, je trajalo 366 dni, oziroma 8784 ur. Ste morda kdaj razmišljali koliko minut preteče v enem letu. Natanko 527 040. Če se še poigramo s številkami, potem ugotovimo, da sekundni kazalec v enem letu odšteje 31 622 400 sekund.

Kakšna je razdelitev letošnjih 366 dni. 250 je bilo delavnikov (ponedeljek – petek) Po 53 je bilo sobot in nedelj, le 10 krat so nas prazniki razveselili med delovnim tednom. Največ delovnih dni je bilo v marcu in sicer 23, najmanj pa aprila, ko smo jih našli samo 18. Kateri dan v tednu je "začel" največ mesecev? Trije meseci so se začeli s soboto; januar, april in julij, s sredo november in marec, torek je začel februar in avgust, petek pa september in december. Po en začetek je pripadel četrku, s katerim se je začel junij, s ponedeljkom se je začel maj, z nedeljo pa oktober. V letu 2000 smo preživeli le en petek, 13., in sicer je bilo to oktobra. Zloglasni dan je popestrila tudi polna luna. Kljub temu je življenje tudi ta dan teklo po ustaljenih tirnicah, morda se je nekoliko povečal le inkaso v bifejih in gostilnah.

MIKROKLIMA IN DOGODKI

Če se vreme ne bi spreminjalo, se polovica človeštva ne bi imela o čem pogovarjati. Tako pravi ljudski pregovor, ki nekako zaznamuje naše brskanje po zapiskih in sestavljanje potovanja skozi leto 2000. In res, če ne bi vzeli pod drobnogled vremena, bi se v naslednjih vrsticah težko o čem "pogovarjali". Preživeli smo torej dokaj mirno leto.

JANUAR

Začel se je s sončno soboto, kateri smo po prazničnem kosilu namerili dve stopinji nad ničlo. Lepo vreme s temperaturami okrog 5 stopinj se je nadaljevalo vse do nedelje 09. januarja, ko sta nas prebudila burja in rahel dež, naslednji dan je padlo tudi nekaj snežink. Ves teden je bilo nato oblačno, občutek mraza pa je še povečevala neprijetna burja, ki pa je proti koncu tedna oslabila. Ponedeljek 17. januarja je bil spet bolj prijeten, sonce pa je živo srebro potisnilo do 7 stopinj celzija. Temperature so se ob nekoliko spremenljivem vremenu v naslednjih dnevih višale in v petek smo namerili kar 10 stopinj. Toda že v soboto je zima spet pokazala svoje zobe. Predvsem z mrazom, saj je živo srebro padlo na - 4, rahlo je tudi snežilo. Podobno vreme je bilo tudi v nedeljo, v ponedeljek se je ponovno

razjasnilo, temperatura pa je bila ob rahli burji še nekaj naslednjih dni pod ničlo. Zadnji vikend v januarju je živo srebro preko dneva prilezlo do dveh stopinj nad ničlo, iz nizkih oblakov pa je ves čas narahlo pršelo.

Omembe vrednih dogodkov praktično ni bilo, življenje na Colu in v okolici se je odvijalo v normalnih tirnicah. Kronisti smo zabeležili le to, da se je 28. januarja po daljši odsotnosti iz bolnišnice vrnil predsednik naše krajevne skupnosti Silvan Praček.

FEBRUAR

Kar se vremena tiče, se je februar začel z meglo in rahlim dežjem, temperatura pa je bila okrog dve stopinji nad ničlo. 3. februarja se je razjasnilo, postalo je za spoznanje topleje in lepo vreme se je kljub manjši petkovi pooblačitvi nadaljevalo vse do torka 8. februarja, ko sta slovenski kulturni praznik pozdravila megla in rahel dež. V naslednjih dneh je bilo vreme zelo spremenljivo; dan ali dva sonce, pa pooblačitev in nekaj drobnih kapljic dežja, v sredo 16. tega meseca je tudi snežilo. Pravzaprav se je tako vreme nadaljevalo vse do konca meseca. Toda vse več je bilo jasnih dni, ki so nakazovali, da se zima vztrajno poslavlja. Tudi temperature so se držale okrog 5 stopinj celzija, počasi pa smo začeli razmišljati, kdaj bomo vendarle dočakali tudi kaj več dežja; v januarju in v februarju namreč sploh ni bilo omembe vrednih padavin.

Tudi v zapiskih iz februarja smo zaman iskali dogodke, ki bi bili tako ali drugače izstopali iz povprečja. Omeniti velja sredo 9. februarja, ko je ajdovski občinski svet uradno potrdil dograditev osnovne šole in gradnjo telovadnice na Colu. V soboto, 12. februarja, pa so se na svojem rednem občnem zboru zbrali člani gasilskega društva Col.

MAREC

V sredo 1. marca nas je pozdravilo prvo močnejše deževje v letu 2000, temperatura pa se je med 13. in 14. uro, ko smo vselej opravljali dnevne meritve, povzpela do šestih stopinj. Že naslednji dan se je vreme izboljšalo, kar seveda na Primorskem prinaša burjo. Toda tudi takšno vreme je vzdržalo samo en dan, kajti že v petek popoldne se je znova pooblačilo in takšno vreme, toda brez dežja, je bilo tudi nekaj naslednjih dni. Temperature so ponovno plezale navzgor, v ponedeljek 13. marca, ko se je ponovno zjasnilo, smo namerili kar 16 stopinj celzija. Ves teden je bilo nato delno oblačno, v soboto se je zjasnilo, v nedeljo pa se je vreme ponovno skisalo in

padlo je tudi nekaj snežink. Štirje naslednji dnevi so bili pravi pomladanski, s temperaturami od 11 do 14 stopinj. V petek, 24. marca pa je že začela prihajati nova vremenska fronta, saj se je ob močnem zahodnem vetru pooblačilo in vse do naslednjega četrta je praktično brez prestanka deževalo, temperature so se gibale od 10 do 14 stopinj celzija. V četrtek se je sicer nekoliko razjasnilo, toda močan jugo je dajal slutiti, da bo pomlad še naprej mokra.

V začetku marca smo torej dočakali prave padavine v "okroglem" letu 2000, toda konec meseca smo jih bili že pošteno siti. Tako pač je, monotono vreme začne namreč počasi presedati, pa naj bo lepo ali grdo. Poleg vremena je omembe vreden dogodek v marcu tudi seja občinskega sveta, na kateri so obravnavali proračun in 153 milijonov tolarjev namenili tudi širitvi colske šole in gradnji telovadnice. Ta seja je potekala v petek 17. marca, naslednji dan pa se je manjša skupina navdušencev nad smučarskimi poleti odpravila na klasično marčevsko "romanje" v Planico. Življenje v naši krajevni skupnosti je tudi v tem mesecu teklo povsem po ustaljenih tirih in naše beležnice, v katerih smo želeli zajeti dogodke, ki bi izstopali iz povprečja, so bile še naprej precej prazne.

APRIL

Tudi spomin na ta mesec začenjamo z vremenom, ki je bilo še naprej neprijazno, v soboto, 1. aprila, se je dežju pridružilo tudi rahlo sneženje. To so bile zadnje snežinke v tej zimi. Temperatura je bila skromnih 5 stopinj, toda že v naslednjih dneh se je počasi dvignila do nevihtnega četrta, kateremu smo namerili 15 stopinj celzija. Naslednji dan je bil sončen, toda konec tedna se je spet nadaljevalo deževje s temperaturo okrog 10 – 12 stopinj. Šele v nedeljo, 16. aprila, smo spet dočakali sončen dan, tudi temperatura zraka v zgodnjih popoldanskih urah je bila vzpodbudnih 16 stopinj. Tretji teden je bil spet spremenljiv, kar se vremena tiče, v četrtek, 20. aprila, pa smo prvič v tem letu namerili čez 20 stopinj celzija. Na velikonočno soboto je toplo sonce ogrelo zrak na 24 stopinj, velika noč je bila še za stopinjo toplejša, toda v ponedeljek je živo srebro v termometrih zdrsnilo kar za 11 stopinj, ponovno je tudi deževalo. Do konca meseca je prevladovalo oblačno vreme, tudi temperature so še zanihale, zadnji dan v mesecu je potegnila tudi rahla burja.

Aprila se je na Colu in v okolici spreminjalo predvsem vreme, kronisti pa so kljub temu iz

povprečja izluščili dogodek, ki bo popestril spomin na dogajanje v tem mesecu. V Gozdu so namreč začeli z gradbenimi deli za vodovod Gora, ki se je tako "dotaknil" naše krajevne skupnosti. Poleg tega se je odvijala predvolilna kampanija, ki jo je zaključil prvi krog nadomestnih volitev za župana občine Ajdovščine, s katerim smo se "obremenjevali" v nedeljo, 16. aprila.

MAJ

Osrednji pomladni mesec se je začel z oblačnim vremenom, v torek, 2. maja, je udarila tudi nevihta, ki pa ozračja ni ohladila pod 20 stopinj. Sledila je sončna sredo, nekaj naslednjih dni pa spet izmenjuje sonce in oblaki. Zelo prijetna je bila sobota 06. maja, ko smo namerili 23 stopinj, toda že naslednji dan poslabšanje do deževnega ponedeljka, ko je termometer pokazal 15 stopinj. V naslednjih dneh pa se je vreme vendarle počasi ustalilo in sredina meseca maja je bila več ali manj obsijana s soncem, v sredo 17. maja je temperatura poskočila kar na 27 stopinj. Toda spet se je pooblačilo in deževalo, temperatura je padala in v soboto, 20. maja, je dosegla skromnih 12 stopinj. Že naslednji dan nov skok na 20 stopinj in lahko rečemo, da je s tem sledil prehod na poletno vreme, ki se je odražalo s soncem obsijanimi dnevi, ki so jih le občasno pokvarile manjše plohe. Zadnja je bila kar vztrajna, saj je dodobra namočila sredo 31. maja, ko se je tudi temperatura znižala na skromnih 15 stopinj. V drugem krogu volitev, ki se je odvijal 7. maja, sta se pomerila Poljšak in Krapež. Colčani smo največ glasov namenili "rojaku z Gore", podrobnosti o volitvah smo sicer zbrali v posebnem članku.

V tem mesecu je poseben dogodek zaznamoval naše farno življenje. V soboto 13. maja je bil naš rojak, dr. Jurij Bizjak, imenovan za pomožnega koprškega škofa. V črtek 18. tega meseca pa smo Colčani dočakali povezavo s svetom digitalnih telekomunikacij; podjetje Telekom je namreč montiralo prve ISDN priključke, v tem obdobju se je na Colu znatno popravil tudi signal mobilne telefonije.

JUNIJ

Za junij lahko rečemo, da je bil obsijan s soncem. V celem mesecu smo zabeležili le dva dneva, ko je bilo nebo povsem prekrito z oblaki in sicer v torek 6., ko je tudi deževalo, in v sredo 28. junija; 13. in 25. junija pa sta nas osvežili dve nevihti. Temperatura se je gibala od 20. stopinj, ki smo jih namerili 1. junija, popestrila ga je tudi rahla burja, do 29 stopinj, kolikor se je živo srebro v termometru dvignilo na prvi poletni dan, 21. junija. Ob tem še pojasnilo, da se morda te temperature ne ujamejo z vašimi. Naj še enkrat poudarim, da smo beležili temperaturo zraka (brez neposrednega vpliva sončnih žarkov na termometer) in sicer med 13. in 14. uro. V tem mesecu je bilo tudi na Colu nekaj več pozornosti posvečene nogometu, seveda predvsem s pomočjo televizije. Le dva krajana sta si del evropskega prvenstva na Nizozemskem in v Belgiji ogledala v živo. Prvič

od leta 1988 se je zgodilo, da tretje junijske nedelje ni popestrila tradicionalna prireditve Colska nedelja. Vzrokov za odpoved na tem mestu ne bomo iskali, zagotovo pa je ta dogodek, ki pravzaprav sploh ni dogodek v pravem pomenu besede, pustil svojevrsten pečat v juniju 2000. V začetku junija so se končala gradbena dela Vodovoda Gora v Gozdu.

JULIJ

Prijetno poletno vreme je v prvih julijskih dneh nekoliko pokvarila sopara, ki seveda ob temperaturah okrog 28 stopinj celzija ni bila najbolj prijetna. V torek, 4. julija nas je sicer osvežila manjša nevihta, ki pa je bila obarvana s "puščavskim peskom". Sledili so še trije vroči dnevi, nato pa se je vreme v soboto, 8. julija, poslabšalo in v naslednjem tednu so prevladovali dež in nevihte, oziroma lepi, sončni dopoldnevi in deževni popoldnevi; vsekakor nič kaj poletno vreme. Tudi temperature so bile precej "sveže", vse od 9. pa do 17. julija živo srebro ni splezalo do črtice, ki označuje 20 stopinj. Najbolj hladen je bil petek, 14. julija, ko smo namerili le 14 stopinj. V drugi polovici julija se je vreme počasi izboljšalo in ustalilo, temperature so se ponovno držale okrog 20 - ih stopinj. V zadnjem tednu pa se je poletje dokončno "vrnilo", čeprav je nekaj neviht in tu pa tam sunek burje dalo še enkrat vedeti, da se julija ne bomo mogli spominjati po pravem poletju. 5. julija je bil v koprski stolnici dr. Jurij Bizjak posvečen v škofa, na slovesnost se je odpravilo tudi veliko naših faranov. Društvo Trilek je za silo zakrpalo svoje vrste in v soboto 8. julija pripravilo tradicionalno košnjo po starem. Spravilo sena je preprečilo neprestano deževje v naslednjih dneh. V nedeljo 16. julija je gospod Danilo Kobal iz Sanabora obhajal srebrno mašo. Praznovanju colske fare so se pridružili tudi ostali duhovniki iz našega kraja. Kot strela z jasnega je 27. julija udarila na Colu novica, da je novi ajdovski župan Marjan Poljšak zaustavil vse aktivnosti v zvezi z gradnjo telovadnice in razširitvijo Osnovne šole Col. Med krajani je zavrelo in vrstili so se sestanki in dogovori o tem, kako pritisniti na prvega moža občinske oblasti. Proti koncu julija so se številni krajani odpravili na dopust in že tako skromno družabno življenje je še bolj zamrlo. Posebej je bilo čutiti praznino na rokometnem in balinarskem igrišču. Vzrokov seveda na tem mestu ne bomo iskali.

AVGUST

Tisti, ki so se na dopust odpravili v začetku avgusta, so imeli več ali manj lepo vreme. Na Colu je bil nekoliko slabši le prvi vikend, ki ga je popestrilo tudi nekaj dežja, kljub vsemu pa so se temperature držale okrog 25 - tih stopinj. V ponedeljek 7. avgusta pa smo se zbudili v jasen, sončen dan, ki je pomenil nov začetek daljšega obdobja pasjih dni. Temperatura (v zgodnjih popoldanskih urah, da ne bo pomote) se je vztrajno držala preko 25 - tih stopinj, nekaj dni zapored je občutek vročine popestrila tudi sopara. Osvežitev ni bilo na vidiku, temperatura pa je v naslednjih dnevih še naraščala in se približala 30 stopinjam. To

znamko je prvič dosegla v soboto 20. avgusta in jo držala še naslednja dva dneva, ko je morda na kakšnem predelu Cola tudi preseгла to vrednost. Tisti, ki imajo termometre tako ali drugače izpostavljene neposrednemu vplivu sončnih žarkov, pa so seveda namerili tudi več stopinj. Po kar šestnajstih dneh brez omembe vrednih oblakov na nebu se je nekoliko pooblačilo v torek 22. avgusta in temperatura je zdrsnila na 29 stopinj. Naslednja dva dneva nas je nekoliko hladila rahla burjica, ki je v naslednjih dneh pomagala ohladiti opoldansko pripeko na znosnejših 24 stopinj. Ponedeljek 19. avgusta je prinesel prvo večjo spremembo, saj se je dodobra pooblačilo, padlo je tudi nekaj dežja, temperatura pa je zdrsnila na vsega 19 stopinj. Jasno je bilo, da je najbolj vroče poletje za nami, na to nas je opozoril tudi 31. avgust, ko se je oblakom pridružila tudi megla, zvečer pa je colsko planoto zajela še nevihta. Soparno poletje so nam v nedeljo 13. avgusta pomagali lajšati colski gasilci, ki so na igrišču v Lipovem gaju pripravili tradicionalno gasilsko veselico. To nedeljo je bila tudi poslovilna maša župnika Stanka Ipavca, ki se je preselil v Ročinj. V petek 18. avgusta so se člani pevskega zbora Razpotje in njihovi prijatelji opravili na tradicionalni pohod v hribe. Podobno kot lani so izbrali Kamniške Alpe, ki so se letos, za spremembo, kopale v soncu. Ob vrnitvi domov so lahko v nedeljo 20. avgusta, skupaj z ostalimi farani, pri nedeljski maši pozdravili novega župnika Lojzeta Šinkovca, doma z Vojskega, ki je pred tem služboval na Krasu. Pa še podatek, ki se nanaša na delovanje društva Trilek. V torek 29. avgusta smo se ponovno zbrali, nekoliko korigirali naše delovanje in se dogovorili za program dela v naslednjem obdobju.

SEPTEMBER

V prvih septembrskih dnevih smo že lahko začutili piš jeseni. Temperature so padle pod dvajset stopinj, več je bilo oblačnih kot sončnih dni, tudi suše se nam ni bilo treba več bati. V četrtek 7. septembra nas je obiskala tudi močnejša nevihta, potem pa se je vreme v nekaj naslednjih dneh spet ustalilo. Dober teden dni sonca je spet ogrel ozračje nad našimi kraji in temperatura je kmalu spet spominjala na poletno vreme; tako smo v petek 15. septembra namerili kar 24 stopinj. Jesen je spet pokazala svoja znamenja v naslednjih dneh z oblačnostjo in nekaj nevihtami, ki so bile pogostejše v večerno - nočnih urah. Temperatura se je gibala okrog 15 - tih stopinj. Na prvi jesenski dan, torej 22. septembra, se je znova razjasnilo in nekaj naslednjih dni je vreme poleg sonca zaznamovala tudi burja, ki pa vendarle ni pretirano vplivala na naše počutje. Ko je v sredo, 27. septembra, ponehala, se je "colska zrak" segrel na 22 stopinj. Potem se je znova pooblačilo in zadnja dva septembrska dneva sta bila turobna in deževna, noč na 1. oktober so popestrile tudi nevihte, temperatura pa je zmogla le še skromnih 17 stopinj. V ponedeljek, 04. septembra, se je seveda začelo novo šolsko leto, z njim je povezana tudi novica meseca. 7. septembra se je

namreč na vročem sestanku na sedežu ajdovske občine župan Poljšak le omehčal in pristal na to, da bo telovadnica tam, kjer je bilo določeno po prvotnem načrtu, torej na "Bolkovi njivi". Pritiski gradbenega odbora so torej obrodili sadove, čeprav je občinski birokratski aparat na čelu z županom zakrivil precejšnjo zamudo začetka del, ki se sicer vleče naprej...

19. septembra se je prvič sestel uredniški odbor časopisa, ki ga držite v rokah, sestavil okvirni načrt dela in začel z zbiranjem podatkov in pripravo člankov. Zelo pomemben je bil tudi 28. september, ta dan je namreč v Gozd, torej na območje krajevne skupnosti Col, pritekla voda iz sistema Vodovod Gora.

OKTOBER

Nedelja 1. oktobra je bila deževna, namerili smo ji 16 stopinj. Tudi prvi teden v tem mesecu je bil vremensko precej neprijeten, saj je bilo več ali manj ves čas oblačno, pihala je tudi burja. V soboto je ponovno deževalo in nestanovitno vreme se je nadaljevalo tudi v naslednjem tednu. Temperatura se je v prvem tednu držala okrog 17 – tih stopinj, za vikend je padla na 10 stopinj, potem pa se je začela ponovno vzpenjati in v petek 13. oktobra, ko je bila za nameček še polna luna, smo ob oblačnem vremenu namerili kar 20 stopinj. Pravo poletje nas je oplazilo v naslednjih dveh dneh, ko je bilo sončno, s temperaturo 23 stopinj. V noči na ponedeljek, 16. oktobra, je deževalo, temperatura je padla na 17 stopinj in spet se je nadaljevalo manj prijetno jesensko vreme z oblaki, dežjem in burjo, temperature pa so se spet držale oktobrskega povprečja. V petek 20. se je začelo obdobje lepšega, predvsem pa suhega vremena, ki je z krajšimi obdobji oblačnosti trajalo do ponedeljka, 30. oktobra, ko je ponovno deževalo. Temperatura je v prvih povsem jasnih dneh padla na 12 stopinj, s postopno oblačnostjo pa je za nekaj stopinj narasla. Vremensko se je oktober končal z vetrovnim torkom, ki ga je v noči na 1. november popestrilo deževje. Temperatura pa je vendarle zmogla celih 16 stopinj.

Glavni dogodek tega meseca so bile seveda državnoborske volitve. Odvijale so se 15. oktobra in so tako ali drugače zajele tudi nas, čeprav na glasovnicah ni bilo kandidata iz naše krajevne skupnosti. Tradiciji se tudi tokrat nismo izneverili, sicer pa podrobnejše rezultate preberite v posebnem članku.

Člani društva Trilek smo začeli skupaj z gospodarjem zaključevati preurejanje Tomaževe štale. Na delovni akciji v soboto, 14. oktobra, smo dogradili kamniti zid, zadnjo soboto v mesecu pa smo prostor pospravili in očistili.

NOVEMBER

Dan spomina na mrtve se je začel z dežjem, popoldne pa se je delno zjasnilo, najvišja temperatura tega dne je bila 13 stopinj. Naslednji dnevi so prinesli obilico dežja, z manjšo prekinitvijo v nedeljo 5. novembra, ko se je delno zjasnilo. Temperatura se je držala okrog 11 stopinj, kar je bilo tudi novembrsko

povprečje. Sicer pa o tem, kako mokro vreme smo imeli v novembru, nazorno priča podatek, da so bili le trije dnevi povsem sončni, da je kar enajst dni deževalo, devet dni pa se je colska planota skrivala v megli. Nekoliko bolj znošen je bil le zadnji teden, ko se je zjasnilo, posijalo je sonce, posebej lepa je bila sredo 29. novembra. Dogodki v tem mesecu so povezani predvsem z dežjem, ki ni omogočalo praktično nobenih aktivnosti na prostem. Nadaljevale so se aktivnosti v zvezi z gradnjo nove šole, zgodil pa se je nenevaden preobrat, saj na sestanku 27. novembra sosedje šolskega poslopja niso dali potrebnega soglasja. Začel se je torej nov zaplet, ki je povzročil kar nekaj nelagodja.

Pa še nekaj iz družabne kronike. V soboto 11. novembra je na Tomaževi štali stekla zadnja letošnja delovna akcija. Prostor smo ponovno opremili s starimi predmeti in orodjem, uredili razsvetljavo, zvečer pa pripravili manjše Martinovanje. V petek, 17. novembra, je Lucijan Trošt, mentor arheološkega krožka, skupaj z učenci pripravil odmevno predstavitev makete gradu Trilek, naslednji dan pa je Klemen Bizjak odprl razstavo fotografij v Vipavskem Križu. V petek 24. novembra so se prvič v novi sezoni na vajah zbrali člani pevskega zbora Razpotje, še vedno z zborovodjem Ivanom Troštom. Iskanje novega dirigenta se je tako zavleklo v december.

DECEMBER

December se je začel z oblačnim vremenom, kot svojevrstna napoved, da bomo v tem mesecu

videli bolj malo sonca. Temperature so se gibale okrog 10 – tih stopinj, v nedeljo 3. decembra je prvič »udarila« tudi megla. V torek 5. decembra se je sicer razjasnilo, temperatura se je dvignila na 11 stopinj, potem pa je sledilo desetdnevno obdobje ko sta kraljevala megla in dež. Temperature so se gibale med 8 in 10 stopinjami. Pusto in neprijetno vreme se je v noči iz 15. v 16. december vendarle spremenilo. Začelo je snežiti in območje Cola je prekrila približno 5 cm snežna odeja. Sobota 16. decembra, se je prebudila v soncu, toda že popoldne se je ponovno pooblačilo. Sledila sta dva sončna dneva, potem pa spet pooblačitev, ki jo je spremljalo padanje temperature. Četrtek 21. decembra je bil prvi zimski dan, sončno vreme je popestrila burja, temperatura pa tudi sredi popoldneva ni zmogla več kot minus 2 stopinji. Mrzla, toda suha zima se je nadaljevala tudi v naslednjih dneh, vse do božičnega večera, ko je spet začelo deževati. Božični dan je bil spet v stilu letošnjega decembra, torej meglen in deževen, temperatura pa se je povzpela na 7 stopinj. Takšno je bilo vreme tudi v naslednjih dneh leta 2000, ki naj bi se po napovedih sodeč poslovilo z dežjem in morda tudi s kakšno snežinko...

December ni postregel s pomembnejšimi dogodki. V torek 5. decembra nas je obiskal Miklavž, 14. decembra je prvič v tej zimi snežilo, nadaljevale so se tudi aktivnosti in zapleti v zvezi z gradnjo šole in telovadnice.

Uredništvo Colskega časnika pa je v sredo 27. decembra odhitelo v tiskarno...

STATISTIKA

	Povp.temp.	najn./najv.	jasno	oblač.	del.oblač.	dež	rah.dež	megla	nevihte	sneženje	burja	jugo
Januar	3.1	-6 +7	15	12	4	-	4	-	-	3	11	-
Februar	3.9	+1 +7	15	6	5	-	5	3	-	1	2	-
Marec	10.1	6 16	10	9	9	7	3	3	-	2	3	3
April	15.3	5 25	6	14	10	-	11	2	3	1	2	2
Maj	20.4	12 27	14	8	9	6	1	-	1	-	9	-
Junij	23.5	18 27	26	2	2	1	-	-	2	-	6	-
Julij	21.8	15 28	14	7	10	5	-	-	5	-	2	-
Avgust	25.6	19 30	23	6	2	2	-	1	2	-	5	-
September	19.3	15 26	13	10	7	4	-	2	6	-	8	-
Oktober	15.0	10 23	9	15	7	5	-	1	-	-	8	3
November	11.0	7 16	3	20	7	10	1	9	-	-	2	-
December												

Opomba: Decemberske podatke vpišite sami!

MED CELINSKO IN SREDOZEMSKO KLIMO

Nekaj pojasnil. Povejmo še enkrat, da smo temperaturo zraka merili vsak dan v zgodnjih popoldanskih urah. Tudi vreme smo beležili okrog poldneva, upoštevali pa smo večje spremembe, ki so se se zgodile na posamezen dan. Pod rubriko "jasno" smo uvrstili tiste dneve, ko je bilo ves dan sončno, oziroma z nekaj oblaki. V rubriko "delno oblačno" smo uvrstili dneve, ko se je vreme čez dan poslabšalo, oziroma je bilo nebo izdatneje pokrito z oblaki. Ločili smo tudi dneve, v katerih je močnejše deževalo; sem smo prišteli tudi dneve s plohami in dneve, ko je padlo samo nekaj kapljic dežja. Posebej smo sešteli tudi dneve, ko nas je zajela nevihta. Beležili smo dneve z močnejšo burjo, oziroma jugozahodnim vetrom. Sicer pa je treba reči, da je Col vas na "prepihu", kjer več ali manj stalno vleče v eno ali drugo smer. Zanimivo je, da na Colu v prvih mesecih letošnjega leta ni močnejše snežilo, tudi snega smo imeli le za vzorec.

Generalna ugotovitev v zvezi z vremenom je ta, da se Col nahaja na območju, kjer se mešata sredozemska in celinska klima, oziroma podnebje. Meja naj bi potekala prav po robu Trnovske planote, prek Cola in naprej čez Hrušico proti vzhodu. V praksi je to večkrat zelo izrazito; ko je pri nas megla, je ponavadi na Črnovrški planoti in naprej proti notranosti države lepše vreme, seveda je tudi obratno. Na tem območju se "rojeva" burja. Zima s snegom redko zaide nižje od Cola.

JUBILEJI IN OBLETNICE V LETU 2000

Ljudje smo nagnjeni k obeleževanju in proslavljanju okroglih obletnic. Najbolj dovzetni smo seveda za osebne jubileje, toda tako ali drugače se nam v spomin vtisnejo tudi drugi dogodki. Pobrskali smo po arhivu in jih izbrali nekaj.

105 let colske župnije

Zadnji kurat in prvi župnik je bil Konrad Texter iz Tržiča; na Colu je zgradil novo cerkev in dosegel, da je bila kuracija leta 1895 povišana v župnijo.

Letos je minilo tudi 95 let od posvetitve nove cerkve sv. Lenarta.

Več o zgodovini župnije lahko preberete v posebnem članku v temi stoletje.

45 letnica ukinitve občine Col

Col je bil občina že pod Avstrijo in Italijo, ta status je ohranil tudi po drugi svetovni vojni. Prostori občine so bili najprej v prostorih Žage, nato pa v Makselnovi hiši (stavba, ki se danes podira) in skupaj s Kmetijsko zadrugo, parketarno, pošto, šolo in nekaterimi drugimi objekti in dejavnostmi je kazalo, da se Colu in bližnji okolici obeta lepa prihodnost.

1. septembra leta 1955 se je kratko obdobje samostojne občine Col končalo, takratna oblast je namreč želela politično moč in gospodarstvo združiti v večjih mestih. Ukinitvi občine Col je v naslednjih letih sledilo postopno razformiranje Kmetijske zadruge, dokončno pa je Col ostal praktično brez delovnih mest po požaru v parketarni. Sprva je kazalo, da bo prihodnost Cola zelo negotova, dodatno breme je zagotovo predstavljala tudi domnevna opredelitev v času vojne, katere senca se je v nekaterih primerih vlekla celo v pozna osemdeseta leta. Toda ko gledamo nazaj lahko rečemo, da se je konec šestdesetih in v sedemdesetih letih Col kljub vsemu solidno razvijal; novogradnje, obrat Alpine, vodovod, gasilsko društvo, rokometni klub, družabno življenje... Je torej socializem Colu več prinesel, kot vzel??

Več o občini Col lahko preberete v posebnem članku v temi "stoletje".

15 - letnica izleta v Ljubljano

21. decembra leta 1985 je prišlo po tekmi med

V časopisu Pavliha so se takole pošalili nad policijskim sprenevedanjem ob dogodkih v Tivoliju.

Smeltom Olimpijo in Cibono pred dvorano Tivoli do "hujših kršitev javnega reda in miru", so takrat zapisali v policijskem poročilu. In kaj se je pravzaprav zgodilo? V intervenciji posebne policijske enote, ki je želela preprečiti kontakt med ljubljanskimi in zagrebškimi navijači, so batine po nedolžnem dobili mladinci s Cola nad Ajdovščino, ki so po koncu tekme na parkirišču ob Celovski cesti čakali na avtobus.

Colska mladinska organizacija, ki je pripravila izlet na ogled košarkarske tekme v Ljubljano, je takoj po dogodku napisala odprto pismo in ga poslala nekaterim pomembnejšim ustanovam ter seveda medijem. V njem so določanje pred Halo Tivoli primerjali s prizori, ki jih je takrat televizijska slika prinašala iz predmestja Brixtona ali iz Soweta. Z izjemo Primorskih novic so časopisi objavili necenzurirano pismo, toda zraven že priložili odgovor UNZ Ljubljana mesto, ki je dogodka obdelala iz svojega zornega kota. Takratno vodstvo Milice ni imelo povsem trdnega namena, da bi se Colčanom opravičilo; zadevo so hoteli urediti že v pogovorih s predstavniki ajdovske občinske oblasti. Nazadnje so v

četrtak, 26. decembra, le prišli na Col, v napetem pogovoru v manjši sobi gostilne Štefančič so se kresala mnenja. Policisti so nazadnje, sicer s težavo, pa vendarle, priznali napako, ki pa so jo v kasnejšem pojasnilu v medijih zavili v diplomatski jezik, tako da ni bilo nič več jasno. Colski "krizni štab" se je še enkrat sestel in sklenil zadevo predati sodišču. Na sodišču v Novi Gorici so sestavili obtožnico, ki pa so jo nazadnje umaknili, saj se je skupina izletnikov razdelila na dva dela; nekateri so namreč menili, da se s policijo ne gre šaliti. Dogodek je takrat doživel precejšen odmev, zanimivo pa je, da se je neprijetna policijska zmota večkrat pojavila v javnosti tudi pozneje. Predvsem po zaslugi Pavleta Čelika, ki je vodil intervencijsko skupino. Nazadnje se je to zgodilo pred kratkim v televizijski oddaji Polnočni klub. Pavle Čelik pa je očitno "pozabil", kako so se takrat odvijale stvari, predvsem to, da policija vendarle ni bila pripravljena jasno in glasno priznati, da je naredila napako. V medijih je nazadnje izpadlo celo tako, da je intervencijska enota policije skupino s Cola zaščitila pred divjavnjem izgrednikov po tekmi v Hali Tivoli. Res zanimiva zaščita, če jih dobiš pri tem

s pendrekom po hrbtu. Še bolj zanimivo je bilo nadaljevanje iskanja alibijev; odgovorni so se namreč izgovarjali celo na meglo, ki naj bi policistom onemogočila, da bi ločili razgrajče od navadnih navijačev. Zadeva je prav zaradi zanimivih opravičil naletela na nove odmeve, na poseben način, s karikaturjo, so se je lotili tudi v takratni Pavlihi.

Leta 1995 smo v gostilni Tratnik obeležili deseto obletnico zanimivega izleta v Ljubljano, katerega se je udeležil tudi Pavle Čelik in s tem še enkrat potrdil, da se je decembra 1985 zgodilo veliko več kot le navadna policijska intervencija. Že na "famoznem" srečanju nekaj dni po izletu je nekdo od prisotnih dejal, da je to prvi tovrstni sestanek tako v Sloveniji, kot tudi v Jugoslaviji. Ne glede na različne odmeve in različne interpretacije celotne zadeve, ki se je odvijala konec leta 1985, oziroma v začetku leta 1986, velja reči, da so tudi ti dogodki predstavljali enega od kamenčkov v mozaiku znanilcev pozitivnih sprememb v naši družbi.

10 - letnica Dolarske doline

V začetku februarja leta 1990 so se na Colu

COLČANI

**ZOPERSTAVIMO SE NAČRTOVANI
GRADNJI VOJAŠKIH OBJEKTOV
V NAŠEM KRAJU!**

ZATO PRIDITE NA

Zbor krajanov

**v petek, 9. marca 1990
ob 19 uri v prosvetnem
domu na Colu**

PRIDITE!

Colčani so se množično odzvali na zbor krajanov, ki je občinarje dokončno prepričal, da z gradnjo v Dolarski dolini ne bo nič.

razširile govorice, da namerava takratna JLA na Colu pričeti z gradnjo vojaških objektov. Da se bo v Dolarski dolini res nekaj zgodilo, je bilo jasno, ko so se tja pripeljali delavci Geodetskega zavoda iz Ljubljane in začeli opravljati meritve. Predsednik sveta KS Col,

Silvester Peljhan, je 11. februarja na občino poslal dopis in zahteval pojasnila, odgovor je bil uradniško suhoparen; občinarji so nam dali vedeti, da gre pravzaprav za nepomembno zadevo, o kateri nas bodo sproti obveščali.

Toda ker so geodeti veseli nadaljevali z delom in ker so se občinarji, kljub vztrajnim protestom predsednika Peljhana še naprej sprenevedali, smo na Colu sklenili vzeti stvari v svoje roke. V ponedeljek, 19. februarja, smo se zbrali na bojnem posvetu, na katerem je poleg predstavnikov krajevne skupnosti in mladinske organizacije sodeloval tudi član republiške ZSMS Janez Sodrznik. Tudi na njegovo pobudo smo se odločili za prvo akcijo, in sicer smo geodetom "zaplenili" inštrumente, jih poskusili deponirati na ajdovski postaji milice, nazadnje pa smo jih skrili v colski gasilski dom. V poznih popoldanskih urah smo akcijo nadaljevali. Na širšem območju Dolarske doline smo odstranili posebne plastične količke, s katerimi so geodeti opravljali meritve terena; zanimivo, še danes so varno zakopani nekje na Malem Polju. V večernih urah smo se razkropili po Colu in zbirali podpise proti gradnji vojaških objektov; 401 podpis polnoletnih Colčanov je bil takratni mladinski organizaciji tudi pomembna moralna podpora v boju, ki je bil v tistem trenutku še vedno negotov.

Naslednji dan so prišli geodeti ponovno na Col in ugotovili, da je bilo njihovo delo zaman. Vrnili smo jim inštrumente in po nekaj povišanih tonih in celo grožnjah z njihove strani, smo se vendarle prijateljsko razšli; celo podprli so nas v boju proti vojski in se hkrati opravičevali, da pač opravljajo samo svojo službo.

Zadeva se je preselila na višji nivo, saj je končno problematika gradnje vojaških objektov prišla tudi na dnevni red seje občinske skupščine. Colske delegate so podprli vsi, z izjemo poslanca takratne JLA, in sklenili, da je treba priprave na gradnjo v Dolarski dolini do nadaljnjega zaustaviti. Občinski možje so obljubili, da se bodo udeležili zbora krajanov, celotna zadeva je

postala tudi medijsko zanimiva.

Zbor krajanov se je odvijal v petek, 9. marca v Prosvetnem domu in je pomenil začetek konca neprijetne zadeve. Predstavniki občine s predsednikom Izvršnega sveta Silvestrom Premrlom na čelu, ki so se sprva še sprenevedali, so ob ostrih nastopih nekaterih Colčanov le spoznali, da se ne gre več šaliti. Obljubili so, da bodo v bodoče ščitili interese krajanov. Zadeva se je počasi umirila, zadnje dejanje pa se je odvijalo v torek 27. marca na seji skupščine občine Ajdovščina. Izvršni svet občine je predlagal, da investitor, oziroma JLA, zaradi nastale situacije (upora Colčanov!!) poiščejo primernejšo lokacijo za selitev skladišča Barnce pri Podnanosu. Na zahtevo colskih delegatov in tudi nekaterih drugih je moral Izvršni svet predlog spremeniti v zahtevo. Nameravana gradnja je bila tudi uradno ustavljena, Colčani pa smo dokazali, da je mogoče rešiti tudi na videz nerešljive probleme...

3. obletnica tragičnega dogodka pod Škrlatico

Matjaž Kovšča iz Žagolča je bil aktiven na več področjih. Igral je roketni in bil eden boljših v takratni mladinski ekipi roketnega kluba Col, ki je uspešno nastopala v tedanji republiški ligi. Pomagal je graditi novo roketno igrišče, ko pa je zanimanje za ta šport na Colu upadlo, se je pridružil prijateljem, ki so zahajali v hribe. Polagamo se je povsem posvetil alpinizmu in z Branim Pregeljem iz Sanabore sta se decembra leta 1992 odpravila na najvišji vrh Argentine, 6964 metrov visoko Aconcagua. 12. decembra, sredi dopoldneva, sta stala na 6700 metrih in ugotovila, da zaradi izčrpanosti ne bosta mogla doseči vrha. Po znanih podatkih je to najvišja točka, ki jo je dosegel kateri od naših sokrajanov.

Matjaž je ostal zvest ekstremnim športom, med katerega se seveda uvršča tudi turno smučanje. Prav na dan izida tokratnega Colskega časnika, 31. decembra pred tremi

Matjaž Kovšča na enem od zimskih vzponov. (arhiv Trileka)

leti, se je njegova življenjska pot končala pod snegom v pogorju Škrlatice.

Po vrnitvi z Aconcague je pripravil zanimivo predavanje z diapozitivi, članek o vzponu pa smo lahko prebrali tudi v Colskem časniku iz leta 1993. Matjaža se bomo spomnili v iztekajočem se stoletju tudi z nekaj njegovimi mislimi o alpinizmu

"Življenje na meji. Čemu? To vprašanje se verjetno poraja vsakomur, ki je že kdaj v svojem življenju pomislil na alpiniste in alpinizem. Čemu tvegati življenje v skalah in ledenih vertikalah za prazen nič? In vendar je ravno v tem vprašanju skrit del odgovora. Vse bolj se mi dozdeva, da je bistvo alpinizma v njegovem nesmislu, v nesmislu tega početja, ki je postalo del mene, del mojega življenja..."

POGLED V LETO 2001

Tretje tisočletje se bo začelo 1. januarja opolnoči. Glede na konferenco v Washingtonu, kjer so se leta 1884 dogovorili o podrobnostih v zvezi s svetovnim časom, se bo novo tisočletje začelo na ničtem poldnevniku, ki teče skozi kraljevi observatorij Greenwich pri Londonu. Tako uradno, ker pa praznujemo vstop v novo leto po lokalnem času, bo praznovanje seveda veliko več. Sonce bo prvič v novem tisočletju vzhajalo na navidezni črti, ki teče od vzhodne Rusije, čez Kitajsko do Bengalskega zaliva in naprej proti antarktičnemu krogu.

Pri nas bo v novem tisočletju sonce prvič zasijalo ob 7. uri in 44 minut, zašlo pa bo ob 16 – tih in 27 minut. Dolžina prvega dne leta 2001 bo 8 ur in 43 minut.

Leto 2001 je navadno, ima 365 dni, začne in konča se s ponedeljkom. Februar ima 28 dni.

Pomlad se začne 20. marca, poletje 21. junija, jesen 23. septembra in zima 21. decembra. Poletni čas bo od 25. marca do 28. oktobra.

V letu 2001 bodo trije lunini in dva sončna mrka. Pri nas bo viden samo popoln lunin mrk, ki bo v torek, 9. januarja. Začel se bo ob 19. uri in 42 minut, deset minut pred deveto se bo začel popoln mrk, ki bo traja debelo uro. Luna bo zapustila lunino senco ob 22. uri in 29 minut.

Pa še podatek za vraževerne; vladar leta 2001 je Jupiter.

Temo pripravil Sandi Škvarč; lektor Franc Černigoj

Statistika Številke so lahko zelo zgovorne

Nas bo kdaj tisoč?

Zbrali smo nekaj števil, ki tako ali drugače zaznamujejo življenje na območju Krajevne skupnosti Col. Na kratko smo se podali na začetek stoletja, podrobneje pa smo obdelali število in strukturo prebivalstva v naši krajevni skupnosti v zadnjem desetletju.

Prebivalci Krajevne skupnosti Col

Leto	1900	1910	1931	1948	1961	1971	1981	1991
Preb.	807	812	891	815	806	768	765	824

V številke so zajeti vsi zaselki, ki tvorijo Krajevno skupnost Col. Poleg samega Cola še Malo polje, Žagolič, Gozd in Križna gora. Zaselki in njihova imena so se v zadnjem stoletju nekoliko spreminjali. Tako je bila do sedemdesetih let naša vas razdeljena na Col in Orešje, Žagolič pa je postal "samostojen" šele pred dobrim desetletjem. Če pogledamo na območje celotne krajevne skupnosti, ugotovimo, da je število prebivalcev v slabih sto letih nekoliko naraslo. Občuten padec je bil le med leti 1930–1960, vzrok pa seveda vojna ter izseljevanje v tujino oziroma v večja mesta.

Če pa nekoliko podrobneje analiziramo gibanje prebivalstva po posameznih zaselkih, potem ugotovimo, da na samem Colu in tudi na Malem polju in v Žagoliču število krajanov ni upadlo. Tako je leta 1900 Col štel 354 prebivalcev, ob popisu leta 1991 pa 483. Malo polje in Žagolič sta na začetku stoletja štela 162 prebivalcev, dobrih devet desetletji kasneje pa je popis v obeh zaselkih naštel 194 oseb. Nekoliko bolj kritično je stanje v Gozdu, kjer je od začetka stoletja, ko je tam živel 183 ljudi, njihovo število leta 1931 naraslo na 207. Potem pa je sledilo upadanje do 135 prebivalcev ob zadnjem uradnem štetju leta 1991.

Porazni pa so seveda tovrstni podatki o Križni gori. Leta 1900 je na Križni gori živel kar 117 ljudi. Podobno stanje je bilo tudi leta 1931, po vojni pa se je ta številka zmanjšala na 88 prebivalcev. Nov padec je sledil v šestdesetih letih, ko se je število Križnogorcev zmanjšalo še za 25. V začetku leta 1981 je nato zaselek štel še 26 duš, ob zadnjem popisu na začetku devetdesetih pa le 12. Danes lahko prebivalce

Križne gore preštujemo na prste ene roke; 31. decembra leta 1999 jih je bilo 8, le dva mlajša od 50 let. V novem tisočletju je pričakovati, da bo ta zaselek naše krajevne skupnosti spet bolj živahen, kajti hiše se obnavljajo in glede na napredek infrastrukture je morda

pričakovati, da se bo kdo tam tudi za stalno naselil.

POPIS PREBIVALSTVA

Zadnji popis prebivalstva je bil leta 1991. Splošni podatki, ki so bili zbrani takrat, se verjetno ne razlikujejo prav veliko od podobnih podatkov, ki bi jih zbrali danes.

Zanimivo pa bi bilo videti, kakšne so ob koncu stoletja številke, ki zaznamujejo naš standard na področju prevoznih sredstev in gospodinjskih ter elektronskih pripomočkov. Ti podatki se spreminjajo iz leta v leto.

Spomladi leta 1991 je Krajevna skupnost Col štela 824 prebivalcev, ki so živeli v 217 stanovanjih, oziroma v 221 gospodinjstvih. V poprečju so bile torej v vsakem stanovanju tri osebe. Na celotnem območju krajevne skupnosti so popisovalci našli tudi 128 kmečkih gospodarstev, v obrazložitvi pa

prihodki, ki torej niso bili zaposleni, toda ekonomsko samostojni.

STAROSTNA STRUKTURA

Našli smo tudi nekaj podatkov, ki govorijo o starostni strukturi prebivalcev v naši krajevni skupnosti. Tudi ti so nekoliko starejši, raziskava je bila namreč narejena konec junija leta 1994, glede na nataliteto pa lahko sklepamo, da do kakšnih bistvenih sprememb ni prišlo.

Število prebivalcev se je od popisa prebivalstva nekoliko povečalo, tako da je Krajevna skupnost Col poleti leta 1994 štela 846 prebivalcev, od tega je bilo 492 (58 %) t.i. aktivnih prebivalcev v starosti od 18–65 let. Morda lahko naredimo manjšo primerjavo in omenimo, da je bilo oktobra letos v Krajevni skupnosti Col 623 volivcev, torej krajanov starejših od 18 let.

Slaba polovica krajanov je bila torej leta 1994 v širokem razponu med 25. in 65. letom starosti. 12 % je osnovnošolcev, nekaj več kot 15 % je bilo mladine med 15. in 24. letom. Predšolskih otrok in "penzionistov" je bilo leta 1994 po stotinjo in predvsem ta podatek je zanimivo preveriti tudi danes, saj nam pokaže, da se na prelomu stoletja in tisočletja krajevna populacija nekoliko stara. Kljub temu pa se seveda Colu ni treba bati za svojo prihodnost.

Podatki iz leta 1994 (846 prebivalcev)

Starost	0–6	7–14	15–19	20–24	25–65	nad 65
Število preb.	100	103	67	63	414	99

Podatki iz leta 1999 (843 prebivalcev; 418 moških, 425 žensk)

Starost	0–14	15–24	25–39	40–49	50–64	nad 65
Število preb.	186	122	174	122	105	134

izvemo, da se za kmečko gospodarstvo šteje tisto gospodinjstvo, ki uporablja najmanj 10 arov obdelovalne zemlje ali tudi manj, če se ukvarja z živinorejo.

V krajevni skupnosti so našli 303 zaposlene, poleg tega pa še 165 prebivalcev z lastnimi

Kar se tiče števila prebivalcev seveda ...

Sandi Škvarč

alpina®
Tovarna obutve, d.d., Žiri

Kronika Krajevna skupnost v letu 2000

Vodovod in asfalt

Spet je leto naokrog in čas je, da se ozremo nazaj ter potegnemo črto, da vidimo, kaj smo naredili. Cilji, ki si jih je Krajevna skupnost Col začrtala v začetku leta, so bili vsekakor visoki. V začetku aprila smo pričeli z deli na trasi vodovoda v Gozdu. Takrat smo namreč dosegli soglasje z občinsko upravo, da obveznost, ki jo imamo do vodovoda Gora, poravnamo tako, da sami zgradimo posamezne veje sekundarnega voda. Vsa dela so bila zaključena v prvih dneh junija. Glede na obseg del je to dokaj kratek čas. Zgradili smo 832,65 metrov sekundarnega voda in 1271,41 metrov hišnih priključkov. Vodo ima trenutno devet hiš, ko pa se bo nadaljeval glavni vod proti Colu, se lahko na omrežje priključi še 11 hiš v zaselku Makobeti. Krajanje so del obveznosti, ki jih imajo ob priključku na vodovod, izpolnili z lastnim delom. Vrednost opravljenih del na vodovodu znaša 18 milijonov.

V začetku junija smo asfaltirali 140 metrov vaških poti, za kar smo dobili tudi namenska sredstva iz občinskega proračuna. V juniju smo obkosili tudi vse prometnejše vaške ceste. Po dvoletnem dopisovanju z republiško direkcijo za ceste smo dosegli, da pri cestarski hiši na Colu stoji znak, ki omejuje hitrost na 60 km/h.

Oktobra so nam bila dodeljena sredstva za razvoj podeželja, namenjena za urejanje poljskih poti. Dela na poljskih poteh smo v

oktobru kljub neugodnemu vremenu tudi zaključili. Pri tem moramo pohvaliti oba izvajalca.

V grobem so to vsi pomembnejši dogodki, ki

zavleče.

V prihodnjem letu nas ponovno čakajo pogumni načrti in prepričani smo, da jih bomo s sodelovanjem vseh krajanov tudi realizirali.

Gradbeni stroji so bili v zadnjem obdobju najpogostejši spremljevalci aktivnosti in akcij v krajevni skupnosti Col. (foto Silvan Praček)

so zaznamovali leto 2000. Med nerealiziranimi načrti ostaja pokopališka vežica. Zapletlo se je namreč pri soglasju sosedov, ki nasprotuje gradnji, zaradi česar se lahko postopek precej

Vsem krajanom želimo v novem letu veliko uspehov, predvsem pa sreče, miru in zdravja.

Silvan Praček, predsednik KS Col

Župnija Kronika za leto 2000

V vseh pogledih uspešno leto 20+G+M+B+01

Ob izteku stoletja in tisočletja je prav, da nekoliko pogledamo v jubilejno in sveto leto 2000, ki ga končujemo. Leto je bilo v pogledu župnijskega življenja razgibano in bogato.

V soboto, 8. aprila je bilo dekanjsko svetoletno romanje v koprsko stolnico, ki se ga je skupaj z ostalimi župnijami vipavske dekanije udeležila tudi večja skupina romarjev s Cola.

Duhovno se je župnija prenovila s tridnevno od 12. do 14. aprila (pred cvetno nedeljo). Vodil jo je lazarist Jože Planinšek, župnik pri svetem Jožefu v Celju. V nedeljo, 14. maja je papež imenoval rojaka dr. Jurija Bizjaka za pomožnega škofa v Kopru.

V nedeljo, 4. junija je na Colu

Novi župnik Lojze Šinkovec (foto Franc Bole)

škof Metod Pirih birmal 76 birmancev iz 5., 6., 7. in 8. razreda. Od teh je bilo 34 fantov in 33 deklet.

Na god sv. Cirila in Metoda, 5. julija popoldne je bil v koprski stolnici posvečen v škofa dr. Jurij Bizjak. Slovesnosti se je udeležilo precej romarjev iz domače colske župnije. Skupaj z drugimi zbori so na slovesnosti peli tudi pevci s Cola. Ob tej priložnosti so novemu škofu domači colski duhovniki – rojaki podarili škofovsko kapo – mitro, domača župnija pa mašni plašč.

V nedeljo, 16. julija popoldne je bilo v župniji svetoletno slavlje.

Bogoslužje je vodil in pridigal novi škof dr. Jurij Bizjak. Prisotna je bila večina duhovnikov, ki so doma s Cola in so praznovali svoje jubileje. Danilo Kobal je slavil srebrno mašo, Stanko Ipavec je praznoval zlato mašo, Franc Likar je slavil desetletnico duhovništva, prof. Jože Trošt pa šestdesetletnico življenja.

V soboto, 19. avgusta se je od colske župnije po sedmih letih službovanja poslovil župnik in zlatomašnik Stanko Ipavec. Odšel je na novo službeno mesto v svojo domačo župnijo v Ročinj. Na njegovo mesto je iz Dutovelj prišel nov župnik, srebrnomašnik Lojze Šinkovec. Poleg Cola je sprejel še soupravo župnije Podkraj. V obeh župnijah ga je predstavil in umestil dekan Franc Pivk. Nekaj podobnega je bilo že leta 1937, ko je takratni župnik Franc Gabrejna nekaj mesecev soupravljal Col in Podkraj. Pozneje je trikrat podobno upravljal Col župnik Štefan Gnjezda iz Podkraj, in sicer leta 1945, 1948 in 1956. Župnik Bogomir Berce pa je Col soupravljal iz Šturij v letih 1957–1959. Iz Cola pa sta soupravljala Podkraj župnik Albert Metlikovec v letih 1952–1953 in Boris Čibej v času 1963–1970.

V letu 2000 je bil doma na počitnicah misijonar – rojak Pavel Bajec.

V septembru 2000 so župnije Col, Podkraj in Otlica dobile skupno Oznaniilo, ki vsake dva tedna prinaša poleg sporeda bogoslužja tudi druga obvestila in krajšo duhovno misel.

Prvo sveto obhajilo je v nedeljo, 17. septembra sprejelo 12 prvoobhajancev iz tretjega razreda.

V letu 2000 je bilo na Colu krščenih 16 (5) otrok, od teh je bilo 8 (2) dečkov in 8 (3) deklic. Poročili so se 4 (3) moški in 4 (3) ženske. Podatki, ki so v oklepaju, pomenijo stanje v letu 1999.

V letu 2000 je živel na Colu 496, v Gozdu 129, na Križni gori 8, na Malem polju 83, v Žagolču 127 ter v Sanaboru 75 ljudi. Skupno to pomeni 918 prebivalcev. Od teh je 458

moških in 460 žensk.

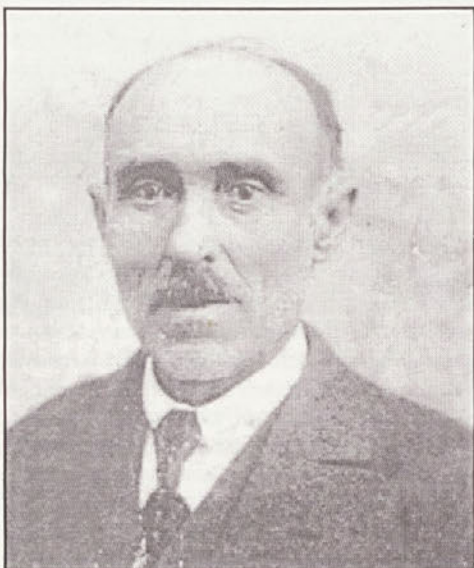
Preživimo zadnje tedne in dneve tega leta, tega stoletja in drugega tisočletja v svetlobi Kristusove navzočnosti, bližine in dobrotne pomoči. Vse nas naj v času božičnih praznikov spremlja božji mir in blagoslov. Z zaupanjem v Boga, v njegovo previdnost, pomoč in varstvo začnimo leto gospodovo 2001.

Lojze Šinkovec

Zgodovina Zborovsko petje

Razpotje na novem razpotju?

Zborovsko petje je na Colu globoko zakoreninjeno, tako globoko, da se tega niti ne zavedamo. Postalo je del nas, nekako samo po sebi umevno.

Anton Bajec – Sever; skoraj pol stoletja je bil zborovodja in organist. (arhiv Lucijana Trošta)

Odkar pomnim, ni bilo nedelje ali cerkvenega praznika brez slovesne pete maše, Razpotje pa je prepevalo na vseh prireditvah na vasi in v okolici. Reku, da nedelja brez maše ni prava nedelja, bi lahko na Colu dodali, da nedeljska

Cerkveni pevski zbor v šestdesetih letih. (arhiv Trileka)

prevzel okrog leta 1897 in ga potem vodil skoraj pol stoletja. Glasbeno izobrazbo je pridobil v Vipavi. Bil je izvrsten organist in pevovodja, pa tudi skladatelj. Na kvaliteto njegovega zbora namiguje podatek, da je zmagal na tekmovanju cerkvenih pevskih zborov na Sveti gori. Sever je bil za svoj čas dokaj izobražen in razgledan. Pod Avstrijo je

pevke. Pa še en podatek. Pevski zbor pod vodstvom Severja je 29. junija 1928 nastopil na okrožni prireditvi na Planini in po zapisu iz takratnega obdobja požel največjo pohvalo med vsemi nastopajočimi.

Leta 1942 je prišel na Col župnikovat Jože Petrič. Bil je človek vesele narave, dober pevec in organist. Na mestu pevovodje je zamenjal ostarelega Severja in poleg cerkvenih učil tudi narodne pesmi. Za časa njegovega župnikovanja je colska cerkev leta 1945 dobila tudi nove orgle, kar je bil v takratnih vojnih razmerah izjemen dosežek. Okrog leta 1948 so se colskemu cerkvenemu zboru pridružili pevke in pevci križnogorskega zbora. Ta zbor se je konec druge svetovne vojne izoblikoval pri Šuničarju. Tone, Polde in Drejče Šuničarjev ter Tone Markov so se tam učili not in prepevali. Po vojni so se jim pridružile še Šuničarske punce Mimi in Zofka, ki so pele tenor, ker pač ni bilo takih moških glasov. Kmalu so se pridružili še Kalarjevi Stanko, Miran in Danilo, Lado Jurjev, Lojze Ančkn, Janez Kamnovrški, Rudi Žgavcec in Maks Kališki. Prvi nastop so imeli leta 1947 v Fridetovi klanici v Žagolču. Vodil jih je Polde Šuničarski, ki je kmalu po združitvi s colskim zborom prevzel vajeti celotnega zbora. Polde je bil samouk. Vsa njegova glasbena izobrazba je bila vezana na gospoda Petriča. Bil je zelo vesten in zagnan pevovodja z izrednim poslušom. Da je imel izreden naravni dar, priča tudi dejstvo, da je bil v obdobju služenja vojaščine na Visu med mnogimi

V sredini mogočnega zbora sedi župnik Jože Petrič, ki je zamenjal ostarelega Severja. Cerkev je takrat dobila nove orgle. (arhiv Trileka)

maša brez petja ni prava maša, in tudi prireditve brez Razpotja ni prava prireditev. Petje nam je bilo tako rekoč položeno v zibelko in se nam nezavedno pretaka po žilah. To daje kraju že več kot stoletje poseben pečat.

V začetku 19. stoletja je cerkveni pevski zbor vodil Anton Bajec - Sever. Zbor je verjetno

služboval kot občinski tajnik, pozneje pod Italijo pa kot občinski sluga, in sicer vse do nastopa fašizma. Kot zanimivost naj povem, da je v to službo spadalo tudi prižiganje luči (latern) po vasi. Sever je imel tudi lepo navado, da je praznoval svoj god in na ta dan (17. junij) pogostil tudi svoje pevce in

Cerkveni pevski zbor je popestril procesijo ob sv. Rešnjem telesu. Danes teh procesij ni več. (arhiv Trileka)

Eden od vrhuncev je za člane pevskega zbora Razpotje vselej pomenil nastop na vsakoletni Primorski poje. V zadnjem času se udeležujejo tudi državnih proslav. (arhiv Trileka)

kandidati izbran za zborovodjo vojaškega pevskega zbora.

Do ustanovitve Prosvetnega društva Razpotje Col je prišlo v jeseni leta 1956. Pobudnik je bil Lojze Česnik, ki je bil takrat odbornik v ajdovski občini. Verjetno je prav tam dobil nekakšne "inštrukcije" oziroma direktive. Najprej je govoril s Poldetom, če bi se na Colu dalo ustanoviti moški zbor. Ob neki priložnosti so imeli v Zadržnem domu sestanek, kjer so razmišljali kako in kaj. Polde je predlagal, da bi zbrali pevce skupaj, premlevali pa so tudi, kako bi se glasovno porazdelili, določili so prvi termin za vaje. Kmalu zatem, torej še leta 1957, so organizirali ustanovni občni zbor. Prisoten je bil tudi učitelj Danilo Sirk, ki je sicer na Colu učil igre. Predlagal je tri imena za društvo, in sicer Vzhajajoča zarja, Veseli veter in Razpotje. Po krajšem razmisleku in na pobudo najstarejšega pevc Janeza Ulinovega so se zedinili, da se bo društvo imenovalo Razpotje. Prvi predsednik je postal Ivan Trošt iz Orešja, tajnica Ivanka Ahlin, (vsem bolj znana kot tovarišica Juka), blagajnik pa Alojz Kovšca. Prepevali so: Anton

Koren – Tone Šuničarski, Alojz Tratnik – Lojze Ančkn, Ivan Žgavec – Janez Kanmnovrški, Stanko Troštov, Franc Puc – Balantinč, France Štefančič – Štribski, France Bajc – Tejklnov, Anton Podobnik – Tone Ančkn, Franc Kobal – Krštofov, Alojz Pregelj, Lado Peljhan – Jurjev, Leopold Koren – Polde Šuničarski, Rudi Čuk – Grižarjev, Maks Rupnik – Maks Kališki, Janez Škvarč – Janez Ulinov, Anton Benčina – Tone Markov, Emil Tratnik – Mile Fridetov in Lenart Škvarč – Lenko Grlevičev. Zbor je v taki obliki deloval nekako do leta 1961, nato pa je do leta 1970 vladalo mrtvilo. V tem obdobju, ki bi ga bilo zanimivo raziskati, je deloval samo cerkveni zbor.

Leta 1970 so se pevci spet zbrali in kakšni dve leti nastopali pod vodstvom Ivana Trošta. Leta 1972 je vodenje zbora spet prevzel Leopold Koren, Ivan Trošt pa je v tem obdobju prevzel vodenje cerkvenega zbora. Okrog leta 1978 je vodenje Razpotja dokončno prevzel Ivan Trošt. Zbor je deloval neprekinjeno vse do današnjih dni. V zadnjih dveh mesecih se vodstvo zbora ukvarja z iskanjem novega zborovodje, saj je Ivan Trošt iz zdravstvenih razlogov prenehal opravljati to zahtevno službo.

To je bila kratka zgodovina zborovskega petja na Colu. Zanimivo bi jo bilo dopolniti in razširiti, dodati zgodbe in prigode, stvari natančneje analizirati, poiskati stare fotografije in natančneje preveriti letnice. To bi bilo možno samo s sodelovanjem sedanjih in nekdanjih pevk in pevcev in vseh, ki bi karkoli vedeli o teh stvareh. Upam, da nam bodo radi priskočili na pomoč.

Simon Škvarč

Colski pevci so popestrili veliko proslavo; sodelovali so tudi na svečanem odprtju gasilskega doma leta 1979.

(arhiv GD Col)

Kronika Prostovoljno gasilsko društvo Col

Četrtsotletnici naproti

Društvo je živ organizem, ki se rodi, zaživi, razvija in bolj ali manj uspešno prebija skozi dani mu čas. Tudi naše društvo lahko primerjamo z življenjem in razvojem človeka. Človek se rodi, začne vdihovati zrak iz svoje

Dušan Lipovž, sta nam skušala predstaviti prednosti, delo in naloge novega društva, ki naj bi pokrivalo v naši občini – zaradi odročnosti in težkih terenskih pogojev – eno izmed najbolj zahtevnih področij, ki se razteza

od Hrušice do Čavna. Prisotni gasilci sosednjih društev so kljub slabemu vremenu prikazali nekaj vaj, ki naj nam bi bile v spodbudo na novi poti. Izrečene so bile najboljše želje za uspešno in dobro delovanje in razvoj društva.

Vzroke, da je do tega prišlo, je gotovo treba iskati v nekaterih dejstvih, ki so z a z n a m o v a l a zgodovino našega področja, in sicer:

Gasilska desetina je na Colu delovala že v takratni Žagi. Lahko rečemo, da so bili to prvi zametki gasilskega društva na Colu. (arhiv GD Col)

okolice. Izpostavljen je različnim spremembam temperature, vlage, svetlobe, oziroma svojega okolja. Obiskujejo ga različni ljudje. Občudujejo ga in ocenjujejo ter ugotavljajo in ugibajo, kaj bo iz njega nastalo. Začne iskati in zahtevati hrano. Huče biti samostojen in neodvisen. Najprej se začne premikati po vseh štirih, nato se postavi na lastne noge, da lažje doseže svoje cilje. Istočasno ob telesnem poteka njegov umski razvoj. Vse ga zanima. Vse hoče vedeti, zato išče informacije, odgovore na vprašanja. Se uči, začne brati, da lažje dobi določene podatke.

Doživlja uspehe in padce, veselje in žalost, radost in razočaranje, dokler si ne ustvari neke določene podobe o svoji okolici. Izbere določeno pot, po kateri skuša potem v zrelejših letih hoditi, premagovati ovire in se vzpenjati višje in višje ... S svojim pojavom in delovanjem pa tudi hote ali nehoče zaznamuje svoje okolje.

GASILSKO DRUŠTVO - NUJA IN POTREBA

Enako se je dogajalo in se dogaja z našim društvom. Na pobudo in z velikim prizadevanjem takratnega predsednika Krajevne skupnosti Col Ivana Preglja, na željo mnogih krajanov in tudi Občinske gasilske zveze Ajdovščina se je 6. februarja 1977 tudi na Colu rodilo novo gasilsko društvo. Bil je deževen, hladen februarski dan. V majhni dvoranci, bolje rečeno v telovadnici v Zadržnem domu, se je zbralo nekaj predvsem mlajših krajanov, ki so se predhodno prijavili, da želijo postati gasilci. Predstavnika Zveze – takratni podpredsednik Ljubo Vrčon in takratni poveljnik, žal že pokojni

- ❖ Velik požar, ki je leta 1962 v uničujočih zubljih upepelil lesnoindustrijski obrat in s tem uničil edini vir za preživetje marsikateremu krajanu. Od takrat dalje je mnogo ljudi moralo odhajati na delo v dolino. Nekateri so se tudi za stalno odselili.
- ❖ Požar v naravi na Križni gori, ki je leta 1974 v nekaj urah upepelil lep in z velikim trdom vseh krajanov vzgojen varovalni borov gozd. Požar je uničil večletno delo in napravil grdo rano v naravnem okolju.
- ❖ Zametki nove industrije na Colu. Tovarna obutve Alpina iz Žirov je v letu 1972 ustanovila svoj obrat na Colu in s tem zopet omogočila zaposlovanje ljudi v domačem kraju. Čeprav je delo potekalo najprej v dokaj neustreznih prostorih Prosvetnega doma, je bil to začetek razvoja vasi in bližnjih zaselkov ter zaustavitev odtoka ljudi v dolino.

Vse naštetu je krajanu prepričalo, da se je treba bolje organizirati in opremiti, če hočemo svoje dobrine in naravne danosti obvarovati in obdržati delovna mesta, ki so se spet začela odpirati na domačih tleh.

NASLEDNJA ETAPA - GASILSKI DOM

Pred novonastalim društvom je tako stal nepopisan list zgodovine. Že na začetku se je v društvo včlanilo 52 članov in začeli smo izpopolnjevati ta list vsak po svojih možnostih, sposobnostih in znanju. Po ureditvi vseh formalnosti in registraciji društva (prijava, odprtje ŽR, sprejem pravil delovanja,

določitev vodstva oziroma upravnih organov) smo želeli najprej postaviti streho nad glavo. Rabili smo prostore, kjer bomo hranili najnujnejšo opremo in orodje in kjer se bomo zbirali.

Na pobudo nekaterih krajanov in ob podpori OGZ smo se odločili, da svoje prostore uredimo ob Zadržnem domu, kjer je stala oziroma propadala napol porušena baraka, ki je s svojo podobo kvarila ugled celotni vasi. Po ureditvi vseh formalnosti in pridobitvi ustrezne dokumentacije smo v oktobru 1977 pljunili v roke in pričeli z delom. Očistili smo prostor. Z lastnikom sosednje parcele smo se dogovorili, da nam je del podaril. Ojačali smo betonsko ploščo, ker je prostor podkleten. Pri lastnikih gozdov smo pripravili les. Vsak lastnik gozda iz naše KS, pa tudi KS Podkraj nam je za gradnjo podaril kakšno smreko. Izkoristili smo vsak prosti trenutek in do leta 1979 dom dokončali.

Velik prispevek in finančno podporo so nam nudili: Alpina iz Žirov, Samoupravna interesna skupnost za varstvo pred požari, OGZ Ajdovščina, GD Ajdovščina in OŠ Col. Delo je potekalo prostovoljno. Pri delu so sodelovali vsi člani in tudi mnogi krajan. Dom je sicer skromen, toda dovolj funkcionalen, da v njem lahko hranimo najnujnejšo opremo, orodje in vozila, in ima skupaj 116 m² površine – tj. orodišče za garažami za dve vozili in 35 m² veliko sejno sobo, ki je namenjena za sestankovanje, druženje in izobraževanje.

Veličastna in slovesna otvoritev novih prostorov je bila 7. oktobra 1979. Ob tej priložnosti je bila uprizorjena parada številnih udeležencev. Za veselo razpoloženje je skrbela pihalna godba iz Žirov. Slavnostni govornik pa je bil Viktor Kavčič – poveljnik Primorske regije. Društvo pa se je veselilo prvega novega vozila, triosnega kombija IMV – Gasilec. Tovarna Alpina iz Žirov je nabavila novo 400-litrsko črpalko ROSENBAUER RK40. Tako je bilo društvo že kar dobro opremljeno z osnovnim orodjem, in sicer črpalko Tomos, požarnimi metlami, cevmi, hidrantsnimi nastavki in raznimi ročniki.

Vzporedno z opremljanjem društva je potekalo tudi poučevanje in usposabljanje. Že v zimskem času leta 1977 / 78 je 27 članov opravilo izpite za izprašanega gasilca. Leta 1980 je bilo v društvo sprejetih 28 pionirjev. To leto je pričela delovati tudi ekipa članic. Udeleževali smo se vseh organiziranih tekmovanj – od občinskih, območnih do republiških, pa tudi za pokal Šaleške doline. O rezultatih pričajo številna priznanja, pohvale in pokali. Vse večja zagnanost mladih je bila pobuda, da smo leta 1982 ustanovili tudi pionirsko žensko ekipo. V tem letu je bil na Colu organiziran tudi tečaj za nižje gasilske častnike, ki ga je uspešno končalo tudi 21 naših članov, med njimi tudi tri članice. Tudi v

Posnetek je nastal na gasilski vaji v sedemdesetih letih.
(arhiv GD Col)

letu 1983 se je pridružilo precej novih članov, predvsem pionirjev, ki so vestno hodili na vaje. Društvo je prejelo sicer staro, vendar še uporabno kombinirano vozilo TAM 4500 in prikolico za lahko peno. Naši člani so opravljali tudi izpite za sodnike. V šolskem letu 1985 / 86 smo skupaj z OŠ Col ustanovili Pionirsko društvo Mladi gasilec. V letu 1986 se je delovanje društva razširilo tudi na sosednjo KS Podkraj, kjer obiskuje gasilski krožek 38 pionirjev.

PRVA DESETLETKA

Približala se je deseta obletnica obstoja društva, ki smo jo slovesno obeležili že v soboto 25. aprila 1987 s svečano sejo vseh članov in mnogih gostov. Višek slavlja pa se je dogodil v nedeljo 26. aprila 1987 z mogočno parado vseh društev naše, idrijske in postojnske občine. Sodelovalo je celo društvo Račeva iz Žirov. Kulturni čar slovesnosti je dal Moški pevski zbor Razpotje. Za paradni takt in veselo razpoloženje je poskrbela Pihalna godba iz Žirov. Iz rok predstavnika Alpine iz Žirov je društvo prejelo tudi svoj prapor z mnogimi lipovimi listi in trakovi donatorjev oz. podpornikov. Med častnimi gosti so bili vsi vidni predstavniki občinske strukture s predsednikom Izvršnega sveta Ajdovščina Stanetom Bačarjem na čelu. V slavnostnem nagovoru tega dne je zapisano, da lahko rečemo, da na Colu ni hiše, kjer ne bi bilo gasilca. Društvo ima 44 operativnih članov, 19 članic, 21 mladincev, 65 pionirk in pionirjev na Colu in še 38 v Podkraju. Torej zlati časi razvoja gasilstva na našem področju.

V letu 1993 je bila izdelana kapelica in postavljen kipec sv. Florjana v fasado ob gasilskem domu. Leseni kipec je iz lipe izrezbaril Oton Naglost iz Vipave. Kapelico je izdelal član društva, zidar Emil Mikuž, s pomočjo ostalih članov društva. Blagoslovil pa jo je domači župnik Stanko Ipavec na dan sv. Florjana leta 1994. Od takrat dalje vsako leto

praznujemo god svojega zavetnika z mašo, pri kateri sodelujejo mnogi člani.

OBDODJE PUBERTETE

Društvo zajame kriza. Razen res nujnih opravil se ni dosti dogajalo. Kolikor toliko redno smo se udeleževali tekmovanj in osnovnega izobraževanja, kaj posebnega pa se v društvu ni dogajalo. Tudi članstvo je začelo upadati, ker so druge dejavnosti ljudem nudile več, predvsem pa so jih manj obremenjevale. Tudi poslušalci širše okolice in odgovornih ljudi je bilo vedno manj in tako tudi manj denarja. Najhujšo krizo je društvo doživljalo prav v času, ko človek doseže svojo polnoletnost in ko bi moralo praznovati 20-letnico, zato smo se

zavestno odločili, da le-to prenesemo in morda bolj slovesno proslavimo 25-letnico obstoja, če bodo za to primernejši časi. V tem času je prišlo tudi do reorganizacije občinskih uprav. Bila je opravljena tudi temeljita reorganizacija financiranja gasilstva, ki pa še

vedno ne teče tako, kot bi morala.

Nov zagon je društvu dala nova akcija, ko smo se odločili, da za potrebe naše dejavnosti pridobimo nove prostore. Iz smetiščne jame pod gasilskim domom smo si uredili lepo večnamensko dvorano, pisarno in majhno kuhinjo. Do teh prostorov vodi dokaj primerno stopnišče, za katerega smo morali žrtvovati del prejšnje večnamenske seje sobe. V drugem delu pa smo uredili garderobo osebne opreme. Spet je bilo opravljenega veliko, predvsem prostovoljnega dela, saj je bilo

potrebno odstraniti preko 100 m³ odpadkov, raznega materiala in blata, urediti je bilo potrebno posebno drenažo in ponikovalnico, izolirati stene, montirati prezračevanje in električno napeljavo. Postavili smo centralno gretje prostorov in naredili lep lesen strop.

Kljub temu, da vsa dela še niso končana, smo dvorano 30. maja 1999 predali svojemu namenu, ko smo proslavili še eno veliko pridobitev za naše društvo, tj. prevzem novega terenskega vozila Toyota Hi Lux z vso potrebno opremo za posredovanje pri manjših stanovanjskih požarih, požarih vozil, kakor tudi požarih v naravnem okolju. Praznovanja se je udeležilo veliko število bližnjih in daljnih krajanov Gore in vplivnih ljudi; od župana naše občine Kazimirja Bavca pa do takratnega obrambnega ministra Alojza Krapeža, ki ima

gotovo največ zaslug, da je vozilo prišlo na Col. Krapež je bil tudi uradni boter vozila, ki ga je blagoslovil domači župnik Stanko Ipavec. Vsa ta dogajanja so spet privabila v naše vrste nekaj novih, pridnih članov.

Društvo danes stoji na pragu svoje 25-letnice obstoja. To je v primerjavi z sosednjimi društvi zelo nizka starost. V primerjavi s človekom so to najlepša leta. Zagotovo ima tudi mladost svoje prednosti, ki jih je potrebno tudi v našem društvu izkoristiti.

SPET V POLNEM ZAGONU

Društvo ima danes 68 članov, od tega 29 pionirjev in pionirk, kar je sicer precej manj kot v letih masovnega članstva. Razveseljivo je dejstvo, da se v vodstvo društva vedno bolj aktivno vključujejo tudi mladi, perspektivni člani. Članstvo je v teh letih obstoja društva dobilo določene izkušnje, znanja in

Pred odhodom na gasilski kongres v Sežano leta 1998
(arhiv GD Col)

usposobitve, ki so lahko porok za dobro delo ob ustrezni opremljenosti. Precej te opreme sedaj društvo ima, in sicer od dobro opremljenega terenskega vozila z visokotlačno črpalko, črpalk Rosenbauer 1200 l. in Rosenbauer 400 l., agregata, izpihovalcev, dihalnih aparatov, sodobnih radijskih zvez do sicer zelo starega orodnega vozila TAM 75T, letnik 1985, ki ga želimo zamenjati s sodobnejšim, učinkovitejšim in boljšim vozilom, in upamo, da se nam bodo želje izpolnile v bližnji prihodnosti.

Tudi osebna zaščitna oprema gasilca se počasi izboljšuje. Letos nabavljamo še deset sodobnih intervencijskih oblek. Imamo nekaj dobrih šlemov in škornjev. Tudi skoraj vsi člani imajo paradne obleke, čeprav jih je moral vsak delno tudi sam financirati. Napravili smo si tudi lep grb, ki krasi uniforme članov.

Še dobro leto nas loči in minilo bo četrto stoletje obstoja našega društva. V tem obdobju smo ga skušali z aktivnim delom in odgovornostjo

graditi in opremljati. Bila so obdobja, ko nam je to bolj uspevalo, in obdobja, ko nam je manj. Pred nami je bil en sam glavni cilj: zagotoviti večjo požarno varnost našega območja. Danes nam izkušnje, znanje, primerni prostori ter ustrezna oprema to omogočajo. Še vedno pa je pred nami veliko načrtov. Ker smo optimisti, bomo tudi v bodoče nadaljevali s smelimi načrti in z vašo pomočjo bili še bolj pripravljeni pomagati tistemu, ki bo naše pomoči potreben.

Ker smo v času lepih praznikov, vsem krajanom in prebivalcem Gore želim mirne, tople in blagoslovljene božične praznike. V novem prihajajočem letu pa zdravja, zadovoljstva, osebnih in poslovnih uspehov ter obilo sreče.

Ivan Škvarč
Predsednik PGD Col

Kronika Stoletnica lovstva na Colskem

Lov nekoč in danes

Vse slovenske pokrajine so bile v začetku prejšnjega stoletja sestavni del velike monarhije Avstro-Ogrske. Zato so bila skoraj vsa veleposestniška lovišča in večina zakupnih lovišč na slovenskem v nemških rokah. Lovišča so praviloma zajemala eno katastrsko občino in so bila dana v zakup za dobo osmih let. Površina enega lastnika, večja od 100 hektarov, je bila samostojno lovišče. Ne glede na to, da so bili pri zakupu v prednosti tujci, so se v zakup lovišč vključevali tudi domačini, Slovenci.

V takih okoliščinah se je rodila zamisel za lastno slovensko lovsko organizacijo. Začeli so se ustanavljati slovenski lovski klubi (prvi leta 1906) povsod po Sloveniji. Glavni namen teh klubov, družb in društev je bil v tem, da si pridobijo – zakupijo svoje lovišče.

Tako je bil 16. oktobra 1907 na podlagi potrjenih pravil in vseh drugih predpisov sklican ustanovni občni zbor Slovenskega lovskega kluba v prostorih hotela Ilirija v Ljubljani. Potrdili so program nove lovske organizacije in za prvega predsednika kluba izvolili takratnega ljubljanskega župana Ivana Hribarja, za namestnika pa dr. Ivana Lovrenčiča. Na tem zboru je bil sprejet tudi sklep, da društvo začne izdajati svoje glasilo Slovenski lovski list. Toda kmalu so se odločili za drugo ime glasila in januarja 1910 je izšla prva številka z naslovom LOVEC. Članarina je bila vezana na naročnino, kar velja še danes. Za društveni znak so izbrali zlatoroga, to je bajeslovni slovenski beli gams z zlatimi rogliji, ki čuva in vodi svoj trop v triglavske gorah.

Prva svetovna vojna je v naših krajih pretrgala vsako organizirano lovsko življenje. Vojna vihra je prinesla v naše kraje poleg begunstva, vojskovanja naših fantov in mož še razdejanje in strašen nemir tudi v tiste maloštevilne kraje, ki niso bili neposredno pod udarci granat ali premiki številnih vojaških enot.

Vojni je sledila dolga italijanska okupacija. Na samo takratno lovsko gospodarjenje z divjadjo bi imeli danes veliko pripomb. Vendar je res, da je že sama zakupna pogodba zahtevala umno gospodarjenje na osnovah, ki so po letu 1900 veljale v Avstro-Ogrski. Avstrijski pogledi na lov so bili za tiste čase napredni in daleč od zasnov italijanskega lovstva.

Sploh pa je konec 19. in začetek 20. stoletja za naše kraje najbolj značilen divji lov, raubšicanje. To je bil pogosto tudi edini izhod v sili, saj so ljudje (npr. na Gori) imeli zelo trdo življenje. Divjad je predstavljala, poleg lovskega doživljanja, dober in cenjen priboljšek na sicer skromno obloženi mizi.

Včasih smo si med lovom oddahnili, danes pa ...
(arhiv LD Col)

Pogostim primerom zankarstva, lova s pastmi in divjega lova v tistem času ne smemo pripisovati uporniškega navdiha ali namernega škodovanja okupatorju. To se je dogajalo zaradi resnične potrebe po kosu mesa, ki ga ni bilo na pretek kakor dandanes. Bili pa so tudi nepopravljivi strastneži, ki so se, se in se še bodo s tem ukvarjali pod vsakim režimom in v vsaki državi.

Tudi glede zaslužka pod italijansko okupacijo je bilo zelo slabo. En dan "žrnade" (dnine) je bil vreden okrog 5 lir. Zato so se fantje in možje, lovci in raubšici odločali za delo v tujini, npr. sečnja lesa na Češkem, v Nemčiji, Romuniji ... Izbirali so med možnostjo čistega letnega sezonskega zaslužka ene krave (350 do 400 lir) in med tveganjem z divjim lovom na kožuharje doma (kuna zlatica je vrgla kar 400 lir).

Iz tistih časov je tudi ta anekdota, ki sem jo slišal od starejšega gozdarja:

Kot mlad mulc sem pomagal očetu pri oglarjenju, pri kopah. Nosil sem drva, zemljo, ponoči stražil, ko je kopa gorela, nakladal oglje in tako ... Seveda sva se selila iz kraja v kraj, iz enega gozda v drugega in kuhala oglje, kjer je pač bila potreba. Vsakokrat sva

morala poleg kope postaviti tudi oglarsko bajto, bolj podobno kakšni kolibi, kjer sva spala, kuhala ... Preživela sva v njej, dokler ni bilo oglje kuhano in kopiše pospravljeno. Ma zmeraj me je zanimalo, kako visoka naj bo ta bajta, koliba.

En dan, jaz sem glih vstal, oče prinese srno, jo obesil za noge, za tisti vezni tram gor v svisli pred vhodom v bajto, in mi reče: "No, vidiš mulc, tolko mora bet visoka bajta ... , si zastopu, orkajuda ..., noge od srne se morjo dotikati tal ..."

Tako se je naš človek in lovec, ki je živel skozi stoletja v takih okoliščinah na zahodnem robu Trnovske planote, trdoživo obdržal na tej zemlji vse do druge svetovne vojne, ko so

naši kraji in ljudje zopet zelo trpeli.

Z novim družbenim redom, ki se je uveljavil po drugi svetovni vojni, so se odnosi do narave, lova in lastnine bistveno spremenili. Divjad je postala splošno ljudsko premoženje, pravico do lova pa je imel vsak, ki je bil član ustrezno organiziranega društva.

Pogodba za upravljanje z loviščem je bila lahko sklenjena le z lovsko družino, ki so jo morali ustanoviti zainteresirani občani. Lovska družina Col je ob podpisu osmih ustanovnih članov pridobila pravico do gospodarjenja z loviščem in ga s podpisom pogodbe z dne 20. 12. 1951 prevzela v upravljanje.

Na območju današnje lovske družine je bila takoj po vojni organizirana tudi lovsko skupina v Podkrajju (ustno izročilo). Ta se je še pred podpisom pogodbe pridružila Lovski družini Col, saj je bila površina lovišča po odločbi Ministrstva za gozdarstvo LRS (številka 115/85) skupna. Člani lovske družine so v novih razmerah imeli poleg skrbi za divjad tudi številne druge družbene zadolžitve: izobraževanje, strelstvo, lovskočuvajsko službo, organizacijo družabnega življenja ... Društvene pravice in obveznosti so si člani urejali s statutom, ki je bil temeljni akt, in z

raznimi pravilniki. Pravica do članstva nikoli ni bila omejena, počutje posameznikov pa največkrat povezano z medsebojnimi odnosi v lovski družini. Ti so se od časa do časa spreminjali, ohranjala pa se je zavest, da le skupno lahko uresničujemo svoje poslanstvo. Po letu 1970 je zanimanje za članstvo v LD Col hitro naraščalo, tako da so bili nekateri starejši lovci že odločno proti širitvi članstva. Kasneje so bile pravice in obveznosti novih članov opredeljene v statutu.

Lovska družina ima pomembno vlogo pri izobraževanju. Za svoje člane organizira številna predavanja in jih sproti seznanja z novimi strokovnimi spoznanji. Za lovske

pripravnike organizira in izvaja strokovno usposabljanje s pomočjo mentorjev in jih tako pripravi na lovski izpit. Le s stalnim spremljanjem stroke lahko uspešno upravljamo z loviščem in odgovorno gospodarimo. Zavedamo se, da lov in odstrel ni naše edino poslanstvo. Prizadevamo si, da bi ohranili optimalne pogoje za življenje številnim živalskim vrstam.

Lovska družina tudi danes skrbi za prijetno družabnost. Vsako leto organizira poletno srečanje s piknikom pri lovski koči na Farmancah, ob novem letu simbolično obišče in obdari častne člane in enkrat letno (po skupščini) organizira skupno srečanje, ko je tudi lovčeva žena povabljen na zadnji pogon.

Lov je bil in ostal začetek vsakega življenja. Narava nas je, srečneže, naučila (in še nas uči) stvari, o katerih drugi niti sanjati ne znajo. Lov na dobrine, ki ga poznamo v sedanjih časih, nima s pravim lovom in pravimi lovci prav nobene zveze. To je za lovce z "modro" krvjo. In če so ob rojstvu človeka žile in srce napolnjene z "zeleno" krvjo, se barva krvi nikdar več ne spremeni. Ta bo pravi lovec.

Friderik Tratnik

Predstavitel Mladina

Novo društvo na sceni - Štirlek

Društvo za ohranitev pivskih in neprofitnih običajev

Col je bogatejši še za eno društvo – društvo ŠTIRLEK. Mladi na Colu smo se opogumili in ustanovili društvo, o katerem bodo s ponosom govorili tudi prihodnji rodovi. Za to potezo smo se odločili, ker smatramo, da se mora colska mladina povezati in tako s skupnimi močmi ohraniti nekatere navade in običaje, ki vedno bolj tonejo v pozabo (kresovanje, postavljanje "kolone", itd.). Hkrati pa smo hoteli opozoriti tudi na nekatere probleme, s katerimi se mladi na Colu že nekaj časa srečujemo. Letos bo društvo Štirlek praznovalo svoj prvi rojstni dan. Če ste pozorno prebrali naslov, ni treba posebej poudarjati, da bomo ta praznik primerno proslavili. Čeprav bomo požagali komaj prvo smrekco na torti, smo že postali trn v peti nekaterim Colčanom.

Kot že veste, je bilo na Colu pred leti ustanovljeno močno društvo, ki smo mu trenutno konkurenca. Kljub temu, da smo v dokaj dobrih odnosih, pa vemo, da jim ni vseeno, da smo se ustanovili. Vsak se boji prihajajoče konkurence, še zlasti pa takrat, ko gre njegova pot navzdol. Ali ste se že vprašali, zakaj niste predzadnje junijske nedelje na Colu slišali lepe slovenske narodnozabavne glasbe? Upravičeno se lahko bojimo, da se s colskim gradom podira tudi društvo, ki nosi njegovo ime. Pohvala pa jim gre za organizacijo noveletne proslave in izdajo Colskega časnika.

Dvignjenih glav in s ponosom lahko povemo, da je kres na Dragah gorel vsako leto in da bo tako tudi naprej. Zato smo še toliko bolj užaljeni, ker nekateri mislijo, da se zgledujemo po naši konkurenci. Verjetno je za to krivo prav ime Štirlek, ki pa nima nič veze s plemenitaši,

ki so svoj čas živeli na Colu.

Pa preidimo na probleme, ki trenutno tarejo colsko ljudstvo in pred katerimi si ne moremo več zatiskati oči, ker so to tudi naši problemi, ali pa bodo to šele postali. Lansko leto smo očistili prostore pod Zadržnim domom z namenom, da naredimo prostor, kjer bi se zbiral colska mladina. Prejšnje vodstvo krajevne skupnosti nam je obljubilo sofinanciranje, a ko so bili prostori očiščeni in nared za zidarska dela, nam je obrnilo hrbet. Drugi problem je ta, da se na Colu veliko govori, vendar pa zelo malo naredi, če je že nekaj narejeno, pride neki tretji in se s predlaganim ne strinja in iz vsega skupaj zopet ni nič. Da to postaja pravilo in ne le izjema, nam potrjuje večina dejavnosti, ki bi se morale zgoditi v našem kraju, na primer dograditev šole, izgradnja telovadnice, nova

asfaltna masa na colskem igrišču. GLEDE NA IZJAVE NEKEGA VPLIVNEGA ČLOVEKA PA SE IGRIŠČA SPLOH NE SPLAČA OBNOVITI, KER SE BAJE TAM ZBIRAJO SAMO NARKOMANI! Colska mladina je upravičeno ogorčena nad tako nepremišljeno izjavo, ki nas je prizadela. Pravzaprav pa se tam ne zbira le mladina, temveč tudi starejši "narkomani". Sprašujemo se, zakaj še vedno ni nobenega označenega prehoda za pešce. Šolarji so zaradi tega še bolj izpostavljeni nevarnosti s ceste, saj ko grejo pri športni vzgoji na igrišče, vedno prečkajo cesto. Še in še bi lahko naštevali, a kaj ko ne pomaga.

Dovolite, da vsem krajanom Cola in okolice zaželimo uspešno, plodno ter srečno leto 2001.

Štirlek se predstavi...

(foto Simon Škvarč)

Predstavitev Jamarji

UVITNCI

Mogoče je kdo od vas že slišal, da se po vašem domačem kraju potikajo čudaki, ki se ukvarjajo z jamarstvom. Prav ste slišali! No, nismo pravi jamarji, čeprav imamo kar štirje opravljen izpit za mlajšega jamarja, mi smo bolj "breznarji". Vodoravnih jam je na našem območju bolj malo, je pa zato mnogo brezen.

No ja, kako se je pravzaprav začelo. Dejan in jaz sva pred tremi leti lazila po Tisovini nad Sončno rajdo

in našla brezno. Človek je radoveden in jaz sem hotel malo bolj pogledati v črno globino. Sklonim se nad prepad, takrat pa očala izginejo v globini. Drugi dan sva očala rešila cela iz 15 metrov globokega brezna, ki je dobilo ime Dioptrija. Letos sva ga z Duškotom bolje raziskala in izmerila, našla sva tudi jelenovo rogovje, ki mora biti zelo staro.

Tako nas je podzemlje začelo vedno bolj zanimati, pridružili so se še drugi. Nekateri so vztrajali, drugi malo manj. Seba z Mlake se gotovo spomni "dišav" v Mihcovem breznu (35 metrov) ... Z bomo opremo smo obiskovali krajša, bolj enostavna brezna. Opremo smo si sčasoma nekako nabavljali in dopolnjevali, tudi znanje vrhne tehnike (tj. spuščanje in vzpenjanje s posebno opremo po vrvi, pa kvačkanje vozlov...) se je večalo. Delali smo tudi napake, ki pa niso pustile nobenih posledic. Hvala Bogu!

Eden velikih izzivov je bilo Hkavcovo brezno na Vodica, globoko 120 metrov!! Nekega

pustega jesenskega dne smo se jaz, Zvone Korenov in Duško Mrkčov odpravili vanj. Zvone ure dila pritrdišče in varovališče, z Duškotom mečeva opremo nase. Jaz imam čast iti prvi. Vpnem

se na vrh in se začnem spuščati čez rob v temno globino, iz katere se je komaj slišal tresk velikega kamna, ki smo ga prej vrgli noter! Vožnja navzdol je polna adrenalina, ves čas visim prosto v zraku, vlažnih, mrzlih sten se sploh ne dotikam. Čez kakih deset minut – tla pod nogami. Sledita še Zvone in Duško. Malo se razgledamo, skočimo še v manjše brezno na dnu in potem se vsak še dobre pol ure poti in diha, mogoče tudi malo preklinja, na poti proti površju. Ko smo vsi zunaj, si krepko stisnemo roke in smo preprosto veseli.

Kmalu nato je ta družina dobila ime. Mlajši šofer avtobusa je enkrat rekel: "Ma s'ste uvit!" Iz tega je nastalo ime UVITNCI. Nato smo letos poleti Duško, Dejan, Stojč in jaz opravili izpit pri Jamarskem društvu Danilo Remškar iz Ajdovščine in se seveda včlanili. V Pisanem šolu nad Višnjami smo si opremili steno (ime: Ona je lepa!), na kateri treniramo in učimo nado budne jamarje: Bokje, Brnde, Mare iz Višnji ...

V okviru jamarskega tabora, ki se je dogajal v začetrku oktobra na Farmancah in okolici, smo z J D D R Ajdovščina in JD Rakek bolje raziskali tudi jamo v Črnjaviških dolinah, ki smo jo sicer uvitnci obiskali že prej. Odkrili smo tudi nadaljevanje rova, ki se konča v prelepo zasigani kambri (dvorani). Nekje na sredini 190 metrov dolge jame smo opazili tudi iz debela izžgano korito, ki je služilo kot zbiralnik za vodo, ki počasi pronica po steni. Toda nekaj drugega je dokazovalo, da je bila jama

obiskana že veliko prej. Kolega Boštjan Tomažič je pri vhodu izkopal kose lončevine in medvedov zob. Ker pozna nekaj arheologov, jih je opozoril na to jamo in jim tudi izročil vzorce. Ti so z analizo ugotovili, da zadeva izhaja iz let okoli 4000 pr. n. št. (mlajša bronasta doba), zato so sredi novembra odkrili nekaj sond (manjši izkopi v tla). Našli so dve posodi, razbiti seveda, ki ju bodo poskušali sestaviti.

Jamo smo krstili za Dimnco zaradi vonja po dimu. Dejan pravi, da "diši kot po suhih klobasah"! Pa tudi stene so temno rjave barve. Nauk zgodbe: ljudje so znali živeti tudi brez mobijev in avtomobilov, le v zavetju jame, ognja in tega, kar ponuja narava.

In kaj nas vleče pod zemljo, kjer menda prebiva sam hudič? Radovednost, morda kup rogovja in kosti divjadi, kilogrami raznih fosilnih kamenin, stara ruska puška in okostje nesrečnega, ki je padel v čez 100 metrov globoko brezno ob Grdi poti v Hrušici, ali granate v Žgavskem breznu na Križni gori, ali lepota kapnikov in zaves v Čarobnem vrtu, ali le preprosta želja, da se družimo ljudje, ki nas zanima ista stvar? Ma sam buh vej! Dela (beri: raziskovanje in meritve jam) nam ne bo zmanjkalo, saj Nadrt ni zastoj Nadrt, pa tudi drugod je še veliko lukenj v zemlji. Natisnili smo si nekaj majic, pripravljamo pa tudi stran na internetu, kjer bomo tudi drugim prikazali kakšno lepoto iz podzemlja.

Pravijo, da se starih običajev ne sme opustiti, in mi se bomo naših še naprej držali: pečenje in kakšen pir po akciji vedno paše! Se vid'no pud zjemlo!

Mitja Benčina

Naslov spletne strani uvitncov je naslednji: <http://www.crosswinds.net/~uvitnci>

BALAVTO

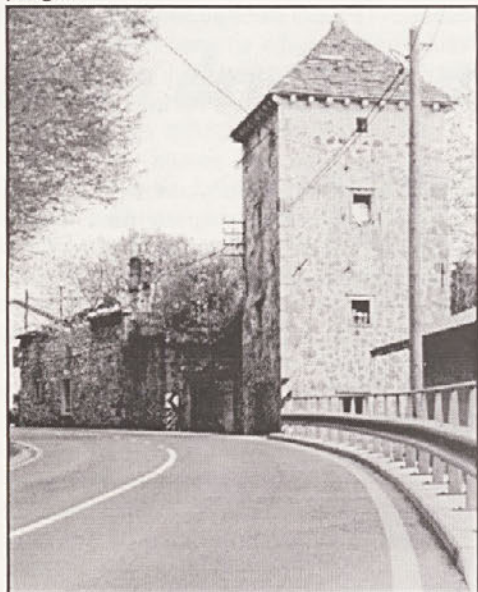
BALAVTO d.o.o.
Tovarniška 6
5270 Ajdovščina

Tel.: +386 5 365 99 00
Fax: +386 5 365 99 23
E-pošta: balavto@eunet.si

Turizem Turistični razcvet na Colu — drugič

Med skale, bore in spomine

Že v lanskem Colskem časniku smo predstavili krožno pot, ki jo skupaj z osnovno šolo ureja društvo Trillek. Pot s pomenljivim naslovom Med skale, bore in spomine je speljana mimo vseh pomembnejših naravnih in kulturnih spomenikov na Colu in v okolici. Na 21 postajah, kjer bodo tudi manjše informativne table, se bo lahko popotnik seznanil z vsem, kar je na Colu in v okolici zanimivega. Posebnost te poti je tudi v tem, da omogoča izbiro med kar šestimi dolžinami proge.

Ostanki gradu Trilek

(foto Klemen Bizjak)

Kamnita naravna sfinga pri Žagoliču
(foto Klemen Bizjak)

V mesecu novembru smo pred trgovino Podvelb postavili glavno informacijsko tablo. Na njej so vsi podatki o progi in posameznih postajah. V prihajajočem letu pa nas čaka urejanje in čiščenje same poti ter postavljanje usmerjevalnih kamnov na križišča.

Delo s tem še ne bo končano, saj bomo morali na posamezne postaje postaviti še manjše table z opisom postaje. Postavitev teh tabel pa bo precej velik zalogaj za samo društvo Trilek, zato pričakujemo tudi pomoč občine. Že letos smo se s pomočjo razvojne koalicije ROD prijaviли na mednarodni razpis za

čezmejno sodelovanje, žal pa smo zaradi premajhnega števila točk ostali praznih rok. Seveda je to upočasnilo dokončanje projekta, vendar pa naš cilj kljub temu ostaja še vedno isti: pot, urejena za pešce in gorske kolesarje, dobro označena, z urejenimi informacijskimi tablam in počivališči, ter zgibanka z vsemi podatki o Colu in okolici. Letos brez napovedi!!!

Lucijan Trošt

BAR 10
Leban Damijana s.p.
Tel.: 05/366-8300

Ne ozirajmo se nazaj.
Ponesimo v novo leto dobre in lepe stvari,
tudi z božičnim blagoslovom!

Raziskovanje Zgodovina se podira pred našimi očmi

Maketa gradu Trilek

Na OŠ Col smo imeli 17. 11. 2000 predstavitev makete in raziskovalne naloge o gradu Trilek, ki ga po domače imenujemo Stari grad.

Arheološki krožek, ki ga vodim že 6 let, je po štirih letih zavzetega zbiranja gradiva in izdelovanja makete pokazal sadove svojega dela. Maketa prikazuje stanje gradu pred požarom, ki je uničil ostrežje stanovanjskega dela, v raziskovalni nalogi pa so na enem mestu zbrani vsi pisni viri, dokumenti in stare fotografije, kar nam jih je uspelo dobiti. V njej je tudi več kot 220 novih fotografij, ki prikazujejo trenutno stanje gradu, ki pa je, če smo povsem iskreni, zelo klavrno.

Na predstavitvi so člani Turističnega krožka OŠ Col pod vodstvom mentorice Vere Podkrajšek prikazali izsek iz življenja grajske družine, sam pa sem s pomočjo ravnatelja OŠ Col Ivana Irgla, Antona Tratnika in Franca Černigoja predstavil pomen publikacije za ohranitev gradu Trilek. Omenjeni trije so tudi veliko pripomogli, da je do realizacije v taki obliki sploh prišlo. Žal pa se, razen številnih domačinov, predstavitev ni udeležil nobeden od povabljenih strokovnjakov, ki bi lahko s svojo strokovno besedo dodal piko na i uspešni predstavitvi. No ja, tudi na tak način lahko pokažemo, koliko nam pomeni naša skupna dediščina!

Maketa gradu je narejena po načrtih, ki nam jih je naredil Anton Tratnik. Ogrodje gradu je iz stiropora, prevlečenega z zmesjo lepila za les in mivke. Okna in vrata imajo lesene okvirje, streha stanovanjskega dela pa je iz

Nekoč je bilo tu življenje...
(foto Klemen Bizjak)

Raziskovalna naloga obsega približno tristo strani, v njej pa so zbrani vsi dosedanja pisni viri o gradu Trilek, podatki o grbu in družini Trilek, stari zemljevidi, načrti ... Podrobno je opisana usoda gradu po razprodaji premoženja in razpadanje po drugi svetovni vojni. Požar, ki je uničil ostrežje stanovanjskega dela, je razblinil še zadnje

upe, da bi ideje za rešitev gradu ostale uresničljive. Kot izgleda, bo ustno izročilo, ki je predstavljeno na koncu, kmalu skoraj edini dokaz, da je na Colu obstajal grad Trilek. V nalogi je tudi nekaj podatkov, ki so prvič dani v javnost. Tu mislim predvsem na odkritje odlično ohranjenega, a zasutega prostora v gradu, točen datum požara (iskanje tega podatka mi je vzelo precej časa, saj so ustna izročila datum

raztegovala od sredine šestdesetih do konca sedemdesetih let; pravi datum požara je 25. 3. 1976), predvsem pa plemiška pisma, ki smo jih dobili iz Dunajskega arhiva. Sama najdba teh pisem, predvsem njihov prevod, nam omogoča, da lahko začetke družine Trilleghk iščemo na Colu vsaj sto let prej, preden jih je v Slavi Vojvodine Kranjske omenil Valvazor (1689).

PREPIS LISTINE CESARJA FERDINANDA II., S KATERO PODELJUJE NIKOLAJU TRILLERJU PLEMIŠKI NASLOV TRILLER PL. TRILLEGKH, IN V LISTINI OPISAN (v izvirniku pa tudi narisano) GRB

1630, januar, 18. Dunaj

Ferdinand II. podeljuje Nikolaju Trillerju in njegovim potomcem plemiški naslov, ker je bil pri njem deležen posebne pohvale kot časten, vrl in moder človek. Že njegov ded Nikolaj je skozi štirideset let vse do smrti zvesto služil avstrijski hiši kot nakladni uradnik na Colu (am Prardt) na Vipavskem. Njegov oče Adam Triller je v vojaških vstajah v Bihaču kakor tudi v krajišniškem mestu Karlovcu z dvema konjema zvesto služil proti sovražniku krščanskega imena Turku ter izpostavljal nevarnosti svoje telo, imetje in kri. Njegovemu zgledu je sledil sedanji Nikolaj Triller v borbi proti Hasanpašu kot artilerijski pisar in se v tem tako izkazal, da mu je dežela Kranjska zaupala urad sredstvenin v Št. Vidu nad Vipavo. Tudi tej službi je načeloval s tako zvestobo in pridnostjo, da so ga postavili na višje mesto na Col, kjer zdaj že enaindvajset let častno upravlja s sredstveninami in deželnoknežjo kameralno carino. Cesar zato njega in njegove zakonite telesne potomce moškega in ženskega spola milostno povzdiguje v plemiški stan in stopnjo fevdalnega, turnirskega in viteškega plemstva Svetega rimskega cesarstva, njegovih dednih kraljestev, kneževin in dežel. Vse jih pridružuje njihovi družbi in skupnosti ter jih z njimi izenačuje, kakor da bi bili po obeh straneh, po očetovem in materinem rodu, rojeni fevdni in turnirski tovariši ter viteški plemiči. Za večji spomin tega povzdignjenja v plemiški stan jim

Grad se podira, ostala bo vsaj maketa.
(foto Simon Škvarč)

valovite lepenke. Posebno smo ponosni na stolp, ki je tako kot original krit s kamnitimi skodlami, enako pa je tlakovano tudi grajsko dvorišče. Maketi dajejo dodaten čar z bršljanovimi listi oblepljeni zidovi. Posebno presenečenje pa je razsvetljava v notranjosti makete, ki pride posebej do izraza v temi. Ure in ure dela so vložili sedanji in že bivši učenci v to, da si lahko od blizu pogledamo, kako je grad Trilek izgledal ne tako dolgo

milostno dovoljuje, da za vse večne čase nosijo in uporabljajo plemiški grb.

(Sledi opis grba, ki pa se kar precej razlikuje od grba rodbine Trillek, ki je prikazan v Slavi Vojvodine Kranjske in v Knjigi grbov).

Cesar podeljuje njemu in njegovim potomcem tudi vse pravice, ki pripadajo rojenim plemičem, med drugim, da se smejo udeleževati turnirjev, pa tudi razsojati in izrekati sodbe in pri vsem tem uporabljati svoj grb in pečat. Poleg tega jim daje pravico, da se imenujejo plemeniti Trilleški, pa tudi gospodje "v" oziroma "na" vseh njim pripadajočih legitimnih posestih in imetjih, ter da se tako tudi pišejo, imenujejo in naslavljaajo. Obenem zapoveduje, da jih morajo tudi vsi drugi tako imenovati, sicer bodo kaznovani s plačilom 50 mark zlata, katerih polovica pripada cesarski blagajni, polovica pa Trillerju pl. Trilleghku,

oziroma njegovim potomcem.

Dano na Dunaju, 18. januarja 1630

Prepisal javni cesarski notar Johann Rumelsperger, uradnik kranjskega računovodskega urada, po neokrnjenem izvirniku, pisanem na pergament in podpisanim s cesarjevim podpisom, s katerim se prepis dobesedno ujema. To izpričuje notar s svojim podpisom in običajnim notarskim znamenjem. Ljubljana, 5. avgust 1648

Družina Trillek je 9 let po prejemu plemiškega naziva dozidala stanovanjski del, ki ga je leta 1976 uničil požar. To nam daje misliti, da so se z plemiškim naslovom dobro okoristili in temu primerno obogatili. Leta 1653 jim je cesar Ferdinand III. podelil še baronski naslov,

vendar se takrat Trillerji že omenjajo kot gospodje v Ribnici. Nekaj sicer še neprevedenih listin govori o tem, da je znotraj družine prišlo do razdora in Jurij Andrej in Hans Friderik sta se verjetno preselila v Ribnico.

To je le del iz sicer obsežnih plemiških pisem, ki so zbrana v raziskavi o gradu Trilek. Vse gradivo je, skupaj z maketo, na ogled v OŠ Col. Žal pa prostorska stiska na šoli ne omogoča primerne razstavnega prostora, tako da je maketa spravljena kar v priročnem skladišču.

Upajmo, da bomo z novim šolskim poslopjem dobili tudi prostor, kjer bomo lahko širšemu krogu ljudi omogočili ogled te in podobnih raziskovalnih nalog.

Lucijan Trošt

Izvenšolska dejavnost Turistični krožek

Turizmu pomaga lastna glava

Zavod Republike Slovenije za šolstvo in Turistična zveza Slovenije razpisujeta vsako leto (že 15 let) raziskovalne naloge o turizmu. Okvirni naslov teme je "Turizmu pomaga lastna glava". V okviru glavne teme oblikujejo predloge za vsakoletno nalogo. Naloga obsega tri dele: raziskovalno nalogo (kot glasilo), razstavo in odsko predstavitev. Razpisane naloge so tekmovalne. Tekmovanje poteka najprej v posameznih regijah. Letos je tekmovalo 109 šol iz cele Slovenije. 12 najboljših turističnih krožkov z regijskih tekmovanj se udeleži državnega tekmovanja.

V šolskem letu 1998/99 so starejši učenci opisali Col in njegovo okolico v nalogi Po Coli in naokoli. Mlajši učenci so zbirali recepte za pustne jedi, raziskovali pustne običaje v celem šolskem okolišu in tako oblikovali nalogo z naslovom Pustna južna v naših krajih.

Naslednje šolsko leto, 1999/2000, je Turistična zveza Slovenije razpisala nalogo z naslovom Slovenija, dežela dobrot. Starejši učenci so raziskovali polharijo, mlajši pa velikonočne jedi. Napisali so glasilo – raziskovalni nalogi Polharija v naših krajih in Sveta velika noč kaže pršuti fouč.

V prvem letu delovanja krožkov je v starejši

naslednje leto. Srečevali smo se enkrat tedensko z vsako skupino posebej. Večkrat smo se o poteku dela dogovarjali tudi med odmori. Učenci so se najprej pogovarjali s sorodniki, sosedmi, znanci o polharjenju in velikonočnih jedeh. Pisali so sestavke in risali na to temo.

Ugotovili so, da so polhi zelo snažne srebrne živalce. Prehranjujejo se z orehi, lešniki; s tem, kar damo v potico. Zato so polhi potičke naših gozdov. Niso nori kot nore krave, niti niso "preforsirani" s hormoni kot belgijski piščanci ... In medtem ko se mi bašemo z noro govedino, naše srebrne potičke mirno tekajo po gozdovih. A včasih ni bilo tako. Gozdarji so lovili polhe, da so si preskrbeli potrebne kalorije za naporni, celodnevni "žiga-žaga". In pri tem so marsikakšno uganili. Znano je, da je eden najboljših polharjev iz Podkrajja ujel "blizu 300 polhov v eni sami noči v eni polšni"...

V prvih treh "polhoglavjih" so učenci opisali polharijo, v zadnjem, četrtem, so predvideli način, kako bi polharjenje predstavili turistom: na polharski noči. Z mojo pomočjo so napisali scenarij za igrice, v kateri so to zamisel predstavili. Potrebno je bilo pripraviti še razstavo. Na njej sta se predstavila dva živa polha z vsem, kar spada zraven (škrince, pasti, žir, polhovka, puhalniček za reklamne balončke z napisom "polharija", slike polharja ...).

Otroci iz mlajše skupine so raziskali obrede in recepte za velikonočne jedi v treh krajih: v Podkrajju, v Beli in na Malem polju. Ugotovili smo, da v vseh omenjenih krajih praznujemo veliko noč na podoben način. Vsaka jed ima svoj pomen: pršuta pomeni Jezusovo telo, potica trnjevo krono, hren žebclje ali žolč, jajca Kristusove rane ali vstalega Kristusa ...

Učenci so oblikovali glasilo. Napisali smo scenarij za igrice, ki predstavlja, kako v družini pripravljajo velikonočne jedi za "žegen". Na razstavi smo prikazali jedi, ki nam jih je pomagala pripraviti Nevenka Pregelj z Malega polja.

Člani turističnega in arheološkega krožka so popestrili predstavitev makete gradu z zanimivim utrinkom iz življenja na gradu. (foto Simon Škvarč)

Glavni cilji pri krožkih so: spoznavanje zanimivosti, naravne in kulturne dediščine domače pokrajine (predvsem šolskega okoliša), raziskovanje šeg, navad, učenje strategij in načinov, kako predstaviti svoj kraj drugim, spodbujanje druženja, sodelovanja učencev na šoli, v posameznih regijah in med regijami.

Na OŠ Col vodim dva krožka: mlajšo skupino (učence 3., 4. in 5. razreda) in starejšo skupino (učence 6., 7. in 8. razreda). V dveh letih so učenci naredili štiri naloge.

skupini sodelovalo 9 učencev, v mlajši pa 8. Naslednje leto je bilo v starejši skupini 14, v mlajši pa 12 učencev (2 učenca sta sodelovala v obeh skupinah).

POLHARIJA IN VELIKONOČNE JEDI

Rada bi vam predstavila način dela pri turističnih krožkih, zato bom opisala aktivnosti krožkov v preteklem šolskem letu.

Z delom smo pričeli oktobra in končali junija

Regijsko tekmovanje za zgornjo Primorsko je potekalo v Dobravljah, v sredini marca. Obe skupini sta zaigrali igrice, postavili razstavi in ju predstavljali obiskovalcem, predstavljali so tudi raziskovalno nalogo. Pred tekmovanjem je bilo malo treme, a moram povedati, da se naši učenci na odru kar dobro znajdejo. Starejša skupina je s polhario dosegla prvo mesto (zlati priznanje), mlajša pa bronasto priznanje. Ker se tekmovanja udeležujemo šele drugo leto in je konkurenca na tekmovanjih velika, smo bili uspehov zelo veseli. Pričeli smo se pripravljati na državno tekmovanje, ki je bilo konec aprila v Velenju. Starejša skupina je tekmovala z igrico, raziskovalno nalogo in razstavo; dosegla je srebrno priznanje. Mlajša se je udeležila tekmovanja z razstavo, za katero je dobila zlato priznanje. "Letina" je bila tako res obilna, težko bi jo bilo še kdaj doseči ...

85 turističnih zanimivosti !!

Ob koncu šolskega leta sem pripravila anketo za učence in za krajane, s katero sem hotela zvedeti mnenje o turističnih krožkih, o razvoju turizma in o znamenitostih v naših krajih. Ugotovila sem, da večina pozna delo krožkov predvsem po igrich in po razstavah, saj

glasila – raziskovalne naloge izdajamo le v nekaj izvodih. Starejši učenci so radi pri turističnem krožku predvsem zaradi druženja in spoznavanja domače pokrajine, ki jo predstavljajo tudi drugim. Mlajši otroci pa so člani krožka predvsem zato, ker je delo tako zanimivo.

Na anketo, ki sem jo pripravila za krajane, je odgovorjalo 76 odraslih s celotnega šolskega okoliša, za kar se jim ob tej priliki zahvaljujem. Večina ugotavlja, da se s turizmom v naših krajih ukvarja tako malo ljudi, ker ima predvsem Col z okolico probleme z vodo, ker je premalo gostišč in ni ustreznega informiranja. Našteli so 85 različnih znamenitosti! Ste vedeli, da lahko obiščete in popeljete na ogled obiskovalca na 85 različnih krajev? Najpogostejše je bil predlagan grad Trilek (33 odgovorov), colska jama (25), trta dišečka (17), utrdba v Hrušici (16), Križna gora (14), razgled z Grebena (9), cerkev sv. Danijela (7), cerkev na Svetem duhu (7), brezna, ledenice (7)...

Presenetilo me je, ker je večina anketirancev mnenja, da bi se z razvojem turizma pospešil razvoj splošne infrastrukture, le 14 pa jih predvideva tudi negativne vplive na okolje (povečan hrup, onesnaževanje ...). Podatki, ki sem jih dobila z anketo, so dragoceni za nadaljnje delo turističnih krožkov.

Vsak mora biti najprej turist v svojem kraju. Pred leti, ko sem peljala na športnem dnevu učence 4. razreda na ogled colskih znamenitosti, so se vsi, učenci, starši in krajan, čudili (nekateri tudi muzali), kaj so to za ene znamenitosti. Danes je sredi Cola tabla z zemljevidom in s podatki o teh naših dragocenostih. Zasluge za to ima predvsem Lucijan Trošt. Zahvaljujem se mu za vso pomoč pri delu turističnih krožkov, in ker si tako prizadeva, da bi bolje poznali pokrajino, v kateri živimo.

Obdani smo z lepimi stvarmi. Kitajski zid je visok, dolg in se ga menda vidi celo z Lune. Koščke Berlinskega zidu nosijo turisti domov, kot spominček. Mi, v naši pokrajini, pa smo obdani s suhimi zidovi, s škarpami. Kitajski in berlinski zid sta bila narejena zato, da bi ločevala ljudi, zaradi njih so ljudje trpeli. Suhe zidove pri nas pa so naredili naši predniki, da bi omogočili sebi in svojim kruh.

Zdi se mi, da so škarpe, suhi zidovi in kamnite grublje materialni dokazi za skrb, dobroto in ljubezen naših prednikov. V prihajajočem letu želim vsem, da bi bili v svojih družinah deležni prav teh treh lepih stvari iz zapuščine naših prednikov: skrbi, dobrote in ljubezni.

Vera Podkrajšek

Potopis Pikinini stap olrajt? Em olrajt

Papua Nova Gvineja – pričakuj nepričakovano

Večini ljudi tako navadno delo, kot je sekanje drv ali dviganje vode iz vodnjaka, ne pomeni ničesar, čemur bi se lahko čudili. Drugim je srce ob takšnih dogodkih polno čudenja. Pravzaprav je vse isto. Drevo je drevo, ljudje so ljudje in življenje teče naprej. Je pa ena velika razlika: vse vidijo z drugačnimi očmi. In njihovo srce je polno čudenja.

Papua Nova Gvineja je otok, ki leži severno od Avstralije in nekaj stopinj južno od ekvatorja. Že nekoliko eksotično ime, ki pomeni "otoki kodrolascev", nakazuje, da tam živijo kodrolasi ljudje. So nizke rase, njihova pričakovana življenjska doba pa je 53 let. Tako so ta otok poimenovali 20 let po prihodu prvih belcev, pred več kot 450 leti. A vseeno so na njem še vedno območja, kjer življenje teče kot v kameni dobi in kjer so se ohranila plemena, ki se preživljajo izključno z lovom in nabiranjem gozdnih plodov, glavno lovsko orožje pa sta lok in puščica. In še vedno držijo glasovi, da je temno osrčje otoka še danes dom ljudožercev.

Otok je bil naseljen že pred 5000 leti. Posamezna plemena se med seboj niso mešala, saj so gosti pragozd in več kot 4000 metrov visoki gorski vrhovi delovali kot naravna pregrada. Vsako pleme je ohranilo svoje običaje in jezik, tako da govorijo na Papui Novi Gvineji še danes približno 700 različnih jezikov. Od srede 19. stoletja so se belci na tem otoku začeli tudi naseljevati, predvsem na obalnih področjih. V zgodovini je država prehajala pod oblasti različnih narodov, dokler ni po 2. svetovni vojni uprave nad vsem zahodnim delom dobila Avstralija. Leta 1975 pa je današnja Papua Nova Gvineja postala neodvisna republika v okviru Britanske skupnosti in članica Združenih narodov. Šef države pa je britanska kraljica.

Papua Nova Gvineja ima vroče in vlažno tropsko podnebje in temperature se med letom ne spreminjajo. Tudi ne poznajo posebnih deževnih ali sušnih obdobij. Tropski gozd pokriva štiri petine dežele. Ti otoki so tudi domovanje številnih vrst ptic, med njimi najdemo rajsko ptico, ki je narodni simbol dežele, poleg ptic lahko vidimo tudi drevesne kenguruje, mravljinčarje, dinge in najbolj slikovite metulje na svetu.

Večina Papuancev se ukvarja s kmetijstvom. Živijo v majhnih vaseh v bližini svojih polj, na katerih gojijo, kar potrebujejo za vsakdanje življenje – sladek krompir, maniok, jam, taro, kakav, kokos, kavo, kavčuk, čaj ... Pomembni so tudi rudniki bakra in zlata.

Glavno prevozno sredstvo je letalo, tako bo gotovo tudi še ostalo zaradi težavnega ozemlja; radio pa bo še naprej osnovno sredstvo za prenašanje informacij.

PRIPRAVE

Sredi priprav na tropsko medicino, ki so vključevale že dve leti vsak ponedeljek predavanja za tropsko medicino in sestanke naše skupine, je Kristijan kar naenkrat začel težiti, da naj se že zresnimo in začnemo intenzivno klicati potencialne sponzorje, da bomo imeli dovolj financ in medicinskega materiala za našo odpravo. Takrat se je še vse zdelo tako zelo daleč ... A kar naenkrat

smo se znašli tik pred odhodom, ko nismo še imeli dovolj denarja, zato se je res začelo intenzivno "tekanje" od firme do firme, pa visenje na telefonu in klicanje raznih direktorjev. Peščici tistih, ki so se na naše prošnje odzvali, smo zelo hvaležni, saj so pripomogli, da smo si pridobili življenjske izkušnje, pa tudi izkušnje za naše delo, ki ga bomo po diplomi opravljali. No, denar in zdravila smo nekako spravili skupaj, čeprav je še vedno večina finančnega bremena padla na nas, tako da smo med obveznimi vajami na fakulteti in dodatnimi vajami za tropsko medicino delali še preko študentskega servisa. In tako se je kar naenkrat pojavil zadnji teden pred našim odhodom, mi pa niti potnih listov nismo še imeli, saj so bili še vedno v Bonnu, kjer so ležali že 4 mesece zaradi naših viz za Papuo Novo Gvinejo. Ampak tudi to se je uredilo še pravočasno, da smo lahko uredili še vize za Avstralijo in plačali letalske karte. Vzeli smo prvi lariam – tableto proti malariji – teden dni pred odhodom ...

... in 26. aprila, po veliki noči, že leteli proti Papui Novi Gvineji.

8 ŠTUDENTOV MEDICINE, FARMACIJE IN ZDRAVSTVENE NEGE

Na pot proti Papui Novi Gvineji se nas je odpravilo 8 študentov, ki smo si med študijem

Naša skupina z domačini, ki so bili naša povezava s Papuo Novo Gvinejo

za enega izmed ciljev postavili spoznati tudi tropsko medicino. Ker pa se v večini primerov praksa precej razlikuje od teorije, pa še priložnosti za pridobitev izkušenj iz prakse ni ravno veliko, smo se pač odločili, da trope tudi obiščemo in tako ugotovimo, koliko lahko tam glede na naše znanje in sposobnosti damo oz. pridobimo.

Sama sem se v tej skupini znašla povsem slučajno, saj je nameraval na pot iti moj sošolec, ki pa zaradi višje sile (beri: otroka) ni mogel, jaz pa sem kot njegova rešiteljica zelo rada vskočila. Bili smo zanimiva skupinica, ki se je začela pravzaprav dobro spoznavati šele na potovanju proti Papui Novi Gvineji. Imeli pa smo isti cilj.

POTOVANJE V NEZNANO

Kljub temu, da smo prebrali vse možne knjige o državi, v katero smo potovali, pregledali vse atlase, še vedno nismo vedeli, v kaj se podajamo. Imeli smo samo približno predstavbo, kaj naj pričakujemo. Mogoče je bilo malo strahu, a preglasilo ga je pričakovanje in nestrpnost. Papue Nove Gvineje veliko ljudi sploh ne pozna in mnogi, ki sem jim o tem pripovedovala, so pomislili na Afriko, saj ta še vedno najbolj izstopa kot tropska in misijonska dežela v očeh večine ljudi. Tega se zavedajo tudi Papuanci, saj so bili zelo veseli, da smo si izbrali njihovo deželo, ki je tako malo poznana.

Po treh dneh sedenja ne letalu, čakanja na letališčih in spoznavanja med seboj smo 28. aprila končno prispeli na Papuo Novo Gvinejo, kjer je ob izstopu iz letala v nas bušnila obupna vročina, visoka vlaga v zraku nam skoraj ni dala dihati, mi oblečeni za zimo ... Občutki pa neverjetni – veselje je bilo zelo veliko.

PRVO SREČANJE Z DOMAČINI, NAŠIM TONIJEV IN DRUGAČNOSTJO

Že na letališču so nas pričakali domačini, s katerimi smo pred odhodom navezali stike, in naš rojak Toni, ki je že 35 let državljani Papue Nove Gvineje in pri katerem smo preživeli prvih 14 dni v glavnem mestu Port Moresbyju. Tega, da je med njimi in Slovenijo 8 ur časovne razlike, se najbrž niso zavedali, vsaj dokler jih nismo na to opozorili, saj so nas že prvi dan želeli vsi spoznati, zvečer pa smo imeli še piknik, kjer smo se prvič seznanili tudi z njihovo hrano, ki je za različne okuse različna, vsekakor pa se zelo razlikuje od naše. Poblize pa smo se seznanili tudi z njihovimi komarji, ki so kmalu ugotovili, da je naša kri zelo dobra.

14 dni nas je vsak dan vedno znova presenečal. Domačine in kulturo smo spoznavali preko naših prijateljev domačinov. Ogledali smo si Port Moresby z njihove perspektive. Večina ljudi v mestih, ki pozna svet belega človeka, si želi stran, "v lepši svet". Videli smo najbolj revne predele mesta, njihovo univerzo, medicinsko fakulteto, bili smo v njihovem parlamentu.

Najbolj pa je nas vse pretreslo prvo srečanje z bolnišnico. Nismo si zamišljali, da v današnjem svetu še kaj takega obstaja! Ogromne sobe s po 30 posteljami, na vsaki postelji in okrog nje še kup ljudi, tako da sploh ne veš, kdo je pacient. Pediatrični oddelek pa nam je vzel sapo. Vse se je dogajalo pred nami kot mučne sanje. Že tako je hudo gledati bolne otroke, ki trpijo. Če pa so poleg tega skoraj vsi podhranjeni, je pogled nanje toliko hujši. Matič se je sredi te gužve, hrupa in umazanije sklanjala nad umirajočim otrokom in glasno jokala. Nihče ni pristopil, da bi jo potolažil. Mi pa smo samo sočutno in nemo opazovali dogajanje.

Toni nam je pokazal svet belega človeka, življenje najbogatejših ljudi na Papui Novi Gvineji. Svet revnih in svet bogatih se tam ne moreta sporazumeti, da bi živila v složnosti.

Prav zaradi tega smo vedno, ko smo šli ven, morali imeti nekoga, ki nas je spremljal. Po Tonijski zaslugi smo teh 14 dni preživeli kot na počitnicah, saj nas je vozil s svojo jahto na otoke, pa v klub lastnikov jaht, spoznaval nas je s svojimi prijatelji. Bili pa smo tudi glavna senzacija, saj smo bili glavna novica v časopisu in na televiziji.

Kljub temu pa smo si že končno želeli v naše vasi. Vendar naše ladje z zdravili, ki so šla na pot že konec januarja, še vedno ni bilo. "Prav nič se ne premakne ... Ponovno imam slabo novico ... Jutri pa menda

res gremo ... Še vedno smo v Port Moresbyju ...". Tako se je teden dni začel moj dnevnik, ko smo vsak dan bolj nestrpnost pričakovali naša zdravila in odhod. Vedno je bilo kaj narobe. In ko smo končno dobili zdravila in že spakirali, se je zataknilo pri letalskih kartah. Vendar do takrat smo že ugotovili, da se na Papui Novi Gvineji dogaja vse zelo počasi. Le prilagoditi se moraš, pa nisi nad ničemer več razočaran.

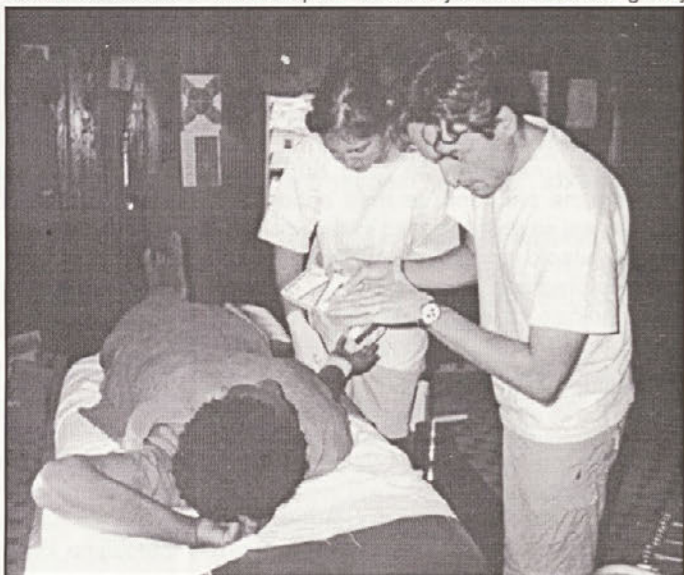
Razdelili smo se v dve skupini in šli vsak na svoj konec države. Toda, tudi ko smo že sedeli v letalu, nismo verjeli, da res gremo, dokler nismo pristali v Goroki, glavnem mestu province Eastern Highlands Province, v kateri smo Simon, Kristijan, Anja in jaz v eni izmed vasic živeli in delali ter nabirali izkušnje v izrednih razmerah 2 meseca. Pristali smo na malem letališču, kjer so nam kar na mizo dali našo prtljago. Po izstopu iz letala smo bili najprej presenečeni, vendar sprva nismo vedeli nad čim, potem pa smo ugotovili, da je zrak veliko bolj svež in da se lažje diha. Zunaj je čakala ogromna množica ljudi, ki je čudno vzklikala in bila pobarvana po obrazu s pepelom. Vendar pa smo kmalu videli, da niso pričakali nas, ampak truplo moškega, ki je z nami pripotovalo na letalu.

MERI LUF

Vasica Lufa pa je bila naš končni cilj, geografsko gledano seveda. Tamkajšnji domačini se radi pohvalijo, da so srce Papue Nove Gvineje, saj živijo v samem osrčju otoka. Tja smo prispeli že v popolni temi, vendar je bilo mogoče že iz obrisov razpoznati neverjetne lepote tega kraja, ki leži na približno 2500 metrih nadmorske višine, občutek pa imaš, kakor da bi stal vrhu Triglava in gledal okoliške hribe pod seboj, le da so tukaj vsi zeleni, obrasli z džunglo, ki smo jo tudi imeli priložnost spoznati. Ljudje so nas sprejeli za svoje in medve z Anjo sva postali "Meri Lufa", kar pomeni "ženska iz Lufe". Počutili smo se kot doma.

TROPSKA MEDICINA

Kot zelo pridni študentje smo že navsezgodaj

Naše delo v AID-postu

zjutraj naslednji dan začeli z našim delom. Iz zaloge medicinskega materiala in zdravil nam je naša farmacevtka Anja uredila lekarnico, mi pa smo se začeli seznanjati s tamkajšnjimi značilnimi boleznimi in ostalimi zdravstvenimi problemi. Vendar so tudi domačini želeli spoznati nas, saj so si od začetka samo zaradi nas izmislili kakšno bolezen, samo da jih je pregledal beli zdravnik. Pri njih je še vedno prisotna tista pristna hvaležnost in zadovoljstvo, če se nekdo zmeni zanje. In kar se nam zdi samoumevno, je v njihovih očeh izredno velik dogodek.

Delali smo v nekakšnem malem zdravstvenem centru, ki pokriva zelo veliko območje, saj nekateri hodijo tja tudi po cel dan, ker ni prevoznih sredstev, navsezadnje pa tudi cest ni. Ker tam nismo imeli možnosti diagnosticiranja, ampak se je vse dogajalo na osnovi anamneze in pregleda, smo skoraj vsakega, ki je prišel k nam z visoko vročino, najprej zdravili za malarijo in potem, če se po treh dneh stanje ni izboljšalo, še za kaj drugega; ali pa za več bolezni naenkrat, tako da v končni fazi včasih niti tega nismo vedeli, kaj je prebolel.

Veliko smo imeli tudi kirurških primerov, predvsem vrezov in raznih drugih poškodb. Mnogokrat so nas ljudje klicali tudi sredi noči in potem smo ob kerozinki in baterijski luči, ker ni bilo elektrike, operirali ali pomagali na svet malemu bitjcu. Tako so se v Lufi rodili najprej mali Kristian, nato Ania in nazadnje še Tatiana.

Imeli smo tudi veliko dnevnih klinik, saj se je zgodilo, da je cela vas zbolela za malarijo in potem smo šli mi do njih z zdravili, da ni bilo treba ljudem iz cele vasi hoditi do nas. In ko smo se vračali, so nas po poti ustavljali še drugi, ki so potrebovali zdravljenje. Največkrat pa smo hodili v vasi cepiti otroke.

Glede sporazumevanja smo imeli od začetka nekaj problemov, predvsem zato, ker obstaja toliko različnih jezikov, da se niti med seboj ne razumejo. Ampak smo se ob delu kar hitro privadili. Uradni jezik v šolah je angleščina, vendar večina jih ne hodi v šolo, tako da se na uporabo angleščine nismo mogli preveč zanašati. Njihov drugi jezik je pidgin, malo podoben angleščini, vseeno pa se ga je treba naučiti. Tega smo tudi največ uporabljali, čeprav ga niso vsi znali. Zato smo večkrat iskali prevajalce, tako da nam je eden prevajal iz vaškega jezika v pidgin, nato še drugi v angleščino; v veliko pomoč nam je bila tudi pantomima.

“LETEČI ZDRAVNIKI”

“Danes se je dan začel že zelo zgodaj. S Simonom sva nameravala vstati ob petih, vendar so nas že ob štirih klicali ljudje, da pomagamo pri porodu. Ker pa te stvari trajajo kar dolgo, sva s Simonom in nekaterimi domačini še pred rojstvom otroka odšla, saj smo imeli letalo iz Goroke, ki nas je popeljalo proti najbolj oddaljenim vasicam Papue Nove Gvineje.

Po prihodu na letališče smo gledali pilota, ki je popravljaj malo letalo za 6 oseb, in se spraševali, če bomo z njim poleteli. In tudi ko

smo ugotovili, da bomo, nas ni bilo prav nič strah, saj smo ponovno pričakovali nekaj novega. Polet je bil čudovit! Leteli smo tik nad zelenimi hribi, tu pa tam posejanimi s slamnatimi okroglimi hišicami ter njivicami, ki se raztezajo v hribe. Pristali smo na travnatem letališču, ki se je začelo nad prepadom in se nadaljevalo visoko v hrib. Takoj so se okrog nas zgrnili ljudje, predvsem otroci, ki jih je vedno bilo vse polno okrog nas. Tedaj je začel eden izmed njih z močnim glasom kričati in kmalu se je slišalo klicanje z vseh okoliških hribov. Tako so se klicali in sporočali, da smo prišli, da naj se zberejo ljudje.

Tako smo obiskali oddaljene vasice v odročnih hribovitih predelih

Domačini so nam pomagali nositi naš material, ko smo po ozki in blatni stezici hodili do kraja, kamor so se postopoma začeli zgrinjati ljudje. Tam smo cepili otroke in zdravili trenutne bolezni. Ves dan smo imeli polne roke dela, tako da niti za počitek ali kosilo ni bilo časa. In že smo slišali brnenje našega “letalca”. Kmalu smo poleteli proti prepadu in se dvignili visoko nad hribe nazaj proti Goroki.

Zares nekaj nepredstavljivega je, kako še v današnjem svetu živijo ljudje. Brez vsega! Vendar oni niti ne poznajo drugačnega življenja; ne vedo niti svoje starosti, starosti otrok, nimajo možnosti šolanja. Malo ali pa nič jim ne pomeni čas. In takšni so najbolj srečni. Že samo to, da sem pogledala v oči nekemu izmed njih, mu je neznansko veliko pomenilo. In zakaj ne bi na tak preprost način razveselila sočloveka, če že imam priložnost?” Tako sem pisala dnevnik tretji dan po našem prihodu v Lufo.

TRADICIJA, PREPRIČANJA, VEROVANJA...

Papua Nova Gvineja je znana tudi po svojih

močno zasidranih tradicijah. Moški imajo absolutno prevlado, ženske in otroci so zatirani. To je menda še najbolj opazno prav v provinci, kjer smo bili mi. Pogosto so prišle k nam tako pretepe ženske, da smo mislili, da jim ni več pomoči. Še vedno je prisotna tudi poligamija, ki še dodatno pripomore k zatiranju ženske, saj se pogosto žene enega moža ne marajo med seboj. Vsakdanji prizor je tudi ženska, obložena z veliko vrečo, da komaj hodi v strmino, poleg nje pa hodi mož samo z mačeto v roki. Moški mora tudi prvi jesti in če kaj ostane, je to za otroka in ženo. Posledica tega je tudi velika podhranjenost

otrok, ki jo še povečujejo pogoste posvojitve, zaradi česar otroci ne morejo biti dojeni, in tako otrok zaužije zelo malo ali nič hrane. Posvojitve niso uradne – če ima en par preveč otrok in ne more vzdrževati še enega, ga pač da nekemu. In včasih se celo zgodi, da otroka še vedno doji mati, ki ga je rodila. Enkrat je prišel k nam deček, ki je imel otečen gleženj, ker si ga je zvil. Ker

Otroci so nas vedno radi povsod spremljali

mu nismo mogli pomagati drugače, smo mu dali obkladke, da mu malo ublažimo bolečino, pa tudi nič resnejšega ni bilo. Čez par dni smo izvedeli, da je umrl, menda zaradi tega gležnja – uradno. Nekdo iz njegove vasi pa nam je povedal, da so ga umorili zaradi prepričanja in verovanja, da je nekaj hudobnega prišlo v telo tega dečka preko otečenega gležnja. In nič se proti temu ne da storiti! Kako nemočne smo se v takšnih primerih počutili!

NJIHOVA VERSTVA

Kot je raznolika dežela v vseh pogledih, je tudi v številu verstev. Protestanti in katoliki so preko misijonov prinesli tudi svojo vero, še vedno pa je največ privrženecv tradicionalnih kultov.

Mi smo z našimi prijatelji obiskali dve različni verski skupnosti. Obakrat so bili našega obiska zelo veseli in ponosni, da smo izbrali ravno njih. Tako so nas ob prihodu lepo pozdravili, vsak je stopil do nas, se z nami rokoval ali nas objel. Med petjem in plesom smo se zelo hitro vključili v njihovo skupnost.

SLOVO

Kot da bi vsak dan vzeli lariam, se nam je zdelo, čeprav smo ga jemali le enkrat na teden. Tako hitro so minevali dnevi med delom v Lufi. Jaz sploh nisem razmišljala o tem, vendar pa so me drugi z odštevanjem dni vsak dan spominjali na skorajšnje slovo. Naše dneve smo hoteli izkoristiti maksimalno do konca. In končno je prišel zadnji dan.

Tudi na dan slovesa smo se še posvetili delu v bolnišnici, zvečer pa so nam naredili velik "mumu" – pripravili so veliko hrane, govorov in daril. Mene in Anjo so oblekli v svoja narodna oblačila, kar še posebej pomeni, da so nas sprejeli medse. Seveda pa tudi solze niso manjkale.

Radi so videli, če smo jim bili čimbolj podobni – ob slovesu so nas obdarili tudi s svojimi oblačili.

Ko smo naslednji dan odhajali iz našega kraja, smo zmogli le besede: "Adijo, Lufa, in hvala za vse, kar si nam dala." Čeprav se nikoli več ne bomo videli, bodo spomini preko slik, zapisov in izkušenj ostali vedno z nami. In tako tudi naši prijatelji, ki so ostali tam. Posebno doživetje pa je bila tudi naša mala skupnost štirih Slovencev, saj smo se učili živeti skupaj, se skupaj odločati in urejati probleme.

Ne mine dan, da se ne bi spomnila na to kratko, a tako polno obdobje mojega življenja. Hvaležna sem za vsako minuto, ki sem jo tam preživela. To so bila res enkratna doživetja.

"Pojdite in si sami oglejte. Ni namreč ničesar, kar bi nadomestilo osebno tveganje in osebno izkustvo." (Anthony De Melo)

Tatjana Žejn

Potopis ZDA, Mehika, Kuba

Gracias a la vida que me ha dado tanto ...

Šla sem, ker sem želela prekiniti s svojim načinom življenja in ker sem se zbala rutine vsakdanjika, ki mi je ukradla občutek za življenje. Hotela sem razširiti horizont svojega doživetja sveta, začutiti življenje v vsej njegovi čistosti – pura vida, kot rečejo oni.

Zavedla sem se, da ne živim jaz življenja, ampak da življenje živi mene. Morala sem se dealineirati, spremeniti vzorce vsakdanjika. Šla sem sama, ker je bila to predvsem moja osebna odisej, pot nazaj k otroškosti in ne k odraslosti. Menda tudi zato, ker so ti kraji, kamor sem se odpravila, še tako neokrnjeno otroški, ker se tam življenje čuti na najbolj elementarni, bazični ravni. Po eni strani sem bila bolj kot kadarkoli prej samozavestna, po drugi strani pa prestrašena kot otrok. Izzivov je bilo mnogo, pričakovanja velika ...

AMERIŠKI DREAM

Sicer pa, ja, začela sem v San Franciscu, ki tako za Američane kot za mnoge turiste predstavlja eno najzanimivejših mest z znanimi potresno preoblikovanimi ulicami, Golden Bridgem, Alcatrazom, cable carom (lesen tramvaj), največjo Kitajsko četrtjo izven Kitajske, ameriško živahnostjo, kalifornijskim podnebjem...

V mestu se nisem počutila sproščeno. Gotovo je bil eden od vzrokov ta, da so to bili prvi dnevi mojega potovanja in sem bila še vsa pod vtisi slovesa in besed, ki so mi jih domači dali za popotnico; bila sem prestrašena. Tako da mi prepolne ulice brezdomcev, enormno debelih, umazanih ljudi zbeganih pogledov niso ravno dale tolažbe. Tam sem bolj kot kje drugje v začutila, da je svet res oder in da je vse samo igra, da je življenje predstava, imidž.

Zavedla sem se, kako je bila podoba, ki mi jo je o tem svetu oblikovala televizija, popačena, izkrivljena. Mislim da ne samo zato, ker prihajam iz bivše komunistične države, kjer sociala dobro deluje, ampak tudi zato, ker sem

Evropejka, sem se zavedla, da tamkajšnji sistem funkcionira samo za bogate. Tam se ne da niti "hvatit krivin". Prvič se mi je zdelo, da si res lahko lačen in živiš na cesti, če nimaš osnovnih sredstev za preživljanje. V Sloveniji že koga poznaš, se nekako znajdeš, da ti ni treba stradati, tam pa brez denarja res umreš, vsako še tako obstransko stvar je treba plačati. Kruto življenje tega prebivalstva! Zato so tudi primorani tako garati. Redko sem videla zdravega starca, ki bi se brezskrbno sprehajal po cesti. Ali so napol invalidi in se komaj premikajo, ker so se popolnoma iztrošili, ali pa so berači, ker se niso ... Ko sem jaz razlagala, da se moja stara mama pri 83-ih še vedno vozi s kolesom, so me gledali, kot da sem z lune.

Nikakor pa ne smem pozabiti na vse lepo, ki me je fasciniralo in česar Evropejci sigurno

nimamo. Pravi užitek je bil gledati moderne arhitekturne mojstrovine, galerije moderne umetnosti, ulične umetnike ... V tem pogledu nas vsekakor prekašajo, imajo prostor in svobodo za nove kreacije, nove stvaritve. Mešanje kultur, oblik življenja, jezikov in seveda s pragmatizmom ovita svoboda ustvarjajo neverjetne stvari.

S takimi vtisi sem se odpravila naprej v nacionalne parke, najprej v Yosemite. Ne glede na to, da je tam tudi narava do potankosti skultivirana, so mi prostranstva lepega vzela dih. Ne vem točno, kje sem pobrala izraz "There must be god", ampak resnica je, da sem v tem prostoru začutila prisotnost ene posebne, tople pozitivne energije, ki jo nekateri imenujejo bog. Z le malo občutka za opazovanje imaš možnost videti neskončno število barvnih odtenkov, igrivost

neba z gorami, voda jezer in slapov z rastjem in življem, preprosto lepo...

Dano jim je mnogo!

Tudi meni je bilo dano srečati dva Novozelandca, ki sta me dobrovoljno povabila, da bi delili svoje izkušnje, želje po novem, zanimivem in drugačnem. Skupaj smo se odpravili naprej v Dolino smrti, puščavski predel na SV Kalifornije. Ta prostranstva so predstavljala za

San Francisco (ZDA) Mleko in med

evropske priškele prepreko in za mnoge tudi smrt ob koncu prejšnjega in v začetku tega stoletja, ko so se odpravljali z vzhodne na zahodno obalo iskat zlato. Celodnevna vožnja po praznih površinah ti zagotovo da razmišljati o občutjih, ki so jih imeli ti izzivalci narave in življenja iz majcene, natrpne, pozidane Evrope. To so bili podvigi!

Naš podvig se je pravilčno zaključil s spustom v mavrični Las Vegas. Jaz sem se kljub pričakovanjem z odprtimi usti premikala po ulicah. Casinoji vseh barv in oblik – od pariških znamenitosti, rimske arene, newyorških stolpnic do podmornic, gusarskega ladjevja, oblakov ... Menda sem se prvič na potovanju najedla, saj so cene hrane in prenočišč tam za Ameriko smešno nizke. "Lajf" v tem čarobnem svetu pomeni sprehod iz igralnice v igralnico, kjer se dogajajo vsi možni šovi – po ameriško seveda, da te je včasih sram za nastopajoče, drugič se spet do solz nasmeješ, pa ne samo zato, ker bi bilo smešno, ampak predvsem zato, ker je "folk tako glup" ... Teater vseh teatrov! Večina casinojev ne zaračunava vstopnine in tudi ljudje so seveda oblečeni sproščeno, kar je menda edino pomembno v Ameriki. Jaz v življenju še nisem videla tako dolgočasno in brez okusa oblečenih ljudi kot v Ameriki – glede na to, da imajo tak standard, in kot sami poudarjajo, so "prvi svet" in ne vem kaj še vse. Vse, kar si povprečen Američan nadene, so nike copati, kavboje in široka majica, ki jo največkrat zatlačijo še v hlače, kar glede na njihovo čezmerno težo ni ravno višek estetike. Predvsem pa poudarjajo, da je najbolj pomembna sproščenost, ki si jo v tem svojem teatralnem svetu seveda težko privoščijo. Amerika je polna nasprotij.

Colorado Grand Canyon

Grand Canyon je bil graciozen, če sploh lahko uporabim to besedo za stvaritve narave. Spet sem začutila prelep občutek popolnosti. "There must be god."

S fantoma smo se poslovili. Imeli smo možnost deliti lepote neznanega, bili smo veseli in hvaležni za to danost, a hkrati je bolelo kot še mnogokrat pozneje. Hvala, Tobby in John.

Spet sem bila sama. Moj zadnji izziv je bil še mesto angelov, Los Angeles. Organizirati se tako, da ne porabiš veliko denarja, in se hkrati počutiti varno in sproščeno, je umetnost v gigantskih mestih. Tako kot so evropski priškele iskali svoj dom prejšnja stoletja, sedaj

to počno številni Južnoameričani, ustvarjajo svoj svet v novem svetu. Še eden izmed fenomenov Amerike – dajati prostor vsem možnim drugačnostim. Ni lahko! Evropa bi menda že napovedala novo vojno, če bi jo toliko prebežnikov okupiralo, ker preprosto ne bi našla prostora zanje. Tudi Ameriki to predstavlja velik napor, vendar glede na to, da je tam kapitalizem po mojem mnenju še vedno v najostrejši obliki in je edino merilo profit, jim to nekako uspe. Los Angeles je prestolnica rasizma.

Hollywood, Venice Beach, Santa Monica in drugi kraji so seveda vredni ogleda. Simpatični San Diego je bil moje slovo iz te dežele večnega upanja. Veselila sem se drugačnosti tretjega sveta.

MEHIŠKA PURA VIDA

Ni mi lahko oblikovati zaključene oblike mehiške izkušnje. Tam sem imela možnost izživeti dobre tri mesece. To mi je omogočilo vsaj malo približati se realnosti tamkajšnjega vsakdana, pasti v ritem počasne ležernosti, zaobiti pot klasičnega hitrega turista, začutiti njihov providencialen način dožemanja življenja ter oblikovati si lahkotnost bivanja. Sicer pa sem že v uvodu nakazala, kaj so mi podarili ti kraji in zakaj sem jim namenila svoj čas.

Mehičani so me nenehno spraševali, kako doživljam njihovo domovino. Navadno sem najprej poudarila, da se mi predvsem dopade hrana. Pa ne samo zato, ker je hrana tam "muy rica", ampak ker je prehranjevanje za številne Mehičane primarnega pomena. Dejstvo je, da je mehiška družba glede na stopnjo ekonomskega razvoja v primerjavi z razvitim svetom še na dokaj elementarni ravni. Zato je njihov odnos do osnovnih življenjskih potreb še vedno pristen.

Mnogim Mehičanom je hrana vse, kar jim dan prinese. In to je to, kar sem na začetku imenovala "pura vida" – življenje, ki se ga čuti. Seveda pa se vse skupaj na njihovo in še na čigavo željo pospešeno spreminja!

Kuhinja te dežele ima po mojem mnenju enako vrednost kot majevske piramide, azteški templji, hucholiske artesanje, glasba mariachijev, antropološki muzej, karibske in pacifiške plaže.

Osnova vsakega obroka je tortilja, preprosta zmes koruzne moke, vode in soli, v preteklosti ročno oblikovana iz majhne kroglice, danes pa največkrat napol strojno izdelana v tortiljerijah. Tortilja je sicer tudi podlaga za veliko ostalih tipičnih jedi, ki so velikokrat pripravljene s sirom, npr. quesadillas, enchiladas, flutas in druge. Koruzo vsebuje skoraj vsaka jed. Poznaajo vsaj štiri njene različice: rumene, modre, rdeče in nekakšne krem barve.

Meso je predvsem piščančje, pripravljeno na vse možne načine, najbolj običajno je cvrto na olju. Sicer pa je piščanec zelo pogost v juhah, predvsem pa v tacosih – v osnovi je to tortilja s seseklim cvrtim mesom, večkrat tudi goveje meso s čebulo, peteršiljem, vedno je zraven še malo prave pikantne salse. Tacos pa so dobri tudi s kuhanim kaktusom (opal), fižolom ali jajcem. Salsa je seveda njihov simbol, menda enako pomemben kot sombrero. Jaz sem imela na začetku probleme s pikantnostjo, ampak zadnje dni brez dveh dodanih žlic salse ni šlo. Menda sem jo poskusila prav z vsem mogočim, od bonbonov do juh ... mmm. Predvsem je njihova hrana enostavna tako kot njihov vsakdan. Ne spomnim se, kdaj sem nazadnje doma jedla fižol, vmešano jajce in riž skupaj, v Mehiki je bila to prava poslastica.

Ne glede na to, da sem na začetku poudarila pomen hrane, so sigurno ljudje tisti, ki ustvarijo deželo. Velika prednost zame je bilo znanje španščine, ki je bilo na začetku bolj kot ne zgolj bazično, proti koncu pa sem že lepo tekoče klepetala.

Glede na to, da je mehiška družba izrazito tradicionalna, katoliška, kjer imajo družina,

Providencia ?!

Dovolijo si začutiti okus hrane, ki jo zaužijejo, ko so lačni in ne ko jim delovni tempo to narekuje. Dati eno ali dve žlici sladkorja v kavo, vegetarijanstvo da ali ne, 1,6% ali 3,2% mlečne maščobe ... – ti problemi za njih ne obstajajo; menda je to balast, ki se je nabral v glavah prebivalcev ekonomsko razvitih družb.

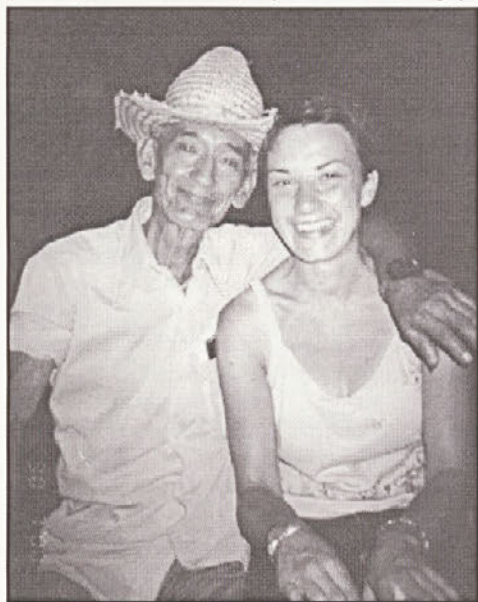
skupnost, prijatelji, ki dajejo posamezniku varnost, zaščito, dom, velik pomen, smatrajo

– predvsem moški seveda, da eno dekletce, samo tako daleč od doma, nujno potrebuje pomoč. Tako da mi je želja po pozornosti in druženju predstavlja vse prej kot napor. Ljudje, ki jih srečaš na avtobusu, v trgovini, na cesti, so tudi meni s svojo odprtostjo, toplino, dotikanjem, ljubkovalnicami pomagali oblikovati dom, občutek varnosti torej. Tako v mali gorski indijanski vasici kot v 22-milijonskem Mexico Cityju.

Glede na svojo latino naravo so Mehičani brez občutka za organizacijo, naivni in lahko manipulativni, vse prevečkrat zelo ignorantski, hitro izgubijo sposobnosti racionalnega razmišljanja, točnost in preciznost za njih ne obstajata, vse prevečkrat se smilijo samim sebi, v mnogih stvareh so zelo konzervativni. Po eni strani je ravno to čar njihove družbe, po drugi strani pa je v mnogih situacijah kar naporno biti z njimi. Potovati z njimi je bila zame kar zahtevna preizkušnja, pa po naravi sploh nisem "nemški" tip človeka. Večkrat sem slišala pripombe, predvsem Američanov, da se, ker so taki, ne bodo mogli nikoli premakniti iz t.i. tretjega sveta. Tudi prav!

Mehiški karakter je seveda mešanica španskih konkvistadorjev in indijancev. Kar 70% prebivalstva je mesticev, mešancev. Vse tiste bele lepote v TV-novelah so velika redkost, menda so uvožene ali kaj ... To prepletanje različnosti se kaže na vseh področjih. Tako je pri katoliškem obredu opazen vpliv indijanske religije. Vse cerkve so zelo živahno okrašene, kipi svetnikov, Jezusa, Marije imajo na sebi oblačila iz blaga in vsi imajo bombažne lase. Sigurno so Mehičani med najbolj vernimi narodi, podobice njihove Gospe Device de Guadalupe lahko srečaš v skoraj vsakem žepu – tako pri najrevnejšem uličnem čistilcu čevljev kot pri gizdalinsko napravljenem gospodu.

Ko sem sklenila krog raziskovanja te dežele, sem bila vesela tega, da sem imela dovolj časa in volje videti famozne historične ostanke staroselskih kultur, prisostvovati moderni plesni predstavi, videti, kaj se trenutno dogaja

Prijatelja za vedno Amigos para siempre

na filmskem področju, obiskati galerije sodobne umetnosti in občudovati velikanske moderne zgradbe, biti del družabnega

študentskega življenja, poklepetati z indijanskimi otročaji, preprosto dihati in ležati par dni v viseči mreži, čuditi se velikosti neba na karibski in pacifiški obali in hkrati bojevati se z množico na metrojih Mexico Cityja, kontemplirati se ob prečudovitih sončnih zahodih v puščavskem severu in biti del džungle na jugu, učiti se zgodovinskih dejstev v živahnih kolonialnih mestih in brezciljno tavati po ostankih z vulkansko lavo prekrite vasi, deliti izkušnje z večletnimi popotniki in na hitro predstaviti svojo domovino sosedu na avtobusu. In zato – "Gracias a la vida, que me ha dado tanto." – hvala življenju, ki mi je dalo toliko, kot poje Argentinka Mercedes Sosa.

Pred odhodom na potovanje sem se najbolj bala, ali bom sposobna biti sama, kar lahko po določenem času pomeni biti osamljena, pomeni znati in morati sprejeti zase odgovornost v vsakem trenutku. Neprestano se spreminjajo kraji in ljudje, nič ni trdno oprijemljivega, nič ni zanesljivega, nikogar ne poznaš zagotovo, vsakomur poskušaš zaupati, a se bojiš, nikomur ne smeš pokazati svoje ranljivosti, nič razen nahrbtnika ni zares tvojega, nikoli nisi popolnoma varen. Vse to začuti vsak, ki se sam odpravi na pot. Zato je nujno, vsaj meni je veliko pomenilo prav to, da so ljudje, ki te obdajajo, odprti, topli, komunikativni, dobri – in Mehičani takšni so. Težko rečem, če bi se odločila za življenje v Mehiki, dejstvo pa je, da sem le okusila prijetnosti Latinske Amerike, zato ...

KUBANSKI ME REGALAS TU...

Kubi moram že zato, ker je bila primarni cilj mojega potovanja, nameniti vsaj nekaj besed. Bila je dežela, v katero sem si najbolj želela. Ne samo zaradi kilometrov prečudovitih karibskih plaž, kamor je danes Kubancem vstop prepovedan, ampak zaradi Fidela in njegovega donkihotskega boja z ameriškim imperializmom in izkoriščevalskim kapitalizmom z globalizacijo kot zadnjo fazo.

Ko pristaneš na havanskem letališču, se moraš zavedati, da si prišel v popolnoma drugačen svet. Svet, ki se v tem trenutku bojuje z zunanjimi izzivalci, še bolj pa poskuša balansirati svoja nasprotja, ki izhajajo iz rangiranosti, ki se je pojavila šele po letu 1993,

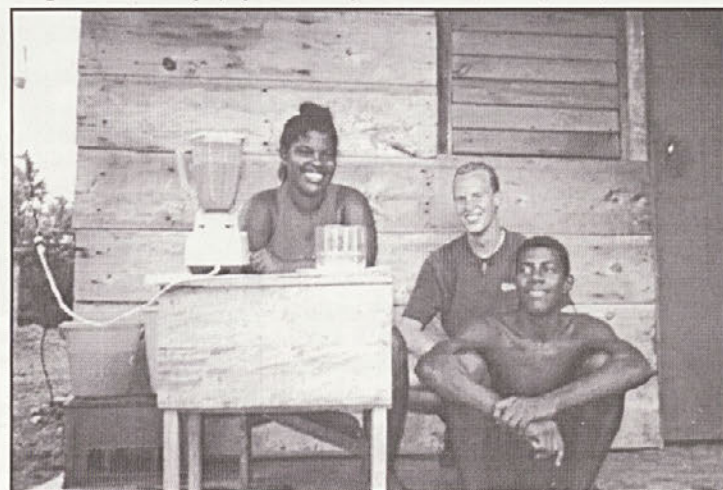
ko je bilo gospodarstvo zaradi verjetnosti kolapsa primorano uvesti ameriški dolar kot plačilno valuto. Tako so se pojavile skupinice, ki kot valuto uporabljajo dolar in ostalo mnoštvo, ki še vedno životari ob pesu. Imeti dolar pomeni možnost iti v posebne trgovine, kjer lahko kupiš detergent, par čevljev, uvožene obleke, hrano ... Vsi ostali pa so primorani preživeti s "pesovsko" plačo. Povprečna plača zdravnika je npr. 20 dolarjev na mesec.

Sama država ima seveda kot vsi komunistični sistemi veliko stroškov s socialo, šolstvom, zdravstvom, vojsko in policijo. Poleg slabe učinkovitosti komunističnega gospodarstva, ki je tudi nam dobro znana, se je velik problem pojavil, ko so izgubili veliko zaveznico Sovjetsko zvezo. Reševati se poskušajo z že omenjeno uvedbo dolarja, turizmom in pa izvozom. Izvažajo predvsem sladkorni trs, kavo in seveda tobak, ker pa so s temi kulturnimi rastlinami posadili vse obdelovalne površine, nimajo prostora za ostalo hrano. Ne morem reči, da Kubanci stradajo, so pa vsekakor omejeni na minimalno. Tako da je družini glede na število članov dodeljena določena količina jajc, mesa, riža in druge hrane na mesec, vse pod strogim nadzorom države. Kvaliteta teh proizvodov je več kot slaba. Sendvič pomeni dva kosa kruha s krompirjem na sredini, sadje in zelenjava sta pobrana nezrela in zato slabega okusa in gnila.

Tujcem v mnogih trgovinah in gostilnah za Kubance sploh ni dovoljeno kupovati. Kupovanje v trgovinah za dolarje pa je bilo drago že zame, za Kubance, ki dobivajo plačo v pesosih, pa je nemogoče.

Njihova edina možnost za izboljšanje življenja, je biti v stiku s turisti; oddajati otrokovo sobo, prodajati spominke ali odpreti domačo restavracijo. Čeprav so davki visoki, se jim to še vedno splača. In seveda prostitucija; če drugega ne moreš kupiti, tam vsekakor lahko dobiš usluge otrok, starih, debelih ... In to, da ljudje nimajo druge možnosti za preživetje, s pridom izkoriščajo turisti, predvsem Italijani.

Smeti skoraj ne obstajajo, ker se vse trikrat predela. Še preden izprazniš steklenico, te bo par ljudi vprašalo zanjo. Obleke so prešite, copati preoblikovani, hrana fižol in riž,

Kuba – otok obrazov in najboljšega soka na svetu

avtomobili so iz petdesetih let, avtomehaniki so med najbolj cenjenimi ljudmi v kraju. Vsem je zagotovljeno varno in skrbno državno kontrolirano bazično bivanje, socialna in zdravstvena oskrba, vsi lahko gredo v šole po svojih mentalnih in neekonomskih sposobnostih. Nam znana socialistična dejstva. Takoj ko pa hočeš več, potrebuješ veliko časa, energije, volje in potrpljenja, ker

denarja itak nimaš. Tako se je edini vlak iz Havane, ki ima sicer historično vrednost, pokvaril po dvajsetih minutah vožnje, avtobus enakega statusa je zdržal celi dve uri brez popravila. Štopajo vsi od zdravnika naprej. Po drugi strani pa dober izobraževalni sistem privlači mladino cele Južne Amerike študirat predvsem medicino, igrarstvo in glasbo. Sicer pa je znanje in logika razmišljanja povprečnega Kubanca na zavidanja vredni ravni, predvsem če upoštevamo, kako zelo so omejeni z informacijami. In znanje je tudi zelo cenjeno. A kaj ko uboščki nimajo drugega, ne?! Večina ljudi, s katerimi sem govorila, je znala točno določiti položaj Jugoslavije na zemljevidu in veliko jih je vedelo za Slovenijo. V Mehiki sem srečala kar nekaj ljudi, ki so prepričani, da cela Evropa govori angleško.

Kolikor sem bila nad novim svetom – Ameriko fascinirana ravno zaradi velikih možnosti umetniškega ustvarjanja in novih kreacij, sem bila na Kubi v tem pogledu razočarana. Ne samo, da se je tukaj čas ustavil, kar se tiče avtomobilov in drugih materialnih dobrin, temveč se mi je zdela še najbolj žalostna ravno praznina; muzeji so dolgočasni, likovne galerije prazne, arhitekti so tam menda že 40 let brez dela, celo spominki so nezanimivi. Ta kruh je grenak in iger je bolj malo.

Kuba me je prepričala, da lahko v svoj turistični paket vključi zdravljenje od konzumizma odvisnih Zahodnjakov, katerim je važno samo še, kaj bodo dali vase, nase in podse. A kaj,

Hasta la victoria – Siempre Do zmage vedno Che Gevara

ko si Kubanci želijo ravno tega?! Kljub vsemu sem srečala precej mladih in starih, ki imajo Fidela v srcu in jih je strah prihodnosti brez njega. Bajе naj bi ga nasledil njegov brat Raul, a kdo ve ...

Mešanica kulture črne rase in španskih latinosov je v tem svetu rodila tako estetsko dovršenost salse, ritmičnost marimbe, živahnost uličnih sprehajalcev kot tudi neizogiben rasizem. Če je res, da življenje izoblikuje človekov obraz in da žar njegovim očem, potem imajo prebivalci tega otoka zelo zanimivo življenje. Še nikjer nisem videla toliko edinstveno oblikovanih obrazov, fenomenov

življenja, vsaka postava zase je bila tako drugačno zanimiva, iskriča... Menda jim posebno energijo daje to preprosto življenje na otoku, ki jih je opeharilo za materialen luksuz, hkrati pa jim dovolilo oblikovati se tako posebno. Na enak način, kot sem imela pri Američanih vtis neke instant dolgočasnosti, ki ji manjka iskrica življenjskosti, sem pri njih začutila fenomenalnost osebnosti, kot bi bila vsaka zase umetnost življenja. Učite se in še enkrat učite se ...

Resnica je, da je bilo vse to zame prijetna odisejada – postaviti se v situacije, kjer lahko odkriješ globlje razsežnosti svoje biti, kjer se zaveš drugačnosti vsakega trenutka, ki ga ustvariš in ki te ustvarja, hkrati pa prestavljaš limite svojih sposobnosti v neskončnost.

Vesela sem, ker sem omogočila življenju, da mi je dalo občutek absolutne lepote. Hvala predvsem mami in očetu.

Brigita Leban

Potopis Vtisi z olimpijskih iger na peti celini

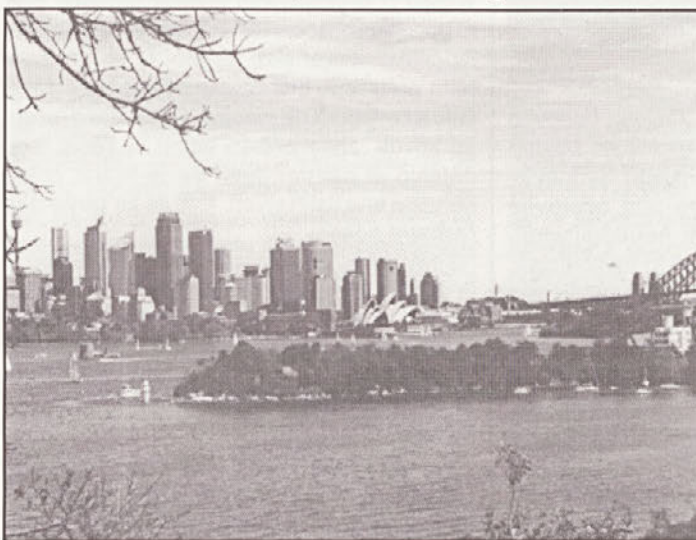
Čas sanj

Kot bi se za časa iger 27. olimpijade moderne dobe vrnil "dream time", mistični čas sanj začetka aboridžinske civilizacije.

Boeing 737 južnokorejske letalske družbe je pravkar dobro zaplul nad Avstralijo, ko so prvi jutranji sonči žarki kot sulice davnih lovcev šinili preko neba. Iznad divjega Severnega teritorija je vel duh preteklih tisočletij, poln skrivnosti in prvobitnosti. Pred očmi, utrujenimi od 32 ur dolgega in skrajno naporenega potovanja, so se udejanjale slike in pričakovanja iz literature in filmov o "deželi tam spodaj". Rdeč puščavski pesek, kenguruji, širokopleči domorodci, namazani z blatom in okrašeni s tipičnimi vzorci...

Ko je letalo na poti iz Seula v Sydney, na katerem je bila tudi naša televizijska ekipa, namenjena na olimpijske igre, nagnilo krilo v šolski krog in se pripravljalo na pristanek, je bil čas za vrnitev v sedanost; pod nami se je na območju velikem za četrto Slovenije bohotilo štirimilijonsko moderno mesto. Niti sledu o divjini, rekah, polnih krvoločnih krokodilov, ali svetih plemenskih krajih. Namesto tega so se iz poslovnega središča v nebo stegovali nebotičniki, preko pristanišča se je pel elegantni lok mostu, vhod v zaliv je pozdravljala Opera. Okrog številnih stranskih zalivov so se raztezala predmestja, v ozadju so pogled zaokroževali obrisi novega Olimpijskega parka.

Sydney je lepo, svetovljansko mesto. Sprehod

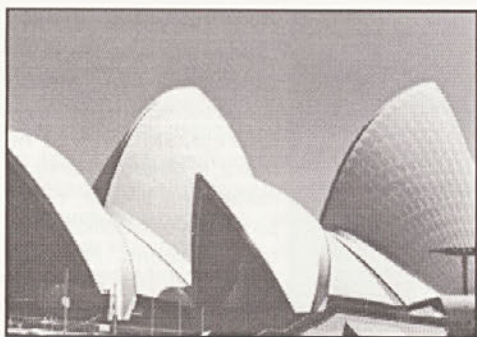
Sydney je lepo mesto

do Sydneyjskega pristanišča je lahko pravo doživetje. Čez park Hyde, ki je nekakšno nadaljevanje Kraljevih botaničnih vrtov, prve evropsko kultivirane površine na avstralskih tleh, kjer kot podrast uspevajo rastline iz naših dnevnih sob; pod stolpom AMP, dograjenim leta 1981, s 1000 čevlji (304,8 metrov) najvišje zgradbe v Avstraliji; mimo Sdneyjskega muzeja, v katerem si lahko na hitro ogledate

zgodovino od prihoda prve flote do leta 1850; in nato pogled, ki jemlje dih. Sredi stolpnice zasidrane potniške prekoceanke, dominantni Sydneyjski most s 503 metri dolgim najdaljšim lokom na svetu, domačinom iz jasnih razlogov bolj znan kot "Obešalnik", da svetovno znane Opere z značilno, kot jadra oblikovano streho, niti ne omenjamo.

Most z osmimi cestnimi pasovi, dvema železniškima tiroma, kolesarsko stezo in pločnikom je bil dograjen že leta 1932, pa še

dandanes dobro služi modernemu prometu. Drugačna zgodba je povezana z Opero: Na razpisu leta 1957 so izbrali projekt Danca Joerna Utzona, toda trajalo je kar 14 let, da so eno od čudes modernega sveta tudi dokončali. Vmes je danski arhitekt obupal in zapustil projekt, proračun pa so prekoračili za neverjetnih 95 milijonov dolarjev! Končno dokončana leta 1973 pa je postala

Streha silovite opere je pokrita s 1.056.000 trpežnimi Švedskimi ploščicami ...

najrazpoznavnejši simbol mesta.

NARAVA

Ponoči je zanimiv pogled na osvetljene vrhove nebotičnikov. V svetlobi žarometov kot v stripih o Batmanu plahutajo velikanska krila največjih netopirjev na Zemlji, letečih lisic, ki so po dnevnem spancu na drevesih mestnih parkov ponovno na lovu za insekti.

Izoliranost Avstralije je bila tako dolga in tako učinkovita, da tu najdemo najbolj nenavadne rastline in živali, ki ne živijo nikjer drugje na svetu. Evkaliptusovi gozdovi so zatočišče ene naprijaznejših živalic, kar jih hlača naokoli – zaspanki koal; kenguruji so gospodarji odprtih prostranstev.

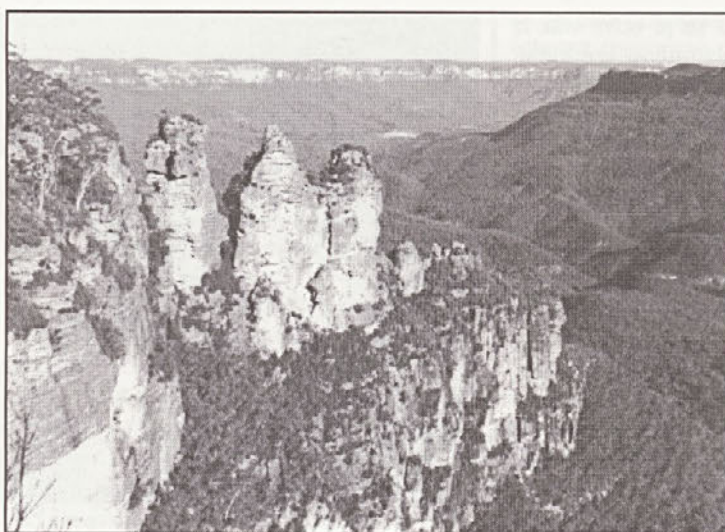

Portret zaspanke

Toda če hoče človek vsaj zaslučiti čudovito avstralsko naravo, mora najmanj do Modrih gora, 200 kilometrov severno od Sydneyja. Pogled na tri sestre, ki so pod očetovim urokom okamenele zaradi neubogljivosti, vzbudi občutke skrivnostnosti in prvobitnosti. Le uhojene poti in zavarovane razgledne ploščadi kvarijo vtis.

Za prvo silo so veliko bližje tudi lepo urejeni živalski vrtovi in parki z vsem endemičnim življem, toda da bi prepotoval pol sveta zato, da bi si živali ogledoval za rešetkami in rastline v gredicah?!

Še vedno pa človeku ostanejo mestne plaže, peščeni deskarski raji, ki jih že milijone let bolj

Tri sestre so svojo neubogljivost plačale z okamenelostjo

ali manj nespremenjeno obliva Tasmanijsko morje. In sonce, ki nate sveti z severa namesto z juga.

LJUDJE

Prav tu, v Sydneyskem zalivu, se je vse začelo. Tu je leta 1770 z ladjo Endeavour pristal James Cook. 18 let kasneje je prispela prva flota s 759 kaznjenci, nastala je prva ulica, prvo mesto, prva država: Novi južni Wales. Vse z neznansko naglico. Trajalo je vsega dobrih 200 let, da je bila aboridžinska civilizacija popolnoma uničena. Priseljenci so v hipu uničili to, kar je prej nemoteno trajalo 50 000 let!

Sprehodiš se po mestu in srečuješ ponosne potomce prvih priseljencev, nadvse prijazni so ti ljudje, v genih se jim ne pozna dediščina prestopnikov. Če seveda niso azijske krvi, ki jo je v Sydneyju vse več. Sicer pa na vsakem vogalu iz brezštevilnih lokalov drugače diši: tu ponujajo indijsko, tam turško hrano, kitajsko, japonsko, italijansko, afriško, tu je moderna hitra prehrana, tudi balkanskih specialitet na čelu s čevapčiči ne manjka. Če ostaneš lačen, se krivda lahko pripiše edino in samo tebi, dejstvo je namreč tudi, da je hrana poleg bencina ena tistih stvari, ki je že za slovenske razmere poceni.

"G'day mate!" je tipično avstralski pozdrav, ki je samo stopnička v razvijajočem se odnosu. Še vrček ali dva piva in Avstralec je lahko naenkrat tvoj najboljši prijatelj. Še posebej, ker imamo podobne delovne in pivske navade: smo pridni delavci, ki pa ga tudi veliko nesemo...

Toda če se še toliko oziraš naokoli, oko ne uzre tistih, ki bi jih tam moralo biti največ – aboridžinov. Domorodec niti po pomoti ne

zaide na mestne ulice. Izrinjeni so na obrobje zavesti povprečnega Avstralca, ki o tej temi najraje ne izgublja besed. Aboridžini so, verjeli ali ne, polnopravni status državljanov dobili šele leta 1968. Tujci na lastni zemlji, na kateri so pred prihodom belcev v miru živeli tisoče generacij! Najtemnejše obdobje potujčevanja, ko so uradne oblasti ugrabljale aboridžinske otroke in jih po sili vzgajale v zahodnjaškem duhu, je

na srečo končano.

IGRE SANJ

Dan pred uradno otvoritvijo olimpijskih iger me je pot bolj slučajno kot ne zanesla v oddaljeni kot Olimpijskega parka, kjer so domorodci čakali na to, da jih pokličejo na generalko. Srečanje je bilo polno zadrege, misel na to, da bi vzel fotoaparat in slikal divje, prvobitne obraze, je le za trenutek šinila skozi možgane. Takoj nato me je te ideje postalo sram. Srečanje je bilo dovolj dolgo, da sem začutil žalost in nekakšno vdanost, ki je odsevala skozi oči najbolj drugačnih ljudi, kar sem jih kdaj srečal. Pa še nekaj: dobil sem nedoločljiv občutek, da ti ljudje vejo veliko več, da vejo nekaj, kar mi ne bomo nikoli vedeli.

Obdobje priprav in same olimpijske igre so Avstranci izkoristili za narodno spravo. Na osrednjem olimpijskem stadionu je visela tudi aboridžinska zastava. Atletinja Kathy Freeman, potomka avstralskih domorodcev, je nase prevzela težo bremena, za katero je bilo potrebno veliko več kot vrhunska fizična pripravljenost. Postala je živi simbol enotnosti. Z njeno zmago se je kamen odvalil od srca tudi milijonom ljudi, ki so z zadržanim dihom spremljali njen nastop.

Južni križ je obledel, kajti nebo je zažarelo ob pravilicnem ognjemetu, ki je povezal Olimpijski park s središčem mesta – Sydneyjskim zalivom. Vsaj za trenutek so bile spet dovoljene sanje. Beli, črni in rumeni so čutili skupaj: ponosni smo, da smo Avstralsci. In mi, ki smo bili tam, smo čutili z njimi.

Tomaž Kovšca

Potopis Kako sem doživel evropsko prvenstvo v nogometu

Oprostite, prihajam iz Slovenije

Evropsko prvenstvo v nogometu. Dogodek, ki ga težko primerjamo s podobnimi športnimi prireditvami, ja, celo z olimpijskimi igrami. Večina nogometnih navdušencev je bila prikovana pred televizijske sprejemnike, mnogi pa smo se odločili, da bomo najboljše nogometne mojstre stare celine spremljali v živo.

Pravzaprav se je evropsko prvenstvo zame na nek način začelo že 13. novembra lani, ko

se je Slovenija na prvi tekmi dodatnih kvalifikacij pomerila z Ukrajino. Ko se je na

stadionu za Bežigradom nekoliko polegla silovita evforija ob zmagi, ki jo je s fantastičnim

Prizor s tekme med Slovenijo in Španijo

(foto Drago Wernig)

zadetkom začel Ačimovič, me je urednik športnega dnevnika Ekipa, Goran Obrez, pobaral, da bi ob morebitni uvrstitvi Slovenije na junijsko evropsko prvenstvo potreboval nekoliko širšo ekipo poročevalcev in da računa tudi name.

Tako sem še z večjim zanimanjem sledil povratni tekmi, ki je bila teden dni kasneje v zasneženem Kijevu. Snežilo je tudi na Colu in tako v gostilni Tratnik ni bilo običajne gneče okrog televizorja, kjer sem zaradi spleta okoliščin (mehiška limonada na POP TV!) spremljal zgodovinsko tekmo. Na šanku so se vrstili kozarci piva in grenko-sladka tekočina je pomagala prebroditi napetost do novega trijumfa. Zaradi zasneženega igrišča v Kijevu je bilo na TV zaslonu iz minute v minuto težje spremljati igro in gibanje žoge, svoje je prispevala tudi opojna substanca, na koncu pa vendarle olajšanje. V vseh pogledih. V evforiji, ki je sledila, je malokdo ostal ravnodušen, kmalu pa je bilo jasno predvsem to, da se bo junija v Belgijo in na Nizozemsko odpravilo na tisoče Slovencev in da bo seveda med njimi tudi nekaj Colčanov.

V dolgih mesecih pred odhodom v Benelux so se počasi izoblikovale vse podrobnosti v zvezi s turnirjem šestnajstih najboljših evropskih nogometnih reprezentanc, mi pa smo uredili vse potrebno za bivanje in poročanje in nogometno-turistična odisejda se je lahko začela.

ZANIMIVO IN PESTRO POTOVANJE

Kovček sem pripravil v petek, 9. junija popoldne in se odpravil – na ajdovsko letališče. Kolega Rok z Vrhnike, s katerim sva sestavljala polovico štiričlanskega tima športnega dnevnika Ekipa, se je na 1500 kilometrov dolgo pot podal dan prej z avtomobilom, jaz pa sem izkoristil prednost letalskega prevoza. Ampak začetek potovanja ni bil najbolj obetaven. Na polurni polet proti Brniku sva se z Alešem odpravila z letalom utva. Naredila sva krog nad Ajdovščino in se začela vzpenjati proti Kovku, preko katerega bi letalo usmerila proti cilju moje prve etape. Toda nenadoma se je na kontrolni plošči

prižgala rdeča kontrolna lučka, ki je opozarjala na napako v alternatorju. Motor je seveda deloval brezhibno, kljub temu pa sva se po posvetu z zemeljsko ekipo odločila za pristanek, saj nikoli ne veš, kdaj se bo prvi napaki pridružila naslednja.

Čas me je začel počasi preganjati in začel sem dvomiti, ali bom ob dogovorjeni uri na letalu za Bruselj. Toda stvari so se vendarle odvrtele v pravo smer, saj smo utvo hitro zamenjali za piperja in kmalu je bila naša

posadka spet visoko nad Vipavsko dolino na kursu proti Brniku in po slabe pol ure dolgem poletu se je super cub, kot tudi pravijo temu letalu, zaustavil na ploščadi našega največjega okna v svet. Aleš je nato s piperjem odletel nazaj proti Primorski, jaz pa sem potovanje proti evropski prestolnici nadaljeval z Adrinim CRJ-em. Tudi ta etapa je bila v povsem letalskem slogu, saj sem uro in pol dolg polet spremljal v pilotski kabini. Hvala, Aleš!

Vreme se je na poti proti Beneluxu nekoliko poslabšalo. Pilota sta se po ustaljenem postopku izognila nevihti, ko pa smo se spustili pod oblake, se je vendarle ponudila tudi priložnost za opazovanje pokrajine. Ko so se preko nosu Canadian Regional Jeta začeli kazati obrisi Bruslja, smo bili že tik nad stezo in se nekaj trenutkov zatem združili z množico letal na mednarodnem letališču Zaventem v neposredni bližini belgijske metropole.

VIZUM, PROSIM!

Naposled sem bil prepuščen lastni iznajdljivosti, predvsem pa sem upal, da se bova z Rokom, s katerim sva bila sicer ves dan na zvezi, našla in nadaljevala pot proti najini postojanki v Gentu. Po labirintu hodnikov sem sledil množici potnikov. Pred okenci s carinsko in policijsko kontrolo smo se razdelili na "vaše in naše", torej na državljane Evropske skupnosti in ostali svet. Kot drugorazredni Zemljan sem torej s potnim listom čakal, da mi dovolijo vstopiti v Evropo. Z zanimanjem sem vlekel na ušesa, kaj se dogaja sotrpino pred menoj, in ko je od državljanov naše nekdanje skupne države policist zahteval letalsko karto in vstopno vizo, mi je zašumelo. Zaradi vize se sicer nisem pretirano obremenjeval, bolj me je skrbela letalska karta, ki je seveda nisem imel, in mrzlično sem v mislih sestavljal različne izgovore, ne vedoč, da se obremenjujem po nepotrebnem.

Končno sem stal pred okencem in policista je ob pregledu potnega lista zanimal namen mojega obiska kraljevine Belgije in na moje začudenje je zahteval vstopno vizo. Čeprav trdno prepričan, da je ne potrebujem, sem ponovno podvomil vase in predstavniku

oblasti, ki sicer ni kazal nobenih znakov razburjenja, pojasnil, da tega dokumenta po mojih informacijah ne potrebujem. Pogledal je v mapo, preletel seznam in zmagoslavno ugotovil: "Oh Yes, Slovakia." "Ja, ampak jaz prihajam iz Slovenije," mi je odleglo. Ko je ugotovil zmoto, se je seveda na dolgo in široko opravičeval in mi z nasmehom zaželel prijetno bivanje.

GOSTOLJUBNI ČIKA ACO

V glavni letališki avli sva se nato našla z Rokom in po nekajminutnem neuspešnem iskanju avtomobila, parkiranega v eni izmed etaž ogromnega parkirišča, le našla pot iz objema letališkega labirinta. Le dobri dve uri in pol sta minili od odhoda iz Ajdovščine, prvenstvo se sploh še ni začelo, jaz pa sem doživel že toliko zanimivega, sem razmišljal. Ampak dneva še ni bilo konec in za novo, tokrat spet prijetno presenečenje, je poskrbel Rok, s katerim sva se odpeljala nekaj ulic stran od letališča, v samo mestece Zaventem, ki sicer spada v predmestje Bruslja. Starejši hrvaški novinar Miro, ki je z Rokom delil avtomobilsko potovanje iz Ljubljane, je namreč tu poznal priseljence iz nekdanje Jugoslavije. To je čika Aco, Šumadinec, ki je prišel v Belgijo pred tremi desetletji s trebuhom za kruhom, začel praktično iz nič, sedaj pa ima tu uveljavljeno restavracijo z imenom Vinograd, v katero zahajajo tako številni priseljenci, ki so pravzaprav ena glavnih značilnosti te države, pa ambasadorji, diplomati in poslovneži (predvsem seveda s področja bivše Juge) kot tudi domačini. V svoji restavraciji je dobrodušni Aco, ki tako po izgledu kot tudi po načinu govorjenja spominja na znanega srbskega humorista Miroslava Petrovića - Čkaljo, poskrbel za primerno kulinarčno dobrodošlico in nam prijazno pripovedoval zgodbe iz svojega tridesetletnega bivanja v tej državi. Veliko besed smo namenili predvsem vinu, in to vinu iz Vipavske kleti, ki je očitno gostom posebej pri srcu. "Poglejte, k tisti mizi tam zadaj sem nesel že tretjo buteljko roséja," je pojasnil. Ko sem mu povedal, da prihajam iz tistih krajev, se je seveda debata o vinu nadaljevala in končala z dogovorom, da se bo morda ob prihodnjem obisku nekdanje domovine ustavil v katerem od vipavskih hramov.

Sicer pa nam je čika Aco, tako ga kliče tudi osebje njegove restavracije, povedal marsikatero podrobnost o življenju v Belgiji, še posebej so bili zanimivi odnosi med nekdanjimi sonarodnjaki ob izbruhu vojne v njihovi nekdanji skupni domovini. Ampak to je seveda že tema, s katero sem zašel predaleč, in vračam se nazaj na evropsko nogometno prvenstvo.

Z Rokom sva se kljub obilici pečenih dobrot in "domačemu" vinu poslovila in oborožena samo s telefonsko številko naših stanodajalcev odhitela proti Gentu. Nekoliko presenečena sva bila, ko so naju gostitelji pričakali že na izhodu z avtoceste, ampak ko sva se še nekaj dni kasneje izgubljala v množici cest, odsekov, nadvozov in podvozov, sva se vedno znova prepričala, da bi sama prvi večer zares težko našla "našo" hišo v

Merelbeku, premestju Genta.

KONČNO ZAČETEK

Naslednji dan je bil 10. junij in nogometna Evropa je končno dočkala začetek prvenstva v najpomembnejši postranski stvari. V bruseljskem tiskovnem središču smo uredili akreditacijo, se založili s propagandnim materialom in nekaterimi praktičnimi darili, poiskali prazen "boks", vključili desk top in začelo se je naše osnovno poslanstvo – tolčenje po tipkovnici. Pravzaprav je bil to začetek ustaljenega ritma, ki se v naslednjih dveh tednih ni bistveno spreminjal: zjutraj vožnja do enega od štirih belgijskih mest, prireditelj tekem (Bruselj, Charleroi, Liege in Bruge), nato nekajurno druženje s prenosnim računalnikom, kamor je bilo treba prenesti čimveč vtisov, intervjujev in zanimivosti, nato vrhunec dneva v obliki spremljanja tekme in okrog polnoči vrnitev "domov".

Uvodna tekma je pomenila prvi neposredni stik s prvenstvom in vsaj zame je bilo vse novo. Poseben vtis je naredil nabito poln stadion kralja Boudoina, ki je sicer tudi prizorišče znanega atletskega mitinga, ima pa črno zgodovino. 29. maja 1985, pred finalno tekmo evropskega pokala med Juventusom in Liverpoolom, je namreč v neredih na stadionu, ki se je takrat imenoval Heysel (po predelu mesta, kjer stoji in kjer je tudi znameniti Atomium), umrlo 39 italijanskih navijačev. Kasneje so ga temeljito preuredili.

Z Rokom sva spremljala samo tekme v Belgiji, medtem ko je drugi del Ekipine poročevalske ekipe spremljal dogajanje na Nizozemskem, kjer je bila seveda nastanjena naša reprezentanca in tudi glavnina slovenske novinarske odprave. Čeprav je Belgija v samem srcu Evrope, Bruselj je nenazadnje tudi prestolnica Evrope in kot država ne predstavlja kakšnih posebnih neznank, sem kljub vsemu prelistal nekaj knjig, da sem prišel do najosnovnejših podatkov. Včasih kar prav pride, če pred odhodom v tujo državo nekoliko obnoviš znanje.

GLAVNO MESTO EVROPE

Bruselj je prestolnica Belgije in Evrope, stičišče narodov, ras in kultur, če se omejimo samo na nekatere osnovne karakteristike. Mesto, ki šteje več kot milijon prebivalcev, je seveda podobno praktično vsem evropskim in tudi nekaterim svetovnim vlemestom. Ima

pa nekatere posebnosti – zanimivo je predvsem to, da je tudi glavno mesto Flandrije, severnega dela države, ki šteje več kot šest milijonov prebivalcev, a se nahaja na območju Valonije, južnega dela države z nekaj manj kot štirimi milijoni prebivalcev. To pomeni, da je Bruselj edina prestolnica na svetu, ki se nahaja zunaj matičnega ozemlja.

Med Flamci (protestantje) in Valonci (katoliki) ni pravega sožitja, znana so predvsem "jezikovna" nasprotja, ki se vse bolj odvijajo v korist slednjih, torej v korist manjšine. To je posebej izrazito prav v Bruslju, ki je sicer uradno dvojezičen, kjer menda ne moreš postati niti gasilec, če ne obvladaš obeh jezikov, torej nizozemščini podobne flamščine in francoščine, toda kar 85% prebivalcev govori samo francosko. Flamci so torej po tej plati v svoji prestolnici v podrejenem položaju. Belgija sicer nima neke posebne lastne identitete, zaznamuje jo vpliv sosednjih narodov in kultur; zaznamujejo jo številni priseljenci in naturalizirani državljani ter seveda opisana nasprotja.

V "tehničnem smislu" pa je Belgija poznana po predelovalni industriji in kmetijstvu, predvsem pa po tranzitnem prometu; država se ponaša z najgostejšo avtocestno mrežo na svetu, hkrati je tretja najbolj gosto naseljena država (takoj za Bangladešem in Nizozemsko). Verjetno ne moremo potegniti prav veliko vzporednic s Slovenijo, ampak nekateri podatki so primerljivi in morda gremo "v Evropo" prav proti Belgiji ...

POMFRI, MAJONEZA IN PIVO

Belgijcev se drži tudi nekoliko manj prijeten sloves. Veljali naj bi za dežurne "tepčke" Evrope, oziroma vsaj za frankofonski del stare celine. O njih krožijo številni vici, kot je na primer tale nogometni. Na finalni pokalni tekmi belgijskega prvenstva sodnik povabi k sebi kapetana obeh ekip in jima predlaga, da bi, glede na vremensko napoved, ki predvideva, da se bo v kratkem spustila gosta megla, najprej odigrali podaljške ...

Naslednja šala se nanaša na še eno belgijsko značilnost, gre pa takole: Kako zbrati večje število Belgijcev na enem mestu? Tako, da začneš zastoj deliti pomfri. Pomfri z obilo majoneze je namreč neke vrste belgijska nacionalna jed, saj skoraj ni ulice, kjer ne bi prijetno dišalo po tej specialiteti. Belgija je znana tudi po številnih pivovarnah.

Glavni trg v Bruslju, glavne mestu Evrope. Najpogostejši motiv na razglednicah.

vseh razglednicah in spominkih, in pa glavni trg (Groten Markt), smo se sprehodili med trgovinami s spominki. Mednje seveda spadajo tudi obeležja letošnjega Eura, ki so nas tudi najbolj zanimala. Po pričakovanih so bili tovrstni spominki najdražji, majice z znakom evropskega prvenstva so stale okrog 35 nemških mark, dresi posameznih reprezentanc vsaj 100 mark več.

Toda pristaš slovenske reprezentance bi zaman iskal dres v naših barvah. "Imamo originalne drese nogometnih reprezentanc," se je pohvalil prodajalec v centru Bruslja, v srcu Evrope torej. "Ok, potem bomo kupili slovenskega," smo preverjali, ali ni morda dres zeleno-belih šampionov kje pod pultom, saj ga med razstavljenimi ni bilo. "Ne, tega pa nimamo," je brez kakšnega posebnega razočaranja ob propadli kupčiji odvrnil nekoliko zdolgočaseni prodajalec. Na vprašanje, kako to, da v centru evropske prestolnice ni moč dobiti dresa ene od udeleženk evropskega prvenstva, nismo več dobili pravega odgovora. "Nimamo!" je bil kratek odgovor, ki ni potreboval novega pojasnjevanja.

V tistem trenutku smo se spomnili pogovora s skupino navijačev po tekmi med Slovenijo in Jugoslavijo v Charleroiu, ki so potožili, da so komaj uspeli nabaviti nekaj dresov in navijaških rekvizitov pred odhodom proti Beneluxu: "Pričakovali smo, da se bodo, glede na evforijo in zgodovinski uspeh Slovenije, majice in dresi prodajali na vsakem koraku." Torej se nimamo kaj jeziti na Belgijce ...

V eni izmed trgovin pa smo vendarle našli nekaj slovenskega, in sicer na znamke s podobo naše in seveda tudi ostalih nogometnih reprezentanc, udeleženk letošnjega Eura. Zelo zanimivo pri tem pa je, da jih lahko v praksi uporabljamo samo v Turkmeniji in Tadžikistanu, kajti izdali sta jih tamkajšnji državni pošti in so tako naprodaj predvsem zbiralcem. Bolje kot nič...

PO TELEVIZIJI SE SICER VIDI VEČ, TODA...

Samo nogometno dogajanje je bilo v veliki meri predstavljeno s pomočjo televizijskih kamer, zagotovo pa je prvenstvo neprimerno bolj privlačno in zanimivo, če ga spremljaš na prizorišču in ne prek televizijskih zaslonov. Ne samo zaradi samih tekem, ampak predvsem zaradi ostalega dogajanja, ki je televizijskim gledalcem ponavadi skrito.

V prvi vrsti so to navijači. Ponavadi se začnejo zbirati že več ur pred tekmo nekje v centru mesta in prav zanimivo jih je opazovati, kako se "ogrevajo". Najbolj množično seveda s pivom in vzkljanjem navijaških gesel. Nekateri samo posedajo po mestu, le redki se gredo pred tekmo turiste. Največji vtis so, predvsem zaradi čustvenih razlogov seveda, naredili slovenski navijači. Posebej v Amsterdamu, ampak nekaj posebnega je bilo tudi dogajanje pred zgodovinsko tekmo z Jugoslavijo in po njej, 13. junija v Charleroiu. Takrat je bilo pač vse skupaj prvič in zato morda še bolj nepozabno spremljati, kako je trg Charlesa II. preplavila množica z zeleno-belimi navijaškimi rekviziti, kako se je slišala predvsem slovenska beseda. Pa druženje z

SLOVENSKI DRESI? NIMAMO!

Tako, nekoliko smo spet zašli, sedaj pa nazaj k nogometu, seveda skozi sprehod po belgijskem glavnem mestu. V strogem centru mesta, kjer je tudi znameniti fantek, ki lula (Manneken – Pis), glavna bruseljska atrakcija, ki je poleg atomiuma na praktično

Druženje slovenskih in jugoslovanskih navijačev, pred tekmo v Charleroiu (foto Drago Wernig)

jugoslovanskimi navijači – med njimi so bili predvsem "gastarbajtari" – ki so se ga morda nekateri sprva celo nekoliko bali. Minilo je v prijateljskem vzdušju, podobno je bilo tudi po tekmi, čeprav se je kasneje izkazalo, da so si navijači "plavih" od Slovencev sposodili tisto znano "Kdor ne skače...", in jo seveda primerno predelali v "Ko ne skače, Srbin nije...". Na tekmi se je morda pojavil tudi kanček jugonostalgije, še posebej ob naši nekdanji himni Hej, Slovani, ki pa so jo jugoslovanski navijači preglasili z nedvomno bolj popularno Bože pravde.

Neprijetno pa so nas ob spremljanju tekme presenetili nekateri novinarji, predvsem naši sosede Italijani. Spraševali so nas take neumnost, kot da bi bila Slovenija res kje v Zakavkazju in ne sredi Evrope. Škilil sem k sosedu na tribuni, novinarju italijanskega dnevnika Corriere della serra, in kar lasje so mi šli pokonci, ko je v svojem desk topu namesto tekme opisoval dogajanje ob slovenski osamosvojitvi in, verjeli ali ne, omenjal celo Arkana.

Nazaj k navijačem. Čeprav so znani tudi v negativnem smislu, pa so seveda poglavje zase angleški navijači. Pred tekmo se sicer poslužujejo klasičnih priprav, na stadionu pa pride na vrsto navijanje, da ti gredo dlake pokonci. Začne se s himno, ki jo kot eden zapoje nekajtisočglavi zbor, ki potem enotno nadaljuje z vzklikanjem gesel in petjem navijaških pesmi, konča pa se z nekakšno neuradno navijaško himno You'll Never Walk Alone, ki jo je v šestdesetih letih posnela skupina Garry And The Peacemakers. Vsekakor nepozabno vzdušje, ki ga lahko doživiš samo v živo. V Charleroiu na tekmi Anglija – Romunija so navijali tako enotno, da se je montažna tribuna zibala v ritmu navijaške pesmi, in organizatorji so verjetno s strahom računali zmogljivost jeklene konstrukcije.

Zanimivi so tudi navijači belgijske reprezentance. V prvi vrsti zaradi množičnosti, predvsem pa zaradi rekvizitov v stilu naziva Diables rouges (rdeči vrabi).

MEŠANA CONA

Potem je tu zakulisje, torej dogajanje na novinarski oziroma častni tribuni, kjer se ponavadi zbere pisana množica takšnih in

drugачnih pomembnežev. Zanimivo je slediti reakcijam ob posameznih situacijah na igrišču, zanimivo je poklepetati s katerim izmed znanih obrazov, katerega si lahko doslej spremljal le preko medijev. Novinarska akreditacija je tu seveda zlata vreden pripomoček, ki ga sicer ima tudi kar lepo število novinarjev – turistov.

Še bolj pomemben dokument pa je vstopnica za t.i. mešano cono. To je območje pod tribuno na

prehodu iz garderob do posebnega parkirišča za igralce in vodstva reprezentanc. Je skrbno varovano, vstop v ta prostor pa je res možen samo s posebnim kartončkom, ki ga dobi le okrog 100 novinarjev. Prednost imajo seveda poročevalci iz držav udeleženk posamezne tekme, potem so tu velike medijske hiše, ostali pa se seveda znajdejo kot vejo in znajo.

Slovenski novinarji smo seveda v mešano cono brez težav prišli na tekmah Slovenije, sam pa sem uspel dobiti vstopnico za "posvečeni prostor" tudi na tekmah Anglija – Romunija, Belgija – Turčija in Španija – Jugoslavija. Prvi cilj je bil seveda posneti čim več pogovorov in ujeti čim več podrobnosti, zanimivih za bralce, poseben občutek pa je vzbujal tudi neposreden stik z nogometnimi zvezdniki, ki sem jih lahko doslej spremljal le preko medijev. Zanimali so me predvsem starejši nogometaši in tudi trenerji, ki sem jih poznal še kot mulc in so bili pravzaprav neke vrste idoli moje, nogometno navdahnjene generacije.

Posebej sem si želel nekaj besed izmenjati z jugoslovanskim nogometašem Draganom Stojkovićem - Piksijem. V mešani coni po tekmi Jugoslavija – Španija sem se postavil "v vrsto", izkoristil trenutek, ko so bili okrog njega "tuji" novinarji, ter ga v "domačem" jeziku prosil za kratek intervju. "Ajde, brzo," je dejal in izmenjala sva nekaj klasičnih vprašanj in odgovorov, medtem pa so tuji novinarji vlekli na ušesa, ali bodo vendarle razumeli kakšno besedo. Mislim, da sem se v tistem trenutku bolj kot poročevalec počutil navijača, ki mu je uspelo spregovoriti nekaj besed s popularnim nogometašem; vsekakor pa mi je srečanjem s Piksijem pomenilo nekaj več.

Zanimiv je bil tudi pogovor s kontroverznim, sedaj že bivšim hrvaškim strategom Čirom Blaževićem; v pogovoru za slovenski medij je brez oklevanja privolil tudi svetovno znani jugoslovanski trener Bora Milutinović, s katerim so se na tribuni stadiona v Brugu rokovali praktično vsi nogometni pomembneži.

V ŽIVO!

Vsekakor so poglavje zase tudi same tekme, torej dogajanje na zelenem travniku stadiona, ki pravo razsežnost ponudijo šele v živo. Gledalci pred televizijskimi zasloni imajo sicer to prednost, da lahko vidijo podrobnosti, ki jih

s tribuni ni opaziti, da jih nekdo tudi "vodi" po dogajanju, toda po drugi strani je dogajanje na stadionu, gledano s "svojimi očmi", drugačno doživetje. Sploh pa, ko lahko iz neposredne bližine spremljaš največje mojstre nogometne žoge. To je tudi eden od glavnih razlogov, zakaj se ljudje tako množično odločajo za naporna potovanja.

Za konec teh nametanih misli pa še temnejša plat medalje. Ponavadi jo predstavljajo nekateri organizacijski prijemi, ki so včasih skregani z logiko, pa težave s parkirišči in gnečo na avtocestah, ki pa vendarle ponujajo odločilno prednost – ponoči so namreč osvetljene in vožnja je precej manj utrujajoča kot sicer.

Za zabave željne navijače Belgija ni najbolj priljubljena. V času tekem je bilo sicer v mestih, kjer se je odvijalo posamezno srečanje, zelo živahno, v Charleroiu je celo prišlo do nekaj prask med angleškimi in nemškimi huligani, toda v ostalih dneh je bilo čutiti neke vrste zaspanost. Ko smo se o tem pogovarjali z navijači, ki so potovali od enega prizorišča do drugega, so povedali, da želijo čimprej iz Belgije na Nizozemsko, soprediteljico Eura 2000, kjer naj bi življenje teklo v nekoliko višji prestavi. To se je izkazalo predvsem v Amsterdamu, pred tekmo med Slovenijo in Španijo in po njej; tako množičnega romanja Slovencev izven meja domovine enostavno še ni bilo.

Poleg množičnosti in nepozabnega žura v centru mesta je bil posebne pozornosti deležen tudi stadion s preprostim imenom Arena. Naključje je hotelo, da sem tiskovno središče ob stadionu zapuščal med zadnjimi, krepko po polnoči, in tako imel priložnost, da si veličastni nogometno-poslovni objekt podrobneje ogledam. V večernih urah je Arena zasijala kot novoletna jelka, ob sprehodu okrog nje pa si dobil vtis, kot da smo ob pomolu, kjer je zasidrana velikanska prekooceanka; v pritličju in v prvem nadstropju ogromna parkirišča, navzgor pa impozantna konstrukcija. Brez besed...

Dvanajstisočglava množica Slovencev na stadionu Arena v Amsterdamu (foto Drago Wernig)

DOMOV!

Prvenstvo se je zame končalo zadnji vikend v juniju, po koncu uvodnega razigravanja. Po spletu okoliščin sem ostal v Belgiji dva dni več kot glavnina slovenskih novinarjev, ki je odšla domov skupaj z reprezentanco. V Westerlooju sem namreč spremljal nastop ajdovskega Primorja v Intertoto pokalu in si s tem pravzaprav otežil in podražil vrnitev. Namesto

da bi se odpeljal s katerim izmed "novinarskih" avtomobilov, sem v nedeljo 25. junija prebijal skozi gnečo na bruseljskem letališču in iskal možnosti za najhitrejšo in najcenejšo vrnitev domov. Nazadnje sem se odločil za polet preko Milana v Benetke, kjer sem se seveda soočil s težavo, kako priti čimprej domov, sesti

pred televizor in spremljati večerni četrtfinalni tekmi.

Nazadnje sem se v upanju na rešitev odpeljal do železniške postaje v Mestrah in imel srečo, saj sem ujel večerni vlak za Gorico, kjer sem se po manjših zapletih "našel" z mojimi ženskami. Vrnitev domov je bila sicer časovno

petkrat daljša in stoddostno dražja kot prihod na Euro, vseeno pa se tudi ti trenutki nekako spajajo v mozaik doživetij ob srečanju najboljših nogometašev stare celine.

Sandi Škvarč

DODATEK Kdor ne skače, ni Slovenec

Vtisi edinega colskega navijača na prizorišču evropskega prvenstva v nogometu

17. novembra 1999 se je slovenska nogometna reprezentanca po dolgotrajnih kvalifikacijah uvrstila na EP v nogometu na Nizozemskem in v Belgiji junija 2000. Pred začetkom kvalifikacij so bila takšna pričakovanja neke vrste utopija, vendar je novi selektor Katanec dosegel preporod slovenskega reprezentančnega nogometa. Na žrebanju skupin je Slovenija dobila za

kilometrih smo prišli do vlaka in se z njim odpeljali do (zdaj samo še) 140 kilometrov oddaljenega Amsterdama.

V jutranjih urah smo se po prihodu v mesto odpravili v naš že vnaprej rezerviran Youth Hostel in ni nam preostalo drugega kot da sladko zaspimo. Ko smo se oddahnili od

S Perom Lovšinom, avtorjem himne Slovenija gre naprej

V amsterdamskem nogometnem hramu

vožnje, smo se odpravili nočnim dogodivščinam naproti. Ker smo stanovali v centru mesta, smo bili vedno na prizorišču dogajanja. Vsak s svojim pivom v roki smo odšli na ogled nekateri zelo zanimivih mestnih ulic, med katerimi je najbolj znana ulica z imenom Ulica rdečih luči. Ker so tu razstavljene najrazličnejše stvari vredne ogleda, smo si ji ogledovali vsak dan. Cel naslednji dan smo imeli na voljo za ogled kulturnih in turističnih znamenitosti tega slovitega evropskega mesta (hiša Ane Frank, židovski muzej ter najvišji

se nam tudi navijači iz drugih držav, s katerimi smo se spoprijateljili in se združili v eno skupino.

Po koncertu smo se odpravili proti stadionu. Ko smo zagledali ta veliki objekti, nam je kar zastal dih. Prireditelji so poskrbeli za res veličastno predstavo pred tekmo. Ob prihodu obeh reprezentanc na igrišče se je začel stadion dobesedno tresti zaradi skakanja ter vzklikanja "KDOR NE SKAČE, NI SLOVENEČ!" Končno smo zaslišali začetni žvižg sodnika in takrat se je začelo zares. Obe moštvi sta se borili, z njimi pa tudi obe navijaški skupini (mišljena je besedna vojna). Kljub porazu naših fantov smo bili z prikazano igro zadovoljni in zapustili smo stadion z nasmehom na ustih. Po prihodu v naš tabor smo namočili suha grla in napolnili želodce. V naslednjih dneh smo se odpravili po nakupih spominkov, ki nas bodo vedno spominjali na našo "turnejo".

Čakala nas je še tekma z Norveško v 100 kilometrov oddaljenem Arnheimu. Po krajšem ogledu mesta, ki so ga preplavile rdeče barve norveških navijačev, smo se napotili na stadion. Začela se je druga razburljiva tekma mojega bivanja na Nizozemskem. Po lepi predstavi obeh reprezentanc smo se z vlakom odpravili v Amsterdam, kjer smo imeli tabor. Naslednje jutro smo natovorili svoje stvari v kombi ter se po avtocesti odpravili proti Colu. doma je sledilo ogledovanje fotografij in pripovedovanje naših zgodb vsem tistim, ki niso imeli možnosti doživeti te avanture. Upamo, da se bo naša reprezentanca uvrstila na naslednje EP na Portugalskem in da se bomo odpravili tudi tja; morda se bo za tovrstni podvig opogumil še kdo od Colčanov.

Dimitrij Polanc

nasprotnika enega od favoritov za končni naslov prvaka, Španijo. Za to tekmo je bil določen eden izmed najlepših in najsodobnejših stadionov v Evropi, amsterdamska Arena, kjer je doma slovito moštvo Ajax. Nogometni navdušenci smo se takoj dogovorili, da si bomo poleg te tekme v živo ogledali tudi tekmo med Slovenijo in Norveško v Arnheimu.

15. junij 2000, dan odhoda, nikakor ni hotel priti. Teden dni prej se nas je osmerica fantov zbrala na zadnjem sestanku pred odhodom. Naredili smo plan naše turnee po deželi tulipanov, piva in lepih žensk.

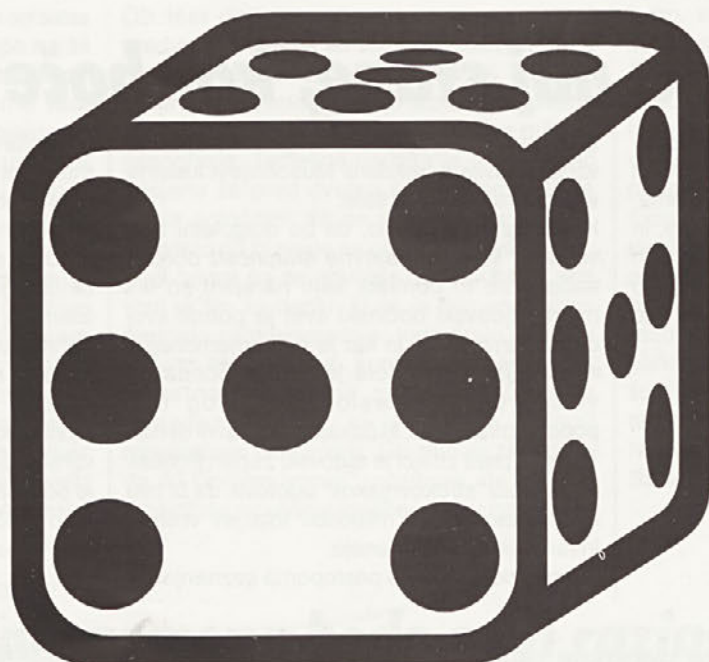
Končno smo dočakali odhod. V popoldanskih urah smo natovorili kombi z vso potrebno opremo ter se odpravili proti 1400 kilometrov oddaljenemu Amsterdamu. Počasi, a vztrajno smo premagovali kilometre skozi italijanske dežele, po deževni Avstriji in dolgočasni Nemčiji in proti jutru se je Nizozemska začela bližati. Ko smo prišli čez mejni prehod, ki je takrat zaradi poostrenega nadzora deloval, smo imeli nekaj nevšečnosti z našim prevoznim sredstvom, ki se je pokvarilo. Vzeli smo pot pod noge in po nekaj prehojenih

Pred in po tekmi prijatelji, med tekmo pa ...

zvonik na Nizozemskem).

Končno smo dočakali dan, ko se je slovenska nogometna reprezentanca spustila v boj s slovito špansko izbrano vrsto. Po zajtrku smo vsi oblekli navijaška oblačila ter tako vsem pokazali svojo narodno pripadnost. Odhiteli smo na mestni trg Dam, kjer se je odvijal koncert naših treh glasbenikov – Predina, Lovšina in Kreslina z imenom Slovenija gre naprej. Desettisočglava množica Slovencev je ustvarila neverjetno vzdušje. Pridružili so

MA.RO.MA. D.O.O.
COL 83

5273 COL

TELEFON: (05) 366 86 06

TELEFAX: (05) 366 86 07

GSM: 041 619 224

E-POŠTA: maroma@siol.net; info@ma-ro-ma.com

SPLETNI NASLOV: <http://www.maroma.si>
<http://www.ma-ro-ma.com>

TRGOVINA DOM

TELEFON: (05)366 84 20

Zapleti Kdaj bo zgrajena telovadnica?

Varčevanje, pa naj stane, kar hoče ...

Verjetno se še spomnite lanske novoletne proslave. Začeli smo jo s simboličnim razbijanjem dotrajanega Prosvetnega doma, ki naj bi ga že kmalu po novem letu podrli, in začeli z dolgo pričakovano širitvijo šole in gradnjo telovadnice. Toda namesto gradnje so se začeli zapleti, ki se vlečejo skozi celo leto in jim tudi danes ni videti konca.

telovadnico, saj se preko dolge zime športna vzgoja odvija v nekdanji Musolinijevi kasarni v neposredni bližini šole.

Kot rečeno, je kazalo, da bo dolgoletni trud vodstva šole in krajevne skupnosti obrodil sadove že to pomlad, kajti narejeni so bili načrti, ajdovski občinski svet je potrdil svoj delež v investiciji, in kar je najpomembnejše – gradnja colske šole je bila uvrščena na visoko deseto mesto med okrog 600 podobnimi projekti, ki čakajo na državni denar. Toda tik pred zdajci je ajdovski župan Poljšak ob pomoči "strokovnjakov" ugotovil, da bi bilo možno okrog 620 milijonov tolarjev vredno investicijo izpeljati ceneje.

"Z investicijo sem se postopoma seznanjal, in

pocenitev po okvirnih ocenah znašala nekaj manj kot štirideset milijonov tolarjev. Na prvi pogled obetavno, seveda pa je treba sem takoj prišteti nove stroške, predvsem honorar za avtorja analize ekonomske upravičenosti celotnega projekta, pa arhitekta Vladimirja Slamiča, ki bi seveda z veseljem narisal nov načrt; neuradno naj bi bila cena novega načrta blizu 20 milijonov tolarjev.

Pojavila se je bojazen, da sta prav dodatni zaslužek in tudi morebitne provizije glavna vzroka za napovedano "varčevanje". Marsikdo je pomislil tudi na županske volitve, na katerih smo Colčani očitno pokazali premalo poslušnosti Poljšaku (na Colu je prepričljivo zmagal Krapež), zamera pa je veljala tudi neodločnim

Začasno, do ponovne odločitve na Občinskem svetu, zadržujem pridobivanje upravnih dovoljenj za investicijo v osnovno šolo Col.

ODLOČITEV O PRENEHANJU SEDANJIH DEL NA DOPOLNITVI IN PREPROJEKTIRANJU PROJEKTA OŠ COL

Zaradi nasprotovanja in pritiskov Gradbenega odbora za osnovno šolo Col odrejam, da se preneha s sedanji aktivnostmi za spremembo projekta OŠ Col in se delo na tej investiciji pospešeno nadaljuje po projektu, ki je bil osnova investicijskemu 2. Župan ocenjuje, da stroškovni in funkcionalni argumenti za 1. varianto potrjujejo to varianto za najboljšo od vseh primerjanih, za kar je pripravljen prevzeti tudi moralno odgovornost.

Zamisel investicije OŠ Col se je razvijala od 1994 dalje in je bila v obliko, ki jo ima v investicijskem programu sprejetem 13.7. pripravljena pred mojim nastopom. S to investicijo sem se postopoma seznanjal in ker nisem strokovnjak sem jo počasi analiziral. Razporeditev objektov, posebno postavitve telovadnice pod cesto mi je že pred 13.7. vzbujala pomisleke. Da nisem takoj kritično reagiral so name vplivali tudi nastopi predstavnikov krajanov, ki so mene (ter druge) prepričevali kako pametno premišljena, da je ta investicija in da jo je treba takoj začeti.

OBČINA AJDOVŠČINA

Župan
Marjan Poljšak
OSTALI PRISOTNI
Peter Velikonja
Dragica Flegl
Ingrid Sirčelj

Prebivalci ajdovske občine in tudi širša slovenska javnost so z zanimanjem pričakovali, kakšne bodo prve poteze novega ajdovskega župana, nekdanjega poslanca državnega zbora Marjana Poljšaka. Po, za mnoge presenetljivi izvolitvi, je zavladovalo manjše zatišje, že kmalu pa je novopečeni župan jasno pokazal svojo glavno usmeritev. Imenuje se varčevanje. V ta namen je vzel pod drobnogled nekatere večje projekte, ki so v teku ali celo tik pred realizacijo, in sklenil še enkrat pretehtati (beri: zmanjšati) stroške. Morda je še najbolj zbudila zaustavitev vseh aktivnosti v zvezi z našo osnovno šolo. Pereč problem so prvič reševali že sredi osemdesetih let, toda takratna adaptacija in razširitev 100 let stare šole je bila le prva faza dokončne rešitve prostorske stiske za približno 180 učencev osemletke. V drugi fazi naj bi šola dobila nekaj novih učilnic (sedaj je pouk dvoizmenski, nekatere učilnice so sami zgradili kar na podstrešju) in predvsem šolsko

ker nisem strokovnjak (ti besedi Poljšak rad uporablja v svojih nastopih), sem jo počasi analiziral," je med drugim zapisal v uradni obrazložitvi začasne zaustavitve investicije, ki jo je poslal na Col 27. julija. Projekt, ki sicer tudi po mnenju odgovornih z Ministrstva za šolstvo in šport cenovno nikakor ne odstopa od primerljivih objektov v Sloveniji, je tako obležal v njegovi pisarni, ob nadaljnjem županovem zavlačevanju pa se je seveda obetala selitev projekta na dno liste čakajočih. Sporna naj bi bila predvsem telovadnica, ki ji je eden od "avtorjev" pocenitve, ekonomist Peter Velikonja iz podjetja Koda d.o.o., namenil drugačno lokacijo in sicer tik ob sedanji šolski zgradbi, kar bi celotni šoli, že tako stisnjeni v center vasi, dalo izgled kasarne. Zelenico z igrali za otroke naj bi naredili kar na strehi telovadnice!!! Na enem od vročih sestankov, ki so se na Colu odvijali sredi poletja in na katerega je Poljšak v ogenj poslal prav Velikonjo, so ugotovili, da bi

vodilnim občinskim strukturam, ki bi lahko z nekaj več dobre volje vso zadevo izpeljale že pred letošnjimi izrednimi županskimi volitvami ... Poljšak si je glede na takratno burno reakcijo krajanov in predvsem gradbenega odbora vzel čas za premislek pred končno odločitvijo.

Na Colu pa smo takrat razmišljali o konkretnjših akcijah, s katerimi bi pritisnil na javnosti in predvsem na samega župana, ki se je odločil za tak način "varčevanja".

"Če Poljšak želi novo vojno, jo bo pač imel!" se je takrat glasilo odločno sporočilo, ki naj bi v skrajni fazi vsebovalo tudi poziv k bojkotu jesenskih državnih volitev. Glede na to, da smo Colčani v preteklosti dosegli nekaj odmevnih zmag, med drugim smo nekdanji JLA sami prepričali, da ni uspela na obrobju vasi zgraditi vojaških objektov, je bilo kmalu očitno, da je Poljšak ugriznil v eno najbolj kislih jabolk v svoji karieri borca za "pravice delavcev". Zaradi številnih pritiskov gradbenega odbora

in tudi posameznih krajanov je Poljšak na sestanku, ki se je odvijal 9. septembra, le pristal na prvotno različico, za katero so sicer že pripravljene tudi vsi načrti, vendar pa naj bi projekt ustrezno pocenili. Ob tem je zahteval, da colski gradbeni odbor prevzame tudi moralno odgovornost za izpeljavo projekta po prvotnem načrtu. S tem naj bi nekako upravičil odstopanje od enega temeljnih načel, ki jih je zapisal v svoj program županovanja. Ker se gradbeni odbor ni strinjal z novimi dopolnitvami projekta, ki bi pomenile predvsem novo odlašanje začetka gradnje, ampak je odločno vztrajal pri prvotnem projektu, je župan Poljšak 17. novembra sporočil, da zaključuje z vsemi aktivnostmi povezanimi z nameravano spremembo in priporoča, da se delo na tej investiciji nadaljuje po projektu, ki je bil sprejet v občinskem svetu v začetku leta. Veliko časa in energije je torej

šlo v nič.

Ob tem dodajmo, da so sedaj na potezi predvsem sosedje šolskega okoliša, ki bodo morali prav tako prispevati svoj glas za čimprejšnji začetek gradnje težko pričakovane telovadnice. Toda pojavila so se težko rešljiva nesoglasja. Temeljna napaka je bila namreč strojena že pred dvema desetletjema, ko je padla odločitev, da se adaptira staro šolo, namesto da bi nekje na obrobju zgradili novo. Tudi takrat so se odvijale hude bitke, v prvi vrsti je šlo za denar, ki ga je bilo enostavno premalo za novogradnjo, toda prste je imela zraven tudi politika, konkretno predsednik takratne Skupščine občine Ajdovščina Grozdan Šinigoj, ki je menda najbolj nasprotoval Colčanom. Ob tem je zanimivo, da so Colčani komaj izposlovali, da so šolo razširili na nekdanje igrišče in ne v nasprotno

smer; po prvotnem načrtu naj bi namreč zgradba segala vse do ceste skozi staro vaško jedro, ki bi se tako še dodatno "zadušilo" z betonom.

Žal je šola v centru vasi kruta realnost, ki se je očitno ne da več popraviti. Z odstranitvijo hiše Edvarda Puca bo sicer ta del Cola vendarle nekoliko "zadihal", glede na pripombe sosedov šolskega okoliša pa bodo morali v bodoče za boljše sožitje poskrbeti predvsem uporabniki šole. Učitelji bodo tako morali večjo skrb posvetiti učencem, ki so, po besedah sosedov, med odmori preveč razpušчени, urediti bo potrebno tudi režim parkiranja, oziroma prometni režim v okolici šole nasploh. To je sicer zgodba za drugo temo, ki pa je odgovorni ne smejo prezreti. Nasvidenje torej v novi telovadnici ...

Sandi Škvarč

Franc Koren, neposredni udeleženec aktivnosti za novo šolo:

Šola colska, kdaj vremena bodo se ti razjasnila

V lanskem Colskem časniku sem v zaključku opisovanja zgod in nezgod v zvezi z zidavo in dozidavo novih ter zelo potrebnih prostorov za OŠ na Colu zapisal naslednje voščilo: Z novo šolo v novo tisočletje! Moje upanje je stalo na trdnih temeljih, saj je bil v začetku februarja letos že narisana idejni načrt za novo šolo, naš gradbeni odbor pa je na njej poslal občinskim službam in podžupanu Igorju Česniku, županu Kazimiru Bavec je namreč v začetku januarja letošnjega leta odstopil s svoje funkcije, še nekaj tehničnih pripomb. Opozorili smo, naj se vzporedno ob povezovalni cesti nad obstoječo šolo uredijo parkirišča, svetovali smo, naj se ohrani javni vodnjak pred bivšo hišo Edvarda Puca, križišče s cesto proti Podkraju naj se uredi v pravokotno obliko zaradi boljše preglednosti in varnih poti v šolo; svetovali smo tudi, naj se na obeh straneh ceste proti Podkraju naredi izogibalnice za avtobus. Glede na konstrukcijo telovadnice pa smo opozorili tudi na nevarnost poškodb, če bo vrisano košarkarsko igrišče preblizu nosilcem, ki bodo izbočeni iz zunanjih sten. Pri dokončnih načrtih je arhitekt Slamič v soglasju s strokovnjaki občinskih služb in podžupanom Česnikom te pripombe upošteval, prav tako pa se je s končnim projektom strinjalo tudi Ministrstvo za šolstvo.

Stari ljudje so rekli, da kakšna stvar predobro gre od rok, da bi dolgo trajala, in tudi pri novogradnji naše šole je začelo malo "škripati". Sprejet je bil namreč interventni zakon, ki je za dve leti zaustavil denarno soudeležbo iz državnega proračuna pri gradnji šol. Na Ministrstvu za šolstvo so začeli pripravljati nova zaporedja, po katerih naj bi se gradile šole po celi Sloveniji. Ker pa je bila colska šola na čakalni listi že iz prejšnjih let, pa tudi zaradi slabih pogojev, v katerih poteka pouk, smo upali, da bomo uvrščeni na seznam za začetek gradnje v leto 2001. Podžupan Igor Česnik je prav zato zagovarjal stališče, naj se čimprej pripravi vse načrte in zatem tudi gradbeno dovoljenje.

Po volitvah nadomestnega župana za ajdovsko občino je bil izvoljen na to mesto Marjan Poljšak. V začetku junija letos je novi župan na pobudo sveta OŠ Col sklical informativni sestanek, na katerem smo bili tudi predstavniki gradbenega odbora Franc Koren in Silvester Peljhan, ravnatelj OŠ Col Ivan Irgl, predsednik sveta šole Col Stojan Koren in predsednik KS Col Silvan Praček. Županu Poljšaku smo predstavili trenutne razmere na colski šoli in željo, da se za naše otroke težke razmere čimprej rešijo. Predstavnica občinske uprave Dragica Figel pa je povedala, da so projekti v zaključni fazi, in se bo v kratkem lahko predložilo v sprejem na občinski svet tudi investicijski program dozidave in adaptacije OŠ Col.

Dogovorili smo se tudi, da naj bi bili vsi projekti za OŠ Col pripravljeni do 26. junija 2000. Predvideli smo tudi sestanek na Ministrstvu za šolstvo in šport in Ministrstvu za finance v Ljubljani. Delo vseh zadolženih se je v naslednjih tednih pospešilo in na 13. seji občinskega sveta Občine Ajdovščina dne 13. julija 2000 je bil soglasno sprejet Investicijski program dozidave in adaptacije osnovne šole Col, predlagatelj je bil novi župan Poljšak. Po tem programu naj bi se

začelo z zidavo že v letošnjem letu, z deli pa bi zaključili leta 2002. Od tu naprej so bila vrata za pridobivanje gradbenega dovoljenja odprta.

Na pobudo ajdovske občine je bil dne 25. julija 2000 organiziran obisk na Ministrstvu za finance pri državnemu sekretarju Slavku Tekavčiču, navzoč pa je bil tudi g. Matjaž Vrčko iz Ministrstva za šolstvo in šport. Sestanka smo se udeležili tudi ajdovski

župan g. Poljšak, člana gradbenega odbora Koren in Peljhan, ravnatelj Irgl in zunanji strokovni sodelavec Milivoj Bratina. Zvedeli smo, da je OŠ Col dobro uvrščena na nivoju Slovenije za začetek sofinanciranja s strani države, to je okrog 10. mesta, in v normalnih razmerah bi dobili delež denarja za začetek gradnje v letu 2001. Gospod Tekavčič je svetoval, naj bi se na ponovnem sestanku videli konec avgusta ali v začetku septembra letos.

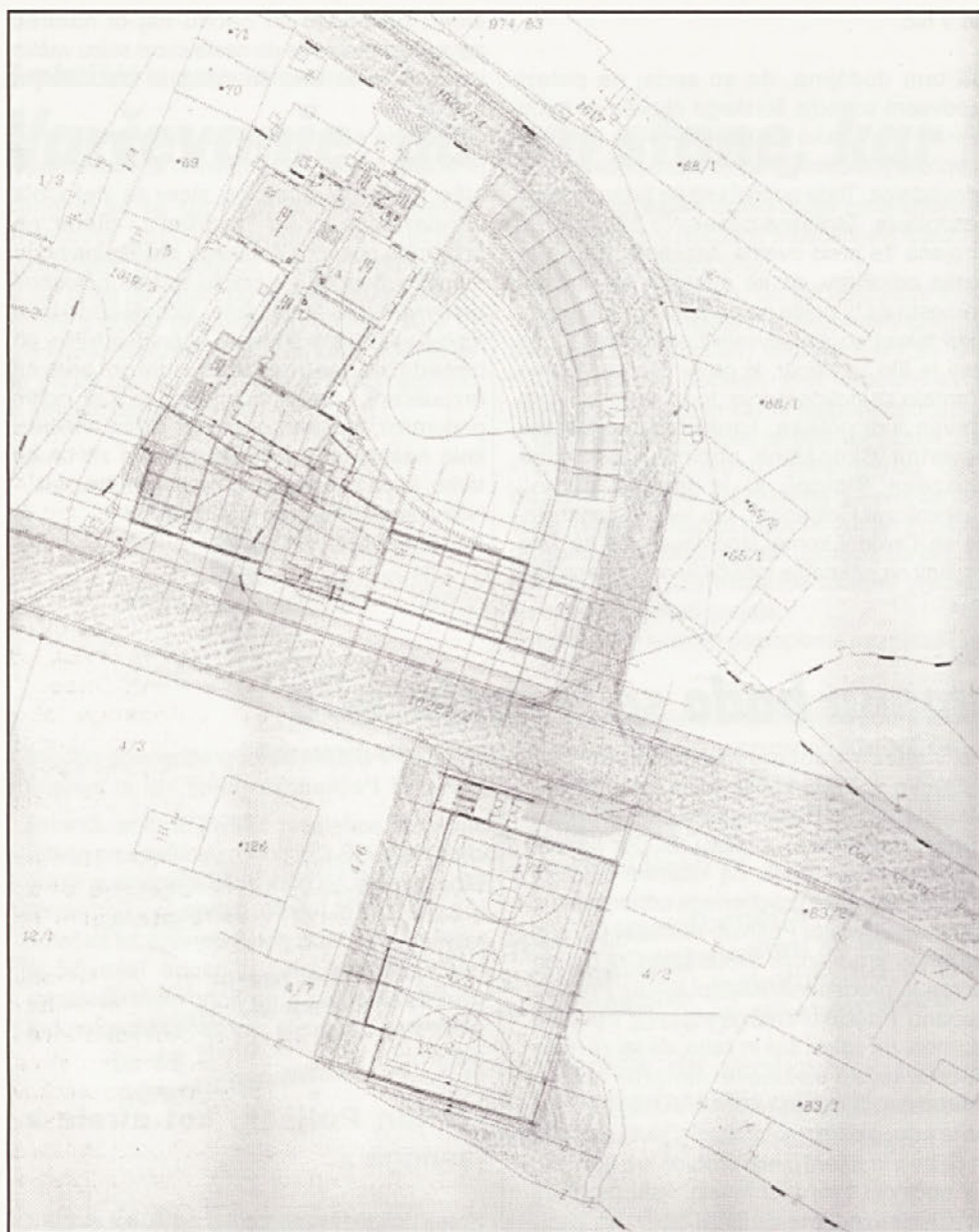
Marjan Poljšak, kot strela z jasnega ...

Nekaj dni po tem sestanku pa je, kot strela z jasnega, prišla novica, da je župan Marjan Poljšak začasno zadržal vse postopke za pridobivanje potrebnih dovoljenj in posledično tudi gradbenega dovoljenja. Po presoji župana naj bi bila načrtovana šola na Colu predraga.

Podjetje KODA d.o.o. je začelo s finančno analizo predvidenega projekta, hkrati pa je bil naročen arhitektu Slamiču nov načrt, po katerem naj bi se telovadnico zgradilo nad cesto, vzporedno z obstoječo stavbo OŠ Col.

S fotomontažo smo že pripravili prostor za razširitev šole in gradnjo telovadnice (foto Sandi Škvarč)

Takšen pa je gradbeni načrt, zaradi katerega je župan Poljšak sprožil pravo vojno.

Zaradi stiske s prostorom, ki se je pojavila po tej varianti, je arhitekt predvidel zelenice, po katerih bi se učenci sprehajali med odmori, pomislite, kar na strehi telovadnice. Samo šolo pa bi morali zaradi prostorske stiske razširiti na zahod proti Janku Žejnu in v severski vrt. Strokovna analiza podjetja KODA je pokazala, da bi se dalo nekoliko prihraniti tudi z manjšimi popravki

obstoječega načrta in pri izbiri cenejših gradbenih materialov. S postavitvijo telovadnice nad cesto in zelenico na strehi bi se dalo privarčevati pičlih 29 milijonov tolarjev.

Povsem razumljivo je, da se je gradbeni odbor taki rešitvi odločno uprl, kajti menili smo, da se na hrbtih naših, colskih otrok ne morejo spletati neki prihranki, posebno še,

ker je bil načrt s telovadnico pod cesto proti Podkraju in zunanjim dvoriščem ter zelenicami ob obstoječi šoli skrbno pretehtan v vseh letih priprave in so se z njim strinjali tudi strokovnjaki v Ljubljani in v občinski upravi.

V pogovoru z županom smo z argumenti dosegli odstop od gradnje telovadnice na vrtu Edvarda Puca. Po tem sestanku je g. Milivoj Bratina končno dobil s strani župana nalogo, da nadaljuje s pridobivanjem gradbenega dovoljenja po prvotnem in najboljšem načrtu. Zapeljajev ob načrtih za colsko šolo pa tudi sedaj še ni bilo konec. Arhitekt Slamič je namreč dobil s strani župana Poljšaka naročilo za popravke načrta in jih izpeljal tako korenito, da je nastal še en načrt, tokrat že tretji. Spremembe so bile tako velike, da bi bilo treba začeti pridobivati gradbeno dovoljenje na novo. Vse to pa bi pomenilo, da začnemo vse znova in se gradnja naše šole oddaljuje v negotovo in neznano prihodnost. Gradbeni odbor je moral ponovno zastaviti vse sile in je uspel. Na občinskem svetu novembra letos so svetniki soglasno podprli ponovno že 13. julija letos sprejet sklep in apelirali na župana, da se gradnja šole na Colu začne čimprej. Obvezno se mora colsko šolo uvrstiti v sofinanciranje s strani državnega proračuna v letu 2001, kajti v primeru izpada iz državnega proračuna za naslednje leto ne bi mogli dobiti deleža sredstev niti za leto 2002. Gradnja v naslednjem letu je uresničljiva, saj je v dokončni razvrstitvi vseh gradenj v Sloveniji naša šola uvrščena na 13. mesto. Ministrstvo za finance bo pokrilo eno tretjino stroškov. Kakršnokoli zavlačevanje pa ne pomeni prihranka denarja, temveč zaradi inflacije izgubo, v skrajnem primeru pa bi lahko Col vsaj še nekaj let ostal brez šole.

Po vseh mukah in težavah se za colsko šolo tako vremena jasnijo, gradbeno dovoljenje se bo v kratkem pridobilo. Zavedati se moramo, da bo za naš kraj nova šola kot svetel biser med hišami; bo pa tudi biser, ki bo sijal skozi znanje naših otrok, da bodo v bodočnost prelivali živo in iskrivo voljo do življenja. Le tako bodo lahko rasli novi rodovi neuklonljivih Colčanov. Col novo šolo potrebuje tukaj in sedaj, za naše otroke.

Franc Koren

Se zahvaljuje cenjenim kupcem za dosedanje zaupanje in jim želi prijetne božične in novoletne praznike. V letu, ki prihaja, pa obilo zdravja in osebne sreče.

Intervju Marjan Poljšak, župan občine Ajdovščina

Šola bo!

Potem ko je prejšnji župan ajdovske občine, Kazimir Bavec, ponudil svoj odstop, ste med štirimi kandidati zmagali. Čemu pripisujete zasluge za svoj uspeh? Mislim, da sem zmagal, ker so me ljudje poznali. Najbolj sem se potrdil kot direktor Kmetijske zadruge Vipava, pomagal sem kmetom pri uveljavitvi njihovih delničarskih pravic v Agroindu, bil sem z njimi pri vipavskem kmečkem puntu 2000 in pri kmečki straži v Agroindu.

Marjan Poljšak - borec za pravice delavcev. Klobuk dol pred Colčani (foto arhiv Mladine)

V letih 1992–1996 sem bil poslanec Državnega zbora, kjer sem se med drugim zavzemal za dodatno razdelitev certifikatov, za revizije v primerih kraje družbene lastnine, za zvišanje najnižje plače, za zmanjševanje socialnih razlik, za podpiranje sumljivo lastninjenih podjetij ...

Na letošnjih občinskih volitvah so ljudje verjeli

mojemu programu, ker sem v njem ponudil obljube, za katere so vedeli, da so uresničljive. Ljudje namreč ne nasedajo praznim obljubam, ampak se odločijo za tisto, v kar verjamejo, kar se jim zdi realno.

Očitno je, da moji nasprotniki niso ponudili boljšega in prepričljivejšega programa.

Kateri so glavni problemi ajdovske občine?

Mnogo je stvari, ki jih je treba rešiti. Naj omenim le nekaj najpomembnejših: popravila na ajdovski obvoznici, obnoviti je potrebno goriško cesto kot glavno cesto, po kateri je pred izgradnjo obvoznice potekal ves tovorni in osebni promet, v ŠRC Police čakajo na obnovo igrišča, že dolgo je zaprt zimski bazen, tu sta še osnovni šoli na Colu in v Ajdovščini, potrebno je nadaljevati z gradnjo vodovoda Gora ...

Katere so možnosti razvoja ajdovske občine, v okviru te pa predvsem območja KS Col?

V okviru možnosti vplivanja občine na področje gospodarstva podpiram poskuse proizvodnje novih izdelkov (npr. lahkih letal – Boscarol, sladoleda – INCOM) ali razširitve in novosti v že obstoječih dejavnostih. Tako bi se povečale potrebe po delovni sili, zmanjšala bi se brezposelnost. Seveda podpiram tudi razvoj kmetijstva in vseh dejavnosti, ki so donosne. Sem na strani delavcev, kmetov, podjetnikov ...

Na področju KS Col so najpomembnejši projekti OŠ Col, izgradnja čistilne naprave za celotno vas ter dokončanje vodovoda Gora, kjer bo Col s svojim okrajem njegov končni uporabnik.

Povedati moram, da pri vodovodu čakamo na mednarodna sredstva ISPA, ki bodo pripomogla k dokončni rešitvi vodooskrbe na gorskem področju, vključno s Colom. Hkrati pa naj bi s temi sredstvi uredili tudi problem odpadnih voda, saj je prav to področje vodozbirno področje.

Na Colu torej že kar nekaj časa čakamo na dograditev osnovne šole, saj je bila leta 1985 ob sedanji stavbi zgrajena le prva faza objekta, naslednji dve sta zaradi neizglasovanega občinskega samoprispevka izpadli. Tako je bilo za okrog 150 otrok, ki jo obiskujejo (brez učencev podružnične šole v Podkraju), namenjenih le 5 učilnic in učilnica za tehnični pouk. To pomeni, da šola prostorsko ne ustreza niti za izvajanje 8-letke, kaj šele za bodočo 9-letko, ki naj bi bila uvedena v šolskem letu 2003/2004. Dvoizmenskemu pouku so se na šoli nekaj časa "upirali" s prevažanjem otrok v podružnično šolo v Podkraju in z zasilnim preurejanjem prostorov v učilnice. V zadnjih letih se je pa v Podkraju tako povečalo število otrok, da so učenci vključeni v samostojne oddelke in ne več v kombinirane, zato na Colu poteka pouk dvoizmensko.

Nova šola na Colu je torej NUJA. Ko smo že upali, da se bo pričelo z gradnjo, pa so se stvari zapletle, in to predvsem na občinskem nivoju. Zakaj?

Kot župan se zavzemam za čimbolj gospodarno porabo denarja. Dograditev osnovne šole na Colu sem ocenil kot tehnično vprašljivo rešitev. Pri tem sem gledal na finance in sem seveda zagovarjal pocenitev celotnega projekta, zato sem zadevo ustavil. Po različnih variantah je na koncu zmagala prva. Vsekakor pa se bomo skušali pri gradnji čimbolj ekonomično obnašati.

P. S.

Po zadnjih podatkih je OŠ Col uvrščena na 13. mesto gradenj v državi. Upamo in želimo, da se bodo tako dela čimprej pričela in da bodo otroci kmalu učenost pridobivali v prostorih, kakršne si zaslužijo.

Marija Bajc

FRIZERSKI SALON "Milka"

Col 78, tel.: 05/36-68-379

Umik:

ponedeljek: ZAPRTO

torek in sredo: od 8. do 13. ure

četrtek in petek: od 10. do 18. ure

sobota: od 7. do 14. ure

Vsem strankam želim vesele praznike, v novem letu pa veliko lepega, predvsem pa zdravja.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem vsem za izkazano zaupanje in želim veliko sodelovanja tudi v prihodnosti.

Z novim letom uvajam tudi novost:

prva vodna ali fen frizura po opravljeni trajni je brezplačna.

Volitve 2000 Kako smo Colčani volili župana in poslance

Nismo se izneverili tradiciji

Praktično ne mine leto, da se ne bi zaradi takšnega ali drugačnega razloga podali na volišče. Letos smo tovrstno državljansko dolžnost oziroma pravico izpolnjevali kar trikrat. V spomladanskih mesecih smo na nadomestnih volitvah izbirali novega župana, oktobra pa še poslance državnega zbora.

MI KRAPEŽA, IZVOLJEN POLJŠAK

Najprej se podajmo v prvi krog nadomestnih volitev za župana občine Ajdovščina. Potem ko je Kazimir Bavec podal odstop, se je za ta položaj potegovalo pet kandidatov. Colčani nismo bili preveč zagreti, kajti od 623 volilnih upravičencev se jih je v nedeljo 17. aprila na volišče v osnovno šolo podalo 354. To je nekaj manj kot 57 % udeležba. Po pričakovanju je več kot polovico glasov prejel Alojz Krapež, in sicer 208. Na drugo mesto se je s 94 glasovi uvrstil še en "nekdanji" Gorjan, Igor Česnik. Marjan Poljšak na tretjem mestu je dobil 36 glasov, ostala kandidata Borut Koloini in Božidar Uršič sta prejela drobiž, vsak po pet glasov. Šest volivcev je oddalo neveljavno glasovnico. Procent udeležbe na nivoju občine je bil le nekoliko višji kot na Colu, volilna komisija pa je ugotovila, da bo potreben drugi krog glasovanja, v katerega sta se uvrstila nekdanji poslanec Marjan Poljšak in nekdanji obrambni minister Alojz Krapež.

V finalnem obračunu, ki je bil v nedeljo 8. maja, je bilo colsko volišče še slabše obiskano kot v prvem krogu; 338 volilcev je predstavljalo 54 % udeležbo. Naše volilno telo se ni izneverilo prvemu krogu, vendar pa je, tako kot že tolikokrat doslej, spet udarilo mimo. Krapežu je bilo namenjenih kar 264 glasovnic, Poljšaku pa celih 200 manj. 10 glasovnic je bilo neveljavnih. Podobno razmerje moči je bilo na celotnem gorskem področju, medtem ko je na vseh voliščih v dolini zmago slavil Marjan Poljšak in tako postal novi župan ajdovske občine. Krapeža je prehitel za skoraj 30 %.

SMO VOLILI BREJCA ALI BARVO?

V nedeljo 15. oktobra smo bili na volišča

povabljeni še enkrat, tokrat smo izbirali poslance državnega zbora. Svojo državljansko pravico smo tudi tokrat izražali v prostorih osnovne šole Col (volišče št. 15, 11. okraj, 2. volilna enota). Glede na spomladanske volitve župana se je colsko volilno telo nekoliko povečalo, saj je imelo pravico glasovanja 628 krajanov. Na volišče jih je prišlo 430, kar pomeni, da je bila udeležba 68,5 %. 18 volivcev je oddalo neveljavno glasovnico. Za našo naklonjenost se je potegovalo štirinajst strank oziroma kandidatov. Najbolje se je odrezal kandidat Janševe SDS, Miha Brejc, ki je prejel 151 glasov polnoletnih Colčanov in Colčank, kar je skoraj 37 % vseh glasov. Bolje se je odrezal samo še v Podkrajju, kjer so mu namenili 45 % glasov.

S 74 glasovi mu sledi Ivan Mamič, član novoustanovljene Bajukove Nove Slovenije. Deset glasov manj je dobil Branko Tomažič iz združene SLS+SKD. Precej slabše od pričakovanj se je odrezal tudi Alojz Krapež (DS), ki smo ga tako množično podprli na volitvah za župana. Colsko volilno telo mu je namenilo 40 glasov. Ostali kandidati in stranke so že po tradiciji na Colu pobrali "drobiž". 25 glasov je pripadlo LDS-u in Mirku Bandlju, glasovnica manj je bila namenjena ZLSD-ju in Borutu Koloiniju. 15 glasov je colski seštevek za Antona Kreševca, člana DESUS-a. Slovenska nacionalna stranka in Stranka mladih Slovenije sta nastopili z nepoznanimi kandidati in verjetno je bil to vzrok, da sta prejeli samo po šest glasov. Drugačen vzrok pa je verjetno pri samo štirih glasovih Marjanu Poljšaku, ki se je Colčanom zameril z zavlačevanjem pri gradnji šole in telovadnice. Volja colskih volivcev se tokrat nekako ujema z voljo, izraženo v 11. okraju, ki ga sestavljata občini Ajdovščina in Vipava. Tudi na tem nivoju je namreč zmagal Miha Brejc, kandidat, "ki je prišel iz Ljubljane, da bi nam vzel glasove", kot je zapisal na svojem predvolilnem plakatu bivši poslanec Branko Tomažič. Na drugem mestu je LDS, na tretjem pa Nova Slovenija z Ivanom Mamičem, ki pa je kljub vsemu zbral dovolj glasov za vstop v parlament. Že po tradiciji so se rezultati na nivoju naše volilne enote razlikovali od državnih, vipavsko in

ajdovsko volilno telo je največ glasov namenilo desničarskemu kandidatu, in tudi če seštejemo procente, ki sta jih zbrala oba pola, potem je razmerje približno 60 proti 40 v korist desno usmerjenih strank in kandidatov. Na Colu je razmerje še bolj drastično, in sicer kar 85 proti 15 v korist siceršnjih poražencev na državnem nivoju. Tradiciji, oziroma pripadnosti desnici, torej ostajamo zvesti tudi na Colu.

KRATEK SKOK V ZADNJE DESETLETJE

Ker se v letošnjem Colskem časniku oziramo v preteklost, bo morda zanimiv tudi kratek skok na prejšnje parlamentarne volitve. Pred štirimi leti je bila volilna udeležba na Colu več kot 10 % višja. Največ glasov smo namenili Branku Tomažiču, SLS, in sicer kar 40 %. Drugo mesto je zasedel Ivo Hvalica, SDS, z 28 % (oba sta bila izvoljena v parlament), tretji je bil Miro Geržina, SKD, s 13 %, tudi četrto mesto je osvojil kandidat z desnega političnega pola, in sicer Marjan Poljšak, ki je zbral 6 % glasov. Še boljša udeležba je bila na parlamentarnih volitvah leta 1992, ko se je na takratno volišče v Zadružnem domu odpravilo kar 540 od 590 volivcev (92 %), kolikor jih je bilo takrat vpisanih v colski volilni imenik. Pravzaprav so bile takrat zelo "obširne" volitve, saj smo poleg poslancev volili tudi novega predsednika in državne svetnike. Ampak posvetimo se parlamentarnim volitvam, kjer smo Colčani s skoraj 40 % glasov pripomogli k izvolitvi Miroslava Geržine, SKD. Ob tem velja omeniti, da Miro Geržina na nobenem drugem volišču ni dobil toliko glasov kot na Colu. Na drugo mesto se je z 18 % uvrstil Branko Tomažič, SLS, Marjan Poljšak, takrat član Jelinčičeve SNS, je bil tretji s 13 %. Colčani smo se v nedeljo 6. decembra 1992 odločali tudi o samoprispevku in ga prepričljivo izglasovali. Ker je od takrat minilo dovolj časa, lahko primerjamo, kdo nam je prinesel večjo korist: samoprispevek ali poslanci ...

Sandi Škvarč

Malo za šalo, malo zares Predvolilna zgodbica

Kako so kandidati uničili zabavo ob obletnici poroke prijatelja Poldija

Cel teden je lilo kot iz škafa in ves čas mi je žena težila, naj se že odločim, kakšno darilo bova nesla na zabavo, ki jo je ob obletnici poroke pripravljala prijatelj Poldi. Ampak vzdržal sem vse napade boljše polovice, tudi vreme

me ni spravilo iz tira in soboto sem pričakal odlično razpoložen.

Še vreme se je uredilo, da o darilu niti ne govorim. Kot vedno ga je izbrala žena.

Skratka, več kot dovolj razlogov za

zadovoljstvo.

Pri Poldiju so ob najinem prihodu že na veliko praznovali, navijali so glasbo naše mladosti, vino se je točilo iz raznih sodov, kralj živali je prijetno polnil žile s holesterolom ... Skratka,

počelo se je tisto, kar se ob podobnih prilikah mora početi.

V dnevni sobi je bilo vzdušje na višku, ko je nepoznani genij prižgal televizijo: **Direktno na soočenje kandidatov.**

"Tišina, tišina, samo tega da slišim," je nekdo zavpil iz kota, kjer se je točilo odlično črno (pardon, rdeče) vino in kamor sem se tudi sam namenil. V trenutku je živahna debata zamrla, obrazi so se obrnili proti televizorju in po nekaj izgovorjenih stavkih "modreca" na ekranu so začele padati pripombe. O vsebini le-teh ne bi preveč besedičil, dovolj bo, če si v knjižnici sposodite kak časopis iz predvolilnega obdobja, in vse vam bo jasno.

V upanju, da bi potek zabave ponovno vrnil na prejšnjo raven, sem naivno predlagal, da bi televizor ugasnili in spili kako kupico ali dve na račun vseh kandidatov. Saj so vendar vsi naši. Navsezadnje pa smo Slovenci znani tudi po tem, da takoj dobimo izgovor za pitje.

Moj predlog je z gromkim "hura" podprl tip, ki se je komaj še držal na nogah, od vseh ostalih (vključno z – kakšno razočaranje – mojo ženo) pa sem dobil tako preteče poglede, da sem se iz previdnosti hitro umaknil nazaj v svoj kot k črnemu (pardon, rdečemu).

Družba v dnevni sobi se je začela počasi

drobiti na manjše skupinice, tu so bili "naši", tam malo manj "njihovi", le jaz in zgoraj omenjena spužva sva v onemogli žalosti praznila kozarec za kozarcem.

"Soočenje" v dnevni sobi je postajalo vse glasnejše, slišalo se je o revoluciji, pa o protireformaciji, iz kota z opojnim belim pa mi je do ušes priplavalo celo nekaj o Zakarpatskem gorovju in plavanju čez rusko reko.

Dame so se videč, da je bila ta neumnost s televizijo težak kiks in da se razprava v dnevni sobi suka v nepredvidljive smeri, tiho izmuznile, medtem ko so možje vedno bolj srdito razpravljali o "svojih".

Spužva zraven mene me je že tretjič prav milo prosil, če bi mu lahko pomagal prilesti do veceja, in zadnja prošnja je bila tako milo izrečena, da mu pomoči nisem mogel več odklanjati. Pa sva šla. Družno podprta.

Tip je po vsej verjetnosti padel v školjko, tako da sem se sam mimo kabineta vračal v svoj priljubljeni kot k črnemu (pardon, rdečemu). Ženske so v kabinetu, kamor so se zatele pred moškim ignoriranjem in vsevednostjo, veselo razpravljale o urejenosti moških. Misleč, da listajo kako modno revijo, sem pomolil glavo skozi vrata. V hecu, le da

popravim vzdušje, sem hotel namreč predlagati, da bi tudi mene ocenile. Toda groza! Sedele so pred prižganim televizorjem in ocenjevale urejenost kandidatov!

Dokončno povožen sem se privlekel v kot k črnemu (pardon, rdečemu), poiskal kasetofon, vložil kaseto in skupaj z Ribljo čorbo začel tuliti: "Zašto tebe, da nosim na duši ..."

Kaj dosti več se pa tudi ne spomnim.

Doma smo imeli potem tihi teden.

Menda sem pri Poldiju daleč največ spil, delal največji kraval, skratka, storil vse, da se je zabava razvodenela (tako mi je še dolgo potem razlagala moja žena).

Priznam, saj ugovarjati tako ali tako nima smisla.

Ampak, nekaj sem pa zatrdno sklenil:

Nikoli več ne grem na nobeno zabavo v času predvolilnih soočanj!!!

Pa če bodo točili še tako dobro črno – pardon, rdeče – vino.

(Prosto po pesmi Đ. Balaševića: Kako su zli dedaci razbucali proslavo godišnjice braka kod mog druga Jevrema)

Lucijan Trošt

Zbirateljstvo Janko Brjaški in njegove dragocenosti

Muzej na podstrešju

Kar nekaj ljudi poznam, ki jih, kakor pravijo, zanima zgodovina; predvsem prva, pa tudi druga svetovna vojna. Prebirajo zgodovinske knjige, na televiziji spremljajo oddaje na to temo, od časa do časa morda zaidejo tudi v kakšen muzej.

Zelo malo, pravzaprav samo dva pa poznam, ki sta za to svojo ljubezen pripravljena storiti še kaj več; prevoziti na stotine kilometrov, preživeti cele dneve z detektorjem za odkrivanje kovin in krampom v rokah ali se izpostavljati nevarnostim, ki pretijo v kavernah. Zakaj? Zato, da bi iztrgala zemlji in pozabi tiste neme priče trpljenja in smrti, ki sta jih po gozdovih, ob poteh in kavernah nastlali obe svetovni vojni. Seveda pa tudi za svojo dušo, čeprav se oba zavedata, da tega ne počneta samo zase, ampak tudi za zanamce. To sta Rado Štefančič z Malega polja in Janko Žejn

s Cola. Oba sta že kar nekaj let vneta zbiralca predmetov iz obeh vojn in oba imata doma lično urejeni zbirki, ki sta zares vredni ogleda. V letošnjem colskem časniku vam bomo poskusili podrobneje predstaviti Jankota in njegovo zbirko.

Janko si je zbirko uredil na podstrešju domače hiše. Do nje sva se povzpela po stopnicah, mimo starinskega gramofona na vinto in z velikansko trobljo, ki – mimogrede – še vedno dela. Na vrhu stopnic sva obstala pred vrati, na katerih so vrezani vojaški motivi. Brez dvoma vrata v muzej. Medtem ko je Janko odklepal, so mi oči begale po starinah, ki so še neurejene ležale vse naokrog. Nato sva vstopila. Bil sem nemalo presenečen. Take zbirke pač nisem pričakoval. Seveda sem si jo začel z zanimanjem ogledovati. Janko mi je bil za vodnika in me presenečal s svojim

Janko je ponosen na svoj muzej

znanjem. Mislim, da je ni stvari v zbirki, ki ji ne bi vedel namena. V glavnem sestavlja zbirko orožje. Nekaj pušk, puškinke cevi z zaklepi različnih dolžin, sablje, bajoneti, različne mine in bombe, granate vseh in kalibrov in ogromno raznovrstnih nabojev. Na drugi strani pa tudi vojakova osebna oprema: čelade, porcije, čutarice in še mnogo stvari, ki so mu omogočale, da je preživel.

Janko mi z veseljem razlaga, čemu je določena stvar

služila, pa tudi kako in kje jo je našel, in zdi se, da ima vsaka stvar v zbirki svojo drobno zgodbo. Skozi pripovedovanje spoznam tudi, da je v zbirko vloženo kar nekaj let trdega dela.

V vitrini je tudi lepa zbirka denarja in kovancev

Z DETEKTORJEM NA POT

Z zbiranjem je začel pred približno štirimi leti. Pravi, da so ga starine od nekdaj zanimale, le

Star gramofon, ki še vedno deluje

da ni bilo nikogar, ki bi mu povedal, kako in kje naj začne. V izkopavanje ga je vpeljal prijatelj Rado z Malega polja, ki je bil takrat že približno dve leti vnet zbiralec. Potem sta kar nekaj let kopala skupaj.

Janko koplje vse lepe nedelje in cerkvene praznike; poleti največ v Trnovskem gozdu, pozimi pa na Krasu, v okolici Grgarja in po dolini Soče.

Največ stvari se najde ob cestah in poteh, marsikje pa so še vedno vidni ostanki barak. "Včasih greš pa tudi na slepo," pravi Janko, "cel dan kolovratiš z detektorjem v rokah, odkoplješ ogromno konzerv in koščkov granat, toda ko enkrat naletiš na pravo najdbo, je vse pozabljeno, ves tisti prekleti pleh."

Veliko se je nabralo takih dni, polnih garanja, toda vseeno pravi, da se ni nikoli vrnil praznih rok.

"Vidiš to čelado!" v rokah potežka čudovito ohranjeno čelado, ki je baje prava redkost, "Cel dan sem iskal in odkopaval samo brezvreden pleh, ko pa sem se zvečer vračal proti avtu, sem se ustavil pri nekem kamnitem zidu ob poti in kar na slepo srečo malo pokopal, in našel sem to čudovito čelado. Kakšna najdba!" Oči se mu zasvetijo, kot da bi našel kepo zlata.

"Ob dobri najdbi," nadaljuje, "pozabiš na vse. Ne občutiš ne vročine, ne utrujenosti, ne mraza, *ma ku de bi pok'du en hašiš...*"

Janko najraje koplje v kavernah. Ker so kaverne polne železa, detektorja tam ne moreš uporabljati, saj bi se neprestano

oglašal. Zato je tam vse skupaj še najbolj podobno arheološkim raziskavam: centimeter za centimetrom počasi in previdno odkrivaš plast za plastjo. V kavernah najdeš v glavnem drobne osebne predmete; razne podobice, medalje, odlikovanja, denar itd., kar so velike dragocenosti.

Izkopavanja pa so lahko tudi nevarna, vendar ne zaradi orožja in eksploziva, kot bi si lahko kdo mislil, ampak predvsem zaradi terena. Kamor greš, so same strmine in soteske, kaverne pa je

marsikje že načel zob časa. Vse to pa lahko dodatno poslabšajo vremenske nepravilnosti. Janko pripoveduje, kako ga je popolnoma premočilo na Krasu, kako ga je pri Doblarju skoraj pokopala skala, kako bi ga skoraj zasulo v kaverni, in še in še.

MUZEJ POSTAJA PREMAJHEN

Ko določeno stvar odkriješ in izkoplješ, delo še zdaleč ni končano. Najprej jo je treba temeljito očistiti, nato speskati in spet očistiti. Večina stvari je tako ali drugače poškodovanih, toda Janko pravi, da se da delati čudeže. Obstajajo razni kiti in barve, ki vračajo stvarjem obliko in sijaj.

"To ti je užitek," mi pravi, "najdeš star bajonet, poln rje in zemlje, potem pa v tvojih rokah počasi dobiva pravo podobo."

Sledi še namestitev v muzej, kjer Janko preživi večino večerov. Dopolnjuje zbirko, prestavlja, čisti in ureja svoje dragocenosti ali pa bere zgodovinske knjige, oziroma literaturo. Včasih ga obiščejo tudi kolegi iz društva Soška fronta, v katerega je včlanjen že od vsega začetka. Pogovarjajo se, izmenjujejo izkušnje, posredujejo znanje, kar je pač poleg sejmov, kjer izmenjujejo pa tudi prodajajo in kupujejo starine, osnovna dejavnost društva.

Za svojo zbirko pravi, da je neprecenljiva. Najprej zaradi svoje zgodovinske vrednosti, pa tudi zaradi truda in dela, ki ga je vložil vanjo. Poleg vojaških, pa zbira tudi stare kmečke predmete in orodja. V načrtu ima posebno

Miza, za katero Janko preživi veliko večerov (vse foto Simon Škvarč)

sobo zanje. Ob tem tudi naproša ljudi, naj mu odstopijo stare stvari. Marsikateri dragocen predmet se zavrne ali pa jih po podstrešjih in klanicah neusmiljeno uničuje zob časa. Dela se veličanska škoda, zato bi bilo lepo, da bi se odzvali njegovi prošnji.

"Saj tega ne delam zase," pravi, "ampak zato, da bi se stvari ohranile in bile zbrane na enem mestu."

Ko sva si ogledala zbirko na podstrešju, sva si ogledala še predmete, ki jih je pred nedavnim našel in še čakajo na nadaljnjo obdelavo. Razlagal mi je, kako bo popravil to ali ono stvar, kje manjka določen del, in verjetno je le pozna ura botrovala temu, da sva se razšla. Občutek sem imel, da Jankotu ni žal ne časa, ne počitka in da ne pozna ovir, ko gre za starine. Pri njih je z dušo in srcem. Torej mu lahko zaželimo le srečno roko in radodarnost ljudi, da bo lahko uresničil svoje načrte.

Simon Škvarč

Recenzija Franc Černigoj Znamenje na Gori (1999)

V globino človeške duše

Vsak Colčan pozna delo in trud Franca Černigoja ter njegove (zaenkrat) štiri knjige, ki nosijo v sebi bogastvo ljudi od Čavna tja do Nanosa. Vsaka knjiga naj bi izhajala iz prejšnje, ali kot pravi Černigoj sam: "Zaporedje nastajanja vseh štirih knjig je logično. Z drugimi besedami povedano, samo v tem zaporedju so lahko nastale. Od za vse sprejemljivih ljudskih pravljic, pripovedk, bajk in legend (Javorov hudič) in ljudskih pesniških besedil ter otroških igrice (Nace ima dolge tace) do že osebno zaznamovanih žalostnih in veselih anekdot, kjer se v vsaki skriva del življenjske usode točno določenih posameznikov (Mož in čemerika) in najbolj osebnih zgodb v zadnji knjigi, Znamenje na Gori. Tu sem šel najdlje,

prav v globino človeške duše."

Franč Černigoj je človek, ki diha, dela in živi s krajem, ki v sebi nosi njegove korenine, kajti le tako lahko človek postane opazovalec, poslušalec in zapisovalec ljudskega blaga. Najtežje je namreč prepoznati dragocenost stvari, ki so na videz samoumevne. Zgodbe, ki jih slišimo od starejših, se nam zdijo del vsakdana. Černigoj je bogastvo vsakdanosti prelil na papir, ne da bi jih popačil. Mnogi veliko dragocenost knjige vidijo ravno v tem, da izpričuje avtorjev izjemen občutek za ljudski jezik, za govor njegovih ljudi. Tako bo zapis

ohranil besede, ki iz jezika že izginjajo, knjiga bo postala spomenik besedam, ki nosijo v sebi toliko veliko več kot bo o njih povedala suhoparna definicija v slovarju. Znamenje na Gori je predvsem pričevanje o ljudeh, ki so zgodbe pripovedovali (in jih še vedno), ponuja nam v razmislek, da ima vsako znamenje svojo – žalostno – zgodbo. Žal se pripovedovane zgodbe izgubijo, posrka jih čas, zgodovina, potepta jih brezobzirnost. Tudi znamenja bodo nekoč verjetno izginila. Ostal pa bo knjiga, ki bo naslednjim rodovom pričala o ljudeh, ki so že dolgo pred njimi tu živeli,

trpeli, se veselili in se spominjali preteklosti. Branko Gradišnik, slovenski pisatelj, esejist in Černigojev prijatelj, prepoznava v zgodbah Znamenja na Gori univerzalno usodo človeštva. Verjetno nas veliko bolj pretrese otrokova želja po smrti, ko njihovo hišo napadejo Nemci, ki so jim že ubili očeta – "Zdaj bi bili vsi vkop pri tatu in ne bi več trpeli." – kot pa suhoparni številčni podatki o žrtvah druge svetovne vojne. Knjiga nas uči, kako lahko na videz nepomembno naključje spremeni našo usodo ali nas vodi v smrt. "Nekatere zgodbe so tragične, tragične tako zelo, da sem jih nekaj pustil doma." celo pravi Černigoj. Intimno trpljenje ljudi, boj za preživetje posameznika in njegovih ljubljenih se dogaja povsod, vsak od nas ima svojo "malo" usodo, vendar se zgodovina zanje to zmeni. V zgodovinskih knjigah so pomembne le velike stvari, velike osebnosti, ki so krojile življenje drugim. Znamenje na Gori izhaja od ljudi, iz njih in je tudi njim namenjena. Pa ne zgolj pripovedovalcem in njihovim potomcem,

ampak vsem, ki se na svojih vsakodnevnih poteh srečujejo z znamenji, ki ne bodo več le spomeniki in ostanki iz zgodovine brez vsebine, ampak opozorilo in krutost človeške usode. Nobeno znamenje ni premalo pomembno, nobeno prestaro ali preveč "sodobno". Vsako pričevanje je pričevanje usode človeka, ki je bil eden izmed ljudi.

Ena od stvari, ki vzbuja čudenje, je tudi soobstojanje peterokrake zvezde in križa, ki ju je politika ločila, a ju je preprosto ljudstvo neločljivo povezovalo med sabo. Trpeli so oboji – domobranci in partizani, in oboje je Gora sprejela za svoje. Tudi Nemci so kdaj pokazali človeški obraz... Ampak knjigi ni pomembno, kdo ima trenutno več veljave, katera stran ima bolj resnično resnico. Stvari takšne pač so. To preprosto dejstvo nekateri hočejo pimenovati sprava, čeprav je ta beseda izgubila svojo srž, svoje bistvo, postala je politično orodje v rokah ljudi, ki njenega pomena ne razumejo. Ponovno se lahko prepričamo, da nam objektivne zgodovinske

pripovedi ne podajajo šolski učbeniki, ampak preprosta in v svoji preprostosti bogata pripoved naših prednikov. Ideologije se namreč menjajo, preprosti ljudje in njihove usode pa ostajajo.

Verjetno je zaenkrat še težko v celoti doumeti veličino dela, ki je bilo opravljeno. Knjiga naj nas uči opazovati, raziskovati svet, v katerem živimo in ki nam poganja telesne sokove po telesu, svet, ki nam ravno s svojo lepo tragiko daje misliti o tragedijah in žalosti, ki se skriva v ljudeh in znamenjih, ki jih le-ti puščajo za seboj – ali v obliki spomenika, drobnega napisu, ki mu bo nekoč nek nemirni duh ponovno "pometal listje z lic", v obliki zgodbe, ki jo bo nekdaj pripovedoval in nekdaj zapisal. Vsak od nas pušča sledi za sabo; le redki spoznajo pomen in dragocenost vsake izmed njih, jih trgajo iz pozabe in nam jih ponudijo v knjigi.

Andreja Žejn

Krog raziskovanja v knjigi je sklenjen; krog raziskovanja, pripovedovanja, poslušanja in zapisovanja pa še ne – ta se v svoji izhodiščni točki ne bo ustavil, ampak se bo nadaljeval...

Tu in tam se še najde drobec usode, ki je ostal nezapisan, in bi sodil v knjigo Znamenje na Gori

Spominska tabla v vodohramu v Žerivšah V drugi polovici tridesetih let prejšnjega stoletja se je italijanska država pospešeno pripravljala

Anton Kobal

na vojno proti Jugoslaviji. Obsežne utrdbe, ki so se takoj za mejo razprostirale ob celotni državni meji, so bile zgrajene za pozicijsko

bojevanje in v njih naj bi se zadrževalo veliko število vojakov. Ker pa je zemljišče, na katerem so stale utrdbe, brez enega samega izvira pitne vode, so v te namene gradili velike sisteme vodooskrbe. Največji je bil zagotovo vodovod, ki bi iz Hublja, prek Sinjega Vrha, napajal zaledje frontne črte na Črnovrški planoti. Del tega sistema je bilo tudi zajetje v Orešju in vodohram v Žerivšah.

Zajetje v Orešju je bilo zgrajeno leta 1936, vodohram v Žerivšah pa so delali še potem, ko se je druga svetovna vojna že začela.

Podjetje, ki je vodohram – "galerijo" kopalo v živo skalo, je imelo pisarno Pri Severju, za delo pa so najeli tudi domačine. Prav tako pa so Pri Severju kuhali za delavce, ki so "galerijo" kopali. Sorgi, lastnik podjetja, ki je objekt delalo, je videl, kakšno je stanje pri Severju (mati je bila sama s šestimi otroki), zato je stari mami predlagal, da bi pri kopanju pomagal tudi stric Tone.

S komaj dopolnjenimi trinajstimi leti je bil Tone za "bočota". Pomagal je delavcem pri pripravi in spravlilu orodja, jim nosil vodo, nosil brusit svedre in opravljal podobna manjša dela. In prav svedri, ki jih je iz jame nesel brusit, so bili zanj usodni.

Pri delu so si delavci svetili z elektriko, žice pa so bile speljane pod stropom dohodnega rova

in neizolirane. Teh žic se je Tone nehoti dotaknil s svedri in elektrika ga je na mestu ubila.

Pri obdukciji, ki jo je opravil patolog v colski mrtvašnici, se je ugotovilo, da mu je električni udar ožgal vse notranje organe. Lastnik podjetja je stari mami predlagal, da zaprosi državo za odškodnino, in le-to je kasneje res prejela. Žal pa ne za dolgo, saj so jo januarja leta 1945, ob napadu partizanov na nemško kolono pri Vrtovinu, ubili.

Dober mesec kasneje pa je bila ob letalskem adu na Col zadeta še Severjeva hiša in pogorela je do tal.

Spominsko tablo so v "galerijo" dale postaviti Tonetove sestre, na njej pa je napis:

Po pripovedovanju mame Zore zapisal Lucijan Trošt.

MOŽ IN ČEMERIKA SE ŠE NAPREJ DAJETA

(Nekaj na novo zapisanih anekdot s Colskega in Podkrajsega)

"Moj oče je umrl naravne smrti..."

To se je zgodilo takrat, ko je Mile Kovšcov s Cola v Podkraju zidal novo hišo. Tisti dan so imeli v načrtu pripraviti vse za zalivanje plošče. Dobro jim je šlo in bili so prav dobre volje. Ko so vse "zafršolali", se eden spomni: "Pa če bi danes ploščo še zalili?" Na te besede stari Kovšca, Miletov oče, brez besed vzame lopato in jo gre oprat.

"Kam greste, oče?" ga vpraša Mile. – "Veš kaj, Mile, moj oče je umrl naravne smrti," mu je odvrnil. (Lucijan Trošt, 1958, Orešje)

"... Saj živi vam bojo tako ušli..."

Tam okoli leta petdesetega so mladi pogosto uidvali čez mejo.

Takrat enkrat so na Colu urejali pokopališče in okoli postavljali zid. Ivan Trošt iz Orešja je bil zadolžen,

da nabavi mrežo za vrh zidu, in jo je šel kupit v Ajdovščino k Maliku. "Kaj pa boste potrebovali toliko mreže?" ga vpraša prodajalec. – "Žegen bomo ogradili," pravi Ivan. – "Le dajte, zgradite mrtve," se posmeje prodajalec, "saj živi vam bojo tako vsi ušli..."

(Lucijan Trošt, 1958, Orešje)

"Veste, kaj se je zgodilo v Šempetru?"

Dolga desetletja je Miran Korenov iz Orešja vozil avtobus. Na sedež za šoferjem so se pogosto usedle stare tete in se glasno pogovarjale. Tako je bil Miran zmeraj na tekočem, kaj se po vaseh dogaja, včasih pa je tudi sam posegel v pogovor.

Enkrat je beseda nanesla na čudne moderne čase in otroke. "Pa veste, kaj se je zgodilo v Šempetru?" je klepetave ženske vprašal Miran. – "Kaj?" so

našpčile uha in odprle usta, da bi bolje slišale. – "Se je rodil mulc, ki je imel več uh ko zob..." – "Pa kolk, pr strelci?" – "Dve uhi in nobenga zoba," je resno povedal Miran...

(Lucijan Trošt, 1958, Orešje)

"Sandi, zakaj ga nisi držal?"

Kmalu po ustanovitvi rokometnega kluba, osemdesetega leta, je bilo to. Rokomet smo hodili igrati tudi drugam, Sandi Grljevičev pa je bil še mlajši in je hodil z nami kot rezerva.

V polčasu ga Branko Leban vpraša: "Sandi, zakaj ga nisi držal?" – "Koga, saj nisem igral?" – "Psa, ki je med tekmo ušel na igrišče..."

(Lucijan Trošt, 1958, Orešje)

Anekdoti zapisal Franc Črnigoj

Da b' dolgo živeli

slovenske vinske pesmi

Marko Kobal, bariton
Tomaž Plahutnik, citre

Nova CD plošča

Baritonist Marko Kobal in citrar Tomaž Plahutnik sta izdala CD ploščo vinskih pesmi z naslovom Da b' dolgo živeli.

Po novem letu pripravljata več predstavitev, obiskala bosta tudi Col.

Fotografska razstava

Klemen Bizjak se je začel s fotografijo ukvarjati s šestimi leti. Dobil je že več nagrad in pohval (pričujoča fotografija je bila nagrajena na drugem festivalu vizualnih komunikacij v Mariboru), jeseni pa je pripravil prvo smostojno fotografsko razstavo.

Župnija praznuje

Dragi rojaki!

Sveto leto se izteka. Še malo in življenje se bo pretočilo v prihajajoče leto in v prihodnja leta in desetletja. Na praznik Svetih treh kraljev, ki so se poklonili novorojenemu Kristusu, se bomo poklonili tudi svetemu letu in se od njega poslovili.

Z velikim veseljem in globoko hvaležnostjo se moramo spominjati številnih, lepih in izrednih milosti, ki nam jih je Gospod izkazal v tem letu. Naj bodo vsi darovi, ki smo jih prejeli kakor zrna in semena, ki padajo na rodovitna tla in v dobro zemljo in prinašajo stoterne in vedno obilnejše sadove.

Naj bo sveto leto trajen izvir vedno novih studencev življenja, vedno živ vrec duha, veselja in poguma. In naj bo podobno vodnjaku žive vode, ki smo ga odkrili in izkopali, da se bomo ob njegovih izvirkah vedno znova odžejali, oddahnili in potolažili.

Kakor piše apostol Pavel Kološanom: "Oblecite si torej kot izvoljenci Božji, sveti in ljubljeni, pristrčno usmiljenje, dobrotljivost, ponižnost, krotkost, potrpežljivost. Prenašajte drug drugega in si odpuščajte, če se ima kateri priložiti proti kateremu. Kakor je Gospod vam odpustil, tako tudi vi. Na vse to oblecite ljubezen, ki je vez popolnosti!" (Kol 3,12 - 14).

S škofom Metodom vam iz srca želiva v novem letu Božjega blagoslova pri vašem delu in mnogo bogatih sadov pri vaših molitvah in vas lepo pozdravlja.

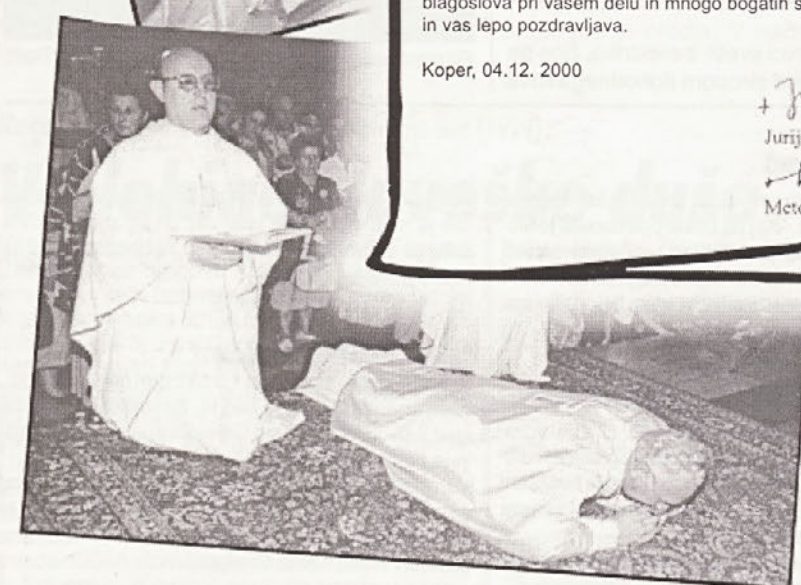
Koper, 04.12. 2000

+ Jurij Bizjak

Jurij Bizjak, pomožni škof

+ Metod Pirih

Metod Pirih, škof

5. julija je bil v koprski stolnici v škofa posvečen dr. Jurij Bizjak, 16. julija pa je bilo v colski župniji svetoletno slavlje.

COLSKA GARTROŽA ZA LETO 2000

Dragica in Anton Bajec

Živimo v času ko vsi hitimo ter se pehamo za uspehom in materialnimi dobrinami. Vse manj je ljudi, ki se znajo v tej naglici življenja zaustaviti, vse manj je časa in prostora za pristne človeške odnose. Kar vprašajmo se, kdaj smo nazadnje pozdravili nenzanca, mu podali roko in ga sprejeli v svojo družbo. Seveda pa so med nami tudi taki, ki jim tovrstne drobne pozornosti niso tuje, še več, svoje življenje znajo združiti z usodo sočloveka.

Mednje spadata tudi Dragica in Anton Bajec. V svojo družino sta sprejela šest otrok, jim nudila varnost toplega doma ter jih vzgojila v samostojne osebnosti; sledila sta zgledu in hkrati sama postala zgled za tiste, ki stopajo po njuni poti.

Vse preveč pozabljamo na človeške usode, na drobne vrline, prevečkrat se prepuščamo brezosebne doživljanje časa, zato nam pogum in volja Dragice in Antona toliko bolj pomenita.

S ponosom jima podeljujemo Colsko gartrožo za leto 2000.

Dragica in Anton Bajec z družino.

15 Colskih gartrož

- 1986 Anton Tratnik, gradnja igrišča Lipov gaj;
- 1987 Ivan Škvarč, predsednik KS Col;
- 1988 Ivan Trošt, zborovodja MPZ Razpotje;
- 1989 Ansambel bratov Benčina;
- 1990 dr. Franc Koren, zdravnik;
- 1991 Franc Černigoj, učitelj slovenskega jezika;
- 1992 Silvester Peljhan, predsednik KS Col;
- 1993 Silvo Tratnik, predsednik balinarskega kluba;
- 1994 Srečko Praček, poveljnik GD Col;
- 1995 Jože Tratnik, lastnik gostilne Tratnik;
- 1996 Stanko Ipavec, župnik;
- 1997 Branko Leban, rokometaš in trener;
- 1998 Ivanka Bizjak, predsednica KS Col;
- 1999 LD Col, ob 50. letnici;
- 2000 Dragica in Anton Bajec

Tudi letos je naše otroke obiskal Miklavž in obljubil, da se bo prihodnje leto vrnil...
(foto: Simon Škvarč)

Na zadnji strani: Dr. Jurij Bizjak je bil 5. julija 2000 posvečen v škofa. To je bil velik dogodek za colsko župnijo. (foto: Franc Bole)

Kolofon

Colski časnik izdaja društvo Trilek, društvo za ohranitev starih običajev

Uredništvo:

Sandi Škvarč, glavni in odgovorni urednik
Člani uredništva: Lucijan Trošt, Simon Škvarč, Silvan Praček, Janez Kovšca
Naslov uredništva: Colski časnik, 5273 COL
Elektronska pošta: sandi.col@siol.net
Lektorja: Andreja Žejn, Franc Černigoj
Naslovnica: Silva Čopić
Tehnično urejanje in tisk: GK Grafika

Naklada 300 izvodov.

13. številka Colskega časnika, datum izida 31. december 2000

Redakcija zaključena 27. decembra 2000

